ORATIONES,

Et Carmina

IO. ALOYSII CERCHIARII

Vicentini,

Cler. Reg. Congreg. Somasche.
Theologi.

VENETIIS, M.DC.LXXIX.

Apud Paulum Balleonium.
Superiorum permissu, & priuilegijs.

Illustriss. & Reuerendiss. D.

D. VICTORI CAPPELLO

EPISCOPO FAMAGVSTANO
Congregationis Somaschæ

CLERICO REGVLARI.

IO. ALOYSIVS CERCHIARIVS eiusdem Congregationis F.

NOVA ista Pontificis dignitas, qua recenter à summo sacrorum Præside Vrbano VIII. inauguratus es, vt in animo meo tui nominis reuerentiam excitauit, ità tenue hoc à calamo exprompsit eruditi argumentum obsequij. Vindicare putaui orationes meas à seruitute tenebrarum, & nominis obliuione, si libri caput præclarissimæ tuæ familiæ PILEO donassem. Faxit Deus, ne blatthis, ac tineis ereptæ in dentes incidant acutiores, & inopportunam assecutæ libertatem in sordidas detrudantur officinas, vbi ad induendam cordillis penulam miserè lanientur. Sanè si mos fuit Laconibus, nonnisi cum pileis ad arma procedere, vt indomitum aduersus hostes animum, & libertatis vindicem ostentarent, timere non debent insanos morionum ictus, aut bella vellicantium orationes meæ, quia

dum in lucem, ac puluerem eruditorum ſub tui nominis auſpicio prodeunt, PILEATÆ prodeunt. Vt eas emitterem, iuſſit primò maiorum authoritas, tùm ſuaſit Romæ plauſus vbi humanis ſemper auribus exceptæ ſunt, tùm etiam, vt eas tibi typis excuſas legendas traderem, qui non audire tantum pronuntiatas, ſed ſcriptas etiam percurrere ſæpè cupiebas. Collegi ferè omnes in vnum, quæ paſſim vagabantur, vt vnum in opus congeſtæ, multiplicata velut eloquentia meum erga te cultum facundiùs eloquerentur.

Bergomi Kal. Maij anno 1634.

AD

AD LECTOREM.

——————— Tenet insanabile multos Scribendi cacoethes, & ægro in corde senescit.

O præclaram insaniam. Et mirabimur, si membranæ solito cariores sint? Auram, & ventum optare, non esse solummodo nautarum his præsertim temporibus experimur. Ne putes tamen ab hoc me Zephiro impulsum, ut vela panderem, cum in portu consistere tutius esse semper agnouerim, nec posse tàm æstuoso me oceano committere, quin in scopulos meritæ obtrectationis impingerem. Debui maiorum obsequi imperijs, nè periculosiùs obruer. Restituta in pristinum ferè statum eloquentia multos educauit alumnos, qui cum non curta supellectile gauderent, varium orationis cultum induerunt. Alijs placuit Laconico quodam, atque succoso dicendi genere uti, alij historias, atque similitudines farciendo semper ex commentario sapere, nonnullis exuberanti orationis apparatu redundare, inter quos Franciscus Rugerius nostri ordinis aureo flumine verè copiosus latinam facundiam immortali labore locupletauit. Conatus sum in tanta ingeniorum contentione punctum, si non ferre, saltem attingere, miscens utile dulci. Arrisit valdè Rugeriane eloquentiæ torrens pleno semper alueo de-

currens; arrisit etiam mutuatus à Seneca, à iuniore Plinio, & ab alijs, reuocatusque in Mundum oratorium stylus hodiernus eruditorum acuminum varietate speciosus, è quibus mystum quendam, aures, & animos vellicantem excudere si non potui saltem volui. Vereor enim, nè purissimos potius linguæ latinæ fontes pedestri sermone turbauerim, aut opus insulsum supinis argutijs implerim. Quidquid id est, malui cum Hispanici salis poeta, & cum alijs Alcinoo poma dare, quàm diuturno, obscuroque otio languescere. Si barbara forte vox scribenti tumultuariò excidisset, seuerasquè nostri seculi aures offenderet, præmoneo, quod olim Seneca sibi sumpsit, cum verbum, ANALOGIAM, à latinis grammaticis ciuitate donatum vsurpasset, vti me verbo non tantùm tanquàm recepto, sed tanquàm vsitato. Ceterùm si qualemcunque laborem meum triobolares quidam Critici theonino dente momorderint, patiar libenter, vel quia tineis dimitti, ac muribus proijci paginæ istæ merentur, vel quia cordatis etiam scriptoribus suos Homeromastiges, Anticatones, Ciceromomos non defuisse iam legi. Vale.

Per

Per le Orationi del Padre

D. GIO. LVIGI CERCHIARI.

Sonetto del Signor Canonico

LVIGI TASSO.

QVesti di sì bel dir CERCHI eloquenti
A' bei CERCHI del Ciel pari nel suono
Forsi del Sacro Apollo i CERCHI sono,
Onde spira alto ingegno, illustri accenti?
O pur quegl aurei son CERCHI potenti
Oue stà Gioue à l'hor che scocca il tuono?
Così paion tonando in sù quel trono
Stillare in pioggia d oro i suoi concenti.
CERCHI non son di Tessala Magia
Benche i sensi dell' huom quasi incantati
Con facōdia il CERCHIARI e tolga, e dia.
Detti adunque così dotti, & ornati
Sono della catena, onde rapia
Le genti Alcide già, li CERCHI aurati.

All'istessò.

PER LE MEDESIME ORATIONI.

Sonetto del Padre

D. MICHEL 'ARCANGELO BOTTI.

A Te crescan gl' Allori, à te i suoi vanti
Ceda il Tebro, e l Cefiso, hor ch' ētro i fogli
D aureo stile CERCHIARI vn fiume accogli,
Cui tranquillansi in sen l'ire spumanti.
Fia pregio augusto à tuoi bei flutti auanti
Romper d'onda restia gl'alteri orgogli,
Da nembosi pensier qualhor distogli
Con giuliuo seren gli austri sonanti.
Ecco spoglie nouelle apre pomposo
Il Lauro allo sgorgar d' vn Rio canoro.
Onde appresti al tuo crin fregio frondoso.
E ben conuien, che mentre vn Fiume d'oro
Di facondia n'inuij, cresca fastoso,
S oue vn fiume scorrea nacque l' Alloro.

INDEX RERVM,

& Verborum.

Apollo

Ho-

Cor

De-

Pestis

FINIS.

SAPIENTIS ADOREA.

Hoc est:

Quanto in honore fuerint omni ætate Sapientis.

ORATIO.

Habita Bergomi in Templo D. Mariæ Maioris, cum publica primùm gymnasia Congreg. Somaschæ Patribus delata sunt.

Anno Domini M. DC. XXXII.

INiusta peruagatur iam, atque crebrescit in dies à pluribus vsurpata sapientibus querimonia, disciplinas liberales labentium iniuria temporum adeò viluisse, vt quæ prius omnium animos sui amore deuinxerant, modò neglectè, velut è triuio meretriculæ, sine cultu procedant, nullo Mœcenate subnixæ. Greciæ vniuersæ, doctrinarum olim altrici Thrasymacum, & Carinatem nobiles rethores ob sterilem cathe-

dram conticuisse, Iuuenalis obiectat; perinde quasi à suo illa oratore Demosthene non didicisset, eloquentiam paupertate, velut angina correptam, esse non posse vocalem. Et sanè quot reperiuntur ignaui prædiuites, aurei velleris ouiculæ, qui, quod eruditorum hominum subleuandæ largiantur inopiæ non habent; sat habent, quo feram psittacis, & phasianis Heliogabali more saginent; quasi verò leuiori sumptu ventris immensi constet ingluuies, plus capiant intestina poetæ. Quot viri Principes, dum in immerentes beneficia non tam conferunt, quàm congerunt, Gratias, pudicas alioqui Virgines, quod Socrates deplorabat, in fœdo lupanari prostituunt, quæ sapientiæ mallent amasijs gratuiti muneris dote coniungi? Sapiebat ille, qui literatorum nationem statuæ Memnoniæ opportuna comparatione conferebat, quæ, sole prodeunte, matutinis icta fulgoribus sonum emittebat, quamuis lapidea perdulcem; cum isti quoque vbi principum beneficentiæ radius affulserit, canere incipiant, & digna perenni commendatione volumina meditari. Gratulabor igitur nostræ Congregationi, seu potius inclitæ Vrbi Bergomensi referam gratias, quod informandæ bonis artibus iuuentuti sodalitij nostri Patres adsciuerit, & nostram qualemcumque operam ingenti ciuium alacritate postularit. Vos equidem, viri patritij, quod olim Traiano tribuebat nobilis vates, tristes Camœnas hac tempestate respexistis, totoque penè iam exules orbe ad amœnissimos agri vestri colles, ve-

lut

lut ad beatiorem Parnaſſum reuocaſtis; Vos, ne vnquam fugam arriperent, opportuno ſcholarum domicilio, religioſorum hominum ſocietate multiplici beneficiorum vinculo catenaſtis. Sed ne videar hæc titillandis auribus in ſpeciem adornaſſe, retroacta breui orationis periodo tempora præteruolabo; Sapientemque veſtris obijciam oculis omni ſemper Adorea laureatum.

Repetite igitur animo primos literarum antiſtites Linum, & Orpheum, Muſæum, & Amphionem, quos bruta traxiſſe, vel lapides, venerabunda confixit antiquitas, non tam lapideam ſui temporis confeſſa barbariem, quàm flexanimam virorum illuſtrium teſtata dicendi ſuauitatem. Repetite ſeptem illos Græciæ Sophos, lapſos de cœlis homines, tripodis aurei munere commendatos, qui non tam pretium à raritate deriuarunt, quàm pretioſam in ſeptenario numero doctrinæ raritatem attigerunt. Repetite Moſem per beatiſſima Ægypti gymnaſia celeberrimum, cuius hiſtoriam Ptolemæus ille regum Philoſophus, rexque Philoſophorum quondam oſculatus in eburneo ſcriniolo ſummo iuſſit ſtudio reponi. Repetite maximorum edicta Cæſarum, vbi vectigalibus immunes, vrbium ciues, dignitatibus idonei, Principum domeſtici declarantur, ditantur muneribus, excipiuntur conuiuio, colloquijs adhibentur, ne tantùm virtuti fortuna comes, ſed ſupremæ quoque fortunæ virtus poſſet comes appellari. Hinc regum lateribus leguntur ſapientes vbique de-

fixi, Alcynous Vlyssi, Chiron Achilli, Aristoteles Alexandro, Telemacho Menalaus, Anacreon Policrati, Nestor Agamemnoni, Ancigono, Zeno, Apollodorus Augusto, Xenophon Cyro, adeò vt nullum ferè vnquam è regij cortina palatij decretum prodierit; quin prius sapientis fuerit consilio, velut oraculo, confirmatum. Virtute duce summos ad apices iter sibi complanauere, sapientes, ad consulatum Silius Italicus, ad præfecturam Aurelius Prudentius; ad tribubunatum Cornelius Gallus; ad equestrem ordinem Martialis Hispanus; ostenderunt laureati vates, ac viri planè triumphales, tam Parnassi culmen adire se posse, quàm Capitolij. Quid loquar Demodochum medicum à Dario compedibus aureis donatum ne dicam; an irretitum, Cleombrotum centum talentis à Ptolomæo, Menandrum ab Ægypti regibus accersitum, Lenæum à Pompeio manumissum, Diogenem à Xeniade emptum, Iulium Calidium è proscriptorum numero deletum ab Attico, Tucydidem ab Atheniensibus ab exilio reuocatum? Quid memorem viginti venditam talentis Isocratis orationem, paucos Archilochi versiculos magno argenti pondere pensatos à Lysandro, aliquot Speusippi libellos tribus talentis emptos ab Aristotele, Philolai codices decem millibus à Platone; totidem Philippis Choerili versus ab Alexandro, vel totidem colaphis, vt malè tornatum fortasse poetam extunderet? Homeri Iliadem Alexander in Darij scrinio reposuit, Pædiam Xenophontis, Aphricanus Scipio è manibus non di-

mi-

misit; Cæsaris commentaria secum deferebat Alphonsus Aragonius; Plato Sophronis numeros sub puluillo moriens adseruabat; Tertullianum sibi dari postulabat identidem Cyprianus, & elapsis quoque temporibus Toletanæ vrbis Archipræsul, ac Philippi secundi studiorum præfectus Martinus Silicæus, si quos à bibliopolis libros emisset, haud vnquam à famulis domum afferri patiebatur, sed ipse suis manibus beneficia rependens, dulce onus efferebat, cuius auxilio fuerat ad sublimem adeò dignitatem euectus. Legistis iam, quicumque legistis tria Chilonis Lacedæmonij præcepta Delphis consecrata fuisse literis aureis; publicis incisa tabulis Euripidis carmina; Homeri poemata quinto quoq; anno Atheniensium decreto in Panathenæis decantata; Æschili solius tragœdias in Attica potuisse discipulis prælegi? Taciti annales fastos Taciti Cæsaris edicto decies quotannis fuisse transcriptos, Virgilij Æneidem Augusti iussu flammis ereptam, nè illorum hominum opera iniuria temporum intercidерent, quorum esset nomen perenni sæculorum memoria duraturum. An vos fugit illius imperiti stultitia, qui Epitecti Stoici lucernam fictilem ter mille drachmis acquisiuit; fortassis, vt si noctu ad istam lucernam legeret, illicò Epitecti sapientia in somnis aduolaret? An excidit animo Dionysius, qui Æschyli pugillares studio solicito comparauit, putans ex illis aliquo se numine afflari? An obliti estis Neanthum Pittaci filium, qui lyram Orphæi in Apol-

linis templo suspensam, ædituo per vim auri corrupto, consequutus, hoc nomine Orphei se musices esse putauit hæredem, donec pulsandæ cytharæ gratia in suburbium profectus, excitatis ad inconditum strepitum canibus, feras quidem ille trahere cœpit, vt Orpheus, sed dilaniatus interijt, vt Marsyas? Prochei Cynici baculum nescio quis alter coemit, vt claudicantem fortè doctrinam sustineret; Diogenis Dolium in Metroo Græcia suspexit, Euripidis autographum ingenti auri copia Ptolomæus acquisiuit; D. Athanasij librum archetypum Basilienses ostentant; Ouidij calamum è ruinis erutum Isabella Pannoniæ Regina argento contexit; Pamphyli martyris scripta ipsius manu castigata omnibus Croesi thesauris antefert Hieronymus; Titi Liuij brachium à Venetorum Republica, pretiosi muneris instar, Alphonsus Aragonius obtinuit; chordam è cythara Neronis auulsam duabus minis assecutus est circulator Romanus. Sistendum est hic Auditores; Nero cytharedus melior, quàm Imperator cantillat. Illo scenam implente, vetitum erat è theatro discedere. Romam ingrediebatur Apollonius Thyanæus, cum in ipso penè vrbis ingressu fidicinem quemdam offendit, intertexta auro toga fulgentem, per chordas extensas micantibus digitorum articulis oberrantem, quarum fortè vnam è Neronis lyra proiectam adaptauerat suæ. Iam cautum lege fuerat, vt ad pretiosæ musicam cytharæ, adaperto vnusquisque capite, sisteret, non tam cœlestem cytharœdi

vo-

vocem auditurus quàm diuinam chordæ melodiam. Continuit hîc pedes supercilio-sus ille Philosophus, sed vel oscitanter, vel fronte matutina lyricinem inaudiebat; quum ecce repentino satellitum impetu circum-uentus ad consulem rapitur, capitalis pœnam flagitij luiturus. O nouum ad Amphionis inuidiam cytharœdi portentum, qui, non vt illa lapides ad cursum animabat, sed animatos homines in lapidem conuertere contendebat. Sileatur, Orpheum rapidissimis cursum prohibuisse fluminibus; inambulantes per vrbem ciues lyristes alter præpediuit. Probare debuisset vel inuitus huius cytharæ numeros Philoxenus, qui ne Dionysij poemata audiret, in latomias vltrò migrabat. Neroni non satis erat, omnia tormentorum genera ab inferis euocasse, nisi ingrato fidium pulsu Romanorum aures enecaret. Chorda illa non tàm aures concentus dulcedine demulcebat, quam pedes prætereuntium arcanis nodis illaqueabat. Cæterum vt ad magis seria traducatur oratio, quid clamant antiqua gymnasia. Pæcile Zenonis, Lyceum Aristotelis, Academia Platonis, Cynosarges Aristippi, Lacidium Lacidis, Cranium Diogenis, nisi gloriam eruditorum? Quo honore culti sacerdotes apud Ægyptios, apud Babylonios Chaldæi, apud Indos Cymnosophistæ, apud Persas Magi, apud Gallos Druidæ, apud Hebræos Archisynagogi, apud Brachmanes Samanei, apud Lacedæmonios Hipparchi? Quid sibi postulant tot bibliothecæ, Constantiniana Oriente, Vaticana Romæ, Marciana Venetijs, Su-

ſiana in Perſide, Regia Pariſijs, Alexandrina Ptolemæi, Pergamena Eumenis, Amaltheum Attici, Muſæum Plinij, Vlpia Traiani? Quid eruditorum imagines in bibliothecis repoſitæ; Varronis apud Aſinium, Virgilij apud Alexandrum Seuerum, Martialis apud Stertinium? Quid numiſmata doctorum vultu ſignata; Virgilij facie à Mantuanis, Homeri capite à Chijs, Sapphus imagine à Mytilenæis, Sibillæ Phrygiæ à Girgithijs? Quid proſequar librorum titulos minio ſcriptos, vmbilicis cultos, frontes pumice raſas, clauos ad ſimilitudinem bullæ præfixos; cedrinos alios, alios cereos, alios linteos, alios plumbeos, alios eburneos, alios ex pellibus, ex corticibus alios ex Nilotica papyro, ex folijs palmarum alios, non tam doctrinæ, quàm ornamentorum varietate diuerſos; vt graue nefas æſtimarit Aragonius ille, qui librum apertum pro ſymbolo erexit, cum volumen vnum nulla membrana veſtitum quidam alicuius inſpiciendum obtuliſſet. Cogitabat ille de arce Neapolitana reparanda, vt florentiſſimæ vrbi præſidium adderet, adimeret hoſtibus animum; cum Vitruuij de Architectura codicem ad ſe iuſſit afferri, vt inde conceptæ iam ordinem munitionis hauriret. Incurrit neſcio quo caſu in cupidas quærentium manus Vitruuij opus illigatum, incomptum, ad mechanicam officinam cum Martiale deſtinatum diceres, vt togam cordillis, oliuis penulam faceret, aut inopem ſordidæ blattæ famem ſaturaret. Subſtitit ad libri conſpectum Alphonſus; Et iſte, inquit, qui, nos quo modo con-

contegamur, ostendit, mihi detectus ostenditur? qui vrbem ab hostium cuniculis vindicat, tineis corrodendus, confodiendus obijcitur? Quo doctores sublimes ad cœlum substructiones ex imo telluris assurgunt, nunc iacebit in angulo domus, puluere sordidatus? Ita librum extemplo voluit cedro perungi, pellibus obduci, ad vsum aptari; & qui nudam nullo vnquam tempore passus erat algere sapientiam, librum quoque expolitæ membranæ iussit operimento vestiri. Sed quoniam longè præclarius ad se me vocat Alphonsi facinus, qui promouendæ semper ad maiora sapientiæ studio flagrauit ardentissimo, date indiserto veniam oratori, vt dùm quod ille viris detulit eruditis, pronuncio, communi nomine referam gratias, meritamque habeat à me, dum alios contendit extollere, laudationem. Iam vndique ad obsidendam valido exercitu Caietam militum castra defixerat, iam collocatis belli tormentis parabat excidium, cum teretes ex agro vicino lapides, bombardis fortè grauidandis, maiorem in copiam depromi iussit, quàm eousque congesserat. Vernabat haud procul amœno cultu, cœloque clementissimo villa Ciceronis, partim in colliculos molliter assurgens, partim in viridem planitiem expatians, vbi fontes è Phrygio lapide exultantibus aquis ebullirent, vbi arbores apricam formositatem densissima frondium opacitate inumbrarent, vbi hominum effigies tonsili buxo, & textili palmite animatæ vel arcum intenderent, vel hastam erigerent, vbi collectas

ad beatiora floralia cerneres gratiarum texturas omnes, & elegantiarum pandectas. Nunc enim verò disiectis mœnibus Caieta corruet, ad quam excindendam Cicero quoque conspirat. Pericles olim tonare, fulminare, permiscere Græciam dicebatur; vnicam Cicero vrbem non euertet? Quid desistis, Alphonse, quid moraris? quid saxa frequenti vectatione è rupe Cicerioniana non cumulas? Vbi cognouit Aragonius, villam illam, villam esse Ciceronis, reuocatis ab opere lapicidis, prælium dixit violare se malle, quàm prædium. Iactet nunc de Cynea Pyrrhus, plures se illius lingua, quàm gladio ciuitate subegisse; Caieta, Cicerone silente, ab excidio vindicatur. Si ita pro se Cicero perorasset, diuinum illud caput non fuisset excisum. Erepta fuit oratori de mortuo lingua, quia viuus loquendo, silendo mortuus patrocinari debebat. Hortum illum, hortum Hesperidum dixerim, qui ad sui custodiam non draconem habebat vigilem, sed mortui nomen oratoris. Salue disertissime Romuli nepotum, ciuica debes corona præcingi, cum non ciuem, sed ciuitatem integram ruinæ subduxeris, quinimò, quod olim de Romanæ vrbis tyranno poeta mentitus est.

Non quercus te sola decet, non laurea Phœbi.

sed aureum aureæ facundiæ honestamentum, cùm de hostilibus copijs sola nominis reuerentia triumpharis. Quis tua digne valeat

leat decora recensere, quis laudum præconia rependere? Meritò posses nunc in medijs auditorum fluctibus, apertis tibijs inclamare, CEDANT ARMA TOGÆ; cum ferro munitas Alphonsi legiones sine eloquentiæ adminiculo superaris. Tu primus patriæ pater à Roma libera nuncupatus; tu nouus homo, quod Sallustius obiectabat, vetustissimam Consulis dignitatem tuæ familiæ intulisti, tu obscurum Ciceronis cognomentum Scaurorum, & Catulorum titulis effecisti gloriosius; tu sine parentis dolore genitus eximendam ab omni angustia patriam auguratus es. Fulgor ille, qui, dum sopitus putaretur ignis, è cinere eluxit, sacris operante vxore Terentia igneã, ac planè fulmineam dicendi vim portendebat. Prætereo libenter hìc, in Thebarum direptione illæsam Pindari domum, restauratam in gratiam Aristotelis Stagyram, condonatam Lampsacenis culpam, propter Themistoclem; non deuastatas Athenas pro sapientibus mortuis; ereptos morti Alexandrinos Arrij Philosophi beneficio; Syracusas adhuc superstites, Archimedis Mathematici precibus; Mitysenem libertate donatam amore Theophanis: Prætereo decertantes de Homero inter se Græciæ vrbes; de Plinio Veronam, & nouum Comum, de Statio Stellas, atque Neapolim; dies enim me deficeret, & latera, si persequi vellem omnia. Surgebat Romanus populus spectandis ludis ingredienti theatrum Augusto? Et Virgilio surgebat. Adorabatur Alexander Persarum in morem, nullique sine cultu di-

uinitatis aderiebat accessum? Iste Iouis filius, Deorum è germine, Diogenem tressem hominem inuisere non erubuit. Erat Dionysius animi non tàm feritate, quàm elatione formidolosis, Deorum contemptor, & hominum? Platoni Siciliam aduentanti vittatam nauim emisit, egredientem in litore quadrigis albis excepit. Romam victor repetebat Mithridatico bello confecto Pompeius; in ipso itinere Posidonij domum à lictore percuti vetuit, fascesque consulares ianuæ submisit ille, cui se oriens, occidensque submiserat. Suspexit Roma Traianum, cuius sub imperio studia, quæ priorum temporum immanitas exilijs puniebat, sanguinem, & patriam accepisse Panegyristes eloquitur? Hic Vrbem aurato curru deuectus, coronatus in trabea, in eodem vehiculo Dionem Sophistam admisit; quem elapso sæculo imitatus Carolus V. dum Mediolanum celebri pompa triumphator ingreditur, Gasparem Contarenum, insignem doctrina virum, lateri socium adsciuit. Viderunt sæculo superiori summa voluptate Papienses Ludouicum XII. Galliarum Regem, cum Genua subacta de Liguribus triumphasset, ad Iasonem Mainum in celeberrimo illo disciplinarum omnium Augustali iurisperitiæ doctorem audiendum, cum quinque purpuratis Patribus, centumque proceribus, honoris causa diuertere: Viderunt Mediolanenses Iacobum Triuultium in Iani Parrhasij eloquentiam profitentis gymnasio, inter iuuenes auditores, sexagenarium summæ dignitatis imperatorem considere, nè amplius suum

pos-

poſſet antiquitas iactare Scipionem, ab armis vacuum literis incumbentem, cum recentior quoq; ætas viros proferre plurimos poſſit, non tàm annorum, quàm triumphorum numero graues, erudita domicilia frequentantes. Occurrunt ſerpentes ad eruditorum capita laureæ; frondes illæ multis irrigatæ ſudoribus, vt ab illis arida virorem, deſumat eloquentia, fama perennitatem. Et ſanè, cur lauro primùm coronandi poetas conſuetudo percrebuit, vel ex eo imperatoribus pares, ceteris præſtantiores? An quia laurus Apollini ſacra deuotos Phœbo vates arguit? An quia à tali arbore, diuino velut enthuſiaſmo, auctore Sophocle, percellantur? An quia guſtata lauro poeſis deuoretur, quod Heſiodo cecidit, & cecinit Iuuenalis? An quia ſicut laurus de cœlo non tangitur, ita læuæ fortunę fulmina vates eludant? An potiùs, quia è ramis anno toto vernantibus, æterna ſibi nominis gloriam augurentur? Cur hedra, conſequenti temporum ſerie, legimus redimitos, mutata fronde, non cultu? An quia poetæ non tam Apollinis clientelam affectauere, quàm Bacchi? An quia ſicut hederæ folia ſubalbo pallore cincreſcunt, ita vates debeant pallere ſub libris, vinumq; toto neſcire decembri? An quia, teſte Plutarcho, hederaceæ frondes ore protritæ comedentem in furorem accendunt, quo furore lymphaticus ad carmina ſcribenda proſiliat? An quia ſicut aureos illa corrymbos emittit, ita libenter poetæ aureos è ſuo labore fructus decerpant? An potiùs, quia ſicut hedra quibuſdam quaſi

bra-

brachijs amplexa parietem ad ſummum cacumen erumpit, ita Vates ingenuo Mecęnate ſuffulti florentem ad gloriam adrepant? Quo loco ſe ſe mihi offert triumphalis ordo poetarum, quos coronis varijs officioſa cohoneſtauit antiquitas; Lucanus in Pompeij theatro; Nerone, vel inuito, coronatus; Statius in ludis Albanis à Domitiano; Albertinus Muſatus Patauij ab Alberto Saxoniæ Duce; Cornelius Celtis à Maximiliano primo Cæſare; Æneas Siluius Francofordiæ à Friderico III. Franciſcus Petrarcha Romæ in Capitolio ab Vrſo Anguillariæ Comite, Benedicti XII. iuſſu, qui lauream coronam ad D. Petri tholum, melius, quàm olim in Apollinis templo Orphei lyra fuerit affixa ſuſpendit: Marius Grapaldus à Iulio II. in Vaticano: Torquatus Taſſus poetarum aquila, & veſtrum decus, ò ciues, à Clemente VIII. coronandus; niſi præpropera mors auream in cęlo deſtinaſſet. Io: Baptiſta Marinus à Neapolitana nobilitate ad ſepulchrum vſque, proiectis in feretrum ſertis toties laureatus, quoties nouo huic Marcello plenis iilia manibus ſpargebantur.

Ad ſtatuas venio ſapientibus collocatas, vt gloriam eruditorum vel inanima ſaxa loquantur; ſed neque ita malè feriatus ſum, vt velim populum omnem ſapientum enumerare lapideum. Recolo, quaſi præteriens, Mithridatem Platoni, Homero Ptolemęum, Iunio Antoninnm Pium, Celſo Traianum, Claudiano Honorium, Athenas Demetrio, Pauſaniæ Spartanos, Apuleio Carthaginienſes, Virgilio Mantuanos ſimulacra dicaſſe; cuius

cuius etiam postremi statuam, cũ Centurio à militibus suis deijci, ac in flumen demergi iussisset, naufragium subire coactus est Maro iniuria sicarij, qui Augusti beneficio incendium euaserat. Nouissimè verò superioribus annis, qua doctrinæ laude discessit è viuis Virginius Cæsarinus, phęnix ille nostri temporis ingeniorum, cuius effigiem cum insigni epitaphio in aula Capitolina, velut in Heroum larario virtus eximia reposuit, vbi Quiritum omniũ sapiẽtissimum, Senatus populusq; Romanus, duraturis æternum literis, nuncupauit? Et quoniam apertum mihi video campum sepulchra veterum effodiendi; illud Hippocratis apud Larissam inuenio, vbi apum examina melificabant, quo melle puerorum vlcera sanabantur, tanta medendi vis adhuc vigebat in mortuo, illud Euripidis in Macedonia, percussum è cœlis ictu fulmineo, vt vatem superis carum, vel ipsa fulmina, ignea lingua loquerentur: illud Diogenis Corinthi è pario marmore, columnam spectandum, superstante cane, quasi vel mortuus hominũ vitijs adlatraret: illud Ouidij in Scythia apud Getas, quos licet immanitate barbaros, carminum suauitate emollituerat: illud Dantis Rauennæ sacris imaginibns è lapide effictis ornatum, cuius caput à perillustri Abbiosorum familia lignea pixide, odoramentis plena reconditum summo honore seruatur: illud Sannazarij in villa Mergillina, eleganti statuarum opere pretiosum: illud Virgilij secus Neapolim, cuius in conditorio aliquandiu delituisse Silium Italicum perhibent, vt ab ossibus poetæ spiritum

ritum Virgilianum hauriret, qualiter olim nidificantes ad ſepulchrum Orphei luſciniæ ſuauius ceciniſſe finguntur. Perpendite vos ſunera literatorum etiam ab hoſtibus celebrata, parentalia ab æmulis perſoluta, vltiones à Dijs de ſapientum nece deſumptas; refricate memoriam cum Athenas obſidione diutina Lyſander circumſediſſet, vrbemq; illam, in qua Sophocles fatis conceſſerat, æquare ſolo contenderet, non potuiſſe ſtrenuum Lacedæmonium ciuitate potiri, ſuperſtite Sophocle, plus valuiſſe inuictiſſimo exercitu imbecillitatem morientis. Apparuit in quiete Lyſandro Dionyſius, dumque vel dormiens Athenarum moliebatur exitium, eouſq; temperare iuſſus eſt ab effrenato conſilio, donec humari ſineret delicias ſuas. O felicem tragœdum, qui in euerſæ penè vrbis proſcenio lætam ſibi cataſtropham exorauit. Sileant, qui vehementi, & inſperato gaudio, ob victoriam è Tragœdiæ recitatione relatam, exceſſiſſe confirmant; Sophocles tragico patriæ conflictatus euentu, morte præreptus interijt, niſi maluit cycnus ille ſi non moribus, ſaltem cano capite candidiſſimus, ſui funeris eſſe cantator.

Quòd ſi tandem tunc ex humili ſtatu noſtrę conditionis aſſurgimus, cum ad diuinam propiùs celſitatem accedimus, reputate, ſapientes diuinis etiam honoribus cultos, ac in Deorum albo ſolemni apotheoſi conſcriptos. Aram Platoni erexit Ariſtoteles; Lycurgo ſacellum Spartani, Steſichoro templum Phalaris Arigentinus; Pindarus adhuc viuens

par-

partem eorum, quæ deferebantur Apollini, comedebat, quia sapientiam valdè sub libris esuriuerat. Vnum posttemo loco se prodit, vestris recreandis animis, recentissimę memoriæ erga literatos obsequium, in sexu muliebri, cuius bona pars, vt Veneri amica, ita Musis esse videtur inimica. In aula Scutorum regis vir erat notæ deformitatis, sed eruditionis eximiæ Alanus Charterius Carolo VII. à secretis; alterum Socratem appellasses, quem Silenis Alcibiades conferre solebat, quòd exteriore cultu subhispidus, ac deformis, diuinum tamen ingenium occuleret; portentum erat, cum tanta corporis turpitudine pulchrum animum conuenisse, velut si adesset aliquis ex Africa candidus. Inuisebat fortè Margarita palatium, domus suæ tam benè regina, quàm Scotiæ; cum ecce virum conspicatur, alto somno stertentem inter subsellia procubuisse. Quid hic prius ego demirer? aulicum in regia dormire vbi semper vigiles curæ? An potiùs in Alano conditionem aulæ deplorem, vbi virtus obdormiscit, vitium exultat? An aulicorum imaginem in dormiente homine graphicè depictam intuear, qui mera sibi somnia fingunt, nudo terræ pauimento suffulti? Sed bonum omen, Auditores, accedit Margarita, toto brachiorum conatu complectitur, ex humo sustollit, & stupentibus vniuersis, osculum, non adhuc expergefacti sapientis ori defigit. Puderet oratorem ista edisserere, nisi Margaritæ integritas, Alani deformitas, specimen reuerentiæ in literatum hominem singulare omnẽ prorsùs cul-

pæ

pæ notam eluderet. Qualem verò, in tanta plurimum aulicorum admiratione, putatis constitisse reginam? Doluisse illam, regali maiestati dedecus, pudicitiæ maculam inussisse? solutam in cachinnos Phrynæa impudentia? Abi Venus, suauia tua insuauia putauit. Non amplexatam se virum dixit, sed os illud, ex quo tot insignes prodiere sententiæ, constanter edixit osculatam. Et quid culpæ commisit, si Suadelam, quæ in ore Alani, vt in labijs Periclis, sessitabat; muliebri more suauiata est? Si sapientiam deformi alioqui tabernaculo receptam, qui mos erat olim adorantium; osculo impacto venerata est? Desinere debebas in posterum loqui fortunatissime virorum, cum tuum illud os aureum castissimo osculo regina sigillarit. Impressa fuerint antiquis poetarum libris oscula, vnde dolebat Martialis, circa sterilem cathedram basia sola concrepere tu viuus auctor, non in paginis, sed in vultu osculum habuisti. Sed quorsùm aliena exempla produco, cũ habeamus domestica, & propria? neque enim silere possum, Auditores, prolixam vestræ ciuitatis in meum ordinem beneficentiam, compressaq; initio dicendi, tandem, tandem in calce erumpit oratio; quibus enim beneuolentiæ argumentis in vestram nos vrbem inuitastis, quibus amplexibus excepistis, quę benè in posterum Palladis domicilium appellari poterit, non tam munimento murorum, quàm propugnaculo literarum. In summitate enim montis aprici, ducto velut à natura proscenio, conspicientium oculis vrbs tota se prodit,

im-

immensamque ab oriente planitiem interminato theatro prospectat, vnde non tam indulgentis cęli clementia perfruitur: sed ipsis etiam ciuibus amœnissimi ingenij temperiem impartit. Cum enim solis orientis radios citissimè admittat, versari non sinit in tenebris incolas suos, sed naturali mentis acumine expergefactos, in lucem facillimè promouet literarum. Alberici à Roxiate, nomen nulla vnquam ætas obliterabit, qui legum peritia clarissimus, primos iurisprudentiæ antistites æmulatus, tantam in Gallia Bergomensium nomini gloriam concitauit, vt ad illum traduci iuremerito possit, quod olim Platoni tribuit antiquitas, Iouem, hoc est, supremum iustitiæ administratorem, si humano sermone vsurus esset, non alio, quam Alberici ore, in dirimendis controuersijs, fuisse locuturum. Cuius verò memoriam non subeat Ambrosius Calepinus, omnium generé scientiarum cultissimus, excogitato ad faciliorem captum vocum ferè omnium onomastico, de literaria Republica benemeritus, ad quem, velut ad certius Pythio Apolline oraculum, in explicandis verborum sensibus, vniuersa literatorum natio, consilij gratia diuertit? Sed ne videamur antiquorum sepulchra refodere, repetite gloriosam illam Tassorum Triadem, Bergomenses illos non minus sanguinis affinitate, quàm sapientiæ firmitate Geryones, qui ignauiam benè collocatis laboribus iugularunt, repetite, quanta apud celebriores Europæ principes gratia floruerint, quanto plausu admiranda illorum monumenta pro-

dierint, in omnem duratura posteritatem, quot linguis reddita fuerint Torquati Hierusalem, quam armis quidem à perduelli tyranno Godefridus exemit, sed Torquatus à nominis excidio ipsam, & ducem Homerica tuba vindicauit. Recolite Io. Petrum Maffeium Societatis IESV iubar clarissimum; qui mundum literarium pretiosa librorum supellectile locupletauit, qui religiosę vitæ palmis eloquentiæ lauream adtexuit, qui in amęna orationis varietate omnes rethorum Veneres, omnes ingeniorum virtutes, omnes elegantiarum delicias, ad certamen vsque luxuriantes, immortali labore conclusit. Nouissimè verò quot homines in omni scientiarum genere versatissimos parens hæc sapientum fœcunda protulerit, recensere non persequar, ne vel superstitum adhuc auribus adblandiri videar, vel præconium attexere cogar singulorum. Hoc sanè à vestro prudenti consilio profectum surda omninò aure præterire non debeo, Somaschensis nimirùm ordinis Patres, erigendis publicis in ciuitate gymnasijs, præ cæteris fuisse vocatos; cum enim grassantem per Italiæ viscera lucem non tam vrbes hominibus, quàm Lycæa professoribus funestasse videretis, illius familiæ Patres ingenuę iuuentutis moderatores esse voluistis, quam vestræ noueratis vrbi beneficiorum magnitudine, & auita obseruantia deuinctam. Quidni enim in hac etiam regione musæ florerent, quæ lauro coronari debebant LAVRETANI Prætoris? Quæ nobis difficultas obluctaretur, dum rosas MOCE-

NI-

NICAS habuimus nostro pro beneficio loquentes? Quali gaudio exultare putatis ordinem Somaschensem, dum quos educauimus in adolescentia, vt filios, experimur in ætate virili humanissimos patres? Vos autem, ciues optimi, qui libros vestros nostræ curæ committere voluistis, quam non vobis polliceri potestis in illis erudiendis à nostra religione solertiam, quæ in solo, & ære vestro prima iecit fundamenta, quæ vestris ciuibus adaucta rependere modo cupit, quod liberaliter olim obtinuit? Vos excepistis beatissimum parentem nostrum HIERONYMVM ÆMILIANVM Patritium Venetum; vos pium institutum profusis largitionibus contouistis; vos ossa miraculis gloriosa in pago Somaschensi custoditis; Vobis etiam debebitur, quidquid à nobis exquisita accuratione præstabitur. Dicebam.

* * *

IN TOT PESTIS, FAMIS,
Ac bellorum calamitatibus nullum maius literarum ſtudio ſolatium.

ORATIO.

Habita Romæ in Collegio Clementino in ſtudiorum inſtauratione.

Anno M. DC. XXX.

DIu, multumq;animo reputaui, quam mihi theſim in ſolemni ſtudiorum inſtauratione pręfigerem, vt dimiſſos à gymnaſtica palęſtra diſcipulos, ad literarię militię certamen, pręcantato veluti claſſico, reuocarem. Occurrebant aliqua, ſed argumenti durioris, quę procudere non poſſet ad ornatum eneruis oratio, obtrudebant ſeſe alia, ſed inopis adeò copiæ, vt illa ditare phaleris eloquentiæ, vel aurea verborum ſupellectile conueſtire nequiret ſermo pauperculus. In communes tandem Italiæ calamitates neſcio, qua mentis agitatione, delatus, cum illam epidemiæ tabe languentem, annonæ caritate conſumptam, bellorum incendio vaſtatam, miſerando ſane ſpectaculo, cogitarem pupugit animum inſita vnicuiq;in proprium genus beneuolentia, vt aliquod erigendis hominibus reperirem, in tàm luctuoſa calamitate leuamentum.

Me-

Memini, studium à viri appellati sapientibus doloris cuiusque nepenthes, vulnerum omnium panaceam, nec leue sum arbitratus, afferre me communi tristitiæ solatium, si inter tot pestilentiæ grassantis ærumnas, inter mordentis inediæ languores, inter armorum strepitus, & orbis furias, enixè studendum esse profiterer. Canerem surdis, si paradoxum huiusmodi deberem in triuijs euincere apud gregarios homines, & amusos, quorum magis antesignanus, quàm Imperator Romæ Licinius virus, & pestem Republicæ literas appellauit; Sed cum auditores, & dignitate, & eruditione primarij in hac panegyri assideant, non vereor, qu in oratori indiserto fauere linguis debeant, & auribus indulgere. Erit hoc argumentum deplorandæ peraccommodum tempestati, erit reuocandis à postliminio doctrinis opportunum; vtinam ipse susceptę impar prouinciæ, Spartam meam idoneè loquutus adornem.

Odi Catonianum hic vulgus, & arceo tetricos illos Apathes, vel Misanthropos, qui affectus omnes Saturnia indolentia, ac Stoica falce rescindunt: ingruant procellæ, vel fractus illabatur orbis, in aurem indormiet vtramq; siliceus Diogenes. Zeno, suæ porticus splendorem fulcire voluit, non hominibus, sed columnis, Stoici ne forent in affectibus Prothei, esse Termini maluerunt. Apud Italos, apud Romanos loquor, cereas animas, & in omnem partem versatiles, qui vt infortunijs affici solent alienis, ita parem habent in propria calamitate constantiam. Iam vero audistis, & quanta vestrum omnium

nium acerbitate audiſtis, quinquagenos ouina ſub pelle tranſalpinos lupos, ferino prorſus in fidem Romanam odio frementes. Italiæ noſtræ, florentis heu nimiùm prouinciæ? meditatos excidium, mutuatis à ſpuma Cerberea venenis, vrbes ampliſſimas inuaſiſſe, ac infectis, quia puluere, qua vnguento celebrioribus locis, vitam ciuibus, templis cultum, foris frequentiam ademiſſe. Commentum hucuſque putaui, ac meras gerras delirantium poetarum, quinquaginta capitibus, vt Ponticus, aſſerit Heraclides, Hydram præditam fuiſſe Lernæam, monſtrum illud Herculei laboris Palmam ſecundam, verùm hoc tempore Lernam malorum parium, Hydram æqualium capitum deſæuire conſpicimus, ac repullulantibus quotidie ſocijs lethalem ſpiritum inhalare. In tanta rerum omnium clade Herculea planè virtus exigitur, vt debacchantem per mortalium corpora belluam multorum capitum, ardore ſtudij, igne virtutis extinguamus. At quid ſtudio cum Epidemia? quid Mineruæ cum Libitina? Languent homines tabeſcentis corporis morbo, tu ad diſciplinas capeſſendas conaris erigere? occupantur capita mortis formidine, tu nouis hodie litteris implere contendis? Horret animus præ facinoris immanitate lymphaticus, nos euoluendis auctoribus melius inſanire deſideras? Obuallantur vrbes cancellis, Platonem exire cupis, ſub patula platano docere diſcipulos? Mortui ſunt cineres auctorum volumina, tu à

mor-

mortuis vitam deriuare, vel mortuis conuiuere cum Mezentio persuades? In Lazari Zenodochijs, non Aristotelis in Lycæo cogimur diuersari, Zedoaria indigemus, vel tu helleboro, medullam optamus, non librum. Verùm aut ego fallor, aut certè studendum est: Sine studio æger est animus; otium sine literis mors est, & viui hominis sepultura, aulicus ille Neronis, & magister increpitat: I nunc & moriturum te reformida, vbi terendis codicibus cœperis incubare. An ignoras, quid olim oraculum Zenoni responderit inquirenti, quo pacto multas posset incolumis præterire Olympiades, diuturnamque sine morbo vitam producere? Prodijt responsum ex tripode, ac futurum id prodidit, si mortuis concolor esset. Introspexit vir oculatissimi ingenij, quid verborum lateret in tenebris; cumque percurrendis antiquorum libris magno se studio mancipasset, nonagesimum ætatis annum, integra adhuc valetudine numerauit, & sanus interijt. Musis præsidere dicitur Phœbus, medicæ artis inuentor, quia perennem sortiri debent studiosi peculiari munere sanitatem. Equidem Palamedes auertendæ à gregibus pestilentiæ Apollini litare victimas, Idæis populis persuasit, quòd nullum tantæ calamitati potentius inueniri possit Mithridaticum, quàm se Apollini studiorum præsidi, literarum antistiti deuouere. Romani, cum vis pestilentiæ, & insanabilis pernicies per omnium capita vagaretur, fixo post ædem Mineruæ à dictatore clauo

noxiæ tabis incommoda depellabant. Vidissetis orbata fora, viduata palatia, extinctas familias, iuuenes senibus iunctos, & filijs patres; circa funus ipsas cadere exequias, medentes interire cum ægris, potionem afferenti perniciosam, mortem vitali in poculo ferre; tremere artus, siccari fauces, tabescere pectus, frigescere membra, vitiari sanguinem; recedere oculos comprimi nares, dehiscere in frustula marcidas carnes: Hæres erat nemo, quia nemo superstes, nullæ lachrymæ, quia nimis dolor; vndique cadauerum aggeres, repleta mortuis feretra, aspirantia tethrum halitum sepulchra, vrbs tota ferale quoddam bustum erat, & iacentium aceruus; Quid clauum sedandæ pestilentiæ dictatur infigeret? An quia vim morbi, ne recrudesceret magis, illic sistere vellet? An vt clauum fatalis necessitatis truderet clauo duriori? An vt ferro, velut Achillis hasta, vulneribus inflictis mederetur? An sicut clauis pugnandum mos olim fuit, ita clauo Epidemiam debellaret? An potius, in postico Templi pariete, quod Mineruæ studiorum patronæ sacrum erat, clauum celebri religione figebat: vt ciuium salutem stndijs, & virtuti suffixam indicaret? Quid verò tandem declinandi causa, contagij præstant homines meticulosi, nisi quòd, nuncio patriæ remisso, ad innacessa montium cacumina adrepunt, vel maria non tam austro velificante, quàm metu remige transmittunt, vel iter in oras longinquas suspicione vacuas

cuas

cuas animo meditantur, respirare nollent, & viuere, ne pro vitali spiritu aerem lethalem haurirent, mortemque in haustu vitæ sorberent? Nunquam tam verè homo lupus homini fuit, vel solum odit hoc tempore, sociabile animal appellari; ita vnusquisque salutem in solitudine collocat, cum prius bonum non esset, hominem esse solum, sed à simili deriuare deberet adiutorium. Quæ verò tempora studium magis prouehunt, quàm cum vrbanis procul negotijs arcanum tete recipis in Musæum, ibique ad lucernam Cleanthis, famæ immortalitatem acquiris, mortemque studio iugulas, quam corpore declinasti? Imitare Pythagoram Italicæ parentem Philosophiæ, qui sub Idæo antro annum absoluit integrum, vt in illo solis prælabentis circulo, ipse quadratus euaderet; Imitare Demosthenem, qui subterraneo specu de virtute solicitus, antelucanam opificum prænertebat industriam, vt dum isti sub malleo ferrum informe procuderent, ipse suis libris ingenium expoliret. At quis præpetibus liberatus alis teneat olympi verticem, vt ex imfecto terrarum orbe sublacus tabificam cladem eludat? Permeat pestis abditos quosque recessus; serpit seruata facie; inimici hominis domestici eius. Piget me ineuitabilis fati; doleo sententiam ineluctabilem, studiosus tamen vltimus omnium in hoc stadio decurret, in hunc censum postremus conferet trientem; hunc saltem habebit à studio superstitis vitæ prouentum. Infelix

studij solatium, in communi morte sibi vitam polliceri, & millies in alijs interire, ne semel intereas, cum potius solatij genus sit, interire cum plurimis. Marsilius Ficinus, æquè nobili Platonicæ mentis interpres, ac medicæ artis peritissimus, pestis periculo sanguineos primo subijci docuit, tum pronos ad iram, & paruo igne ebullientes, deinde tardo quodam phlegmate cunctatores, vltimò melancholicos. Pereant formosuli, qui faciem intingunt non pudore, sed sanguine, pereant qui castra sequuntur, & in Marte mortem inueniant; pereant inuidi, & illis extinguantur odij flammis, quibus exarserant, melancholici, qui studiosi à Lycei Principe nuncupantur, tributum hoc magno dictatori postremo loco persoluent, calamitate pestis indigni, quia pestem animi ignauiam, benè colocato labore, propellunt. Non ego confirmandæ veritati ab antiquis sapientibus lenta suffragia deposcam; Alphonsum Aragonium Hispanum illum Alexandrum produco, qui in extremo morbi malignantis articulo, in meam corrogat sua vota sententiam. Ægrotabat princeps eruditissimus in florentissimo regno, ac molli strato decumbens improbis febribus æstuabat; non sapor oculis, non sapor gutturi, non requies corpori; oculi semper vigiles, nisi clauderentur ad mortem, guttur nihil admittere, quod non egereret, corpus, cruciarijs quasi funibus torqueretur, continuò iactari. Accedite, properare,

cur-

currite Clinici, Archiatri; manu arteriam explorate, venarum inæquali, aut formicante percussu, agite hic prolixum de principis incolumitate senatum; misceantur illicò in aureo calice pharmaca, propinentur catapotia, expediantur, strigmenta, pastilli, malagmata, Alphonsum reddere sospitem, vestrum hoc opus, hic labor. Quid in vehementi ægritudine? egisse putatis Alphonsum? An humectandis faucibus, pitissasse in gemma concaua liquorem? An vernantibus per craterem hyacinthis, potitasse decoctam? An lymphis angusto tubo ludentibus, & ventilante flabello, soporem oculis concessisse? An reuocando gustui electiles cibos, & dapsiles summis digitis vellicasse? An nouo huic Hippolyto sacras Epidaurium herbas attulisse? Valeant omnes cum Auicenna Machaones, valeant vnguentaria cum pyxide pharmacopæi, morbus nostri principis, quis vnquam crederet? non calor est sanguinis; sed ardor studij non calice curatur, sed codice. Ne præpesterum ridete Amuletum, Auditores; Aragonius ex Q. Curtij lectione magis quam medicorum pharmacis recreatum se fuisse pronunciat. O Quintum Curtium M. Curtio non imparem; ò nobile par Curtiorum? alter absorbendam terræ hiatu patriam propria morte redemit, alter consignandum tumulo principem sui lectione restaurat. Mallebat Alphonsus oculis, quàm ore bibere sanitatem sitim extinguere non poculis, sed liquidissima historiæ voluptate? appetendi vim

 pro-

proritate non cupedijs, sed esuritione librorum.

Verùm quia fames pestilentia tristior est, vt Romanæ candidus scriptor historiæ Liuius attestatur; quod hauriri potest à studio, in tanta rerum omnium egestate, solatium? Consultatio tum melior, cum aluum expleueris, neque dithyrambus esse potest, si bibat aquam. Agedum omnem refodite antiquitatem, reuocate in digitos vniuersos tempestatis elapsæ Philosophos, in extrema rei cuiusque indigentia fuisse reperietis, sola virtute contentos. Prætereo Diogenem treslem hominem, ac diobolarem: omitto Cleanthem drachmis quatuor instructu, Athenis solidam sub Zenone sapientiam fuisse mercatum, subticeo Demonactem cuiusque domum ingredi solitum, vt prandium parasitulus venaretur; Scio ab Anaximene paupertatem dictam fuisse sapiendi magistram à Diogene subsidium ad Philosophiam: Ab Arcesilao efficax virtutis gymnasium, à Xenophonte doctam Philosophiam; repetite vos animo Zenonem, qui opibus ab ingruenti maris turbine destitutus, ab aduersa fortuna ad sapientiam se compulsum fuisse gloriatur. Ibat nauis dextero alite ventorum eludens insaniam, Zenonem suis diuitijs redditura pauperiorem; dehiscit tandem iactata nimbis, & austro, vt Philosophus ad portum doctrinæ velificaret; nunquam tam benè coniuratus aquilonum turbo desæuijt, quàm cùm immani stridore tumescentes ad Philosophiam im-

impulerunt; Dum alliditur nauis in scopulum, Zenonis animum in virtute solidauit; ventorum dissidium formidabili fronte pugnantium pectus Philosophi serenauit. Dum nubes tenebris cœlum obuelant, homini incurioso virtutis radius affulsit: obruuntur merces in vndis, vt ille sudoris vnda doctrinam mercaretur: exortam dicere possumus de vndarum spuma non Venerem, sed Mineruam, cum grauida maris indignatio in partum sapientiæ recubuerit: Zeno fit de mercatore Philosophus, de diuite pauper, de paupere studiosus, diuite quocunque opulentior. Date vt Adolescens luxurietur in bonis, in Apolline cœnet, in rosa decumbat, date, vt ventrem sagina obruat, cyathos, & caput in mortem Sybaritarum coronet, reuocet in noctem dies, cœlumque retrogradum faciat, imperante alea; hiccine Siracusanus Nepos, decoctor Apicius animum studijs adijecit? Induite sericis vestibus vel phrygio opere vermiculatis, curatam medicamento frontem adscititio colore depingat, antias capronas, & anteuentulos crines in auream Syluam diffundat madentibus cincinnorum fimbrijs, collaria striata multiplici contabulatione suffulciat, thoracem per intermista segmenta translucido auro, fascias crurules impleat Herculeo nodo, tumidis vmbilicis innectat, quia pedes calceorum angustias ferre non possunt, lunatis ad talos fenestris relaxet, Arabici muris folliculum, aut potius mulierem oleat, loquatur aurum, & argentum,

rapiatur in furias, & diras expuat, si natet pauxillum in corio pedunculus, hunc Bonæ Deæ Antistitem, Iunoniæ pompæ ministrum, in sapientiæ castris desudaturum putatis? Sistite illum in obtutu speculi; vt à suo sibi oraculo formæ consilium petat; placeat statura, placeat habitus, rideat sibi, & arrideat, assurgat paulatim, inflectat ceruicem, obliquet oculos in humerum, reciprocetur in sui amorem, quasi Narcissus; si plica in pallio, si ruga in fronte, si næuus in vultu, si humilitas in collari, si thorax non benè accinctus, si non conglutinata tibialia, si follicet in pede calceus, diligenter inspiciat, hanc aurei velleris ouiculam, hunc ità phaleratum bipedem studio tradetis? Quid aliud antiqui studiorum mystæ professi sunt, quàm vt, ablegatis facultatibus, totos se disciplinis manciparent? Crates ille Thebanos mergere maluit aurum, ne mergeretur ab auro; Democritus oculos proiecit, & opes, ne cæcaretur animo; Monymus argenteos numinos proseminauit, vt iude ingenij fructum demeret; Bias, in hostili patriæ direptione, sola nuditate contentus, Bona se auferre omnia dicebat, quia virtutem ferebat. Prienensem Ciuitarem circumuenerat hostis acerrimus, muros exciderat, turres euerterat, natabant itinera sanguine, obtusæ fuerant tympanis aures, oculi gladiorum fulgoribus hebetati, irruperant vrbem milites, & promiscua cæde in fœminas æquè, ac pueros, truculenti furebant alijs præ metu subter-

raneo

raneo se specu tumulantibus, alijs congestis sarcinulis debacchantem furorem declinantibus fuga, vnus homo, vt pretiosa quæque prædæ surriperet, admonitus, sola onustus philosophia, omnia se ferre respondit. Quid virtute pretiosius auferret, quæ omni pretiosior est auro? Verè in victa ciuitate inuictus, quod integer exercitus diripere non posset, solus tutabatur vt ostenderet, inter confertos armatorum cuneos, solam sibi esse præsidio virtutem. Nec mirum, quòd Martis iram non formidaret, qui Palladem pectore condiderat; victorem fugiens, Parthorum more, victoriam fugiendo vulnerauit.

Et ecce inter galeatas acies quantùm exultat audacia, tantùm inter easdem virtus laureata triumphat, nec minorem sibi gloria splendorem policetur sanguine, quam atramento. Feruet Italia exterarum gentium obsessa exercitibus, non tàm victa, quàm victrix, quòd videat de suo solo, & solo parari victorias. Mantua lugubris infausta scena tragœdiæ, post protasim minitatæ cladis, post epitasi inuoluti fœderis, tandem Catastropham dedit. Monsferratus sua se duritie confirmat, quòd ferreus est, & ferreos montes quis æquare solo confidat? Siliceas alpes aceto subactas complanauit Annibal, ferræ rupes, solo igne de tormentis exploso, possunt emolliri. Hùc Austriacæ Aquilæ conuolarunt, & ne lapidem gestarent ad nisi firmitatem, nidum collocare cupiunt in lapide. Galli-

lilia, vt olim in nummis Imperatorum ſpem publicam portendentia radicem ſixerum in monte, vt tota illla regio florentiſſima, non niſi floribus fulciretur. Pax tandem de terra ne dicam, an de BARBERINO cœlo extorta mœrentes omnium animos hilarauit; vt enim Apes in ferrea caſſide mellificio intentæ pacis emblema finguntur, ita vix BARBERINÆ APES inter obſeptas ferro legiones conuolarunt, cum illicò ſuauiorem omni fauo pacem, Italiæ iam deſolatæ; peperere. Dum autem bella furunt hoſtilia, quid ſuauius, quàm ignauiæ monſtrum ſtudio confodere, dum milites gladio dimicant, ſtylo contendere, cum excumbitores ſub dio vigilant, ad lucerna Demoſthenis lucubrare? Inuidit Alexander Achillis fœlicitati, quòd Homerum habuiſſet ſuæ gloriæ præconem, habebunt veſtro labore noſtræ tempeſtatis inuictiſſimi bellatores tot Homeros, quot ſcriptores, dabit Aquila calamum, Lilia candidum folium, milites ſanguinem pro attramento. Inuidit Romano Cæſare Gallicus ille Cæſar Henricus IV. quia cum bellica virtute, & geſtis poſteritati tranſmiſſis, illi ſe parem exiſtimaret, exculto inferior eſſet ingenio, nec poſſet calamo ſcribere, quod victore gladio geſſiſſet: Felicem Cæſarem, qui vltrici dextera innumeros proſtrauit exercitus cumque hoſtis deficeret interimendus pugnando, vetuſtatem ſcribendo iugulauit. Quid iudicarunt Romani veteres; Herculis ſtatuam Muſarum ſimulachris adiungentes, niſi mu-

tuam

tuam inter arma, & literas, inter pacis, & belli ſtudia, inter togam, & ſagum, inter ſceptra, & plectra, inter aurea, & laurea diademata ſocietatem? Quid cum Apollinem armatum dextera lanceam euibrare, ſiniſtra lyram ſuſpendere voluerunt, niſi quia lyra benè conſonet armis, tuba cum plectoro conueniat? Quid cum Palladem lorica munitam, & clypeo, è Iouis capite genitam confinxere, niſi quia bellorum amor, & ſtudij vno partu iugantur? Quid cum Leonis capiti noctuam impoſuerunt Ægyptij, niſi quia præliorum tempore ſapientia dominetur? Quid Muſarum numini victimas, cum ad arma procederent Lacedæmonij litabant, niſi vt facinorem gloria poſterorum memoriæ aliquo auctore conſignaretur? Sanè ſi hebraicam linguam placet aduertere, arma vocant hæbrei ſancto vocabulo Chelim muſicum inſtrumentum, perindè ac arma cum ſtudio, vel ipſa voce concordent. Iuuenis Macedo, Perſici euerſos imperij mihi ſapuiſſe videtur, quod Iliade maritata cum pugione, pugione dexteram, animum armauit Iliade. Quàm turbulentum puluinar, quod in roſa dormienti ſpinas acrium cogitationum ingereret, quàm aſperas plumas, quæ aculeatum mucronem, & operoſum poema reconderent: Militibus alto ſilentio ſub tenorijs quieto ſopore demerſis, ſub regio tabernaculo imperatorias curas tumultuari? Quid ni ſcires Alexander æques, vel pedes diſponere copias, diſtinguere acies, expedire in alas

in cornua protendere, arcuare in lunas, in cuneum ſtipare, qui iacens faciebas tibi de lecto gymnaſium? Quid ni Macedones tui vel cataphractos proſternerent homines, qui ducem haberent leonem, in ſomno peruigilem? quid ſtrenuus iſte bellator ſub armorum pondere deficeret, qui tam ſolido militiæ viatico ſaginatus ſpiritu legiones diſſlabat? Quid in Perſicas opes mulieris hortatu, faces incendiarias inferre metueret, qui Troianis flammis accenſus eructabat incendia? Hoc erat, ipſum ſomnum erudire, ſtruere aggeres, volitare per agmina, irrumpere in cohortes, oculis ignem, verbis tonitrua; brachio fulmina iaculari, premere, fremere, furere, ruere, cædere: proh quot Iliades malorum Ilias illa ceruici ſuppoſita immittebat in caput? Quid? quod in ipſa ferocientis militiæ libidine, in ipſo debacchantium armorum furore ſtudioſi homines euaſere mortis articulum, vel patriam ab extremæ cladis excidio vindicarunt, adeò virtus ab ipſis etiam hoſtibus pro iniurijs officia, pro interitu ſalutem, pro odio amorem extorquet? Theba diripit Alexander; & perduellis in vltionem contumaciæ, ferro, flammiſque inhiat euertere; in hoc opulentæ ciuitatis exitio Pindari domus, quaſi victoriæ trophæum illæſa perſiſtit: Syracuſas Marcellus triumphator ingreditur, neminique iubet contumelias inferri, Archimedis Philoſophi precibus delinitus, cuius antea machinas formidauerat. Alexandriam poſt obitum

An-

Antonij inuectus Augustus, ciuibus metu consternantis, & humi prouolutis, omni discrimine exemit in Arrij Philosophi gratiam, cui cecinit hostis: Sapiens: sapientibus est saluti, si sapit: Lampsaco, propter mortuos sapientes Sylla; Rhodo pepercit Demetrius Poliorcetes, ne incendio Prothogenis picturam abolleret. Sed prædentur bella ciuitates, exhauriant, excidant, pessundent, inuoluant cinere, & fumo; studiosus sua se virtute solatur, vt olim cum trecentas, & sexagenas statuas ab ijs, qui sibi prius erexerant intellexisset esse dirutas, virtutem non esse amolitos edixit Phalereus. Myrtilli clypeus, Auditores, est studium, quo non modò hostium tela, & linguæ spicula è nostro capite auertimus, sed in quacumque calamitatum procella, ad tranquillum otij portum appellimus. Ad studium vos alliciunt, Adolescentis, hæc pestis incommoda, vos excitant in tanta rerum egestate luxus exilium, vos prouocat bellorum, furor, & ferri licentia, vt triplicis auxilij tempore, ter maximi tandem euadatis.

DE

DE CVLTV CORPORIS.

ORATIO.

Habita Romæ in Academia Humoriſtarum.

Anno Domini M. DC. XXXII.

TAnta eſt à primi lapſu parentis rationem inter, & ſenſum, in vnoquoque mortalium extorta contentio, vt difficulter poſſit mentis conſilium cordis affectibus frenum inijcere, quin ab æquitate reſiliant, aut voluntatem tranſuerſum agant, ad omnia conſectanda procliuem. Tranſmiſſæ ſiquidem per ſenſuū vehicula rerum ſpecies ita rapiunt hominem, ità aciem animi, ſui ſplendore perſtringunt, vt quamuis ſolutus, ac liber, ſuaui tamen captiuitate, amoris laqueis irretiatur quamuis propè diuinus, ac ſacer, profano ſtudio, rebus adhæreſcat humanis. Vnus depingitur Vlyſſes callidæ Circes veneficia deludere, cum ſocij doloſas ædes ingreſſi, poculo voluptatis epoto, in belluas degenerent, quia paucos, velut ex Africa candidos, reperire licet, qui nullis omninò lenocinantis illecebræ frangantur conatibus, multos, qui vitiorum capti præſtigijs, corporis indulgeant oblectamentis. Hinc ſicut inſita omnibus cognoſcendi cupiditas plures in lucem diſciplinas inuexit, quæ adeò multæ ſunt numero, &

tot amplexæ difficultatibus, vt earum quælibet hominem totum abſorbeat, ita corporis ingenioſa luxuries tam innumera deliciarum genera excogitauit, quæ vtinam, ſimul etiam confertæ, inſaturabilem cupiditatem explerent, non potius auidum ſemper animum, ad recentia voluptatum portenta titillarent. Sed ne videar aduerſus immodicum luxum malo genio declamare, Bacchanalibus præſertim ferijs, quibus, velut in interregno virtutis, fanaticorum exultat inſania, conſpiciamus, quantùm demulcendo corpori, grauioribus à curis vacui mortales incumbant, licèt hominem omni prorsùs operimento denudatum voluerit eſſe natura.

Auro iam pilei coronantur, ad regiæ frontis imaginem, iam collaria, vel ſtriata ſinuoſis canaliculis protuberantia, vel reticulato, & denticulato opere minutis maculis elegantiſſimè picta ceruicem obambiunt, iam vermiculatus adamante multiplici torques, pretioſa de collo ſeruitus pendet, iam corpus veſtibus Attalicis amicitur, quas accuratiſſimo mæandro, & flexuoſis, in morem labyrinthorum, ambagibus labor improbus implicat, iam manus reuolutis ad brachium linis carbaſinis intumeſcunt, iam digiti, adſcito gemmarum ſplendore, collucent, iam crura Herculeo faſciarum nodo conſtricta tumidos exporrigunt vmbilicos, iam calcei, lunatis ad talos feneſtris, aurea roſa clauduntur; ſoleis ipſis altiſſimi pedules ſubijciuntur, vt cothurnata multitudo pro-

priæ

priæ tragœdiam miseriæ nesciens illa scenæ deploret, vel suppositis calceo ligneis, claudorum more, adminiculis, in via morum se claudicare, vel nolens fateatur.

Quid? quòd nullæ in vestitu nationes consentiunt, sed Gabini pallium, casiacam Græci, togam Romani, mastrugam Sardi, braccar Galli, rhenones Germani, Hispani, strigium, dalmaticam Dalmatæ, peplum Troades, caunacem Babylonij, candyn Persæ, myoton Armenij, auium plumas Indi, Fannesijs aures ipsas pro indumentis habent, quibus nuda corpora contegant, nè vnus tantum esset Midas auribus asininis, sed multos afferre posset orbis suæ varietatis testes, non minus oculatos, quàm auritos? Imò in vna tantùm ciuitate quàm perditè luxus triumphat, vbi Mecœnas occurrit molli veste discinctus, Sextus Pompeius cæruleo pallio contectus, Cæsar cum latoclauo fimbriato, Cato senior cum præcurta, candidaque toga, vbi Calicula depictam, gemmeamque penulam amat, Nero nullam vestem bis induit, Augustus quatuor tunicas, nec restrictas, nec fusas assumit, Marcus Antonius ad coxam vestimenta præcingit, Vespasianus habitu neglecto, vix à gregario milite differt? Antonino caracalla, Lentulo dibapha, Demetrio amictus astrorum varietate spectabilis placuit, fortasse vt sidera, quæ calcare nequibat immeritus, transferret in terras, cœlumque sicut pellem extenderet nouus Iupiter. Nunquam tam eleganter Arachne Lidijs telam delicijs illusit, non ità graphicè delibatæ furtum

pudi-

pudicitiæ Philomela distinxit, vt historias omnes Italicæ manus, Attalicis eruditiores, opere Phrygio depingunt. Non tot gemmat floribus pauo, cum ver illud pennarum explicat; aut cęlum ipsum micantibus stellis inoculatum spectatoribus obijcit, quantam vestium pompam, pulchritudinisque choragium ostentant venustuli Parides, toti ex arcula, nitidi ex cataclista, in quos illud appositè proijcere licet: Vnde hic nobis pauo? Quamquam pauones isti sordere nolunt in pedibus, nam Augustus calceo delectabatur altiusculo, vt procerior assurgeret, Caligula socco muliebri, Carinus fibulis margarita conclusis; Empedocles caliga ferrea, Heliogabalus gemmata, Demetrius aurea, tribuens indignè pedibus, quod suo capiti non debebatur, vel ostendens, reges in omni sua libertate compedibus aureis obligari. Sed quæso, à calce redeamus ad caput, vbi luxuriantes, tamquam in natiuo solo capilli, mirum est, quàm varias in formas ingeniosè sobolescant, quàm vanas plicatione in omnem flectantur aspectum, vt non sola Ægyptus Proteus iuxtà diuersa capitis insignia multiplices, sed orbis iam vniuersus hominem in plures transeuntem imagines habeat, muliebri super omnes emicante. Alios igitur videas, qui capillos circumducunt in galeam, qui reflectunt in cristas, qui reciprocant in annulos, qui obliquant in corymbos, qui adstruunt in suggestum, qui frangunt in vndas, qui obducunt in cocleas, qui laxant in fimbrias; alios, qui crines à fronte reijciunt, vt in

hu-

humeros æqualiter defluant, qui discriminali acu hinc, inde dissociant, vt in aures moliter depluant, qui globum capillorum, velut cometem crinitum in pectos retorquent, qui in frontem ad oculos inumbrandos referunt, qui adulantibus fauonijs euentilandos relinquunt, capita magis ventosa, quàm capillata. Imò ne semper eandem fingantur in speciem, vel cum Germanis nodo substringunt, vel de Scytharum ingenio spargunt, vel effundunt more Parthorum, vel torquent in orbem cum Sicambris, vel amomo perfundunt, vt indi, vel fascia obuoluunt, vt Arimaspi, vel implicant nexibus, vt Maurisij, vel concinnant, & læuigant, vt Britanni, vel hortificant, vt Sueui, frontem subindè nouam assumentes, ne videantur exfrontes. Colorem ipsum capillorum nonnulli fastidiunt; Pyrrhus coma varijs fucata pigmentis incessit, Sybaritæ nigra, Agathyrsi cærulea, Meuanij flaua, aureis interpuncta cicadis Athenienses, aureis illuminata ramentis Romanorum aliqui Cæsarum, vt suo illi quoque, sed aureo cinere caput inespergerent, non doloris argumento, sed luxus. Quàm salsè Philippi Magni maior filius senem quendam irrisit, qui cum albis Cycnus esset capillis in coruum emendicata nigredine transmigrare cupiebat, hortatus ne canos, sed genua tingeret iam senio labantia? Quàm meritò Antipater è iudicum fuit albo derasus, quòd capillos pariter, & barbam inficeret; cum in rebus gerendis fidus esse non posset, qui infidus erat in crinibus?

Quàm

Quàm lepide Phœbum Apollinis antistrophon perstrinxit Martialis, quòd cum ignominiosam vellet caluitiem obtegere, vnguento comam in capite caluo pingueret, & effigeret, cuius capiti non opus esset adhibere tonsorem, sed spongia ementitum capillitium radere, vel delere? Quàm festiuè in Phœbum eundem hædina pelle, nudæ verticem caluæ cooperientem iocatus est vates Hispanus, dum illius caput, aculeato scommate dixit, esse calceatum? Et sanè quis virilis animi putauerint argumentum, de singulis capillis ire in consilium, si alter alterum excedat, irasci, nisi tota Cæsaries in collum æquabili gyro diffundatur, mordere tonsorem? Quis optimi ciuis notam existimet, velle potius Rempublicam turbari, quàm comam, æquè religiosum esse, pilum secare, ac Dianæ lucos excindere? Sapiebat in hoc, quamuis insipiens in cæteris Commodus Imperator, qui cum nulli tonsori se crederet, barbam candente carbone iuglandium putaminibus adurebat; qua maiori mollitie, genas singulis Otho diebus rasitare solebat, non tàm, vt cutem asperitate nouaculæ læuigaret, quàm vt ne pilum quidem boni viri habere diceretur. Sed modò quanta barbæ conformandæ varietas emersit, dum alius mentum tenui pilorum filo delineat, alter in eundi speciem exacuit, alter serpere illam per malas gaudet, ac fruticare per totum, alter parili angulo dilatat in quadrum, alter cum Epicrate Atheniensi contendens, qui Rex barbæ fuit appellatus, ad pectus vsque promittit, cuius

cuius barbam meritò nuncupat Ammianus ad muſcas abigendas, peniculum, neque conſilij effectricem, ſed pediculorum. Illud ſupereſſet reliquum, vt more Caligulę ex auro conflatam aptaremus ad mentum, ne ſolum Ænobarbos loquerentur hiſtoriæ, ſed Auribarbos. Sed claudam virorum in veſtibus luxum vnius Artemonis mollitudine, qui omnium in ſe tranſtulit elegantias, arculaſque Gratiarum ſolus exhauſit. Hic vbi indumenta Sabæos odores halantia muliebriter induiſſet, vbi capillos calamiſtri veſtigio rotaſſet, vbi faciem ceruſſa, purpuriſſoque pinxiſſet, vbi digiti præ anulis radiarent, vbi totum corpus maſculæ virtutis oblitum in amaſij illecebras tranſmeaſſet, ne pedes laxa pelle follicarent, calceos inſigni labore ſubducebat, ne plantas humidior ſemita ſpargeret, vix imprimebat ſumma veſtigia. Vidiſſetis moroſa per vrbem corporis iactatione proſilire, hac, illac ne quiſquilias offenderet, ſaltitare frequentius, ne in cohibitum pallio brachium quis impingeret, declinare ſtudioſè, Cliſthenem agere, Syriſſare. Sed nihil de Artemone protuli, Auditores, Cato eſt hucuſque non Catullus, Auguſtus eſt, non Mecœnas, Socrates, non Lyſicrates. Verebatur Artemon, ne dum ſemitam pedibus tereret, tererentur pedes, vnde per vrbem, coronatis famulis, lectica vehebatur, mollibus hinc, inde puluinaribus obuallatus, & ne in caput aliquid noxium incideret, duos ex vtroque latere ſeruos, æream in formam teſtudinis peluim ſuſtinere iubebat. Fortaſsè nouerat, Æſchylum

vatem

vatem lapſa ex vnguibus aquilæ teſtudine, occiſum, omnique ſupernè aduenienti periculo occurriſſe putabat, vbi caput ahenea teſtudine armaſſet. Sub hoc æneo cœlo nulla ſiccitas erat, madentibus cincinnorum fimbrijs, & capite vnguentis perpluente. Quod ſi muliebrem luxum percurrere breuiter volumus, mundum vniuerſum ornandæ fœminæ ancillari inueniemus; comotrias pectendis capillis, ceroplaſta, qui medicaminibus faciem inficiant; ciniflones calamiſtro calefaciendo, pelues aurea ad corpus abluendum, gotturnia argentea odoratis aquis, ſpeculum ad formæ conſilium, pyxidum turbam ad picturæ cuſtodiam, ferramentorum ſupellectilem ad cirros implicandos, pelliculas moſchi ad ſuffitus, vt ſibi nihil opere videatur, niſi totam penè Arabiam redoleat. Illi deſeruit India auro mittendo. China afflandis odoribus, coloribus miniſtrandis Phęnice; gemmis ſuggerendis Inſula Erythræa; æluri pelles Largitur Sarmatia, ferrum Hiſpania, ſtannum Luſitania, ebur Perſia, ſericum Scythia, ne ſuam Pandoram cęlum iactet, multiplici Deorum beneficio locupletatam, ſed plures terra Pandoras oſtentet, in quas omnia ſua ornamenta transfundat. Prodit illa in publicum, quis enim mulierem domi contineat? prodit inquam interlucenti veſte, ſi veſtis illa dicenda eſt, qua nec defendi corpus, aut denique pudor poſſit; ſuſpenduntur auribus vniones non ſinguli, ſed bini, quandoque terni, vt bina, ternaque patrimonia ab auribus tenui filo dependeant; educitur in

me-

medium pectoris aurum, quod in imis visceribus terra defodit, ac mersit, neue vnquam prodiret, toto sui pondere incubuit: accedunt argento contecta sandalia, ne humum tantummodò feriant, sed oculos etiam quatiant intuentium. Non assumitur vestis, nisi corporis partes sub aspectum facilè cadant, vnde bombycinas tunicas, lineam nebulam Petronius, textum pellucidum Tertullianus, syrma nebulosum Fulgentius, carbaseos ventos Tibullus, vitream vestem Claudianus appellauit. Neque verò mulieres, inuidum genus, cæteras in amictu sibi patiuntur æquales, sed stolam matronæ, togam meretrices, cycladem virgines, rectam tunicam nuptæ, mitram ancillæ sumpserunt: capillum nigrum nobiles, flauum plebeiæ voluere. Quot verberibus plectitur ornatris, si vnus de toto comarum orbe capillus peccauerit? quot plagis vapulabit si altior fuerit alio cincinnus? quot ditas audiet, nisi distractas vtrinque comas, ad breue interstitium distinxerit? Dentibus armantur non suis, ne videantur edentulæ, à mortuis à laruam capillarem mutuant, ne caluæ cernantur, à lacte asinino nitorem deriuant, vt vlcera contegant, vnde sexcentas secum asinas vxor Neronis Poppæa ducebat tali agmine digna stipari Imperatrix.

Iam verò nudo homini cœlum aperuit, ac veluti deuelauit Deus: homo autem non corpus tantummodò operuit; sed etiam cœlum oculis eripere voluit, vtque se in terris ostenderet collocasse stationem, tentoria defixit cœlum obnubilantia. Palatia loquor,

quor, Auditores, insanæ molis substructiones, atria multo auro radiantia, laxas porticus, centum suffultas columnis, thalamos fornicatos, maiorum imaginibus, plenos, turres cœlum elata fronte ferientes, progeniem Nembroti reuiuisse putares, non tam fabricarum magnitudine, quàm varietate linguarum. Pauper iam sibi quisque videtur, ac sordidus, nisi parietes tenui marmore inducti, pretiosis etiam orbibus fulserint, nisi Ægyptio saxo in varia picturæ genera diminuto pauimentum texuerit, nisi tecta auro perfuderit, gauisus illo mendacio oculos fallere, nisi locum omnem, leuemque particulam Numidicis crustis impletit. Quãtum statuarum inanem luxum non testantium, sed detestantium, quantum columnarum nihil, nisi domini vanitatem sustinentium, quas eò pulchriores existimat corrupta moralitas, quò pluribus maculis asperguntur? Saxa iam ex varijs mundi partibus aduehuntur vni domui construendæ; quæ prius è vili arundine, vel tabulis luto glutinabatur; euisceratur terra, flagellantur maria, excinduntur syluæ, complanantur montes, assurgit ad cœlum immensæ amplitudinis opus, tanquam non sibi palatium victuris erigerent, sed morituris Mausoleum. Ita ne igitur adhuc homines, Titanium genus, in cœlum, aggestis montibus, conantur irrumpere? Adeò ne non ignem duntaxat, sed etiam lapides in altum euolare conspicimus? Illa sit vobis ab oculos aurea Neronis domus, quam non satis lucere putauit efferatissimus Cæsarum, nisi

ex

ex vrbis incendio, quot aulas in longam areas productas, quot porticus ad tria milliaria protensas, quot stagna, maris ad instar expansa, quot inambulationes vmbrosis pergulis opacatas, quot villas omni arborum genere consitas, non alio custode dracone, quàm Cæsare, quot belluas inclusit ex Hircania deuectas, vno Nerone mitiores? Cœnationem habuit inter cætera figuræ rotunditate versatile, quæ diebus, ac noctibus, ad instar orbis, æterna vertigine circumacta, nouas semper expulas exponebat, vnde pro niuibus flores, pro imbribus vnguenta, per fistulas fundebantur, pro Ioue ille assidebat ad mensam, propinabatque in aurea patera, non raptus è Phrygia puer, sed nec puer, nec puella, Sporus. Occurrat animo magni Imperatoris Chami palarium, quatuor muris præcinctum, quorum quilibet ad octo passuum millia porrigitur, cuius vastitatis in medio ædes regiæ consurgunt, auro tecte solidissimo; occurrat Iauæ maioris Insulæ regis magnificentia, qui atrium extruxit, ad cuius aulam pluribus gradibus ascenderetur, quorum alter aurus, alter esset argenteus, parietes aureis à dextera, argenteis à sinistra laminis tegerentur, vt solis regiam non admirer amplius ab Ouidio fabulosè descriptam, claram micante auro, flammasque imitante pyropo, cum aurea legerim palatia ab hominibus habitata. Quid referam hortos pensiles in summitate domus, omni plantarum varietate vernantes ortis inde radicibus, quò vix cacumen arboris peruenisset?

Quid

Quid memorem ſaturatam multo conchylio purpuram, intextam auro, varijſque coloribus diſtinctam, & artibus ſupellectilem, belluata Babylonica, Phrygionum opera picta, Damaſcena holoſerica, aulæa innumeris interpuncta filorum mæandris, quorum inanem copiam nullus tàm benè perſtrinxit, quàm qui domus vocauit impedimenta? Quid perſequar thermas, vbi ſimul cum amictu veſtis honor corporis, ac pudor exuitur, vbi ſordidat lauatio, non abluit, non emundat membra, ſed maculat? Loquatur illa apud Martialem Læuina antiquis caſtior Sabinis, quæ Baianis ſe aquis purgatura, Penelope venerat, abijt Helene; quot enim matronæ, dum veniunt ad aquas incidunt in flammas, Veneremque experiuntur adultam, quæ pupula emerſit ex vndis; Deſcenditur modo in balneas, non vt ſudorem cum Scipionibus, militiaque ſordes abſtergant, ſed vt vnguentum, non ſæpè diluuntur, vt mundi ſint, ſed quia immundiſſimi. Loquatur Heliogabalus, qui non niſi infectis vnguento nobili, aut croco piſcinis innatauit, an vt lauari ſimul, & colorari poſſet? an verò vt fætidam corporis luxuriem ſuaui odore compeſceret? Quid recenſeam illita minio triclinia, Micam Domitiani, Timonium Antonij, Hermæum Claudij, Mammeam Alexandri, Apollinem Luculli, vbi, velut ſub aurato tentorio, ad ſubigendam frugalitatem, caſtra collocauerat gula? Conſpiceret hìc licet menſas citreas, elephantinis pedibus ſuffultas; æſtimatum lignum ſenatoris cenſu, eò pretioſius, quò illud

in plures nodos arboris infelicitas torsit. Hìc riguntur in aram chrystallina pocula, quorum accendit fragilitas pretium, anagalypta imaginibus eminentibus aspera, vasa Sidonia vtroque latere ansata, diatreti tessellati, vel torno ducti, cotilæ in formam concauam, scythia in imo angusta, cymbia in speciem nauigij, carchesia in proceram magnitudinem assurgentia, ne vehicula desint ad ebrietatem. Vnum inter cæteros calicem habuit chrystallinum Verus Imperator nomine volucrem, non tam ex eius æqui nomine, quem dilexit, quàm quòd illius ad manus sæpissimè conuolaret; Vnam patinam Vitellius immenso constantem, quam Mineruæ clypeum appellabat, verè Spartani militis imitator, qui cum hoc scuto pugnabat, & in hoc. Cæterùm quàm peregrina cupedia, quàm exotica fercula mensam onerant? Iam compertum est omnibus, camelorum calcanea, cristas gallinaceis viuentibus demptas, pauonum, linguas, & luscinianum, vno conuiuio datas ab Heliogabalo, cœnam è solis canorarum auium linguis à Claudio Æsopi tragœdi filio paratam, margaritas aceto subactas à Caligula, Suem inclusis animalibus grauidum ab anonymo, quem lepidè Cincius, dum luxum immodicum carperet, porcum Troianum appellauit, vt Troianus olim equus, grauidus armatis fuit. Prætereo, Antoninum Getam prandia per literas singulas instruere solitum, pullumque, perdicem, pauonem, piscem, perdam vnis epulis apponere, ad quas singula non literarum elementa, sed elementa mundi omnia suas opes trans-

transmitterent: sileo, Octauium classis Romanæ præfectum, cum ignotum Italicis litoribus scarum agnosceret, incredibilem scarorum multitudinem nauibus aduectam inter Hostiam, & Campaniæ litus in mare sparsisse, ne aqua terræ forsan inuideret, dum ista fugibus, illa piscibus seminaretur; omitto, Vedium Pollionem murænas humano sanguine saginasse, illicque deuorandos seruos obiecisse, vt hoc saltem pacto Romanus Antiphares humanis carnibus piscium ventre decoctis vesceretur: subticeo, belluas ipsas immotas in obscuro contineri, vt sine vlla exercitatione iacentibus, tumor pigrum corpus inuadat, & super membra torpentia ingens pinguedo succrescat: relinquo exquisita vinorum genera, Setinum, Fundanum, Falernum, Opimianum, Surrentinum, Picatum, Albanum, vnguentis mixta pocula, vt blandius ingrederetur; aquam frigidam, decoctam, niuibus algentem, calidam, vel immutato Imperatoris nomine nobilitatam, qui vt primùm Tiberius Claudius Nero, ità postea Biberius, Caldeus, Mero, factus populo luctus audiuit. Apicium vobis produco, altissimum nepotum omnium gurgitem, qui cum sestertium millies in conquinam congessisset, cum tot congiaria principum, & ingens capitolij vectigal singulis commensationibus obligurisset, ære oppressus alieno, fortunas suas ad calculum reuocare coactus, cum sibi centies centena millia superesse deprehendisset, summa velut inopia confectus, extrema potione venenum absorbuit. Quam insaturabilis auri libido, dum in magna auri

copia sibi videbatur egenus? Et quidem tàm insanæ mentis homini non hellebori succus, sed medicatum poculum erat hauriendum. Nunquàm illi gulosiùs est factum, quàm cum mortem vltima cena deuorauit. Carum adeò fuit huiusmodi poculum, vt nunquam tàm carò vel biberit, vel cenarit. Sed omnium excelluisse arbitror prodigorum ingenia Caligulam, qui aut frugi hominem esse oportere dictitans, aut Cæsarem, præter, portentosissima eduliorum genera, conuiuis ex auro panes, & obsonia præposuit. Hæc enimuerò auri sacra fames dici poterat, ad quàm explēdam aureæ dapes inserebantur. Eliquarunt alij aurum, vt potabile redderent, hic solidas obdurauit in epulas, vt comestibile efficeret. Crassi faucibus dum Parthico inhiat auro, liquidum aurum infusum est; tibi infligenda erat pœna consimilis, vt si aurum totius vrbis esurieras, nihil, nisi cibos aureos auido dente morderes. Nolebat, vt Chabrias in iudicium postulari, quòd constitutis horis tenui victu pransitaret, sed quotiescumque gula imperasset, ganeones accumbere iubebat ad mensam, quam solis mensam appellare posses, opiparis ferculis perpetuò stratam, nisi nocturna conuiuia ad auroram vsque temulentus produxisset. Quanta ordinis peruersitas fuit, dum vrbs tota dormiret, è lecto surgere ad helluandum, quasi natura oculos impartisset, causa tenebrarum, aut ille vnus esset Antipodum, qui, vt M. Cato loquitur nec Orientem vnquam solem viderunt, nec Occidentem. Cœcos non inuidisse Caligulæ arbitror, cum diem ille nunquam aspiceret,

qui-

quinimò nec mortuos, ſi languidum, & vino marcidum intueri potuiſſet, cum inter cereos, ac faces conuiueret, an moreretur, carne inter viuos morticina? Liburnicas è cedrinis tabulis Ægypti Reges æmulatus extruxit gemmatis puppibus, verſicoloribus velis inauratis tranſtris, remigibus coronatis: Hic agrum vitibus, pomiferiſque arboribus conſitum incluſerat, ſub quibus diſcumbens inter choros, & ſymphoniacos Campaniæ litora legeret, ne Cyclades inſulas miraremur in Ægeo pelago tripudiantes: hic thermas dulcibus aquis ſtagnantes adhibuit, ne Virginem amplius aquam, ſed deuirginatam, atque pollutam contineret oceanus; tric inia fabrefecit ad epulandum, vt ingeſtam ſaginam maris auxilio faciliùs poſſet egerere, ſcorta ſecum duxit, formioſioreſque lupas, vt plures Veneres mare cognoſceret, vel Sirenes. Sed naufragium faciemus, niſi portum appetimus. Suas ſibi habeant delicias troſſuli Numidæ, nos animum ſcientijs expolire doctrinis conueſtire debemus. Incumbamus veræ pulchritudini, quæ à virtutum lineamentis, à bonarum artium coloribus petitur, ſolido diſciplinarum ſucco, & ſapientiæ medullis paſcatur ingenium, hominem non corporis, ſed animi ornamenta conſtituunt.

Dicebam.

IN ARDELIONES.

ORATIO

Habita Romæ in Collegio Clementino, pro ſtudiorum inſtauratione.

Anno Domini M. DC. XXIX.

AVdiſtis anno proximè elapſo (N. N.) indiſertum me rhetorem, non corpus, ſed animum excolendum, inopi dicendi copia probantem. Verùm, quia ferè ſemper ad extrema pererrat, vel errat in extremis humana cupiditas, factum eſt, neſcio quo fato, vt dum animum informare diſciplinis aliqui cupiũt, iniquè deforment, dum omnem ſcire literaturam affectant, ne literam quidem ſcire deprehendantur. Hos ego de maiorum canone, vt vitia ſugillem, appello Callipides, qui aſſiduo ſe motu verſantes, ne cubitum quidem procedunt, hominum ſimios, dum ſingulas induere perſonas enituntur, Thraſones omnia ſibi temerè vendicantes, Bellerophontes inſaniæ pegaſo in cœlum ſuperbiæ deuectos, Daretes magno ſe nugarum apparatu, apud gregem plebeculæ iactitantes, Attalos, qui nihil agentes, ſatagunt nihilominus, vno verbo ARDELIONES.

Ad calcem orationis perueni, ſi huiuſmodi ta-

di tabularum ſpectanda conditio; verùm ſi in capitale flagitium linguam acuere debet orator, penè ordior à capite. Date mihi per eam, qua noſtrum in Athenæum frequentiſſimi conueniſtis, humanitatem, vt ſciolos iſtos, vniuerſam profitentes encyclopædiam acriori ſermone perſtringam; date, vt liberiori oratione ſemiobolarem iſtorum doctrinam euertam: ita fiet, vt ſuum cognoſcat vnaquæque ſcientia cultorem.

Verùm, quia in immenſum, varijs rerum dicendarum fluctibus iactata raperetur oratio, portum diuerſas apud artes, veſtræ beneuolentiæ obſecundante aura, ſæpius appellet, feliciqueˑalite ſenſim progreſſa apud Grammaticam ſiſtet.

Nolo Grammaticos in ſua ſe pellicula continentes Lycambæo dente mordere, nolo vltra crepidam non egreſſos impetere contumelijs; illos non poſſum non onerare conuicijs, qui, vt puri Grammatici, hoc eſt, puri Aſini moleſtum nomen excutiant, de rebus, in quibus peregrinantur, ineptiſſimè garriunt. Fingite igitur animis aliquem è Grammaticorum turba Gymnaſiarcham, qui detritam, ac planè ſeptagenariam ſibi lacernam obducens, in gyrum excurrenti latè capitis operimento pileatus, barbitio ad pectus defluente verendus, perſpicillis ad aurem intercepto naſo diductis, ſuſpenſo ad cingulum tortis de funiculis flagello, Catoniano ſupercilio oculos vtrinque contorquens, teſtitudineo paſſu conſcendat exedram, vbi pituitam ab imo pulmone, quaſi per trochleas adductam eijciens, graui, ſed

bene ſonanti voce pronunciet, Cum ego Cato. Tunc enimuerò tot pariter pelues, tot tintinnabulo pulſari credetis, cum huiuſmodi ludimagiſtrum excurrere modò in rhethorum officinas audietis, modò philoſophorum arculas reſerare, modò à theologia delibare nonnulla, in aduerbijs commendare venuſtatem cum oratoribus, in verbis verum, & falſum, æquiuocum, amphibologicum diſtinguere ſenſum cum dialecticis, rerum naturam indagare cum phyſicis, perſonas ab hypoſtaſi ſeiungere cum metaphyſicis, in numeris explicandis ad arithmeticam tranſilire, in generibus Porphyrij Iſagogen afferre, in articulis theologicam methodum indicare. Quid, cum in vnius voculæ enucleatione prolixas horas impendit, indigitat etymon, ſyllabarum numerum commentatur, characterem lynceis exanimat oculis, literas ſingulas cenſoria caſtigat arundine, an, Oſtium, poſtulet aſpirationem, vt hoſtes deſignet, an repudiet aſpirationem, vt exprimat ianuam, cum ipſe iure ſuo meliùs verſetur in Ianua ſum rudibus. Auertat Deus à capite talem articulum meo, vt cum huiuſmodi malè feriatis hominibus de rerum peritia contendam, timerem vtique, ne vel Stentorea dicacitate mihi aures obtunderent, vel ingenij famam, quæ quàm ſit exigua, ſentio, Cerbera vocalitate laniarent. Excipite per veſtram ſapientiam (Auditores) cuiuſdam inſipientiam nebulionis, & mecum impudentiſſimi ARDELIONIS ſtupete linguam neſcio dicam ne præcipitem,

an

an ancipitem. Apud florentiſſimam Italiæ ciuitatem concionabatur illa Seraphicæ tuba Religionis, Italus ille Pericles Cornelius Muſſius Epiſcopus Butuntinenſium, & quia tanti viri fama, vniuerſam per vrbem, glorioſo nomine percrebuerat, confluebant ad illum audiendum ex omni ordine homines, non ſecus ac olim ad Romanæ conditorem hiſtoriæ, ab extremis Hiſpaniæ finibus, ciues Gaditani conuolarunt. Fortè anonymi Pædagogi mentem inceſſit cupiditas adeundi, & audiendi Cornelij; templum igitur adit, pauxillum in genua procumbit, locum ſibi ſtudiosè comparat, non concionem, ſed fucatæ Veneres orationis bibulis auribus expectans. Tenuit ſuggeſti medium Cornelius, auditoribus reuerentiam nudato capite exhibuit, cælites in genua prouolutus ſibi rogauit propitios, corpus cum dignitate compoſuit, veſtes aptauit ad geſtum, tùm facto ſilentio, proloquium à ſimilitudine deriuauit. Vt audiuit ſciolus ille Grammaticus, celebrem adeò diuini verbi præconem à comparatione concionis fila prætexere, muſſitare impotenter incepit, tumultuari vocibus interciſis, interturbare conſeſſum, furere, fugere, templo diſcedere, aures præcludere manibus, obſtrepere mirabundus; Iſtene eſt virorum eloquentiſſimus, ad cuius nugas excipiendas, ciuitas vniuerſa, proprijs quaſi ſedibus conuulſa luctatur? Iſtene oratorum primipilaris, qui vtitur pedeſtri ſermone gregarius? Iſtane præcepta retulit à Ciceronis oratore? Neſcit Quintilianum locutuleius tyro; ô

malè locatos Musis, & Apollini labores, ò leges rethorum infractas, ò tempora, ò mores? Præcipiat Tullius, canones exordij præfiniat Hermogenes, fontes, vnde hauriantur, initia commostret Agricola, vnus cœnobita male feriatus, vniuersa proculcat. Quid de Rhemnio illo Palæmone proferam, qui secum, & natas, & interituras literas apertis concrepabat tibijs, nomenque suum in Bucolicis non temerè positum ab Homero latino, cum Damœte, & Mœnalcæ carminum iudicem Palæmonem pastorem inuexit, sed prædiuinantem Virgilium, Sybillino quasi libro præsagisse, euocandum aliquando in Ducem à Deo præpotenti Palæmonem, quem se venditabat, qui omnium poetarum opera critico iudicio collibraret?

Sed age, soluamus à portu Grammaticæ, & per humaniorum literarum spatia diuagantes, nostrum circumuehamus ARDELIONEM. Hìc ille triumphabit, quasi de laurea securus, & elementaria cognitione, vix, ac ne vix quidem infectus eclypsim, synalœpham, pentemimerim, grandia illa, nomina producet in medium, epistolas, chriar, communes locos, gnomas, ethopœias reuocabit in digitos, statuam in curia postulabit, quòd castigarit apicem, ab Apelle pingi, vel à Pyrgotele sculpi, quasi cum Annibale Romanas acies profligarit ad Cannas, aut cum Thrasybulo Ateniensium ciuitatem durissimo tyrannorum seruitio vindicarit. Si ad insignem conatum, epigramma consuerit, aut etiam elegos; tunc enim-

enimuerò exclamabit, mirabitur, manu, nutu, voce, oculis histrioniam exercebit, captans vndique basia, longum illud Euge, & gloriosum Sophos, vel ab inuitis extorquebit, cum nihilominus aut ad calendas Græcas versiculum promp serit, aut tardiùs, quàm elephanti pariant, hexametrum miserè consarcinarit. Mitior in magno clamor furebat amphiteatro, cum pugnantes parma Thraces tergeminis turba Quiritum honoribus euehebat; nec ita grauiter, percussis incubidus, metalla resonant, cum faber aurora albicante, Vulcano desudat in opere, sicut ARDELIO eximia se iactatione deprædicans tonat voce, fulminat gestu, permiscet vniuersa. Quòd si remissiùs agenda sit res, adeò frigidè prouinciam sustinebit recitatoris, vt thermas refrigerare possit Neronianas, qualiter olim ex oratione Sextij, se tussim, & morbum traxisse quærebatur Catullus. Quàm salsè Hispanus ille vates fastidientem nauseabunda recitationem Lygurinum irrisit.

Et stanti legis, & legis sedenti,
In thermas fugio, sonas ad aurem,
Piscinam peto, non licet natare,
Ad cęnam propero, tenes euntem,
Ad cęnam venio, fugas edentem.
Lassus dormio, suscitas iacentem,
Hoc valdè vitium periculosum est.
Quid sit, scire cupis? nimis poeta es.

Quid cum ad redimendam auditorum molestiam geniales omninò cęnas sternebant in Apolline, vt opiparis ferculis deliniti conuiuæ disertum hominem acclamarent,

rent, cum veriùs non ille, ſed fuiſſet cœna diſerta? Non ita tygris raptis citata catulis, non ita dipſas ſole medio peruſta, non ità ſcorpius improbus timetur, vt ARDELIONVM antiqui conſuetudinem abhorrebant. Cœnam olim Thyeſtæ ſolem fugiſſe nobis fabulæ tranſmiſerunt, ſed recitantium menſas quoties declinarunt aures Romanæ, quia licèt exquiſita palatum edulia titillarent, recitatio tamen enecaret auditum, vndè meritò dolebat ille.

Nolo mihi ponas rhombum, mullumue bilibrem

Nec volo boletos, oſtrea nolo, tace.

Sed euadamus ex huiuſmodi ſyrtibus, & vaſtor rethoricæ ſinus emetiamur. Non poſſum hic verbis frenum inijcere, quin concitata in ARDELIONES erumpant: Igitur numeris abſolutum omnibus oratorem te vocitabis ARDELIO? Igitur in albo eloquentum, qualem ſe vidiſſe neminem dolebat Antonius, tuum nomen inſcribes? Igitur de quacumque re ad dicendum propoſita copioſum ſermonem effundere profiteberis? Ita eſt, Auditores, ſe putat Atticam muſam cum ſit Amuſus, ſe cycnum arbitrabatur, cum pœnè ſit graculus. Rideo ego Græcorum Rhetorum coryphæum, Gorgiam Leontinum, de omni argumento ſe interpellari poſcentem, rideo Eleum Hyppiam in quinquennali ludorum celebritate nihil eſſe, quod ipſæ neſciret, efferentem, Gorgias præ noſtro ARDELIONE eſt analphabetus, Hyppias abecedarius. Si digerenda ſit in partes oratio,

tio, recenſebit ille quatuor ad faſtidium, vſque decantatas in ſcholis partes, exordium, narrationem, confirmationem, perorationem; verùm ſi tanquam ad Polycleti canonem exordium compaginare voluerit; ex vetere aliqua oratione. Iouem ego opt. max. aut, Vellem, ſi fieri potuiſſet, Iudices, ſuffurabitur; tùm inanibus verborum aut fractibus in longum, cruciarijs veluti funibus diſtorquebit, & dum totam excurriſſe orationem putabitis, tunc hærebit, velut Cantherius in limine. Si narrationem expedire mens fuerit, illam ordietur ab ouo, rem trahet, diſtrahet anilibus ineptijs, ſi confirmationis argumenta ſtipabit, paralogiſmos, & ſophiſticas congeret tumultuario captiones: ſi breui collecta gyro cupiet vniuerſa recolere, emendicata repetitione pueriliter ne ſyllabam quidem præteribit, vt in alteram recenter orationem peroratio tranſeat. Si verba placet ad lancem traducere, antiquatá, obſoleta, ſubrancida, qualia hec mater Euandri loquebatur, è veterum fodiſſe monumentis reperiemus, putantem ſe magnos eruiſſe theſauros, vbi omnia ſicut mea ſunt, ſe gemmis, & vnionibus variegaſſe periodum, vbi vetuſtum aliquid è Plauto, vel Catone potuerit expiſcari, vel nuperum, & ſuo Marte fabrefactum inſtrudere. Chirtilium pro roſtris defendebat olim Siſenna (quæſo ineptum literatorem attendite diligenter Auditores) mirificus verborum logodædalos, & vt à vocibus abhorrebat communibus, Chirtilij ſputatilica dixit eſſe facinora. Detertitus

fuit

fuit illa recentis vrbi nouitate C. Rufius antagonista, & quasi metu quateretur insolito, circumuenior, inquit, Iudices, nisi subuenitis: Sisenna, quid dicas, nescio, metuo insidias, timeo dolos? Sputatilica, quid est hoc? quid sonat sputatilica? Sputa, quid sit, scio, tilica nescio. Si actionem libet expendere, vultum vel supinum ad arrogantiam, vel rigidum ad barbariem effinget, supercilijs cum Pisone, altero ad frontem sublato, altero ad mentum depresso respiciet, corrugabit nares, inquietabit digito porriget, scindet, adstringet labia, humeros attollet, deprimet, mulierculas imitatus inflectet, micabit digitis, rotabit brachia, supplodet pedibus: quid plura? Vultis ARDELIONIS imaginem, & in rhetorico puluere Polyhistoris, viuis quasi coloribus exprimam? Accipite. Sit in primis audax, nauiter impudens, insignite nescius, cum pretiosissima talis viri supellex sit ignorantia. Releget ad extremos Indos, & paulo antè fabulosos antipodas pudorem, & verecundiam. Stentoris vocem vocalissimam, ac planè cantillantem ex imo pectoris sonorè profundat: barbatum Æsculapium squalenti pilorum sylua posthabeat, amictu nec omninò suffarcinatus, nec malè præcinctus; libellum pictis luxuriantem vmbilicis, vel bullis inoculatum argentes præferat manibus, in omnium se cætus immisceat, protrita quædam, ac nota lippis, & tonsoribus verba sæpissimè iaciat, Quamquam, Arbitrabar ego, esse videatur; putidum Isocratem; inurbanum

num Demosthenem, frigidum Platonem, Tullium elinguem redarguat, se alpha oratorum, rethorum antesignanum, Regem fori, Dominum comitiorum appellet; date veniam, vt illum verius ego nuncupem clamatorem, quàm declamatorem, aratorem potius, quàm oratorem. Recolite veteres animo sophistas, triuiales illos Mathæologos, diuites verborum nundinatores, qui ventosam Græculorum nugacitatem, & vendibilem eloquentiam ad clepsydram profitentes, contra Socratis institutum hoc tantum scirent, quòd omnia scirent, quin potius hoc tantùm nescirent, quòd omnia ignorarent, vel si tam multa scirent, mirum est maximè, quod se nescirent. Trasylaum quendam tanta insania fuisse correptum, loquuntur historiæ, vt quotquot naues in Pyræum adpellerent, crederet suas, voluptate maxima numeraret, diuitias, delicias fortunæ suæ in aurem omnibus obgarriret. Perindè se habent, aut etiam deteriùs huiusmodi pseudorhetores, ingenio Boeotij, in scientijs peregrini, rasæ tabulæ, honorem sibi alienum perfricta fronte deposcunt, cum proprium exuerint, omnes se tenere disciplinas obmurmurant, cum sint hospites in tabella. Sed quæso non pudeat Æsopum, deridiculum alioquin monstruosa deformitate mancipium, ad irridendos ARDELIONVM conatus vocare. Æsopum norunt omnes qui literas norunt, scilicet hominem acuminato capite, quòd æquè pilis tegitur, ac cicatricibus, frontè sul-
cis

cis enormibus inarat, naso in foraminibus amplo, in spina depresso, oculis in specum recedentibus, auribus immanitate barrinis, nigris labris, & liberaliter prominentibus, hispida barba ad mentum inhærenter inflexa, supinato pro breuitate ceruicis occipite, ventrosum, valgum, incurum, qui Thersiten forsan Homericum formæ turpitudine superaret. Æsopum igitur mercator Ephesinus venalem expositurus, Samium in emporium duobus cum pueris, altero musico, grammatico altero, & corporis elegantia, & leui doctrina commendatis aduexit. Fortè Xanthus nominis non pœnitendi philosophus, discipulorum stipatus agmine, contendit in forum, vbi turpissimum hominem, siue melius stipitem hominis, formosis interiectum adolescentibns conspicatus, & ridere cepit egregium mastigiæ deformis aspectum, & mercatoris admirari consilium, qui comparatione deterrima pueros reddidisse amœnitores. Tùm propiùs ad catastam accedens, venales adolescentes de illorum artibus percontaturus, sciscitatur à musico, quàm disciplinam calleret. Musicus, ne se ignauum omninò fateretur, se scire respondit, Omnia. Hic Æsopus, plumbeis ad risum labris, & buxeis dentibus ad iocum solutis, tanta vastitate buccam purulentam laxauit, vt cachinnos etiam discipulis spectaculo circumfusis eliceret. Pergit Xanthus Grammaticum interpellare, quid sciret? ille non minus exhaustæ verecundia,

diæ, procaciori lingua respondit, Omnia. Non potuit Æsopus, ita se continere, quin eadem sanna exfrontem adolescentem exciperet, quare cum despicatissimum sannionem, ità sociorum responsa rictu, & risu deludere cerneret Xanthus, quid facere nosset ab ipso repente quæsiuit: Nihil, respondit Æsopus. Nihil? planè nihil. An non tu furciferos istos, & verberones audisti, qui omnia se tenere gloriantur? Quid reliqui factum esse mihi putas? Nihil. Dispeream, nisi ita res cum ARDELIONIBVS cadit; Illi per omnem disciplinarum circulum peruolitarunt, sunt helluones, librorum, voluminum gurgites, vorant, deglutiunt, auctores; illorum iudicio Plato cæcutit, Aristoteles ineptit, Cicero garrit, Aquinas delirat; Peripatetici omnes, cimmerijs versantes in tenebris, ad lucem veritatis hallucinantur.

ARDELIONEM in historijs cupitis experiri? omnes ille historias breui temporis curriculo rediget in Ephemeriden, Xerxes, Alexandros Romulos, Fabios ore conuoluet, exemplis adglutinabit exempla, & si quid speciosum occurret animo, quasi gladium delphicum, ad omnem vsum inflectet. Si dictis auditor arrideat, tum à Deucalionis, & Pirrhæ nuptijs retexet ordinem, Atheniensium cicadas, Romanorum fibulas, Arcadum lunulas commentabitur, quomodo nauigetur Athos, pedibus terratur Hellespontus, sol Persarum telis opacetur, quot Aquilæ forent in Romana legione,

quem

quem numerum remigum Vlysses haberet vtro oculo careret Annibal, stultissimè effutiet; cum veriùs sit illum mentis oculo cæcutire. Annon cæcutiuit ille, qui per obuia historiarum collectanea discurrens, & annalium breuialia consectans D. Augustinum pro D. Augustino Imperatore legebat? Non cæcutiuit ille, qui palimpsestum tricis quibusdam, & apinis verborum infarciens, Thucididem; & Philistum in historia superaturum se prædicabat?

In iurisprudentia, vt altius videatur iura callere, Trebatium loquetur, & Cæsellinum, Auruncorum; Sicanorumque iamdiu leges ignotas, & cum Carmenta sepultas, Iliadem glossematum, legum Centonem, auctorum Myriadem allegabit, Trebonianum è cœlo delapsum putabis, cum in illum melius torqueri valeant in fatuos patronos proiecta dicteria, moneta tonsa, quia careat literis Doctor necessitatis, quia cum legibus nauet operam, sit sine legibus.

Si de arte medica sermo est, nunquam tam concinnè, tamquè opportunè Galenus, aut Hippocrates. Tessali cuiusdam Neronis imperio florentis superior ætas adhæc vsque tempora nomen transmisit, qui cuncta maiorum placita obliterans, & œstro quodam in omnes æui medicos iniquè iactatus, Iatronicem se suscripsit, quasi medicorum victorem. Quid de Menecrate dicam, qui cum casu quodam desperatæ salutis ægrotos à feretro vindicasset, illos de pacta mercede, coegit, vt assentatione veteratoriam se Iouem appellarent? O bellum Iouem, qui tam

im-

improuide iuuaret ęgrotos? satiùs te, vt Veiouem coluissent, non vt aliquid auxilij, sed ne noxam inferres. Hoc igitur cognomento vir arrogantis ingenij delectatus, Agesilao daturus epistolam, hanc præfixit epigraphen: Menecrates Iupiter Agesilao Regi salutem. Excanduit eo titulo Agesilaus, & Menecrates, inquit, erit Iupiter, Rex tantùm Agesilaus? an fulmen erit epistola non tam manu vibrata; quàm ore? sanè si cadentia fulmina reboanus præuenit tonitru, valdè tonat in epistolæ fronte huiusmodi Iupiter. Quid ni Aquila, Iouis internuncia, præpetibus librata pennis, epistolam detulit? fortasse ad calamum aptandum pennis Aquilam deplumauit. O Iouem amentem, qui pro ambrosia indigeret helleboro, pro nectare pharmacum haurire deberet. Sic Menecratis insaniam irrisit Agesilaus, & aspernatus euoluere vlterius, responsum atramento exarauit, cum debuisset sanguinem, stylo cum melius gladio Agesilaus Menecrati sanitatem.

In logicis Chrysippæam eludit subtilitatem, valeat Zeno, valeat Protagoras, omnes in dialecticorum arena versatissimos, in angulum vnus adducet ARDELLIO. Quid cum, per vniuersas argumentorum figuras excurrens, varijs rationum mæandris ingenium illaqueabit, tndem singulari mentis acumine illud euincet: Mus est in muro, ergo Deus non est in cœlo?

Naturalem ingressus philosophiam penitiora rerum arcana introspicit oculis; si de principijs interrogas, ridet Anaxagoram infinita principia somniantem, ridet Pla-

Platonem, qui duo, carpit Aristotelem, qui tria in scholas inuexit, ipse vnum tantùm admittit, nempè scientiæ priuationem. Si de causis loqueris, cum sit nescio quo casu in orbem euocatus, vt monstrum, omnia temerè contingere asseuerabit: si de quantitate sciscitaris, superficiem tantum agnoscit, quia vix rerum superficiem intelligit; si de loco, vacuum concedit potius in capite, quàm in orbe; si de motu, negat momentaneum, cum sit ipse testudineus; si de infinito, se tantùm existimabit infinitæ penè sapientiæ; si de tempore, suum nomen nunquam inter moriturum; si de cœlo, cœlos esse teretes, cum sit ipse rotundus; si de elementis, pauca producet, quia versatur in elementis, vel aerem præferet alijs, quia ipse ventosus; si de corruptibili, & generabili corpore, Andabatarum more pugnabit, quia ipse eductus è stipite; si de anima, Pythagoræ metempsychosin admittet, quia totus transit in belluam; si de metaphysica periculum facis, se vnum verum, bonum vndequaque, bellum arte pile, bellum arte lyræ, facientem omnia bellè, vocibus ampullatis ostentabit.

Nollem vastum Theologiæ pelagus malè compacta orationis cymba peruadere, sed in hos æstus ARDELIONVM me turbo compellit. In rimandis igitur Theologiæ reconditioris arcanis, est plane lynceus ARDELIO. Orationi meæ fidem conciliet Laurentius Valla Grammaticorũ æquè princeps, ac optimas ARDELIONVM, qui contra instructissimas theo-

theologorum phalanges, nescio quid inter hypostasim, & personam discriminis ineptè commentus, ferula munitus, & supercilio, personæ nomen laruis saturnalitijs competere, non diuinæ hypostasi scelestissimè peierauit. Sed in eodem gymnasio, vbi Socrates de philosophia disserebat, aliquis fortasse otium tessera fallebat, aut pila: vt mirum non sit, è sutrina prosilientem grammaticum, dum vltra corium pedem efferre contendit, personæ nomen ipsi Deo à viris tributum sapientibus, laruis tantummodo, in sciparijs adiudicasse. Vitium est hoc hominum loquaciorum, qui vbi primoribus labris facultatem aliquam degustarunt, se Socrates, Apollinis oraculo sapientissimos arbitrantur, ac vitio Pisoniano, cum loqui nesciant, sermonem cohibere minimè valent, sibique videntur argutuli, licèt omni sint pistillo retusiores. Tandem respondeant vltima primis; sunt isti Dauliæ cornices, Arabici tibicines, ęre Dodonęo loquaciores hirundinum musca, vocaliores cicada, musarum aues, prolixiores Iliade, Architæ crepitacula, dum omnium aures importuna garrulitate delassant. Quorum ne videar ego, insanam æmulari multiloquentiam, & humanissimis, ac doctissimis viris creare velle fastidium, satis per ARDELIONVM vitia diuagatus, defigam hic anchoram, securus consistam in litore.

Dicebam.

Di-

Disciplinas faciliùs per aures, quam per oculos in ingenium transmitti.

ORATIO.

Habita Romæ in Classe Rhetoricæ, cum cepit auctor eloquentiam profiteri.

Anno M. DC. XXVII.

DVo sunt, quæ mortalium animis auctrix rerum natura conseuit N. N. inuenire disciplinas, & addiscere inuentas. Sed enim cum longa annorum serie, pertinaci studio, scientias penè omnes in lucem inuexerint primi rerum abditarum indagatores, illud solummodo videntur nobis fecisse reliquum, vt accommodam addiscendi rationem, imbuendis adolescentum ingenijs, expediremus. Verùm vt dissidentia sunt hominum capita, ita pro genio quisque suo musis collocat operam, liberalesque artes inuita se Minerua existimat aggredi, cum alieno ductui obstrictus, propriæ non sequitur libidinem voluntatis. Chærephontem Socratis discipulum, per amica lunæ silentia, libris euoluendis impalluisse, loquuntur historiæ; Theophrastum autem ab Aristotelis ore pendere, solidamque virtutem per aures in ingenium transmittere maluisse, veterum monumenta testantur. Ego vero vt operosum, molestumque semper existimaui

mani laborem, qui in terrendis auctorum codicibus impenditur, ità oppottuniùs illos sum arbitratus, incumbere studijs, qui viuam docentis vocem libenter excipiunt, emanantemque ab ore præceptoris doctrinam, bibulis auribus, auidissimè absorbent. Pro hac igitur parte, in hoc sapientum theatro pugnabo, Auditores eruditissimi, non tam vt discipulos meos ab inanium lectione librorum absterream, quàm vt illorum aures meæ diligentiæ apposito argumento conciliem, ne surdis omninò canere videar.

Doleo igitur cum Seneca studiosam quorundam luxuriam, qui cedrinis loculamentis misera scriptorum volumina damnant, florentemque pluribus librorum millibus bibliothecam instruunt, titulis gaudentes, & vmbilicis, cum tamen nullum illorum, prima excepta pagella, perlegerint, sed potius inter eruditas ingeniorum delicias oscitarint. Tantam enim librorum supellectilem non in studium comparant, sed in spectaculum, non in cultum animi, sed parietum; tenent in vinculis libertatis animi vindices, qui si forsan erumperent, suasque partes agere possent, ineptum dominum ad iudicium, arctissimi carceris euocarent. Quàm stulta de librorum multitudine gloria, quos ignores? Caluisium Sabinum imitatis, qui seruorum suorum scientiam ostentabat, dum intumescis, quòd parietes habeas eruditos, vel pueris quàm similis esse deprehenderis, quibus per noctem integram lampades ardent, sed parùm

adui-

tora perquirendis præceptoribus appulisse reperietis. Pythagoras, vt magicis excelleret artibus, emenso sæpius oceano, ad Persas vsque penetrauit; Pilato, suscepta orbis peregrinatione, ad scientiarum adeptionem annos viginti contulit; Cicero Athenas, Pontum, Asiam, repetitis itineribus perlustrauit; Apollonius Thyanæus, monstrum illud humanæ virtutis, quæ non traiecit maria, quæ non regna peruasit? inuisit Græciam, pertransijt Arabiam, cucurrit Æthyopiam, processit in Indiam, coniecit se vsque ad extrema mundi confinia, & quorsum ista? nisi, vt quam librorum cineribus frigidam, ac penè demortuam repererat, in hominum linguis viuam, spirantemque virtutem, velut è solio disserentem audiret? Sed esto primas disciplinas, insita omnibus imitandi facultate adolescentes acquirant, an poterunt selectæ florem eloquentiæ, inuolutas logicæ syrtes, obscura physicæ arcana, subtiles metaphysicæ theses, innumeros theologiæ nodos delibare, euadere, indagare, dirimere, extricare? Quid capere aliarum artium difficultates imperuias, quæ numero mentem obruunt, labore deterrent versatilem etiam aciem ingenij; quid linguarum addiscere varietatem, tot characteribus distinctam, tot præceptis implicatam, tàm difficili pronuntiandi ratione permistam? Virtutis domicilium super inaccessæ rupis apicem veteres collocarunt, ad quem summo vix labore possemus adrepere, nos facili ascensu sublimem verticem præ-

teruolare credemus? Quot Bellerophontes, dum ingenij pegaso rerum altissimarum peritiam nituntur attingere, ipsis excidunt ausis, quæ nimia periclitatione tentauerant? Quot Icari rerum felicitate gestarum elati, proprij sudoris aquis obruuntur, quibus ad cœlum euolare putabant? Gloriari quidem bono suo possunt rarissimi hominum, propitio cœli vbere largiùs enutriti; iactare possunt sibi genus ab Ioue summo, numerare parentes aquilas, & accipites proauos, quòd minimè conniuentibus oculis sapientiæ fulgorem sustineant; sed in mundi theatro non proijciuntur hæc munera promiscuè cuicumqne; vnum natura phœnicem ad solis noluit radios caligare. Impositum olim lapidum aceruo Mercurium hærentibus in triuio itinera commonstrantem sæpè legistis, Auditores, quia ductore opus est, atque doctore, viam virtutis inuiam terentibus, ni salebris implicari cupiunt, vel à recto tramite toto cœlo deflectere. Quid cum Theseum effingunt Minotaurum in Cretæo labyrintho subegisse, seque Dædali astu, Ariadnæque auxilio de flexuosis viarum erroribus expedisse, nonne per inextricabiles scientiarum anfractus, alieno nos indigere consilio declarant? Iupiter ipse, vt Plato loquitur, in orbe condendo quemdam videtur habuisse consiliarium, quasi supremum illud religiosæ vetustatis numen concinnè adeò mundum compingere nesciuisset, inoculare cœlum sideribus coruscantibus, tellurem pingere amœnissima viriditate, conuestire arbo-

bo-

bores luxuriantibus frondibus ditare maria vnionibus, ac lapillis, terræ imum, igni summum, aeri, & aquæ intermedium locum ascribere, nisi socium in mirabili opificio admisisset, rerumque gerendarum consultorem. Sed enim hoc sacris forsam à paginis mutuauit, vbi rerum molitor omnium Deus, in primi formatione parentis, diuinas ita personas allocutus esse describitur. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Proh quàm accommodè theologorum hùc dogmata veniunt? Sinite, Auditores, me ne animum tollere altiùs ad sublimia. Sanctissimæ Triadis opera ad extrà, vt scholarum vocem vsurpem, indiuisa esse, abyssus sapientiæ, Thomas edocuit, itaut nullam Pater rem valeat vnquam in lucem euocare, quin ad eandem è nihilo prouehendam, & Filius, & Sacer Spiritus vnanimi suffragio conspirent. Faciamus hominem. Alloquitur æterni Senatus beatissimas personas, quid de homine diuinam ad imaginem compaginando, voto sentiant suo; alloquitur sapientissimos æqualis, & interminata ætate seniores, an conditi orbis incolam, vniuersis terræ belluis imperaturum, procreare conducat: nimirum, vt innotesceret nobis, dedecere hominem, in rebus arduis aggrediendis, propria dulci libidine ingenij, cum Deus ipse, à consorte diuinitatis consessu, voluntatis arbitrium exquisierit. Habet, habet viua vox latentem quandam energiam, qua sese animis insinuet etiam inuitis, cumque per aures ad mentem sensuum delata vehiculis permea-

rit, imprimat ibi firmiter disciplinas. Cur sibi oculos ad philosophiam accessurus effodisset Democritus, nisi vt, clausis oculis, totam per aures in animum lucem transfunderet, ac tunc lynceus fieret occultè veritatis inspector, cum sedulus esset alienæ vocis auditor? Cur cęcos in omni ferè disciplinarum genere versatissimos reperimus, nisi quia transmisse per oculos rerum species ingenium ad plura rapiunt, imò tenebras illi quodammodò offundunt, oculis lucis beneficio nouas imagines suggerentibus? In choro poetarum primam occupat sedem Homerus, cæcus belli Troiani scriptor, descriptor occulatus: Inter oratores eminet Appius Claudus, qui mentis oculis pacem cum Pyrrho inhonestam fore præuidens, in curiam delatus felici illam eventu dissuasit. In iurisprudentia antesignanus fuit omnium C. Drusus, quem cęcum in causis ducem, pedibus in eius sententiam eundo, sequebantur; Apud theologos, quibus euehitur præconijs cęcus ille Didymus, diuinarum peritia literarum illustris? Bellica laude quantùm floruit Ioannes Rex ille Bohemus, qui pro Gallis aduersus Anglos ancipiti marte decertans, cum suas inclinare acies intellexisset, in eam dirigi partem, vbi Rex hostium cum robore exercitus dimicabat, enixè contendit, tum equo stimulis adacto, eò se præcipitem dedit, quò spectare alij, cęcumque oculis prosequi vix audebant. Hoc enim verè fuit cęco marte contendere, cum bellator præferuidus clausis oculis, Andaba-

ta-

tarum moræ pugnaret. Fortunæ cęcæ deuelauit oculos, vt cerneret, à cęco ſe duce medijs in certaminibus quæritari. At illum hic mihi video ſcopulum obijci; ad mathematicas artes addiſcendas oculis magis, quàm auribus diſcipulum indigere, cum nequeat rerum figuras, & corporum percipere dimenſiones, niſi ipſis oculis linearum ductus, & longitudo ſubijciatur. Verùm, vt ego arbitror, plurimùm eſſe oculis tribuendum, ita viros cęcitate laborantes inuenio, mathematicarum peritia clariſſimos Diodorum Stoicum loquor, Ciceronis didaſcalum, qui geometricis deſcriptionibus operam collocans, alienis manibus lineas protrahi præcipiens, ſuo de illis ingenio diſſerebat; Loquor Aloyſium Grottum, lumen illud Atrianæ ciuitatis; qui luculentiſſimos de ſphæris cœleſtibus libros poſteritati dereliquit, ſupernorumque orbium naturam, licet orbus inſpexit. Aures igitur à vobis poſtulo, Adoleſcentes optimi, & vt olim à diſcipulo Iſocrates mentem, & calamum exigebat, ita attentionem, & ſtudium vobis ſummopere profutura depoſco. Claudam egregio Heſiodi vatis eſſato, optimum eſſe, qui per ſe omnia nouit, quod ſolius eſt diuini intellectus, proximum huic, qui viros ſapientes audit, qui neutrum præſtat, penitus eſſe inutilem.

Dicebam.

In eos, qui ſua ſtudia præcipitant.

ORATIO.

Habita Muriani in Seminario Patriarchali pro ſtudiorum inſtauratione.

Anno Domini M. DC. XXXIV.

TAnta eſt humani ingenij in diſciplinarum adeptione peruerſitas, vt auidiſſimam ſciendi cupiditatem, quam cordibus omnium natura parens inſeuit, opportunis nolint homines ſtudijs exaturare, ſed feſtinatis obruere. Iocularia ſunt iſta præcocium Adoleſcentum deliramenta, qui, vt ingenij celeritatem oſtentent, vanæ glorioſæ pellecti delicijs nondum delibatis rei grammaticæ primordijs ad altiores artes manibus illotis irrumpunt ſatis ſe adeptos celebritatis exiſtimanter, cum ſcientias omnes primo tranſcurſu velut è limine conſalutarint, nullam penitus introſpexerint. Verùm, vt ſemen nullum, quamuis bonus ager ac fertilis magno reddit cum fenore, niſi illud gremio mollito, atque altius ſubacto ſparſum acceperit, ita ſummis excolenda laboribus eſt verſatilis etiam ingenij præſtantia ne perfunctoria doctrina leuiter imbuti ſtudiorum herbas amputare cogamur, antequam in ſegetem matureſcant. Qui enim

ad

ad altioris doctrinæ fastigium cupit ascendere auctorum volumina non cursim legere debet, sed pedetentim incedere, non inconsultò præteruolare, sed attentissimè insistere, non sorbere animo, sed sugere, mandere consideratione, non oculis deuorare, non populari trutina, sed accuratissimo iudicio, tamquam aurificis statera perpendere. Et quoniam prætermissa iam studia hodierna debemus luce solemni lustratione repetere, adolescentibus nostris, ne in annua nauigatione naufragium faciant iussus sum ipse tot eruditis ductoribus nauta imperitior intento veluti digito ostendere scopulos solerti velificatione fugiendos.

Neque vero pro signo monstrante polum, pro astro duce nauigationis indigitabo maiorem, aut minorem Vrsam, quibus Nautæ veteres vtebantur, ac nostri, sed Vrsam lambentem fœtus suos, quàm Virgilius imitatione laudabili sequebatur, vt non contenti scriptionibus, quas nostrum ebulliuit ingenium ad exprimenda in nobis quadrati hominis imaginem adspiremus. Indigitabo Delphinum anchoræ implicitum à Tito Cæsare, vt nimiam velocitatem morosa tarditate temperandam sciamns. Indigitabo celeberrimum Augusti numisma, in quo nobiliori fortasse inuento, quàm Titus, illud idem præceptum expressit, cum fulmen, & terminum iussit insculpi tacitè monens non debere stylum multa scribendi cupiditate per codicillos fulminis instar rapi, & incredibili celeri-

 tate

tate decurrere, vt benè longam vno die orationem euomas, aut sexcentos versus stans pede in vno profundas, sed debere velocitatem fulminis termini stabilitate retineri, vt stylus in scribendo tardum fulmen, & celer terminus videatur vt eloquentiæ studiosus in lucubrando laudabiliter lentè festinet. Cur modo priscum illum scientiarum virorem nostra hac tempestate penè exaruisse dolemus, cur deformi quasi senio confectæ, prostratæque iacent disciplinæ, cur eam maiestatem, quàm præfert in hominibus excellens, exquisitaque doctrina iam penè apud omnes despectam deploramus, nisi quia desultorij scientiarum indagatores, imperitique ardeliones contemptibilem obstruserunt? Vana siquidem, ac planè ridenda nonnullos inuasit opinio, non esse pertinaci studio ad Cleanthis lucernam miseris chartis impallescendum, sed sufficere multiplicis eruditionis libros prima lecta pagella leuiter percurrisse, cum in ciuili consuetudine nunquam, vel saltem raró Philosophorum, aut doctorum hominum placita seueriori lance librentur, sed per mutua colloquia, velut prætereundo recolantur. Sanè illud in rebus à natura productis fieri cernimus, vt quæ lenioribus orsa principijs effudit, paulisper ad amęnissimum florem elegantiæ perducat; arbores enim primùm inoculantur, mox pubescunt, folia enata pube formantur, formata panduntur, hinc flosculos ridere, gemmas turgescere, fructus iumescere videas, vt magnum

gnum illorum dedecus existimandum sit, qui cum ad florem eloquentiæ adolescere deberent, fructus se reddere copiosissimos festinata maturitate gloriantur. Egregiè iocatus est in huiusmodi sciolos, & polyhistores Menedemus Eretriensis, cum illos, qui studiorum causa Athenas concederent primo anno Philosophos fieri, secundo Rhetores, tertio rerum omnium imperitos aculeato sanè scommate pronunciauit: fit enim sæpissimè, vt qui Orbem illum disciplinarum, quem Plato vocauit Encyclopædiam, percurrisse omnem glorientur, ac proinde statuam in curia postulant, vel in Prytaneo publicis sumptibus enutriti deposcunt, hospites in elementaria tabella inueniantur, primisque in literis peregrini. Quamobrem rectè monet Arrianus eos, qui festinanter nimium Philosophiæ fundamenta iacere, cereas de rebus habere opiniones, quæ primo Solis ictæ radio repentè linquescunt Icari temeritatem æmulatos, qui cum medio tutissimus ire negligeret defluentibus præ nimio Solis æstu pennis in vastum, non tam aquarum, quàm ignominiæ pelagus temerario ausa præcipitauit. Illos ego appellarem apposita comparatione Tarentini Architæ Columbas, dum humani fauoris aura compulsa, alta quædam, & eximia meditantur; verùm deficiente statim vento extabescunt, & ad terram allisi franguntur; appellarem Ætnæos venatores, qui, velut inuita Diana feras persequantur, captant semper, capiunt nihil; cum enim Sicilia

floribus vndequaque vernantibus picturata sit, eorumdem fragrantia canum alioquin sagacium nares ita hebetantur, vt olfactu carere iudicentur; ita dum per florea librorum vireta diuagantur nasutuli scientiarum desultores, non modò à rebus serijs abducuntur, sed in ipso conatu, in ipso cursu languescunt: Imbuuntur enim plerumque inani quadam ex stimatione propriæ virtutis, & Hispanicas equas imitari concepto Fauonio intumescunt, cumque spem hanc vel indulgentes nimium patres, vel indocti interdum præceptores enutriant, & latent, nil mirum, si, cum ad sapientiam creuisse velut adulti creduntur, serpente ad genas languine reperiantur infantes. Ostentant illi quidem extemporalem scribendi facultatem, ac subitariam mentis igneæ lucem, velut prompti, atque in numerato positi ingenij argumentum: verùm, si me audias, habent illi in numerato ingenium, sed tamquam monetam tonsam, literis carentem, habent lucem, sed è fumo natam in ictu oculi pereuntem. Exemplo sit vobis Hermogenes, qui annos natus octodecim artem Rhetoricam edidit, sed cum quartum, & vicesimum attigisset, mente lapsus, omniumque penè rerum oblitus ineptiuit, ne solùm Poetica sanos Helicone Vates excluderet, cum etiam Rhetorica lymphaticum aliquando in delirantibus Oratoribus furorem admittere compellatur. Exemplo sit Cæsar Caligula, qui præcoci festinatione plures disciplinas edoctus, lunam tandem velut amasiam nocturno tempore voca-

ca-

cabat in amplexus, lunaticum eo ipſo caput, quod lunam amore ſui deliquium pati putaret, vel imminuta interdum luce colliqueſieri. Quàm ſapienter igitur virtutis domicilium confragoſis in rupibus, ad quas non niſi magno niſu liceret adrepere, ingenioſa collocauit antiquitas; quia fęliciſſimo virtutis hoſpitio nullus excipitur, niſi qui peracutos vepres, & ſaxa penetrauit, inacceſſamque viam difficili expeditione planauerit. Huc non inſcitè refero myſticum illud biuium, duplicemque illam portam, alteram, quæ mortis regiam intrantibus aperit capacem, & amplam, alteram, quæ vitæ, & virtutis nimis anguſtam, & humilem; quò gygantes illi terreni, & grandia ſpirantes Polyphæmi non inferunt pedem, quò nullus Sardanapalus, nullus Epicurus cum turgido ſaginati ventris tympano penetrat, ſolus ſtudioſus, pallore ſqualidus, macie diminutus ingreditur. Et cur olim Mineruæ Statuas ſedentis ſpecie fieri ſolitas legimus, cur aliquando etiam teſtudinem pede præmere fingebantur, niſi quia Palladis ſectatores in bonis artibus capeſſendis teſtudineo debeant paſſu procedere, quieſcentiſque animi compoſitione plurimùm immorari? An non in rebus etiam bellicis idem proſecuti ſunt inſtitutum prudentiſſimi Romanæ Reipublicæ patres, cum Terentio Varroni iuueniliter exultanti Paulum Æmilium ætate, & conſilio maturum adſociarunt, vt ſua prudentia furorem alterius temperaret; cum Fabium Maximum eum quidem cunctato-

rem Marcello iunxerunt, vt huius celeritatem sua moderatione reprimeret? Equo frequenter excutit insessorem nimia pernicitas; impetusque suus sæpè sternit aurigam in verbera ruentem, ac pronum, qui nullum subijsset mortis articulnm, si cum moderamine, ac mora reducere voluisset habenas. Recogitate Elephantum decem annis, vt fama percrebuit, vel biennio, si naturæ interpreti credimus Aristoteli, materni vteri carceribus contineri, vt integer, absolutus, expectationi respondens in lucem edatur: recogitate canem multos quidem, paucis tantùm à conceptu diebus; sed clausis oculis propemodum cęcos emittere catulos, vt satius profecto sit tempestiua maturitate parientibus ingenijs fœtus prodire tardiores; quàm abortus celeriter editos propediem interituros. Quantùm in libris desudauit laboriosus ille, Cleanthes, vel Asini titulo gloriosus, quòd solus ferre posset magistri sarcinam Zenonis, vel iure Herculis cognomentum, promeritus, quòd ipsum Alcidem monstrorum domitorem laborum numero, & magnitudine superarit? Quantùm laborauit Attica illa Syren Demosthenes, vt laciniosum Thucididis stylum imbiberet, dum nullius pari labore Thucididem totum, quantus quantus est, octies manu propria descripsit, vt vberrimum illum dicendi modum exsorberet, hauriret, ac suum faceret? Dionysius ille non temulentus, & belluo, qui à Poetis describitur, sed bellator, & sobrius, cum Indiam magnis

præ-

prælijs accisam subegisset, pro clarissimo suæ gloriæ ttiumpho templum habuit sexcentis sexaginta quinque gradibus è sapphiro constructis impositum, vt ostenderet, se per totidem virtutum, egregièque factorum non incruentum decus ad illius honoris apicem ascendisse. Tu verò humani monstrum ingenij tuorum Narcisse operum, tanto tui ipsius amore capieris, vt quasi bicipiti in Parnasso somniaueris, aut Caballino fonte labra prolueris, poesim, scientiasque omnes hausisse arbitreris? Quæ statim præstigiæ tuos oculos occuparunt, vt tam citò tua tibi placeant omnia, vt simul editum calamo perfectum existimes tui fœtum ingenij? Nescis precocem, nimisque celerem cucurbitam in altum se cacumen breui admodum spatio efferentem leui momento deficere? Nescis infantes, qui citò dentire incipiunt, celerrimè dentes excutere, eosque, qui citiùs ingrediuntur, ac pedibus insistunt, inualidis, minùsque firmis cruribus esse solere? Nescis, quod olim Alcestes cuidam obijcienti, quòd non nisi tres versus immenso labore consarcinasset, cum ipse centum præcipitante calamo proiecisset, piperato diuerbio responderit? Benè, inquit, nam tui in triduum tantummodo, mei verò, in æuum omne sufficient. O responsum ijs accomodatissimum, quorum calami non scribunt, sed scriptitant, non exarant, sed arant, non pingunt, sed tingunt, non velut ab alis volucrum auulsæ pennæ, pigri sunt, & tardi; sed ad pristinam naturam volucrum recurrentes, consuetudinemque pennarum nimia pernici-
tate

tate volare videntur. Sit virtutis semita, perplexis ambagibus, ac spinis obsita; sit prærupto calle saxis aspertimis arduo confragosa, vepres omnes, ac senticeta desultores isti scientiarum innoffenso pede percurrent, quasi secum liquores illos Chymicorum afferrent, quibus durissimos lapides emollescere, & ferrea marmora infringi Chrysopæiæ professores ostendunt. Non ita Xeuxis prædicto Poetæ planè dissimilis, qui Agatarcho pictori depingendi celebritate magnos sibi spiritus assumenti, moderatamque huius tarditatem imprudenter, atque impudenter vellicanti longo se quidem, dixit, temporis interuallo depingere, sed in longum quoque tempus prospiciendo æternitati depingere. Quàm vellem igitur, Adolescentes optimi, vt blandimentis sensuum posthabitis ad literas addiscendas toto pectore incumberetis; quàm vellem, vt puerilibus ineptijs, & festinatione relicta, pertinacibus studijs inhærentes, vestro nomini immortalitatem, stylo perpetuam laudem, labori decus æternum quæreretis. Illud vestris resideat natura ita comparatum esse, vt nihil magnum citò fiat nullumque solemnibus coronarij in Olympijs, dulcis sine puluere palmæ.

Dicebam.

AC-

ACCERSITA GENTILITAS.

AD Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

OBscurum est illud B. P, quod in meridiana diei claritate cęlum portendit, dum inopinato noui luminis radio collucet. Ambigo, an refulserit in nocte dies, an verò cum die nox ipsa permanserit, cum sidus adhuc per cœli spatia percurrat, solque iam extimam terræ faciem irradiarit. An, edito in hanc auram Bethlemitico infantulo, stellæ simul cum sole splendescunt, vt diem multiplici face succendant, vel potius nox est, quàm stellis, & sole nouus sol ipse conuestit, vt emicare faciat in media nocte meridiem? An quod ineptè Plotinus asseruit, preces nostras, & iaculata in altum ex imo corde suspiria stellæ percipiunt, nouumque sidus ex orbe suo prodijt, vt vagientis in fœno pupuli, vilibusque implicati fasciolis eiulatur audiret? An stellæ, vt fabulantur Astronomi, solem quocumque processerit, insequuntur, cumque sol ex oriente caput extulerit, ista quo-

que

que stella in oriente primum aspecta, Hierosolymitanam ad vrbem cum sole festinat? An potius, vt consequentibus annis cum stellam in aeris spatio fulgere vidisset Hadrianus, Antinoi formosissimi pueri sidus esse retulit, quem fabricandis ille præstigijs immolauerat, ita occisum ab origine mundi, & in crucis ara offerendum demonstrat hæc stella puerulum, vt omnes teterrimi hostis insidias à nostro capite euertat? Hoc sanè arbitror voluisse nuperum sidus indicare, & ab extremis terræ partibus Sabæos euocare Dynastas, regio comitatu venerabundos, vt nouo infantis imperio libera colla submitterent, qui non venerat, vt pugnaret viuus, sed vt triumpharet occidus. Agedum igitur dum lingua in aeris campo ignitá Deum prædicat, & admissas ad Dei amplexus gentes muto sermone gratulatur, non taceat, qualicumque verborum apparatu, de istis nostræ religionis auspicijs oratoris infantia.

Allegarat in terras supremus rerum omnium molitor vnigenitum filium, vt Deus Iudæorum esset, & gentium, vniuersasque ad se pertraheret omnium voluntates, nec sineret, in barathrum æternæ labi calamitatis, quos erat, sanguinis effusione, ab antiqui draconis faucibus erepturus. Debebant isti duo parietes, qui venerant ex diuerso, in lapidem, qui factus est in caput anguli, coire; positus est in medio lapis angularis, vt vtrumque ad se parietem duceret, vnumque redderet communione vocabuli, quò fierent vnum in vna

gratia

gratia Sacramenti. At obstinata Hebræorum perfidia porrigenti dexteram Deo renuit annuere, sed in sua obfirmata duritie in vitiorum cęno iacere voluit, cum vocaretur ad cęlum. Ita pisces, quos capitones appellant, aquam adeò cœlestem oderunt, vt excæcari dicantur prorsus vt Hebræi, quorum dum mentes Deus maioribus irrigauit muneribus, tùm melius orbati sunt oculis, vt ducem videre non possent, vel stella, quæ solis rotam decore vincebat, commostrante. Verè capitones, turgenti superbiæ capite cęlo aduersantes, gygantum genus, excæcati corde, populus obdurescens, familia Pharaonis. Mysterium huiusce veritatis quid ego recenseam in irrogata super Iacob, & Esau benedictione propositum? Vtrique apprecatus est pater de rore cęli, & de pinguedine terræ affluentiam, sed rorem cęli terræ pinguedini præmisit in Iacob, pinguedinem rori præposuit in Esau, quia licèt super vtrumque gratia cęlestis deberet impluere, Iacob tamen gentilitatis Imaginem referens, in cęlum magis esset oculos, & desideria directurus, Esau verò, Hebræorum simulacrum, cęli rore cæcutiens mundi vellet commodis adhærere. Nunquam adeò graphicè psaltes ille diuinus euentum huiusmodi præsignauit, quàm cum Deum descensurum nos monuit, sicut pluuiam in vellus, & sicut stillicidia super terram stillantia. Heu vellus non iam aureum, sed è morbido ouium grege detonsum; heu pharisaicæ animantia caulæ? quot in vos beneficiorum cataclysmi defluxerunt, quoties in

in cordis vestri tellurem, cœli cataractæ munerum effudere torrentes? quid profecistis? Cibum olim leuissimum stomachus vester delicatè fastidijt, carnibus, in morem pulueris, ex alto demissis benè saginati cæpas, & allia, proritando palato, quæritastis, Deum natum stellà noua, cœli quasi digitus indicat, vos ab itinere deflectitis, aberratis? Verè super vellus cecidit pluuia, quia super pecudes. Felices Reges, nouella Romanæ vineæ germina, qui rorem insignis adeò beneficij libentissimè combiberunt, vt etiam nimio ardentis cœli calore torrefacta tellus orientis, hiantibus vbique rimulis, multiplici velut ore, pluuiam conclamans, vbi solutis nubibus imbres ceciderunt, auidissimè absorbet. Repetamus animo, Patres, cum æstuanti siti torqueretur Dauid, aquam cisternæ Betlemicæ quanto ardore expetiuerit, qua fortitudine in obseptas ferro acies strenui commilitones irruperint, & haustum galea liquorem quàm celeriter deportarint. Bibe, Iudæe Imperator, auidam exple cupiditatem, ablue fauces iam aridas, saltem degusta, quid renuis? An vitam recreare frigida respuit, quæ alios in vitæ discrimen adduxit. An mauis hostium victoriam aquæ profusione demergere? An aquæ potum vertere cupis in sanguinis saturitatem? An times ne à ferrea casside ferrum contraxerit? An, vt aqua sparsim proiecta symbolum sit sanguineæ inimicorum cladis? An potius tuæ gentis flagitium præcurrenti mysterio declaras, quæ cum Christum aquæ fontem in vitam æternam salientis, suis, vt ita lo-

quar,

quar, in manibus habuisset, illius aquarum dulcedinem delibare noluit, sed aspernata est? Ignea olim columna per cimmerias Ægypti tenebras eduxit incolumes, in meridiana luce, stellæ Deum ostendentis ductum non sequuntur. Potuit portentum hoc ab oriente Reges excire barbaros, Israelem, gentem electam edocere non potuit. Nouerant sapientissimi Reges, Mineruæ, hoc est, fictæ sapientiæ ne tali die, Rhodum insulam auro fuisse pluuio consperſam, cumque stellam auream cernerent, in terras aurea luce depluere, non è Iouis capite, sed è Virginis vtero, veram prodijsse sapientiam coniecerunt. Hinc præter alia munera, aurum adoraturi largiuntur, vt nouo prodigio non cœlum dumtaxat, sed ipsam quoque terram auro facerent exundare. Tunc patuit oraculi veritas: Populus, quem non cognoui seruiuit mihi. Sed quæ res vnquam, quæ atomus diuinam potest latere sapientiam? Cognouit quidem, sed, vt Rupertus enucleat, non cognouisse pronuntiat, quia sculptus non erat in duodecim lapidibus rationalis. Elegerat sibi Deus duodenos Hebræorum ordines adoptarat sibi populum vnicè carum, sed heu? satis habuit in lapide scribi gens planè silicea, in signum adamantinæ obstinationis. Nouam ad se Deus vocauit gentium Ecclesiam, quæ cum non contineretur in literis, nouum in cœli tabula aperuit stella docente, alphabetum, vel in terris iam conscriptam cœli asterisco designauit. Nos fuimus in huius sortem hæreditatis electi, vt ablegatis idolorum cultibus Deo viuenti de-

deſeruiremus, & qui eramus longè, reuerſi de regione, ac religione longinqua infidelitatis, fieremus propè, capiti noſtro adhærentes, genus electum, regale ſacerdotium, populus acquiſitionis. Vtinam ſicuti tàm feliciter ab oriente gratiæ cęleſtis, vitæ ſpiritalis iter incepimus inuento domino, per ſtatum gloriæ, eodem obtento perfruamur in patria.

Dicebam.

TRI-

Triplex ſub vno ſidere lumen gratiæ.

AD
Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

NOuas ſemper excogitat rapiendi cordis humani rationes diuinus amor, B. P. Cęlos celare nobis diuinam bonitatem non arbitror, ſed potius, ignito ſiderum eloquio, Dei gloriam enarrare, patefacere maieſtatem. Ecce noua ſtella iacentem in cunis infantem enuntiat, quia vel ille adhuc expers loquendi laceris vagiebat in pannis, vel quia inconditam, ſimilemque omnibus vocem, ſcelera noſtra deplorans emittebat. Quamquàm ſidus hoc pyramidato radio comatum, opportuniori cometem vocabulo dixerim, cum hebraico populo ſupremum minitetur exitium, erumpentemque gentibus fœlicitatem portendat. Dum enim Sabæo è ſuis regionibus Principes euocat, dum per ſpatium longiſſimi itineris comitatur, dum pleno delapſæ maieſtatis in ſtabulo ſiſtit, illud tandem nobis inſinuat, Deum cœleſtis munere gratiæ corda præuenire mortalium, ſocium in via ſalutis accedere, in patriam ſecuros inferre. Hæc vbi demonſtrauero, ſtellæ ſignum inter

inter tot lumina Romanæ curiæ demonstrauero.

Nascitur igitur stella in oriente, quia tenebricosis in mentibus, gratia quoque diuina solem iustitiæ percurrit. Deus ne relinqueret in obscura errorum caligine gentes cupidas lucis, duplicem aperuit orientem, seu potius à profani ritus occasu ad Romanæ veritatis orientem euocauit. Quomodò enim vnum Deum sine Deo Chaldæus adoraret in terra, qui in cœlo dijs totidem, quot sideribus seruiebat? Quomodò astronomus Deum inueniret in stellis, nisi stella Deum ad terram descendisse commoneret? Quomodo reuocatam ab idolorum cultu nationem sibi Christus desponderet in fide, nisi diuinus amor nuptialem è cęlo facem præferret? Quinimò æternus ille sponsus dilectam suam antecedere voluit, & quoniam peregrina veniebat è regione longinqua, domicilium illi excipiendæ, quamuis in alieno disposuit. Hinc rectè cum Adamum Euæ cęlestis Hymen iunxisset, sanctoque coniugij fędere copulasset, daturus seræ posteritati præceptum viro potissimum, vt patrem relinqueret, iussit, & adhæreret vxori. Oblitos ne dicam huius decreti tardos, bardosque degeneris familiæ nepotes, cum nostris hisce temporibus virgines soleant, paternis abscedere domibus & in mariti se lares cum dote transferre? Nonne mulier in alienam inserta gentem, alterius etiam gentilitatis euadit? Hærerem, si de terreno connubio sacræ paginæ loqueretur oraculum, sed cum

cum diuinæ mentis interpres, Apostolus Sacramentum hoc explicet, magnum esse in Christo, & Ecclesia, quis non videat Deum ad despondendam sibi animam, leges humanas præuertere, suæque primùm igniculo gratiæ nostrum amorem accendere? Cur in præsepe descendit, vt pastor, nisi vt ouem quæ perierat, reperiret? cur nocturnum tempus, furis ad instar, tenebrarum silentia quæritantis elegit, nisi vt hominum corda alto scelerum veterno consopita furaretur? Sed ecce, quos è suis eduxit vrbibus reges, eodem sidere prosequente, Hierosolymam comitatur, quia nunquam cęlestem festinantes in patriam diuina gratia destituit. Non illos montium inhospita terruerunt, non igneam voluntatem perfurrentes in arenis Ægyptis venti difflarunt, non immensi itineris longitudo lassauit, vberior in atrociori discrimine virtus conceditur, plura beneficia periclitanti populo condonantur. Quæ maiora supplicia, quam in rebellem Ionam expediebantur? Fremunt fluctus irati maris, sæuit diris ventorum turbinibus immissa tempestas, cęlum atrarum nubium concursu conglobatum non alio, quàm igneo fulminum lumine coloratur, nauis extremo salutis articulo, vel alliditur scopulis, vel vndis immergitur; vela vento disrupta, nautæ locorum ignari, rudentium stridor, dissonæ voces, complorantium lacrymæ consequuntur, immanis bellua hominem voratura paratur, sed inter tot indignati numinis argumenta, felicitat summa digno-

gnoscitur, quòd vniuersa hæc calamitatum genera manu Dei tractabantur. Præparauit Dominus piscem grandem, vt deglutiret Ionam. Quare autem præparauit, nisi vt pro morte præberet habitaculum, vt qui in mari iratum senserat Deum, in morte propitium inueniret? Cur præparauit, nisi vt à naui, in qua fluctuabat, piscis transferret in ventrem, velut in portum? Nautarum feritati subduxit, vt belluæ commendaret, è manibus amicorum in animantis transtulit fauces, è gladijs in dentes, & quem viuum pati non poterant socij, in feræ visceribus esse voluit illæsum. Non clauditur ineluctabili vecte, cœlestibus in thesauris diuina gratia, sed omnibus promiscuè, theatralis in morem pecuniæ, profunditur; vult illa, cunctos suis locupletari muneribus, si velint ipsi ditescere. Repetite, cum veteris testamenti Thaumaturgus, Elisæus Sareptanæ viduæ delinitus inopia, soluendo creditoribus oleo, in vasis adauxit, nunquàm stetisse oleum, nisi cum vasa deficerent, quia in hominum genus diuina semper largitas superefluit, misericordia diffunditur, nisi vel illam plena sordibus corda scelestorum excludant, vel ad instar fatuarum virginum, oleum in vasis habere recusent. Quamquàm tanto hominem studio deperit Deus, vt si aliquando illustrationum aculeo figit animum, plerumque transfigat, si cœlestium voluptatum obsidione sensum stringit, consensum etiam, licet non coactum, adstringat. Et Agenorea quidem apud veteres agen-

agendi fuit poteſtas, ac dea, quæ Stimula,& Strenua ſimul appellata templi foribus ſemper apertis, induſtriam in vrbem inferre credebatur: Nos verò aliam colimus, quæ templi cœleſtis oſtium recludit, efficacem gratiam, quæ omnipotenti auxilio ſatagere nos facit ad certitudinem glorię, quæ otij neſcia, negotioſa ſemper, nihil humano cum arbitrio mouet, quod non promoueat. Sileatur præclariſſimum Veneris ſimulachrum à Phidia ſemel inchoatum, abſolutum à nemine, quod in Diui Cæſaris templum poſtea delatum gloriam deorum pretioſa iactura diminuit: in æterni illius templi ſacrarium nullus ingreditur, quin gratiæ dono cumulatus in viri perfecti ſe prorſus imaginem transformarit. Venus eſt Verticordia, ac Suada flexanima, quæ ſua ſe pulchritudine adamantinis etiam cordibus inſerit, traductiſque ad obſequium Chriſti cupiditatibus, ad bonorum operum culmen intendit alacriter, procedit proſperè, feliciter regnat. Illam mihi nunc obijcio virgam amygdalinam, quam propheta vigilantem aſpexit, ſeu potius vigilare facientem, ramos enim amygdalæ dormientium capiti ſuppoſitos ſomnum diſcutere, & ad excubias conferre, naturales loquuntur hiſtoriæ; cum efficax gratia viros turpi ſitu ſqualentes, diroque ſcelerum veterno ſepultos, æternam excitet ad ſalutem. Hodiernos mihi nunc audire videor Reges, deterſa erroris caligine ſibi redditos, accepto de beneficio loquentes: Errauimus in cœlo cum aſtris errantibus, cęli negotia in tenebris noctium perquiſiuimus, in noſtris otioſi;

cognouimus cuncta, quæ videntur in cœlis clara humanis oculis, profundis esse obscurata mysterijs, cùm non adeò stellæ micent in cœlo, vt carnem illuxisse contemplamur in terris. Stella ista non suum peragebat cursum, sed nostrum, cum staret manentibus, procedentibus ambularet. Cur Rex Iudæorum non fulget in purpura, sed squalet in pannis? Cur latet in specu, non decumbit in templo? Verè cum diues esset, nostra factus est pauper in carne, & habere cœpit stellam vnam, qui totam stellarum numerat multitudinem. Talibus sibi gratulatos arbitror Dynastas Arabicos, vt Christianam Rempublicam primi Ecclesiæ filij docerent, eos, qui alta contemplantur, cadere; turpeque esse, qui sua nescit in terris vitia deprendere, velle aliena in sideribus perscrutari.

Dicebam.

Di-

Diuinus ſub ignito ſidere ſpiritus.

A D
Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

ORientalium regum profectionem ſidere duce ad ſeruatoris mapalia properantium ſequuturo mihi, neſcio quid potius, in ipſo itineri exordio, occurrat B P. Vereor, ne ſtellam admiratus quidem clariſſimo fulgore coruſcantem, ſed abſconditam ſub improuiſa luce diuinitatem præteriens, Deum ipſum vindicem patiar, pyramidato in ſidere, velut ſub infauſto comete, minitantem. Angelum enim aliàs in crinitæ ſtellæ apparitione propoſui, qui non, vt olim, ignito enſe primis patribus paradiſi prohibebat ingreſſum, ſed ad Virginem, hortum vere concluſum, ad Chriſtum, perennis vitæ arborem, ſub ſtellæ flammantis imagine, homines vniuerſos reuocabat. Nunc verò diuinum cum Auguſtino ſpiritum, ſub nouo aſtro deliteſcere arbitror, qui vt poſtea ſuper Apoſtolorum capita, linguarum ſe igne diffudit, ità modò ſub facundo ſidere, cœli veluti lingua, mundi reparatoris exortum Sabæis Dynaſtis eloquitur. Sat quippè notum eſt, tanto amoris in-

cendio diuinum spiritum deflagrare, vt non modò Vicario Angelorum præsidio nos dirigat aberrantes, sed ipse quoque per deuia peregrinantibus ductum præbeat, inspiret, vt aspiremus ad cœlum, suspirare nos faciat, vt tandem in pacata gloriæ statione respiremus. Tunc verò cœlestem animis gratiam inspirat, cum errorum detersa caligine, pectus humanum superni luminis claritate serenat, oculosque mentis scelerum tenebris offusos, dignoscendæ aperit veritati. Hoc alata illa animantia, per immensa cœli spatia in similitudinem fulguris decurrentia, ad vnguem exprimunt, simul enim spiritus impetu afflari, & innumeros oculos aperire dicuntur, quasi cœlestis esset inspirationis officium, noua velut oculorum adiectione, cœcum alioqui animum illustrare. Ita cum Deus in nascentis mundi cunabulis, tenebras super abyssi faciem extendisset, diuinus illicò spiritus aduolauit, qui lucem, super obscuram terræ planitiem explicauit, diemque à nocte lucis beneficio seiunxit, ne versarentur semper in tenebris somniculosa corda mortalium, sed expergefacta quandoque ad cęlum inuadendum, quod enata luce viderant, assurgerent. Ideò à suo illo incessu nunquàm pedem referre cœlestia animantia describuntur, sed ante faciem suam, nunquàm reuocato itinere, inambulare, perindè ac sedentis in throno maiestas ita alliceret animos intuentium, vt amore sui non tàm illaquearet, quàm solueret, solueret ad cursum illaquearet ad reditum. Admiror ego reges Arabicos, quanta celeritate vastissimos terræ

tra-

tractus emensi, Hierosolymam tandum attigerint, non camelorum pernicissimè decurrentium auxilio, sed diuini spiritus tarda molimina nescientis impulsu. Quomodò verò, vates oculatissimè, animantia vidisti, pedes habere vituli, alas ad instar aquilarum? Quod tarditatis symbolum adoptarunt Ægyptij, tu nobis, velut miræ celeritatis portentum obtrudis? An quia succensus ardore diuino animus, per hæc debeat terrena, gradum suspendere, & aquilarum more, ad solis æterni prospectum pernicissimè conuolare? An quia erigi ad cęlos toto corpore homines, solis tellurum pedibus contingere decuit? An quia iumentis conferuntur insipientibus illi, qui mundi delicijs inhærentes, videntur serpentum more, vtero reptare per terram? Sed nemo potest salebrosum adeò tramitem inoffenso pede percurrere, seu veriùs interminum, quod inter homines extenditur, ac Deum, oceanum transmeare, nisi laxatis suspiriorum ventis velificetur. Viderat olim exul ille Domitiani Cæsaris, Ioannes, cum maris litora incoleret, immensæ latitudinis pelagum cæruleo imitantem colore crystalla, cuius in medio circumfusus vehementi splendore Deus, in aureo maiestatis solio resideret. Quis oceanum procellarum parentem nesciat, cum ventorum certaminibus quàm sæpissimè tumultuetur? quis ærumnarum referre speciem, vel ipsa aquarum amaritudine ignoret? Quis in scopulorum rigiditate vitæ discrimina, in arenæ siccitate ariditatem animi non cognoscat? Interfluit igi-

tur nos inter, & Deum immensæ vastitatis oceanus, quia ad cœli portum peruenire non possumus sine ingenti copia lacrymarum. Quas non calamitates exantlarunt heroes isti sanctissimi, cum, regalium deliciarum cura posthabita, longissimo se itineri commiserunt, Regemque in alieno quæritarunt, qui reges erant in suo? Quando timore concussos existimandum est, cum sidus illud in aere præuium euanuit ex oculis, illosque magnis in tenebris, quamuis in meridiana diei claritate, dereliquit? Sed pergite, inclyti Reges, iactati estis hucusque turbida cogitationum procella, perfuret in nece multorum Herodis insania; vos sub Bethlemitico cœlo, velut puriori sub aere respirabitis. Ibi pretiosa munera, quæ defertis, infantulo elargiri poteritis, quem, velut pignus vestro auro pretiosius, in Virginis gremio reperietis. Hic ego nè sacram Magorum adorationem, & Virginis cum Regibus colloquia interturbem, tempori cedo libenter, & loco.

Dicebam.

CHRI-

CHRISTVS INNOCENS.

AD Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

REcurrunt B. P. propitio mortalibus ſidere ſtatiuæ illæ feriæ, quibus agnus aliquis, propitiando numini, feriatur in victimam. Quia verò ſine macula, candidus iubebatur antiquitus ad aram accedere, quæ purior hoſtia, quæ victima Chriſto Innocentior, orbi reparando, poterat immolari, qui innocens, impollutus, & cœlis factus excelſior, ſuæ candorem integritatis lynceis hoſtium oculis obijcit, vt de peccato arguatur? Proh ſcelus? candor erat lucis æternæ, maculam in niue rimantur: electus ex millibus, præ pulchritudine, & nouiſſimum virorum obtrudunt; ſuper quem diuinus ſpiritus manſit, malo ſpiritu iactari delatrant. Sed benè cad t, non alieno indigere patrocinio Chriſtum, cum ipſa ſibi veritas patrocinetur, quàm contendunt iniquiſſimi nebulones non tàm argumẽtis obruere, quàm

 lapi-

lapidibus. Este vos, qui assidetis, Patres Eminentissimi, Christi famæ recuperatores, estò sanctissime Pontifex, in hac lite dirimen da, prætor VRBANVS.

Lustrate mecum animo vniuersa vastissimo hoc ambitu comprehensa, collibratæ mentis lance eductas è nihilo res creatas, aliqua singulas labe violari, sordescere pulchritudinem ipsam, ipsam mundi munditie immundam esse reperietis. Arcuauit in gyrum primario labore summus rerum opifex cęlum, micantissimamque supremi corporis faciem sideribus illustrauit, distinxit æternis illis flammis vigilesque hominum curis posuit excubias, sed nubibus obducuntur quandoque sidera, sol ipse eclypsim, & luna deliquium patitur; mortale cęlum videtur, quia claudit oculos. Tellurem floribus pincturauit, herbescere voluit amęna campos viriditate; modò expatiari in planitiem, modò in colles clementer assurgere, explicare vernantem arborum copiam; sed vitra sua satis ipsa terra testatur, dum rigescit hyeme, dehiscit æstate, deflorescit autumno, solo vere ridet, sardonio, hoc est amarulento risu, vel potius in lacrymas soluitur vitibus præ ferrea putatione lugentibus. Aquam concessit argenteis riuulis ebullire, oberrare concisam flexuosis mæandris, sed vel cęno miscetur interdum, vel stagnante alueo putrescit, fluxamque sui naturam satis ostendit, dum lapsu defluit irrequieto. Aerem in spatio terras, & aquas ambiente subtilissimè expandit, vt fureret in aquilonibus, adspiraret in fauonijs, vltrò, citròque permea-

mearet in homine; nihil tamen aere calamitosius, qui quò subtilior euadit, eò propiùs accedit ad nihil. Ignem altiores aeris tractus præteruehi iussit, vel eo saltem nomine infelicem, quòd adamantino cęlorum carcere, clauditur, nec cibo vescitur, nisi rapto. Hominem è limo compaginauit, quem licèt eleganti membrorum ordine constituerit, versatili mentis acie, voluntatis arbitrio, memoriæ firmitate donauerit, ad cęlum erecto ad sidera vultu direxerit; tàm citò nihilominus suæ dignitatem naturæ polluit, vt vix è manibus creatoris euaserit, cum corruit ad scelus, eodem ferè tempore vitæ spiraculum hauriens, & conspirans flagitio capitali in auctorem vitæ; diuini nescio nè amoris, an pęnitentiæ suspirium. Angelos curiæ cęlestis aulicos, nostræ salutis custodes, auspices felicitatis prouexit in lucem, quos licèt nulla corporis figura delineet, nulla materiæ labes, nullus corruptelæ neuus aspergat, in illis tamen quàm citissimè reperit prauitatem. Nulla igitur ab omni immunis labores creata occurrebat, quæ districti iudicis indignationi leniendæ immolaretur, vt hostia? debuit nimirùm ipse Deus, humanos artus induere, inustamque à peccato notam ità relinquere, vt candorem ipse solùm assumeret, ne de peccato argueretur. Siquidem vix tenue corpusculum in Virginis vtero delitescens, felix ille animus illapsus est, cum vberrima cumulatus gratia, gloriæ quoque plenitudinem absorbuit; vnde supernaturali perfusus lumine cæcutire non poterat, vel confirmatus in donis, nutare

in progressu virtutis. Quomodò verò impingeret, qui diuinæ personæ securus innitebatur? Quas vmbras pateretur clarissimus animus, qui beati semper luminis radios excipiebat? Humi non serpit illa vitis, quæ stabili maritata trũco illum quodam fouet amplexu, quibusdam veluti brachijs illigat, lacertis obambit, sertisque coronat vuarum. Hæsitare nequit discipulus in ducendis literarum imaginibus, cuius manus à moderatore dirigitur; cuius calamo sedulus inspector insistit. Hinc meritò in sacris castissimi epithalamij paginis post parietem, per fenestras respicere fingitnr sponsus, ac prospicere per cancellos, vel iuxta receptissimam paraphrasim, super retia eminere, quòd nullo vnquam tempore Christum retia peccatorum inuoluerint, voluptatum laquei deuinxerit, solo captus fuerit amoris aucupio. Ite nunc critici pharisaicæ turbæ censores, oculatissimi Aristarchi, quærite nodum in scirpo, vmbras arguite in sole, apes de socordia sugillate; ita fiet, vt in alieno nitore vestras tenebras dignoscatis, in Christi vitæ speculo vestras maculas. Satis integritatem ille suam euicit, dum Ecipionis ad instar Asiatici vestro se supercilio submisit, vestro se liuori dijudicandum obstrinxit. Nescitis ò vos, qui iam bibliorum volumina deuorastis, in sacro codice Polyhistores omniscij, cum sole permanere Christum, & ante lunam? Explodistis hæc, quippe legistis, vna die luminaria omnia à præpotenti rerum molitore simul in cœlis fuisse defixa, ac duos veluti oculos in supremi corporis facie collocata, nec solem

prius

prius lumen impartiuiſſe terris, quàm lucem terris communem ſibi quoque luna præriperet; ſolem non fuiſſe ſolum, at lunæ ſodalem. Sed heu literales interpretes, planè illiteratos. Meritò occidit vobis ſol iſte iuſtitiæ, quia ſolem ipſum veſtra litera occidit. Quaſi verò cum ſole nitidiſſimi candoris permanere nequiuerit Chriſtus, & in bono ſemper lumine viuere ſanctitatis, lunamque præuertere peccati ſymbolum, ſtultitiæ imaginem, nequitiæ ſimulachrum. Potuit olim Cyri Perſarum regis tentorium tàm ſolerti ducis arte diſponi, vt ab oſtio ſolis radios quocumque tempore exciperet, non potuit ſeruatoris humanitas tabernaculum diuinitatis, cœleſtis opera ſpiritus ità compingi, vt vel in minima temporis morula gratiæ ſupernæ luce non careret? Potuit nauis feneſtra, Noeticæ vel puriſſima chriſtallo, vel radianti carbunculo conuelari, vt obſcura per triſtega diei claritas illuceret, & immundis intercluderetur aditus cadaueribus; non potuit Chriſtus, arca ſanctificationis, limpidiſſimæ puritatis anima donari, quæ plenitudinis gratiarum ſplendorem admitteret, ſordem criminum omnem arceret? Non audiſtis, cum adhuc puer ſynagogam veſtram ingreſſus bibliorum codicem euolueret, incidentemque in manus paginam legeret: Spiritus Domini ſuper me, propter quod vnxit me? Quæ vos ad mendacia, quas ad gerras clariſſimum teſtimonium detorquetis nugaciſſimi rabulæ? Ecce an in Chriſtum diuini ſpiritus gratia, defluxerit; ecce num delibutus fuerit oleo lætitiæ præ cæteris. Non ille Angelum cor-

poris custodem, & animi, ne ad culpæ lapidem offenderet, habuit; ipse via fuit alijs, nec aberrare poterat à semita veritatis, veritas ipsa. Primam emiserit in ortu vocem similem omnibus plorans, succumbentem humanis calamitatibus corporis temperiem induerit; imaginem carnis peccati non declinarit; sub larua tamen imbecillitatis humanæ, solidam adeò, genuinamque virtutem occuluit, vt labefactari nunquàm potuerit, aut probitatis à studio deterreri. Hinc apposité sponsi ventrem eburneum sapphiris distinctum mulierum pulcherrima commendabat, quia sicut à sordido alioquin elephanto candidum ebor depromitur, ità à batauis multiplici crimine infectis criminum reparator emanauit, ebore quocumque candidior. Vtinam etiam nobis singularis hæc prærogatiua contingeret, vt deriuatam à fonte lustrali munditiem nullis fœderamus sceleribus, nullis vel leuibus maculis inquinaremus, At quando id sibi deposcit labilis naturæ conditio, surgamus tandem, si callida nos aduersarius vafritie supplantat; turpe siquidem est, formosissimo capiti deformissima membra connecti, Christi asseclas in millibus posse argui, vbi ipse argui non potuit in vno.

Dicebam.

VE.

VERITAS CIVIS, & exul.

AD Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

VEritatem, quàm Græcorum Helena pulchriorem, lumen Africæ nuncupauit Augustinus, nostris à terris exulasse dolent homines vniuersi, qui nihilominus nullam magis virtutem odere, quàm veritatem. Fortasse bilingui populo inuisam ad cœlos illam transtulit Deus, cuius etiam faciem præcedere dicitur, vel imis terræ visceribus abdidit, vt statutis de terra temporibus oriretur. Sanè Heraclitus aram veritatis in antro teterrimo collocauit, Democritus in puteo demersam esse confinxit, cum difficile admodum sit, è tenebris in lucem educere, vel in profundo delitescentem mentis indagatione piscari. En Christus ipsa veritas, & vita erutam cymmeria de caligine veritatem prouehit in publicum, omnique tegumento deuelatam Hebræorum animis obijcit, vt eiurato mendacio, redderet disseminatæ à se fidei cultores. Miror ego, quòd cum nihil fortius desideret anima, quàm veritatem, gens ista sur-

surdam aspidem imitata aures obstruxerit suas, & vt ostenderet corda lapidea, lapides iacere tentarit in monitorem. Tantus enim fuit semper apud antiquos amor veritatis, & cultus, vt Italicæ parens Philosophiæ Pythagoras, symbolico edicto, contra solem loqui vetuerit, quia nimirum turpe sit homini, veritatem, cuius oculos stellarum fulgorem imitari scripsit Hippocrates, obscurare velle mendacijs. Et qua de causa putandum est, Mosem, legis diuinæ præconem Israeliticis gentibus fictiles è limo statuas, educta de ligno simulachra, expressas coloribus imagines inhibuisse? Potuit Deus, hominem ad sui similitudinem efformare, vt esset velut in picturam diuinitatis, non poterit homo, imaginem suam in simulachra transferre? Erexit ipse Moses æneum in deserto serpentem, negabitur populo aliquod sibi regnum extruere? An quia procliuis ad Idolatriam Hebræorum natia, à veri Dei culto descisens, plura sibi numina compegisset? An ne vitulum aureum adoraret, quæ agnum à mundi origine occisum erat aspernatura? An potiùs, vt exponit Origenes, laudandas alioquin, elegantesque arctes picturam, & statuariam è sua republica eliminauit, quòd veritatem mendacijs violare videantur? Equidem Christus salebroso mortis itinere profecturus ad patrem, nihil aliud Petro postrema sui voluntate legauit, nisi vt ad vniuersum terrarum orbem conuersus, gentem electam confirmaret in fide, & incolumem ab hæreticorum erroribus defen-

fenderet veritatem. Tu, Beatissime Pater, tantæ virtutis hæres in cathedra sedes veritatis, & quam habes consimilem Petro dignitatem, in veritatis petra solidatur. Nihil æquè Petri animum perculit, quàm Ananiæ, Sapphiræque mendacium, cum quandam ex agri pretio pecuniam ad illius pedes abiecerunt, non homini, sed Deo peierantes, meritò ad solas Petri minas exanimati, quòd Apostolicæ sit maiestatis, illibatam in terris custodire veritatem. Hinc iure Athenienses reum illum pœnis omnibus eximebant, qui patratum à se crimen libera voluntate, non vi tormentorum adactus fateretur magis æquum existimantes, morti subducere veritatis assertorem, quàm scelestum extremis multare supplicijs. Quid hodie, stulti Iudæorum satellites, in Christum insurgitis, qui veritatem profert in publicum, & omnis expers flagitij de vestra vos improbitate redarguit? Verè ex patre diabolo estis, qui olim in veritate non stetit; postulabit mox à Christo Pilatus, quid sit veritas, & in pœnam hodiernæ surditatis responsum extorquere non poterit. Sed habeo, cur os nitantur obstruere veritati: pauci sunt, quorum liceat molles auriculas mordaci radere vero, pauci, quos non magis adulatio blanda titillet. Loquatur Seruatoris nostri prodromus Ioannes, cuius adeò concionibus Herodes Tetrarcha delectabatur, vt eius impulsu facundiæ multa præstaret, vbi tamen incæstam sibi libidinem obijci audisset, quasi furijs agi-

agitatus in carcerem detrudi Baptistam imperauit; Ita vox illa clamantis in deserto, in principis aula supprimitur, puellæque saltanti, varijsque ludenti elanditijs, excisum Prophetæ caput in disco porrigitur, quia in dolosis regum ædibus plerumque triumphat de veritate mendacium. Quis vnquam vidit vilissimi pretium pedis fieri caput pretiosum, nisi quando caput insanum supplantatur à pede? Quàm veloces fuere pedes isti, ad effundendum Prophetæ sanguinem, qui non nisi remisso gradu, ad culpam Herodis increpandam, prosiluit? Nimirum, quod docet Augustinus, veritatem homines non odere lucentem, oderunt autem redarguentem; cum enim veritas pluribus obuoluta figmentis, & velata mendacijs nostras aures illabitur, proritat animum ad amorem, sed vbi verborum denudata lenocinijs, pura, puta statuitur ab oculos, excitat iram, odium inflammat, lacessit vltionem. Conferamus, si lubet, Iosephum illum veterem, recentemque Baptistam, vtrumque singulari castitate commendatum, vtrumque seruandæ pudicitiæ causa coniectum in vincula; cur Ioannes in tenebricosa custodia capite diminuitur, Iosephus ereptus è carcere, ad primas Ægypti dignitates euehitur? Quidni in regali curia teneret summa fastigia Iosephus, qui somnia tractabat, qui obiectas stertentibus imagines, & vmbra veritatis exponebat? Ille Ioannes, qui solidam, nudamque Herodi lasciuienti aperit veritatem, qui effrena-

natam perdito regi cupiditatem obiectat, ille, ille mortis immanissimæ edicto succumbit, alienæque maculas impudicitiæ proprio cruore detergit. Repetite animo legis antiquæ Prophetas, qui veritatem splendore verborum inuoluere noluerunt, ferè omnes illata morte reperietis extinctos; Isaiam ferreo instrumento dissectum, Amonem telo transfixum, Michæam pugnis contusum, Hieremiam obrutum aquis, vnus inter cæteros Dauid, mortis violentæ discrimen effugiens, in extrema senectute decessit, quia diuinam fortè veritatem, numeris temperatam musicis, decantabat ad cytharam, illiusque amaritudinem cantus suauitate dulcabat. Solemne est probatissimos apud auctores, Angelum illum, qui toties patribus apparuit antiquis, eundem fuisse Dei filium, qui mox in plenitudine temporum, naturam in veritate carnis assumpsit humanam: cur ergo, quem vnum ex tribus, pronus in terram adorauit Abrahamus, gratissimoque domus excepit hospitio, in crucem agere satagunt posteri? quem veneratus est in lucta Iacobus, & vt sibi benediceret, exorauit, isti onerant contumelijs; quem summo coluerunt honore patres integerrimi, saxis è templo conantur explodere degeneres filij? Eleganter Chrysologus; fortasse quia figura honor, veritas putatur iniuria; cum enim Deus olim conficti corporis indumento vteretur, in sui adorationem homines facilè traxit, sed vbi veritatem ablatis vmbris exhibuit, nostræque ve-

verum ſpolium mortalitatis adſciuit, nouercali ſtatim ſuit odio petitus, verberibus dilaniatus, ligno trabali ſuffixus. Solæ terrenis in aulis triumphant vmbræ leuiſſimæ vanitates exultant, irrumpit adulatio, peſſimum veri affectus venenum, quo diminutas in terra Rex ille dolebat eſſe veritates. Sed ſi vlla vnquam in aula decuit, regnare veritatem, Romanam hanc vrbem, ſponſi domum profectò decet ſanctitudo, vt vbi ſedet oraculum veritatis, ibi deſinat eſſe mendacium.

Dicebam.

CHRI-

CHRISVS VICTIMA voluntaria.

AD

Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

QVod olim à profana pietate ciuibus benemerentibus perſolutum accepimus; B. P., iniuſtum videretur, & atrox, niſi humani generis reparatori religio Chriſtiana rependeret. Plura Romano hoc in foro vidit antiquitas, erecta Curtio equiti decora, quia redimendæ ab excidio patriæ non tam in vaſtum ſe ſe terræ hiatum deiecit, quàm inde proſiluit ad gloriam: Codri memoriam nullam vnquam vel efferata barbarie poſteritas obliterabit, cuius è vulneribus vltronea morte ſuſceptis, Athenarum ſalus purpureis alis emerſit. Noſtra foret æternis luenda flammis iniquitas, niſi, cum hodie illius recolatur memoria paſſionis, qui mortales omnes è tenebris eduxit ad lucem, non excitatis arcubus, vel ſimulachris erectis, ſed amoris præcipui teſtimonio, diuinæ debitum pietati ſolueremus. Quòd ſi amor amorem prouocat, diuinam charitatem à nobis charitatem depoſcere maximam, in hoc congreſſu contendam, cum voluntariam Chri-

ſtus

ſtus necem oppetere pro perdita mortalitate voluerit.

Age igitur in hortum progreditur, non quemadmodum olim ad auram poſt meridiem, vt primum parentem ad ſceleris poſtulet pœnam, ſed occidentis in vitæ veſpera, vt omnium in ſe criminum ſupplicia conuertat, & ne aliquis, triſti eum pectore morti occurrere, ſuſpicetur, non priùs quàm decantato hymno procedit ad pugnam. Irrumpit illuc ſtipatus ingenti prædonum ſatellitio Iudas, innocentis domini ſanguinem auidiſſimè hauſturus, quem ne venarum è receptaculis ſicarij homines violentis armis eriperent, ipſe prius è toto corpore, per ſudorem in modum riuuli decurrentem emittit. Tunc enimuerò cucurrit Chriſtus in ſiti, cum enim inimicorum fauces agnoſceret, deſiderio cruoris ardeſcere, vt flammas illas efferatæ cupiditatis extingueret, ſua ſponte purpureum è membris omnibus humorem effudit. Petrus conſpecto ſanguine, elephantis in morem, acuitur ad prelium, eductoque fortiter gladio, militis detruncat auriculam, vt reſtituta poſtmodum aure, ſuæ poſſet miles perfidiæ eſſe teſtis auritus. Sed in vaginam, Petre, conuerte iam gladium, deſiſte ſanguinarias manus imbuere? Chriſtus ſolo tactu reſtaurat auriculam, vt fidem, quæ fit ex auditu, recuperata miles aure condiſcat. Sed hæreo hic, B. P., maioris prodigij admiratione defixus; quomodò tetigit Chriſtus auriculam, qui erat vinculis irretitus? Quomodò manus explicare poterat,

ar-

arctissimis funibus implicatas? quomodò brachium extendere, Gordiano plusquam nodo catenatum? O diuinæ prænuntium passionis vatem regium, quàm bene funes cecidisse Christo in præclaris edixisti? Voluntariè Christo fuerant illa vincula iniecta, sponte manus illos in funes immiserat nostræ reparator humanitatis, quid mirum, eodem volente, ad solidandam militis aurem, ferreæ manicæ soluerentur? Vox illius irruentes in hortum milites retrorsum agere potuit, manus sese vinculis expedire non possent? Verè manus Christi myrrham primam obducendis cicatricibus aptam distillarunt, cum recisam capiti auriculam, solo tactu, mirificè reddiderunt. Cur posteà ante præsidem, tot imposturis oneratus obmutuit, nisi vt succlamatam ab omnibus mortis sententiam ipso silentio firmaret, ne crimen, diluens dimitteretur à iudice, crucisque vtilitas differretur? Raptatur igitur ab Auernalibus illis furijs in atrium, multisque funibus marmoreæ verberandus ne, an contundendus columnæ vincitur; porrigit vltrò arctissimis nexibus non reluctantes manus, detonantes in tenerum, corpus virgarum ictus inconcusso animo sustinet, dorsum iam liuidum ferreis catenis inarari permittit, vt vberrimum, nostræ salutis colligat fructum; quinimò, vt corda hominum lapidea sibi ostendat esse charissima, repetitis amplexibus columnam ipsam adstringit. Sed heu? expeditur contextum dumis acutissimis sertum,

tum, producitur nouo regi illudendo detritum purpuræ pallium, arundo vilissima pro sceptro porrigitur, conspuitur facies, cæsaries euellitur, genæ tunduntur oculi, fenestræ ille maiestatis, obuellantur, vel vt summum in nos amorem exprimeret, quia cęcus pingitur amor, vel ne immanissimum scelus siccis oculis aspicere cogeretur, vel nefferatas illas trigrides radijs oculorum ab impio facinore deterreret. Sed age, strenuissimè Rex dolorum, cum nullo tormentorum pondere delasseris, i, subi grauissimum crucis regnum, forsan, heu? qui tribus digitis terræ molem appendis, sub ligno trabali fatisces. Verùm enimuerò, qui è summo se diuinitatis fastigio deiecerat humilem transiturus in vermen, molestum nostris humeris lignum imminuit, ac leuissimum reddit. Quàm ingeniosè in manibus eius cornua describit Prophetes ille diuinus, dum lignum lethale sponte complectens, non tam ipse cruci suffigitur, quam mortem cruci configit? Sed cur, exhausto iam corpore, & arescentibus faucibus, conditum myrrha vinum noluit haurire? An vt calicem dolorum nobis quoque delibandum relinqueret? An reprobationem portendebat hebraici populi, qui vixea domini dictus, pro dulcibus vuis labruscas, & myrrham propinauit? An potius, quia vis inest myrrhæ sistendi sanguinem, refocillandi spiritus, vitæque producendæ, cum degustasset, noluit bibere, vt citiùs moreretur? Dealbare potestis beatissimæ cœlorum myriades, in huius agni

san-

ſanguine, ſtolas veſtras, quia non eſt iſte ſolùm purpureus, ſed etiam candidus, ad crucis enim honorem prehenſandùm, candidatus iſte veſter acceſſit. Purpureus eſt illæ cruor, quem è vena ferreus elicit mucro, ſed candidus, qui naturæ operantis beneficio, vberibus concluſus eiectatur. Ecce Ephraim iſte nutricius, in cruce filijs ſuis vbera pietatis exertat, cuius è pluuio corpore, ſanguis licet rubicundus emanet, cum ferro fuerit truculenter eductus, lac nihilominus ego candidum appellauero, quia ab amore voluntariæ mortis effluxit. Inflexit prius tamen caput, vt cerneret, an aliquod ſupereſſet amplius tormenti genus, ſed cum omnis vidiſſet finem conſummationis, ſpiritum efflans, terram ingenti motu quaſſari voluit, & concuti, vt monte ipſo Caluariæ contremiſcente, ſanguis omnis è corpore excuteretur. Quid adhuc, cruente miles, euibras lanceam, & in effoſſo, Chriſti corpore aperis nouo vulneri locum? Nulla eſt amplius ſanguinis gutta, quæ diffluat, vel ſi aliquis in exſucco cadauere remanet humor, ille præ gelu temporis, & patientis nuditate glaciauit. Forſitan ardens eſt adeò amoris calor Chriſtum ad mortem impellentis, vt concretum defuncto in corpore ſanguinem eliquet transfundat? Video equidem ſacratiſſimi de fonte lateris, ſanguinem manare cum aqua, vt effuſo cruore, ſiccatiſque oculis, aperto cordis oculo noſtra ſcelera lacrymetur, atque cadenti veluti gutta noſtram duritiem infringat. Quid tandem

 emor-

emortuo domino, ſepulchra lapidem impoſitum excutiunt, & hora pandunt hiantia, niſi vt Chriſtum è viuis ereptum, in gramio recipiant, quem Hebræorum natio adhuc viuentem excluſerat? Sanè ſi potuit amor mulieris ſuo ita ſponſo adhæreſcere, vt cum illam maritus proprio ſanguine è Cyri ſeruitute in libertatem vindicaſſet, nunquam in alium hominem conuerteret oculos; illud nos tandem agamus eruti de ſeruituti, & poteſtate tenebrarum, vt oculi noſtri dirigantur ad Dominum, quoniam ipſe de laqueo pedes noſtros euulſit.

Dicebam.

PEC-

PECCATOR siliceus.

AD Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

HOC vnum Pharaonicæ Iudæorum perfidiæ supererat, vt magistro veritatis Christo lapides intentaret B. P. Si enim lex olim digito Dei, literis fuit deformata in lapidibus, satis ostendit iniqua perduellium natio, diuinam se legem excutere, dum lapides iacere cupit in legis auctorem. An potius, cum Christum minimè germanum scripturæ sensum expromere, sed potius adulterinum intrudere velle suspicarentur, quòd Abrahamo se faceret antiquiorem, lapidibus obruere, quæ in adulterio deprehensis pœna fuit, impijssimè cogitarunt? Ego sic arbitrior, cum vocem Domini audissent, propria corda, in modum lapidis, obdurasse, & ne diffiteri possent, se ex patre diabolo esse, qui Christum lapidibus in deserto tentauerat, lapides in eum iaculari voluisse.

Summa nefarij hominis peruicacia arietanti pectus Deo, silicea duritie resistere, voluntatemque cœlestibus ad se monitis per-

trahenti contumacissimè relectari. Admirationem omnibus inijcit, cur, Lazaro è viuis erepto, profectus ad tumulum vitæ auctor humanæ auferri lapidem iusserit, non ipse potius lapidem verbo disiecerit, sicuti defunctum è latebris illis euocauit. An non potest propellere lapidem, qui mortem potest effugare? Aditum sepulchri reserare non valet, qui posteà ferreos inferni vectes, & tartari claustra diffregit? Turbatur Christus, & infremit spiritu, quasi cor illius nimio dolore frangatur, emollitum ad creatoris lacrymas saxum non scinditur? Sororum eiulatu dilinitus, ad amicum monumento educendum, accurrit, & lapidem tanti miraculi obicem amouere cunctatur? Sed facti huius rationem suscipiat ille, qui nescit, iniqui hominis imaginem graphicè in defuncto adumbratam, quem vbi vult Deus è vitiorum sepulchro ad gratiæ vitam extollere, loqui cum lapide renuit, ne videatur lapis, promptius obedire Dei voci, quàm homo peccator. Quanto enim paratiores sunt lapides vt regis æterni præceptis obtemperent, & suscitentur in filios Abrahæ, quam homo duræ ceruicis, qui solus diuinæ potest resistere voluntati? Misit olim Deus Ieroboamo Propheten, vt impium Regem, qui aureum vituli signum erexerat à cultu perfido abduceret, cum profectus in Bethel vates, relicto Rege, sermonem conuertit altaris ad lapidem, & in illum tota laterum contentione clamauit. Putabat forsitan, facilius esse altaris saxa diruere, citius-

tiusque victimas ab aris euolaturas, quàm inflectendam impij hominis peruicaciam. Et quidem lapis ille varias distractus est in scissuras, hostiarumque cineres à se longiùs effudit, cum faciliùs existimari debeat, lapidem conterere, quàm emollire scelestum. Vnum olim sacræ paginæ memorant Pharaonem, saxeo pectore cœlestibus monitis aduersantem, at modò, quot Pharaones, recensere possemus cœlo obluctantes, & regnum Dei in iniustitia detinentes? Paucos legimus, hirsutum cor habuisse, ac pilis obsitum, quòd licet naturalium periti rerum explodant, Platonica tamen allegoria liceat exponere, qui Syrum quendam, ac sycophantam seruiles in anima pilos habuisse commentus est, ob rudem bardi hominis fatuitatem; qua mentis etiam dementia, seu quibus cogitationum pilis obuallantur, obarmantur corda mortalium, ne diuinarum pateant inspirationum aculeis. Sanè cor sine osse in omnibus esse fatentur Machaones, equis, ac bobus exemptis, in quorum naturam dum scelesti degenerant, iumentisque insipientibus comparantur, quid mirum, si corda habeant ossea, & omni obsepta duritie? Germanici cor veneno infectum, dum rogo corpus esset illatum, redactis in cinerem membris cæteris, induruisse, nec à flammis potuisse consumi, loquuntur historiæ; qua prorsus ratione venenatum peccato cor hominis ita constipatur, ac lapidescit, vt nullo diuini amoris igne emollescat, aut accendatur. Quinimmò, vt ada-

mas in fornace flammæ voracitatem eludit, ita improborum animi, ardori gratiæ pectus obsidenti, magis obsistunt, quia cor suum posuerunt, vt adamantem. Reputate Ionam diuino reluctantem imperio, à facie domini profugum, extrema terræ confinia quæritantem, qui iam seipsum amiserat. Ibat ille naui fluctuante deuectus, vt vel ex eo flectilem animum indueret, quòd in omnem temerè partem iactari cerneret nauem: excipiebant ventos irruentes vela turgentia, nec leuem diuini spiritus auram immeare sinebat in pectus: sæuiebat tempestas, & iam iam disrumpi nauigium videbatur; vates in tanto discrimine perfurentem procellam, scopuli ad instar sustinebat. Attollebantur, veluti montes, immensi fluctus ad cœlum, sed posteà detumentes reciproca collisione retundebantur, vt obuersantia cœlo capita disceret, sibi præcipitium moliri, dum pertinacius assurgunt; Proijciebant nautæ grauiores in pelagum merces; negabat ipse obstinatæ saxum voluntatis deponere. Quid plura? mittuntur sortes, Ionæ funesta sortis alea contingit, fit volubilis fortunæ ludibrium; ipse suum nil miseratus infortunium, mortis calamitate non flectitur. In mare demergi postulat suæ reus, & iudex contumaciæ, per symbolum inconstantiæ puniri cupiens, qui nimium fuerat obduratus. Traditur ceto vorandus, dumque mandatum Dei putat effugere, pisci portiori committitur, vt quò obstinatiùs compos rationis homo restiterat, eò promptiùs impos rationis bellua perduceret.

ret. Nonne etiam Moſes, antequam populum, qui turbas ob ſitim excitauerat, acri ſermone perſtringeret, ad petram loqui iubetur, quia ad aquas illa exhibendas futura eſſet promptior, quàm ad lacrymas effundendas gens illa lapidea? Nonne Chriſtus hodierna luce templo digreditur, illorumque ſe oculis eripit, quia grauiores gerere cernit lapides corde, quàm manu? Vtinam igitur à peccatoribus Deus lapideum cor auferat, & inferat carneum, ſeu potius corda mortalium in pretioſos transferat lapides, quibus beatæ muri Hieruſalem conſtruantur. Si enim tunſionibus, ac preſſuris ieiuniorum, cineralibus hiſce ferijs, cor noſtrum expoliuerimus, ſacris ædificijs per manum cęleſtis artificijs diſponemur.

(?)

Dicebam.

IN B. VIRGINIS Assumptione.

ORATIO PRIMA.

Habita Romæ in Collegio Clementino.

Anno Domini M. DC. XXIX.

NVnquam tam arduæ munus prouinciæ susсepissem, vt triumphantis gloriam Virginis oratione percurrerem (N.N.) nisi hodierna me Clementini Collegij celebritas, & obstricta aliorum imperio voluntas, duplici velut aculeo compulisset. Cum enim Assumptæ Cœlorum Reginæ Parthenia iuuentus, acceptis pro beneficijs, annua laudum tributa rependat, non potui hanc aleam euadere summi discriminis, quin in amplissima nostri Athenæi panegyri, officium commune persoluerem, vnusque pro toto sodalitio Spartam aggressus, indiserti personam gererem oratoris. Et quoniam hoc in genere, frequenter aliqui in fœdissimæ scopulum assentationis impingunt, dum byssina verba, quasi vmbilicos ad maris litora colligentes, græculi veteratores, Principum aures egregiè titillant, ac vocibus ampullatis, cubitali pygmæo colossi crepidas adaptare conantur; non errauit nostra sodalitas, dum calamistratæ pertæsa veneres

res orationis, simplicis candorem eloquentiæ delegit, vt non emendicatis personata pigmentis, sed adscititijs denudata coloribus ipsa veritas loqueretur. Adductus sum ipse officio, fide, pietate, vt onus hoc laboris, & gloriæ, quantùm sustinere vix posse confido, tum ex meo, tum ex meorum sodalium tempore mihi suscipiendum putarem. Quo in negotio illa me tamen res alleuat, Auditores, quæ alijs timorem forsan inijceret, purpuratos huc Patres, ipsam Romanæ curiæ amplitudinem, Senatum sapientiæ conuenisse, loqui me cum Cynea Regum ante consessum, cum, si aliquid in exornanda Virgine fortasse deliquero, veniam indulgere, vestræ futurum sit Regiæ Maiestatis.

Nonam ferè annorum hebdomadem Virgo compleuerat, cum non tam ætate, quàm amore deficiens languorem contraxit, leuem eum quidem amanti, quia languor erat amoris, sed lethalem, quia fortis est, vt mors dilectio. Strepentes recedite aulici, compescite tumultuantes acerbo pro funere querimonias, Virgo non claudit oculos, vt moriatur; sed quia dormire cupit, claudere fenestras incepit. Accersuntur à dissitis mundi partibus primi Christianæ Reipublicæ proceres, vt quod in filio timuerant, in matre cumulatè præstarent, vt qui filium in vita reliquerant, matrem comitarentur in morte. Collocatur in horto, vbi primùm è filij corpore sanguis effluxerat, vt eo sanguine grauidata tellus non arescere in cineres eam pa-

teretur, quam terræ dominum Deus adoptarat; sed tamquam suauissimum florem paulisper in se contineret, mox ad vernantia cœli Tempe transferendum. Et sanè eam decebat horto prius inferri, quàm cœlo, vt vnde prima parens eliminata fuerat, illuc secunda restitueretur; illa, quia corruptionis labe seipsam fecisset, & homines, hæc, vt à communi corruptionis canone solueretur. Nimirum si in antiquis historiæ sacræ fastis, eodem circumamicta vestitu dimittebatur ancilla, quò primùm induta pedem in ædes intulerat; decuit sane, Virginem æterni patris ancillam ab hoc terrarum domicilio in cœlestis aulam palatij, eodem carnis humanæ spolio transmitti, quo in lucem educta processerat. Alexandriam ferro non subegit hostili, non flammis deuouit vltricibus imperator Augustus, quòd ab Alexandro Macedone à fundamentis excitata, ortum ab illo traxisset, & nomen: Arcem istam pudicitiæ, quam fundauit altissimus, ille dirueret; non potius communis iniuria calamitatis consternatam repararet? Sint mortalitatis incommodis obnoxij mortales, reuertantur in illum cinerem, ex quo fuere compacti, vna debuit Virgo, quæ vitam effuderat, à corporis dissolutione vindicari, ad formosiorem corporis elegantiam traduci. Exciderat Iericunthinam ciuitatem inuictissimus Iosue, mœnia non ferro, sed turbarum clangore complanauerat solo, vias omnes effuso compleuerat sanguine, dirutæ domus, euersa palatia, desolata fora, deuolutæ turres, senes dehiscentium

ædium

ædium attritu comminuti, iuuenes vltore gladio consumpti, plenæ cadauerum cumulis plateæ: Sola Rahabæ domus tantæ cladi superstes, & in alieno cinere, quasi phœnix rediuiua, permansit, quòd Israelitici populi exploratores abscondisset in puteo: Mariam, puteum aquarum cœlestium, diuini verbi non tam hospitam in vtero, quàm matrem, à mortis impetu quati, labefactari, in nihilum redigi Deus permisisset? Statuerat mors iniquissima, arcem istam virtutum omnium euertere, prosternere cupiebat, vt nunquam caput attolleret, Virginem; cum illius vulnere non tam cecidit, quàm surrexit, non tam exanimata; quàm animata. Repetite animo veterum annalia sacra temporum, cum è Sionis vrbe arcam illam fęderis, Leuitarum humeris, in Solymæ templum gestandam curauit Salomon; nostræ huius celebritatis pompam ad amussim adumbrasse reperietis. Licet nobilior sit nostræ solemnitas Virginis, quæ non in confluenti populi multitudine, sed curiæ cęlestis illapsu, non auratis vectibus, sed angelicis manibus, in supremum cęli templum gloriosa deuehitur, & super spirituum ordines, ipsis etiam seraphicis choris augustior infertur. Exultet iam proprijs exuta calamitatibus humana mortalitas, quæ hisce Matralibus non tam captiua mortis est appellanda, quàm in libertatem asserta, non tam victa, quàm victrix, non tam in carcerem detrusa, quàm in ipso carcere liberata; nisi tamen captiua propterea dicenda sit, quòd nouis gratia-

rum vinculis illigetur. Cedant nouis antiqua Matralia, tunc enim in auroræ templo, delecta ex millibus ancilla, Romanis à matronis circumducta vapulabat, donec innumeris malè accepta verberibus exploderetur; Ecce nunc Virgo, melioris ancilla consilij, quæ nullo diuexata malo, sed præcinente cœlo, plaudente natura, circumfusa hominum frequentia, supernis cumulata, muneribus, ad altissimi culmen honoris adoptatur. Quid ingrediatur illa in templum auroræ, quæ sicut aurora consurgit? quinimò, quid ni aurora Virgini surgenti præcurrat, quàm sol irradiat? Relinquitur viduum tam pretioso pignore sepulchrum, vt ipsum aperto ore sepulchrum, assumptæ priuilegium Virginis loqueretur: reseratur, elapso triduo, ad Thomæ aduentum, tanto felix vrna deposito, vt qui olim Christi à mortuis rediuiui gloriam sua hæsitantia firmauerat, Virginis quoque gloriam, testis non iam incredulus affirmaret. Nimirum, vbi suum viderunt Apostoli absconditum sub tellure, thesaurum, inopinato euentu surreptum, coniecerunt Angelos fuisse raptores, quem ne tinea corrumperet, aut carnis humanæ corruptela violaret, thesaurizare, vt ita, loquar, voluerunt in cœlo. Prodit igitur è marmore Virgo, non auratis quadrigis, aut sella curuli, vel equis deuecta spumantibus, sed argentea nube sustollitur, Angelicis intermixta manipulis, cuius pedibus luna dimidia succumbit, mutuato à Virgine splendore confidens, orbem se,

posse

posse complere; vel respuens in orbem excrescere, dummodò Reginam orbis sinu curuato sustineat. Quis mihi tribuat, non desumptis ab Apelle pigmentis, sed accersitis ab oratoria facultate coloribus, ouantis Mariæ pulchritudinem adumbare? Proh quales exerit Virgo faces ab aspectu, quàm nitidos euibrat à fronte radios, quàm benè ipsam videtur claudere diuinitatem? Et benè diuinitatem claudebat, cuius corpus cœlum erat animatum, vbi inter superciliorum orbes, oculi, quasi soles emicabant, genæ dulciùs, quàm stellæ fulgebant, frons lacteo circulo, candicabat sereniùs, halitus oris, placidiùs, quàm Etesiæ, spirabat, sessitabant cœli charites vniuersæ. Non catenatos in triumphum Reges, plaustro subductos illa trahit, sed deuotos mortalium animos secum rapit; non hostes bello captiuos, aut ferreis catenis onustos, sed mortem præ inuidia ringentem, rigentem; non subactarum imagines vrbium, sed totius orbis non deuicti, sed deuincti trophæa deferre gloriatur. Conijcite hilares plausus, qui cœlesti in theatro personuere, dum, effusa in summam lætitiam beata illa curia, Reginæ aduentanti, festantibus vocibus, occurrit, regalique in solio collocandam gratulabunda suscepit. Viduatum sibi videbatum cœlum matronali præsentia, cumque terram aspiceret de Virgine tumescentem, dimidiato nolens priuilegio gaudere, postquam filium terræ de gremio rapuisset, matrem quoque è terræ visceribus erutam,

tam, nobili prædatione transuexit.

Clauserant Apostoli prægraui sub marmore corpus emortuum, cumque areolis delectaretur hortorum, in horto viridanti tumularunt, sed cum fures fortasse nocturnos, futuro de euentu soliciti formidarent: repentino itinere ventitant ad sepulchrum, vbi linteamina solum explicata conspiciunt, quibus erumpentes de amissa Virgine lacrymas detergerent; aut inflictis à dolore vulneribus mederentur. Obuius igitur ad illam excipiendam delabitur filius, & castissimos illicò ruit in amplexus, vt meritò super dilectum innixa dici posset, quæ diuino amore languebat. Et sanè si Berecyntiæ Deorum matris simulachrum è Phrygia Romam aduectum Scipio vir à senatu sanctissimus existimatus excepit; Virginem æterni sponsam parentis templum, diuini spiritus, cęlestem in vrbem inferre debebat filius, in quo plenitudo diuinitatis inhabitat, & lucis æternæ candor affulget. Quod si Cybele Coronam gestabat capiti impositam, turrium ad instar fastigiatam, ac in pinnas assurgentem; Virginis collum turrim in epithalamio sacro sponsus appellauit, quæ ad summum vsque verticem, paulatim educta, nouo diadematis genere, illius caput obducit. Vestem illa sibi præcingebat floribus vndequaque vernantem; & fulciri floribus, & stipari malis exoptabat Deipara, licet suarum odore virtutum mundum inhalarit vniuersum, & mentes hominum in odorem traxerit vnguentorum. Nos igitur quoque in

in amorem tui rape, Virgo pulcherrima, de noſtris triumphum age voluntatibus vt te aeris ſpatia tranantem, exacto vitæ tractu, ſequamur in cę-
lum, quàm laudatione qualicunque proſequu-
ti hucuſque ſu-
mus in ter-
ris.

Dicebam.

IN

In Aſſumptione

B. MARIÆ VIRGINIS.

ORATIO SECVNDA.

Habita Romæ in Collegio Clementino.

Anno Domini M. DC. XXX.

SI celeberrimos vnquàm antiquorum triumphos auidis vſurpauit oculis hæc terræ metropolis, mundi Helena, æterna ciuitas, ſedendo triumphatrix, Roma veſtra (Cardinales Eminentiſſimi, Illuſtriſſimi Præſules, Auditores nobiliſſimi) hoc profectò tempore, ad iſta Clementini Collegij ſolemnia, frequentiam nobilium conueniſſe Quiritium, ſummoperè gaudeo, dum fauſtiſſimas illius heroinæ victorias inſpiciendas oculis, ſuſpiciendas animis, florentiſſimam producimus in panegy im, quę profligatis mortis improbæ viribus, cœleſtis capitolium ciuitatis rediuiua conſcendit. Viderunt olim ſæcula martia; verè fera, verè ferrea, ſubactas multo ſanguine acies currum præire triumphantis: at modò deluſam mortem glorioſo certamine contuemur: viderunt antiquitùs Imperatorem in Iouis tunica, medio ſublimem in puluere, Tarpeiam in arcem equis albis inferri; modò Virginem ſtellato regnantem in

in ſolio, ſideribus vndique radiantem cœleſtibus, ad plaudentes beatorum ſpirituum phalanges, iucundo ſpectaculo demiramur. Quàm vellem, Tullianam mihi tubam concedi, vt tantæ Virginis laureas honorifico ſermone proferrem? Cur angelico non ſum donatus eloquio, vt Angelorum Reginam Cœlo receptam congrua proſequar oratione? Video, in hanc aulam confluxiſſe Romanæ florem ciuitatis; video, in tàm nobili triumpho, purpuram minimè deſiderari; video pubem iſtam Partheniæ iuuentutis, Virginis Aſſumptæ famulitio dicatam, illud à me ſuo iure depoſcere, vt cum cœleſtem Virgo ciuitatem, deuicta morte, peruaſerit, fauſta ſaltem acclamatione, pompas gratuler triumphantis. Fingite igitur, capitolium eſſe noſtrum hoc Athenæum, currum, penſilem illam nubem, arcus, fornices iſtos induſtriè depictos, aureos titulos, hæc vario colore conſcripta carmina ſtatuas, hæc delineata coloribus ſimulachra, dùm ego tàm inſignis ero preco victoriæ.

Hoſtiles morborum greges mors truculenta ſtipauerat, exacuerat nouercali in cœlum odio debacchantem ad omnia ſcelera furorẽ, vt Virgo illa, quæ communis ad vitæ lucem, vitam ipſam effuderat, ſibi quoque tributum è viuis erepta perſolueret. Iam diẽ nigro theta ſignauerat, iam conceptum virus euomere moliebatur, cum virgineos artus inopinatis aggreſſa conatibus, lecto repentè proſtrauit, vires infregit corporis, ab hac mortalium luce ſubtraxit. Vidiſſetis virginem niueo pallore circumfuſam, vidiſſetis purpuram illam

vul-

vultus, illabente frigore, leniter albicantem, frontem eburneo prius candore conspersam subfusca męstitia turbari, oculos, geminos cœli corporei soles, mortis proximæ tenebris paulatim offundi, tornatiles manus arescere, languere membra, tutum corpus extingui. Vidissetis, hærere tabescentes casus acerbitate senatus Apostolici proceres, affines dolore correptos intimis torqueri visceribus, turbam omnem lugentis populi tantæ Virginis interitu stupere defixam. Sed quorsum ista de morte pręcenseo, cum de vita potius texere deberem orationem? Cur tragicam assumo tibiam, cùm turbam oporteret inflare? Cur epicedium adorno, vbi postularetur epinicium? Scilicèt, melius tyrannide mortis exposita, Marianæ fila ducam victoriæ: quandoquidem vix communi mortis decreto Virgo succubuerat, cum reuoluto sepulchri lapide, formosior surgit è tumulo, proprijsque è cineribus reparata, veluti phœnix, reuiuiscit. Non illa quadrigis albis, per laureatas militum cohortes, gloriosa deuehitur; sed radianti nube sublata, ad cęli theatrum effertur; non populi sequitur obstrepentis multitudo, sed angelicarum comitantur agmina mentium, non senatorius occurrit ordo, sed paulò ante cęlo receptus excipit filius, non ad portam aperiendam ciuitatis męnia proturbantur; sed, reuolutis cęlestis atrij repagulis, diuinam vrbem in æuum regnatura peruadit. Conticeat Roma relatos de barbaris in capitolium triumphos, non loquatur Romanas aues adorantem orbem; Virgo omnium ad se corda pelliciens, cęli

bea-

beatiſſima gaudijs immiſcetur. Quàm benè noſtræ victoriam imperatricis, præcurrente myſterio, Iuditha ſanctiſſima exhibuit, eum hoſtiles tranſeundo per acies, Holophernis exciſo capite, Aſſyriorum domitrix remeauit? Bethuliam Galilęæ tùm natura, tùm arte munitiſſimum oppidum truculentiſſimi hoſtes obſederant, omnem annonæ frumentariæ iam aditum intercluſerant; obuallarant caſtris, tormentis muniuerant, militibus obſepiuerant, cum virago fortiſſima, ſuæ ciuitatis egreſſa mœnibus, titillantis illecebra pulchritudinis, inſanum Holophernis caput rapiens ad amorem, enſe quoque rapuit amputatum. Et verò, quos non excitarat mors inuidia tumultus in Virginem, quas non inſidias expedierat, quibus non cogitarat vrbem illam, cuius fundamenta in ſanctis ſunt montibus collocata, conatibus arietare; cum nihilominus mortis inſidias Virgo deludens, mortem ipſi morti reſurgens irrogauit. Vulnerata quidem Virgo fuerat, ſed caritate, tela ſenſerat, ſed amoris. O non amplius, cęcum amorem, in ſauciando Virginis pectore tàm benè oculatum. Iſta ſunt iniqua profani alioquin amoris facinora, nubiles aliquando puellas à thalamo ad tumultum rapere, ab epithalamijs ad nęnias, à tædis ad faces vocare ſunereas; cum immodica amoris vehementia illis extinguantur flammis, quibus exarſerant, & ante mori diſcant, quàm viuere ceperint. Suſpirabat Virgo diuini ſponſi coniugium, ſuauiſſimos Christi deperibat amplexus, quid ni vulnera, non mortis amaræ, ſed amoris

mor-

mortiferi fuiſſe dicamus, qui Virginem plaga, mortali ne dicam, an vitali confecit? Ridebam antea leuium Tricas, & Apinas poetarum, dormitanti profundius amori ſagittas, & arcum mortem ſurripuiſſe delirantium qui ferreis exinde, non aureis mortalium, corda traijciens, contrario necem inferret euentu; ſed modò non fabulas venditaſſe profiteor, cum amoris Virgo confoſſa iaculo morti ſuccumbere compellatur. Quamquam in ipſo amoris delicto mortem aſſerentis, triumphantem contueri liceat amorem, & in inflicto mortis vulnere vitam cernere poſſimus immortalem, cum amor Achillis haſtam æmulatus eodem ictu vulneret, & medeatur. Nimirùm mortis illud ſpiculum non tàm pēnas habebat, quibus volaret ad necem, quàm vt illas impertiret ad vitam; non tàm ſibilauit, vt ſpiritum auferret, quàm vt afferret. Palmam diceretis, quæ prægraui depreſſa pondere nititur in pondus, & quò magis eſt inclinata, reſurgit magis, cum Virgo, vno ad terram deiecta congreſſu, validiori robore vegetior aſſurgat, palmam de morte præripiat. Hinc meritò ſponſæ cœleſtis magnitudo aſſimilata fuit palmæ, quia ſicut iſta tenuis in imo, ampliori poſtea corpore dilatata, frondes in cacumine virentes ad cœlum explicat, folia cultrato mucrone, lateribus in ſe bifidatis exacuit ramos, amœna pulchritudine faſtigiatos expandit; haud aliter Virgo, à primis pauperrima cunabulis, mox pertinaci vitæ aſperitate corpus obdurans, tantis virtutum ornamentis, tantis operum fructibus locupletata ſuccreuit, vt cęlo caput inferre,

ferre, & in Elyſios beatorum campos inſeri promeruerit. Exultat modò mortis deuictæ ſpolijs onuſta, quia humanæ ſpolium mortalitatis cęleſtem in vrbem inuexit; regnat hoſte glorioſa profligato, quia teterrimi caput draconis inuicto pede contriuit. Pompam eius modò perpendite, cum enim noſtris ſe Virgo ſubtraxerit oculis, longioris mihi ſubtraxit copiam orationis.

Dicebam.

Pestis, Famis, Belli mala Virginis assumptæ patrocinio sedanda.

ORATIO TERTIA.

Habita Romæ in Collegio Clementino.

Anno Domini M. DC. XXXI.

LVctuosissima Italia facies, triplici calamitatum genere deformatas, non tam aspectu deiecto, nullum in terris esse deplorat auxilium, quàm animis ad spem erectis, monet è cęlis implorandum, Eminentissimi Cardinales, Illustrissimi Præsules, viri ornatissimi. Iactati simus hucusque turbida malorum tempestate, vidit Insubria putrescentia morbo pestilenti cadauera, facto veluti naufragio, in triuijs exponi: sensit, in extrema rerum omnium inopia, ad vltimum se discrimen impelli. Vtinam nobis in hoc fluctu periclitantibus, aliquod sidus affulgeat, deseuientemque in tanta calamitate procellam, propitio splendore discutiat. En sol illuxit in Virgine, seu Virgo potiùs è tumuli occasu ad vitæ processit orientem, vt suum in sole tabernaculum collocet, salubresque cęlestium munerum deriuationes in hæc terrena transfun-

fundat. Latrauit sol iam satis in Syrio, ac lethali orbem morsu petiuit tellurem radijs vrentibus, leonina veluti cauda, flagellauit, ferire nesciet in posterum in Virgine collocatus. Habet illa sub pedibus lunam, Deam olim sub Dianæ vocabulo, ferarum debellatricem, sagittis armatam, vt omni nos exuti formidine periculum euasisse confidamus. Age igitur, nostræ videamus argumeuta securitatis, triplici de malo in vna Virgine constituta.

Feruebat Italia hostilium quassata bellorum tumultibus; intulerat Aquila frigidis alioquin de regionibus fulmina quibus orbem totum non terreret modò, sed tereret; timebatur Italiæ incendium, quòd in frigidissimæ hyemis gelu, mortalium mentes arderet, ac pro fluminibus aeris asperitate glaciatis, flumina sanguinis exundarent. Cum ecce, dum cęlum solaribus ignescit radijs, & terra caloribus æstuat, frigescit vltricis flamma iracundiæ, ebullientis belli ardor extinguitur, dum astra minitantur exitium, homines tranquillam in pace firmantur. Vnde inopinati fęderis nuntius nostras ad aures aduolauit? Vnde amor iste coniuratos inter se reges caritatis face concilians? Vnde gladius ille, quem in hostem distrinxerat hostis infestus, non paratus ad cædem, sed custos factus est ad salutem? An quia Virgo beatissima, quæ pulchre dilectionis est mater, ad cœlos transferenda per mortem, suæ mundum caritatis dereliquit hæredem? An quia bellum debacchari diutiùs non pote-

poterat, euecta cęlestes ad thelamos Virgine, quæ requiem in omnibus exquisiuit? An potius terreni exercitus agmina timuere cęlestia, cum enim ad sublime cęli capitolium, terribilis, vt castrorum acies, Virgo conscenderet, quidni arma proijcerent terrenæ legiones, vbi cernerent aereis in campis, cęlesti militia Virginem circumseptam? Habet suam quoque Christiana Respublica armatam Palladem, non commentitiam Iouis sobolem, sed æterni filiam parentis, quæ non alliciat, sed deterreat à prælio, non hasta, sed sceptro. Exultet Italia stabili, tandem in pace composita, vt quæ prius exterarum iugo gentium miserrimè subiecta languebat, modò reddita sibi est, & quæ prius intestinis diuexata malis, varias dilaniabatur in partes, modò incolumis, obducta cicatrice, corpus in integrum coalescit. Et quidem, cur homines ad bellum effrenes hostile classicum canerent, cum Angelorum ordines ascendenti maritales ad nuptias Virgini epithalamium decantent? Quid ni filij, disiectis ex animo nouercalibus odijs, in pacis fędera conspirarent, si mater sponsi carissimi ruit in amplexus. Cur infesta non caderent hostium munimenta, si æternum in templum, angelicis manibus, arca Dei viuentis animata defertur? Quid ni turbidam bellorum caliginem videremus ex Italiæ cęlo discussam, si diuturnam securæ quietis serenitatem Virgo, nitida velut aurora, portendit?

Quod si pax Cererem nutrit, & è pace di-

dimanat vbertas, aurea mihi redire videntur, ac verè saturnia sæcula, cum rerum copiam omnium polliceatur fęcunda virginitas. Nunc enimuerò spicam Virginis arua copiosis messibus grauidantem enunciare possumus in cęlo splendescere, cum tellus propitio sidere collustrata, fruges vberrimas germinarit. Facessant hinc infausta sterilitatis omnia; facessat quicquid hariolatur nescia fatidicorum insania, Virgo Dei nutrix, Amalthæa felicior, cornu munerum omnium in terras effudit, nosque supernarum copia diuitiarum cumulatè beauit. Gaude Roma, desine Africam, Sardiniam, Siciliam, tria Romani populi frumentaria subsidia nuncupare, pretiosior tibi seges defertur à Virgine; nauis illa est, quæ de longe, nempè de cęlestibus horreis, triticum electorum, diuini spiritus adspirante fauonio, ad hæc mundi litora fortunatissimè exonerauit. Quàm lepidè ventrem illius, velut aceruum tritici, lilijs obuallatum albentibus, in epithalamio sacro sponsus appellauit, perindè ac Virginem doceat, ex vteri Virginalis agro, non tàm intemerata fęcunditate Deum parere, quàm copiosam diuino fętu conferre mortalibus vbertatem.

Iam verò grassetur alicubi pestilentia, orbemque ciuibus exhaustum, orbum iam veneno tabifico reddat, vt illa properato funere detrudet homines ad sepulchrum, ita Virgo è tumulo prodiens, maturato auxilio, reuocabit ad vitam. Inerrauit pestis hucusque, velut Ate perniciosissima, Italicis regio-

regionibus, noxijsque homines morbis lethaliter implacuit; primam redijsse diceres infantis mundi conditionem, cum terra inanis erat, ac vacua; adeò suam mors iniquissima, congestis cadauerum cumulis, saginare nequibat ingluuiem. Vna erat in terris non Litarum è numero claudicante, sed in mulierum cętu beatissima; hanc Deus à morte rediuiuam ad cęli spatia voluit efferre, vt Atem per tractus aereos morborum satellitio stipatam, impunemque baccantem, sui assumptione discuteret, profligaret. Quod si delapsum è cęlo Palladium, tutelaris quasi arrha diuinitatis, Troianam ab omni discrimine ciuitatem vindicabat; quid ni sublatum ad sidera Virginis corpus, nostræ velut pignus mortalitatis, duraturam orbi securitatem exorabit? Euehitur illa, toto circumspectante Apostolorum senatu, natura plaudente, cęlo hilariùs coruscante, spiritualibus beatarum mentium copijs circumfusa, de triplici hoste relatura triumphum; de fame, quia delicijs affluit; de bello dum pacificos inter choros exultat; de peste, dum victrix surgit à funere. Iacuit illa quidem in sepulchro, quod modò commutatur in trophæum, decubuit in horto, sed germinauit ad gloriam; clausit oculos, non vt cederet letho, sed vt accubaret in lecto; tumulata est in marmore, sed ipsa marmora, vt in filij morte, ad pietatem emollita, excusso lapide, mortuam effuderunt ad vitam. Cæterùm si olim delubrum Iunoni sospitæ religiosa nimium excitauit antiquitas, quòd in graui pestilen-

tiæ

tiæ tempore morti ciues exemiſſet; Virgini, quę Romanam hanc vrbem ab omni calamitatum ſubduxit incommodo, quæ deuoueri poterunt templa, quæ hoſtiæ poterunt immolari? Non ego poſtulo marmorea, quę temporum iniuria deterantur, non oblatas de vitulorum ſanguine victimas. Delectant ſummos viſcera ſola Deos.

Dicebam.

De hæresi Virginis assumptæ patrocinio profliganda.

ORATIO QVARTA.

Habita Romæ in Collegio Clementino.

Anno Domini M. DC. XXXII.

TAndèm aliquandò Christiana Respublica, quę persurentium inter procellas hæresim ingenti periculo fluctuauit, sedata tempestate, disiectoque turbine detonantium calamitatum, respicit Cynosuram suam, hoc est, Virginem ad cœlos euectam, Eminentissimi Principes, Illustrissimi Præsules viri clarissimi. Exundauit hucusque Germania, non aquarum cataclysmo, sed sanguinis, quia ventus à latere septemtrionali consurgens non perflauit solùm tumido spiritu, sed penè Romani sedem imperij, nefaria conspiratione concussit. Glaciatum Suediæ pelagus, iniustæ flammis iracundiæ liquescens, ac magno æstu iactatum ebullijt, efferatamque barbarorum colluuiē, è turbolenta illa regione, contra Romanam fidem effudit. Extremam cladem nostra formidabat Italia, cum nouusne Lucifer, an tenebrionum Princeps in Aquilone solium exaltarit, transmissoque in finitimas oras dra-

dranonum exercitu, orbem vniuersum lethali veneno contenderit inhalare. Sed prospere rebus accidet nostris, quia Virgo, quæ cunctas hæreses sola interemit, draconis etiam caput triumphali conteret assumptione, armatasque perditorum copias, terribilis, vt castrorum acies, profligabit. Excurramus igitur hodierna panegyri, quantum sit in Virgine aduersus perduelles auxilium, subigendamque speremur hoc anno hæreticam à Dei parente prauitatem.

Insigne fuit illud ostentum, quod relegatus olim à Domitiano vates, aquilino planè oculo, inspexit, mulierem in cœli spatio fulgentem, sole circumamictam, redimitam sideribus, substrata pedibus luna; diuinam fœminæ pulchritudinem satis abundè testatus, dum quæ sparsa erant in cęlis, in ea collocauit vniuersa, ne iam negare posset philosophia, cœlum aliquod esse animatum. Inhiabat in mulierem ore audissimo serpens antiquus, septem capitum draco, qui sinuosas collectus in spiras, voracibus illam faucibus deglutire cupiebat, nisi acceptis in altum pennis euolasset. Quòd si sub inuolucro prodigij, arcani plurimum delitescit, quid nobis spectra ista portendunt, nisi delabentium temporum calamitates, auspice Virgine, superatas? Emersit ex vltimis terræ partibus immanissimus catholicæ religionis euersor, qui tractu longissimi oceani emenso, ad proterendum Romani imperij fastigium, non ferro solùm milites expediuit, sed nouercali odio Scythicos etiam dracones armauit. Quanquàm dracones ne dixerim, an viperi-

 nos

nos partus conſpirantes in matrem, dum vterum parentis Eccleſię innumeris diſtracti opinionibus lacerant, nec minus armis, quàm ſententiarum varietate proſcindunt? Repetitum videmus iniquiori conſilio Punici ducis inuentum, qui pugnaturo ſuaſit Antiocho, vt in hoſtium claſſem, viperas plures inijceret, quarum metu deterriti milites à dimicatione deſiſterent: cum noſtro quoque ſæculo viperarum genimine è Caluini luto, è Lutheri ſordidus prodierint, atque è frigidiſſima cœli plaga dracones eruperint, qui flammas alienis regionibus inferentes, orbem catholicum luctuoſo incendio vaſtarunt. Sed inter tot hoſtium, bellique diſcrimina, ſolemni geſtire poſſumus gaudio, quia mulieri datæ ſunt alæ, hoc eſt, Virgo beatarum mentium agmine circumuallata, ſublimis ad cœlos euehitur, vnde felicius, quàm olim pythonem Apollo, hæreſis hydram proteret, interimet, iugulabit. Equidem ſi dum ſignum Virginis, in obliquo cœli circulo, noſtris recurrit obtutibus, miteſcit aliquantiſper igniti rabeis leonis, caniſque Sirius non amplius latratibus orbem adurit, nec quaſi fundat ad inferos, viam, ſciſſuris innumeris terram hiulcat, ſed amœnioris ob cęli clementiam, delaſſata nimijs ardoribus natura hilareſcit, & autumnali ſoluitur vbertate; quid mirum, ſanctiori Virgine cęlo recepta, leonis inferni ſæuitia leniatur, minoreſque flammas cerberus tartareus eructet, quibus fidei humor exareſcit? Vnica prius in cœlo, reliquas inter imagines, Virgo recenſebatur Erigone, quæ manu ſtellam, & quidem vnicam efferebat, ſed modò alia Virgo

luci-

lucidior aſtris inſeritur, vtque cimmerias hę-reticorum tenebras multiplici claritate di-ſcutiat, duodeno ſidere coronatur. Et verò quam non illa errorum caliginem ſuæ ſplen-dore virtutis abſumpſit, quos non perduel-lium ictus ſuæ clypeo protectionis eluſit? Si-leatur, Perſeum ſcuto munitum Palladio, Meduſæ caput, enſe adamantino præcidiſſe, veriùs modò teterrimum hoſtem, multis dra-conum millibus ſeptum, Virginalis clypeo tutelæ, fides Romana diſperdet. Sileatur, quod olim, Thebanis contra Lacedæmonios pugnantibus, certiſſimam in ſpem victoriæ reſpondit oraculum, vt in medio ſcilicet ar-dore præliandi, Ariſtomenis ducis clariſſi-mi clypeum attollerent; cum Virgine, turri Dauidica, à quam ille clypeo dependent, in cœlorum eunte ſublimia, ſperet orbis catho-licus truculentiſſimas prædonum turbas, felici triumpho profligare. Meritò quaſi pal-ma exaltata eſſe dicitur Virgo, quia ſicut illa folijs armatur acuminatis, & cultrato mucrone ferientibus, ita Virgo ad infringen-dos hæreticorum conatus, præcibus, ve-lut gladijs inſtruitur, ac fortiſſimè commu-nitur. Repetite, Auditores priſcorum memoriam temporum, dum Coſrhoes il-le Perſarum Dynaſtes Heraclitum Cæſare ſolio deijcere cogitaret, nonne Virginis obſi-ſtentis auxilio deletus eſt, cum miræ magni-tudinis grando repente ſuborta, Perſarum copias attriuit? Repetite cum Ioannes ille Zemiſcas, Bizantinorum Achilles Bulga-ros, Ruſſoſque Virgine prælium fortunan-te confecit, nonne depoſuit illa de ſede po-

tentes, nimiumque de sua virtute gloriantes elati cordis mente deiecit? Repete tuum illum ducem Roma Narsetem, qui Longobardorum sanguine sæpius Italiam irrigauit, qui Gothos ad fluuium Anientem via Salaria cæcidit, qui Regem Cotilam plurimis tumescentem victorijs, fugam arripere compulit, qui reges alios æternæ huic vrbi tributum coegit impendere, quibus armis tot gentes immanitate barbaras, religione infestissimas, numero penè infinitas domuisset, nisi Virgo cateruas hostium, auxilij opportunitate compressisset? Delabebatur è cęlis Virago fortissima, armata veluti Pallas, disponere acies, tentoria figere, tempus certamini docebat arripere, duci robur, militi animos, terrorem hostibus immittebat. Ecce denuò Gothos, & Vandalos ad omne facinus parata barbaries effudit, quid ni speremus, singulari Virginis patrocinio, è Germaniæ finibus exturbandos? Si vnus mollissimus capillus vim habuit ad vulnerandum Deum, quidni simul omnes fulminent hæreticorum colluuiem? Si matronæ olim Romanæ è capillamento diuulso chordas arcubus texuere, quidni Virgo, coma capitis sui, telorum instar, barbarorum castra percellat? Quid enim videmus in Sunamite ista, nisi choros castrorum, cum ipso oculorum iactu, ipso vultus aspectu inimicas cœlo legiones absterreat, qualiter olim apud Pellenæos Dianæ simulachrum aduersus Ætolos illarum ita obuios quosque numinis maiestate perculit, vt in faciem procidere cogerentur? Quinimò Diana ipsa præstantior Virgo lunam habet sub pedibus,

dibus, an vt auito se regum sanguine genitam arguat, quemadmodum calceis lunam subtexere, in specimen claritudinis, antiqua Roma consueuit? An vt illibatum præseferat vitæ candorem, dum lunæ maculas innocenti pede proculcat? An potius, quia luna maris æstum commouens, hæresim exprimit, terrarum spatia miscentem, Virgoque sic hæresim conterit, vt lunam? Legistis arcam fęderis leuitarum delatam humeris Ierichuntinæ ciuitatis mœnia, clangentibus buccinis, euertisse, quæ cum prosterneret acies, murosque labefactaret hostiles, non fœderis appellari debuisset, sed arca bellorum. Nunc verò, cum angelorum manibus ad beatas cœli sedes, arca Dei viuentis animata deferatur, intueri mihi videor corruentem ex arreptæ solio tyrannidis hæresim, refugientesque in antra Scythica dracones teterrimos, nisi potius Virga ista Iessæa de radice progerminans, virgæ Aaronis æmula, serpentes nequissimos deuoret, hoc est, exitialem illorum potentiam imminuat, infringat. Hoc à te conceptis votis deposcimus, heroina inuictissima, vt Pharaones omnes contra Dei populum ita frementes, cum iniquo satellitio compescas, quæ equitatui fortissimo assimillaris, in curribus Pharaonis.

Dicebam.

DE

D. GREGORIO MAGNO

Romanæ Humoristarum Acad. Patrono.

Cum inter Humoristas adſcriptus fuit auctor.

ORATIO HABITA.

Anno Domini M. DC. XXXI.

PLauſibile fuit antiquis profanæ militiæ ducibus, Eminentiſſimi Principes, Illuſtriſſimi Pręſules, viri clariſſimi, à rebus præclarè actis, & auctis, non tàm populi conſpiratione delatum, quàm ingenioſo gloriæ genio confictum aſſumere cognomentum. Hinc Alexander à rerum magnitudine Magnus; Scipio ab Africa ſubacta Africanus, Sylla à proſpero bellorum euentu Felix, Marcius à capta Coriolorum ciuitate Coriolanus; Demetrius ab vrbium excidio Poliorcetes, Baiazetes à ſubitario præliandi furore Procella, Tamerlanes ab ictu vehementi Ferum, Aquila Pyrrhus, Fulmen Ptolomæus, Flagellum Attila, Dei gladius Chalebus Arabs, Georgius Epirota Scanderbegus audiuit. Sed ad ſacra quoque tempora nobilis hæc conſuetudo defluxit, vnde in ortho-

orthodoxa republica nomen Chrysologi Petrus, Chrysostomi Ioannes, Taumaturgi Gregorius Neocæsariensis, Theologi, Nazianzenus, Angelici Thomas, Seraphici Bonauentura compararunt. Prodeat in medium, aliorumque lucem, sparum sole virtutum, GREGORIVS ROMANVS offundat, quem sanctitate conspicuum, eruditione diuinum, laboribus emeritum, celebri agnomine MAGNVM orbis illo minor appellauit. Hunc Academiæ nostræ Patronum sapienter adoptastis, viri clarissimi, vt princeps orbis Academia, illius adolesceret auspicijs, quem ecclesiasticos inter doctores principem Synodus Toletana constituit. Solum in hoc 'apsi estis, dum me vestrum inter ordinem, conspirantibus humaniter suffragijs, adsciuistis, inter HVMORISTAS aridum prorsus, & exsuccum, primamque tyroni adhuc, & candidato Spartam demandastis, scilicet, vt Gregorium Magnum in hoc Athenæo, viris maximis assidentibus, pusillus orator exornarem. Quamuis hoc etiam benè cadit; vt enim, DVLCI lucubrationum AGMINE vestra in conspectum posteà REDEAT eloquentia, debebat prius in hunc locum, non obscuræ radijs beneuolentiæ, mei sermonis amarities attolli.

Præteribo igitur in tanta rerum segete, protritam rhetorum legem deriuandi laudes à patria, à parentibus, ab instituto, per ordinem currendo temporum, imagines recolendo maiorum, quid matre prægnante somniarit auus, an globus igneus capiti infantis emicuerit, quo sub Chirone pro-

fecerit; non perſequar huiuſmodi Tricas, & Apinas, non vmbilicos, non analecta colligem, recurrant ad hoc aſilum, qui exulant à virtute. Suas præſeferant illi, veterum more Quiritum, lunulas, qui in talis defixere nobilitatem, cicadas aureas, more Athenienſium, innodent, auribus, qui crepitante diuitiarum bombo, ſibi tintinnire, congaudent. Gregorius Romanus renuit in modico ſe magnum oſtendere, nullum, niſi palmare facinus è proprijs erutum à mecupit expromi, vt predeſtris alioquin, & humilis, ſolius argumenti magnitudine grandeſcat oratio. Video illum, Auditores, ab adoleſcentiæ longinquo, non in abecedari ? pædagogio primos literarum apices internoſcere, ſed in rhetorum puluere ſed in philoſophorum lyceis, ſed in theologorum gymnaſijs, maſculæ ſtudio virtutis incumbere, admiror æſtuantem ingenij ſitim diſciplinas omnes, vno velut hauſtu, ſorbentem, vt Gregorio veriùs, quàm olim Telemacho putandum ſit, in omnibus aggrediendis adſtitiſſe Mineruam. Video illum, patre è viuis erepto, dilapidatis in opem inopum facultatibus, ſed in Sicilia religioſum hominum excitare conclauia, vt exulantem ab orbe pietatem, velut à poſtliminio reuocaret: video ſeptimum Romæ, ad cliuum Scauri, paterno in domicilio, conſtruere, ibique ſacro ſub habitu delitеſcere, vt mundi ſubductus oculis, angelis ſpectaculum exhiberet, ac Deo. Procul à Gregorio veſtes Attalicæ, bombicinæ tunicæ, olentes Arabico mure pelliculæ;

pro-

procul à palatio belluata Babylonica, Phrygionum opera picta, splendida toreumata, onusti vasis Corinthijs abaci; parietes sola nuditate candescant, hic hospitari cupit, profligato luxu, paupertas. Quis hìc memoret indicta sibi ieiunia, quibus imbellicum alioqui corpus ita eneruauit, imminuit, vt non longam ætatem duxisse putandus sit, sed ægram valetudinem prodixisse? Quis hìc noctos insomnes in sacrorum lectione voluminum absumptas recenseat, cum non auderet somnus illius ad oculos irripere, qui vel ipso Gregorij nomine vigilabat? Vidit Romæ Anglos quosdam adolescentes, eximia venustate naturæ beneficio donatus, ad catastam in foro venales, quorum regionem cum impio Deorum cultu teneri comperisset; Ehem, quomodo, inquit, in aurea vagina gladius plumbeus reconditur? O quàm bonam domum, quàm malum hospitem? Verè Anglos, neque enim angelos, nisi hinc discat tenebrarum angelus in lucis angelum commigrare. Proficiscere, Gregori, diuisos orbe britannos vrbi Romanæ coniunge. Angliam, angulum illum orbis, cimmerijs perfidie tenebris inuolutum, diuinæ splendore fidei collustra. Christus, lapis, quem reprobarunt Iudaicæ gentes, huius in caput anguli fiat. Iupiter, commentitius ille deorum præses, qui ab insula emersit, in hac insula proteratur. Discedit Roma Gregorius in Britanniam iter arripiens, cum excitatis à populo turbis, exacto trium dierum itinere, Benedicti Pontificis imperio reuocatur, vt antequàm

in Anglia fidem erigeret, Bizantij labantem sustineret. Euthychius Archiepiscopus ille fuit, qui homines, postrema tuba clangente, non tactui manuum obnoxios è rumulis excitandos oblatrabat; sed subtiles, euanidos, fumi instar, & venti; verè de pastore lupus, qui ouium suatum carnes, cum viuas vorare non posset, deglubere mortuas, ac deglutire cupiebat, vt in solo spiritu reuiuiscerent. Istum aggressus est acri contentione Gregorius, validisque adeò rationibus ceruicosam mentem arietauit, infregit, vt Eutychius in actu vitæ postremo palidoniam cecinerit, in eademque se carne resurrecturum edixerit, quæ abire debebat in cineres; librum illius in flammas Tiberius Imperator iniecerit, vt in fumum illa dogmata verterentur, quæ mortuos, ad instar fumi, resurrecturos mentiebantur.

Sed natus communi bono Gregorius ad leuandam morbo grassante patriam reuertatur, ab oriente scilicet mortuorum, ad viuorum occasum, Romanam hanc vrbem lues quædam tabifica inuaserat, perque omnes angulos latè, & lætè serpebat, nulla tàm fœta domus quæ non relinqueretur effœta; nullus aer adeò salubris, qui cadauerosorum halitu non putresceret, nullus collis amœno adeò cęlo serenus, quo lento grado pestilentia non raperet; vastum vbique silentium, non tutæ latebræ, exitiosum auxilium, fuga inconsulta, homines, quasi laruæ cinerulenta macie palantes, labantes, stupidi, stupei; displosæ è nubibus sagittæ

gittæ populum inopinato ſternebant, igneæ in cœlo acies fundendo humano ſanguine rubeſcebant; repentina ſinguli cęde vaſtantur nec languor mortem præuenit, ſed languoris moras mors feſtina præcurrit. In tanta cadentis populi clade quid Gregorium egiſſe putatis, Auditores? An iuxtà veterem Romanorum conſuetudinem, clauum in Iouis, vel Mineruæ templo fixiſſe, vt debacchantem illic ſiſteret epidemiam? An more Palamedis Apollini victimas immolaſſe, vt noxia in orbem ſpicula iaculari deſiſteret? An Ioui cum Rhodienſibus ſimulachrum erexiſſe, ne homines in poſterum, ſimulachra diuinitatis proſterneret? An anguem Æſculapio cum Epiduarenſibus deuouiſſe, vt veneno deſæuienti alio veneno conſuleret? Exundauerat portentoſa alluuione Tiberis, ipſoſque vrbis muros ebullientibus aquis exceſſerat, deuectus fuit aquarum non flumine, ſed oceano trabalis magnitudinis draco, qui cum per ſalſos maris turbidi fluctus innataſſet, tandem ſuffocatus in litore putruit, luemque lethalem halitu peſtilenti in hanc vrbem tranſmiſit, quam prius draco alter Epidauro Romam aduectus, vt ſuperſtitioſa credidit antiquitas, ſola præſentia diſcuſſit. Graſſabatur peſtis hæc infeſtiſſima, penniſque delata ventorum, omnium corpora cum ipſo anhelitur permeabat; ad hanc Aten Romano cœlo depellandam, non Litas ſtrabas, & claudas expediuit Gregorius, ſed Litanias. An vt anguem hunc, ſacris cantionibus, cœleſtis quaſi veneficus excantaret?

An

An vt pythonem immani viru pestilentem suæ telo charitatis confoderet, iugularet? Quacumque amburbialia ducebantur, pestilentia mitescebat, aer noxiam exuebat inclementiam, vita redimat in semianimes artus ad præeuntis vexillum crucis, vel quia mors vitæ lignum horresceret, vel quia Tau signo conspecto, stragem sistere percutiens angelus iuberetur. Sanè angelus, qui in mole consistit Hadriani, nudatumque gladium in vaginam reposuit, vt calamitosæ finem pestilentiæ portendebat, ita Gregorij sanctitatem minimè dubio argumento præsignabat, qui factus in iracundiæ tempore reconciliato, diuinam à populo vltionem auertere satagebat.

Tibi debet, Gregori, suam Roma incolumitatem, te suum appellat Iouem meliùs sospitatorem; quid à collata summi Pontificis dignitate refugis, quid in montium lustra contendis? Ignea columna, cœli quasi digitus, sub caua montis crepidine delitescentem ostendit. Ecce in columna ignis loquitur Dominus ad Romanos, qui in columna olim nubis loquebatur Hebræis. Columna ista veluti niloscopium, non Nili, sed tuam prænuntiat excelsitatem, in spem vberrimæ messis Ecclesiæ. Fluctuabit inter varios hæresium æstus Petri nauicula, tu stare debes, veluti filiorum Noemi columna inter procellas inconcussus. Succubuit tanto ponderi, quasi Atlas, prædecessor Pelagius, te nouum poscit Herculem Ecclesiæ cęlum, Hercule maiorem vna te solum columna confirmat. Deferre Romam,

mam, Auditores, Gregorium oportuit, non enim ſponte venire poterat, quem animi demiſſio retrahebat, ignorans, à ſe ipſo ſe creari Pontificem, dum hominum geſtari ſe humeris patiebatur. Conſtitutum in hoc apice Gregorium qualem vobis obijciam, Auditores? Equidem ſi miſericordia æquè, ac iuſtitia ſolium ſtabilitur, reputate, Gregorium egenis, ac derelictis opes Eccleſiæ, profluſa liberalitate, diſperſiſſe, vt verè cum Laurentio poſſet theſauros, non in ſcrinijs, ſed in pauperibus indigitare. Suos habeat Perſia longam ob manum Longimanos; efferat ſuos Grecia Cimones in publicum, collatis omnibus, verè Publicolas; prædicet Germania ſuos Henricos non militum agmine, ſed pupillorum ſtipatos examine; Gregorium Roma producet communem omnibus Mercurium, à quo plures haberent, quod ſatis acciperent, nunquam ille, quod ſatis daret. Sed nouum auditores, accipite Gregorianæ pietatis inuentum: vt innumeris quotidie pauperibus certa largitione ſuccurreret, plures in vrbe curſores inſtituit, qui conditas ægrotantibus dapes, citato curſu, deferrent. Tunc enim verò diuinus Gregorij amor alas habebat, quibus ad erigendam è puluere calamitoſorum inopiam volitaret. Iam charitas illius non ſerpebat, vt ignis, ſed quaſi fluuius igneus, rapiduſque ad conferendam pauperibus opem ferebatur. Vidit olim in equo pallido mortem equitare Ioannes; vitam in curſoribus vndequaque diſcurrere Roma conſpexit. Columbas anti-

antiquitus epistolis Mutinam defenderis ad Brutum Hircius adhibuit: hirundines victoriæ nuntias Cæcina Volaterranus excepit, cornicem habuit vice tabellarij Marthes Ægyptius; nuntijs alas pennatas imposuit, ventorumque nominibus appellauit Ælius Verus; Cyrus per interualla locorum tabellarios ita disposuit, vt fatigatis recentes, & nocturni diurnis succederent; Gregorius alendis quotidiano subsidio pauperibus cibarios cursores inuexit. Inuidere angeli, si angelicum pectus mordere potest inuidia, Gregorianis epulis, ac humano habitu personati inopis induere sarcinulas, & quamuis peccare non possint, cum in veritate constiterint, ementiti sæpissimè aspectus amauere mendacium. Tæduit Christum suæ; liceat hoc dicere, magnitudinis, & licet ipsam non deseruerit, adscititiam nihilominus arripuit mendicitatem, vt denuò qui diues fuerat, pauper non pro nobis, sed pro se ipso fieret, stipemque à Gregorio referret? qui thesauros habebat diuinitatis. Sileatur, apud Æthiopas Iouem deorum corona circumseptum singulari comitate celebrasse conuiuium; Iouis illi cerebrum, vt cum Pausania loquar, pro cibo geniali comederunt: Gregorij mensis proh quoties pro Ioue poetarum Christus assedit, suoque in corpore dignatus est ali, qui toties in alieno pascebatur?

Verùm Gregoriana pietas non Romæ se continuit, breuibus circumscripta cancellis, sed, quod olim de Romana virtute iacta-

ba-

batur, dispersit cum sole manus, dum immensa misericordis animi latitudine egentes vbique locorum leuauit inopia, mœrentes animo recreauit, dissidentes solicito studio composuit, factus omnibus omnia, vt perditos homines, & ad scelera proiectos vel fuso sanguine lucraretur. Excitabant in Africa Donastia turbas sęuissimas, semelque lapsos ad sacram exhomologesim recipiendos esse renuebant? Cerberos istos compressit Gregorius. Contendebant Arriani in Hispania ab æterni Patris substantia filium seiungere, & è solio diuinitatis exturbatum in creatarum rerum ordinem detrudere? Semiatheos istos coercuit Gregorius. Permiscebant Alexandriam Agnoitæ postremi diem iudicij Christum ignorare peierantes, monstra ferocitate formidolosa, veneno pestifera, numero infinita? E suo gurgustio eliminauit Gregorius. Quis in Anglia deorum aras euertit, idola protriuit, fana profana succendit, Iouem cum suo semiuiro comitatu exulare iussit? Gregorius verè à Beda presbytero Angliæ vocatus Apostolus, Quis Ioannis Patriarchæ Bizantini Oecumenicum sese Episcopum venditantis audaciam infregit, retudit impudentiam? Gregorius. Quis Mauritium Cæsarem à profana militia ad sacram, à galea ad cucullum, à castris ad claustra transire milites reluctantem à sententia deterruit? Gregorius. Nimirum quid formidaret ad reges, & præsides loqui, cui sanctus dabat spiritus eloqui? Quidni ad altissimam scribendi methodum euolasset, qui pennas habebat

co-

columbæ? Quidni super virum misericordem conquiesceret ales, qui super oleam, misericordiæ simbolum iam ante consederat? Columba illa, quæ decrescentium nuntia fuerat aquarum, in Gregorio diluuium portendebat eloquentiæ. Aduentabat illa ad Gregorium, non arcæ Noeticæ, sed nauis Apostolicæ trierarchum, vt alite hac felicitatis auspice, dici posset cœlestem portum bonis auibus appulisse. Quis mihi obijciat Demosthenem torrenti similem, melleo flumini Nestorem, igneo fulmini Periclem, Rhodano Hilarium, Catadupis Chrysostomum, Gregorius angelo comparatur, quòd eloquentiæ tuba classicum caneret, & rerum contemplatione cœlestium absorberetur. Mellificarint apes in ore Platonis, in ore Stesicori luscinia cecinerit, in labijs Periclis Pito sessitarit; dictus fuerit latina Siren Valerius, Suadæ medulla Cethegus, Rex fori Hortensius, Philomela sophistarum Prusæus, Apis Attica Zenophon, aurea Luscinia Basilius, Meliphthongos Ælianus; Gregorium pro aureo dialogorum opere, glorioso Dialogi cognomento fuisse nuncupatum confirmat ex Gennadio Baronius. Loquuntur auream dicendi copiam luculentissima, quæ ad seros nepotes moralia transmisit; loquuntur epistolæ varios ad orbis principes exaratæ, plenæ succo, & sanguine; loquuntur eruditissimi in sacros codices commentarij; loquitur infelicissima illius sæculi conditio, cum enim obsessa toties à barbaris, ac diruta Roma, barbarismis repleta latinitas, & so-
loe-

lœcismorum obducta carie obsoluisset, miraculo adscribit Baronius, Gregorium inter tottenebras aliquo illucescere potuisse fulgore. Sed quid ego Gregorianæ claritati caliginem offundo tenebricosus orator? Illuxit ille iam inde ab initio, cum in scientijs capessendis radios exeruerit ingenij, prætulit faces, cum in Angliam fidei vexillifer iter celerrimum expediuit; flammas ostendit charitatis, cum inter mortuorum cineres, cœlesti interius igne flagrauit. Vidisti olim Roma columnam Gregorij latebras irradiantem; sensisti fulmina eloquentiæ animum percellentia, columbam illius, in his pestilentiæ calamitatibus, potes sibi conciliare propitiam, nam epidemiæ tempore nihil aliud antiquitus æquè regibus proderat, ac columba.

Dicebam.

DE

DE SANCTO IVONE pauperum Aduocato.

PANEGYRICVS.

Dictus Romæ, Anno Domini M. DC. XXVIII.

EN tandem recurrente celebritatis annuæ tempore faustissima illius Iuonis natalia repetimus, qui Gallicani rex olim fori, patronorum alpha ciuilium, inopum singularis assertor, humanis solutus à curis, cęlestis curiæ templa peruasit. Deberem antè integerrimos Quiritium Areopagitas, in tam honorifica panegyri locuturus, de Atheniensium canone, comparatum ad aures demulcendas eliminare proloquium: deberem apud publicæ vindices æquitatis, omnes ad aucupandos animos ablegare veneres orationis: nihilominùs, quia in eo genere non versamur, vt Catoniano supercilio debeant iudices alicuius flagitium expendere: sed in quo de præclaris sanctissimi viri facinoribus lætabunda triumphet oratio, & clariori veluti in speculo imaginem suam optimus quisque contueatur; nullus me acriori sermone perstringet, quòd in ipso orationis vestibulo mentes excitare contendam auditorum. Licet officium istud venandæ beneuolentiæ, non

non ſit opus impendere, cum iam videam quàm libenter in laudes Iuonis attentio veſtra conſpiret, adſpiret humanitas indiſerti vocibus oratoris; vt potiùs vereri non leuiter debeam, ne, dum in clariſſima iudicum frequentia, de iudicis optimi virtutibus ſum dicturus, neſcius, quid valeant humeri, malè videar de meis viribus iudicaſſe. Et ſanè tam eximia ſunt, quæ de Iuone tranſmiſſa nepotibus facinora prædicantur, vt animum ſingula meum æquè rapiant, æquè abſorbeant orationem, nec in tanta rerum ſegete aliquod decerpere facilè valeam, quod colligam in faſciculum laudationis; neque poſſit laudatio tam vberem ſegetis copiam, anguſto temporis circulo, colligare. Verùm cum inter omnes virtutes Iuonis principem ſibi locum vendicet pietas, illud ego breuiſſima commendatione contendam, in vniuerſis Iuonis operibus plurimùm emicuiſſe pietatem, ac in illis proprio quaſi titulo triumphaſſe.

Quo loci non ego vetuſta Iuonis ſtemmata recolam, non per antiqua familiæ monumenta refodiam; prætendant fumoſas, ne dum famoſas auorum imagines, obtrudant ſtantes in curribus Æmilianos, qui proprium in caput enituntur gentilitium deriuare ſplendorem. Iuo genus, & proauos, & quæ non ipſe poſteris monumenta conſignauit, vix ſibi reputat; benè prolixam maiorum geneſim ſuo vix agnoſcit in ſtipite; illa ſibi vendicat acroamata, quæ vt illum ſuper aleam hominum euehunt, ita maiorem quocumque homine facundiam depo-

poſcunt. Oriatur igitur clariſſimis Iuo natalibus, glorioſæ præferat radios nobilitatis; pietas in ſanguinis amplitudine palmam referre laborabit, dum voces feſtiuè perſonantes, dum flammas oculos in tenebris perſtringentes demittet è cœlis: hauſerit Iuo è nutricis vberibus procliuem ad bonum indolem: pietas blandiſſimo fouebit in ſinu; ad templa perducet, ſuggeret preces, Dei cultum excitabit. Ad altiores diſciplinas internis igniculis Iuonis rapiatur ingenium, pietas Lutetiam, illas Gallorum Athenas alliciet; Aureliam, illam ſcientiarum palæſtram impellet, vt iuri Pontificio ſedulam impendat operam, vt ſacræ theologiæ ſpatia gymnaſtico in puluere ſtrenuus percurrat. Et benè conſtitit, quàm celebrem de ſcientijs omnibus pietas triumphum reuexerit, cum theoricas omnes practicis deſeruire coëgit Iuo virtutibus, cum non ſe ſtuduiſſe, vt ſciret ſalutem, ſed ſciuiſſet, vt ſtuderet ſaluti clariſſimè patefecit. Iam multus de Iuonis doctrina ſermo percrebuerat; iam quantùm polleret ingenio, aures vniuſcuiuſque peruaſerat; cum in Rhedonenſi primùm ditione, mox in Trecorenſi ciuitate Eccleſiaſticum cooptatur in iudicem, in florentiſſima ciuitate iuſtitiam adminiſtraturus, qui ſedatis animi perturbationibus iuſtum ſe anteà præſtitiſſet. Prouocent ſe ad meſſem auream auidiſſimi curiæ harpagones, duo togati vultures, duo accipitres pecuniæ Stratocles, & Dromoclides: tyrannidem exerceat in Neroniani iudicis pectore vitiorum illa metropolis, il-

lud

lud improbitatis elementum, auarities: pietas Iuonis regnabit in animo, dum illius trutinam æquitatis non inflectere munera, non auri pondera deprimere poterunt. Sint donaria tinea regiminis, Mercurij virga, placenta infernalis, bos in lingua forenſium, quibus ſeueriora iudicum pectora ſępè numero eneruantur, demulcentur, conciliantur, detinentur: ſit aurum in litibus arbiter, in affectibus tyrannus, in deliniendo ſirenula; Tulliani tuba rauceſcat eloquij, vbi pecunia loquitur; Hectoreæ militiæ fulgura compeſcantur, vbi nummus decertat, virtus frangantur Herculea, vbi haſtis pugnatur argenteis; non poterunt hæ commotiones Iuonis animum vel decutere leuiter, quin ſemper ad pietatem Iuo ſuſtinendam quadratus exiſtat. Erigat ſenatorum imagines Thebana reſpublica ſine manibus, quia manus protendere ad munera, turpe ſit iudici: Iuo manus habebit, non quibus accipiat, ſed quibus eroget, non quibus diteſcat, ſed quibus ditet. Conuolabant ad eius tribunal, ad cauſas dirimendas, quocumque ex ordine homines, omnium Iuo momenta rationum æquali mentis lance trutinabat; & ſi quando aduerſus aliquem, ita poſcente iuſtitia, tuliſſet ſententiam, liqueſcentibus præ mœrore viſceribus, vberrimas ſoluebatur in lacrymas, aliorum maculas, defluente per genas imbre, tergebat, pecuniam illi, cui cauſam contrariam adiudicarat, è proprijs articulis reponebat. Erexiſſet Alphonſus Aragoniorum rex ille iuſtiſſimus, ſi tem-

temporibus Romani florentis imperij nasci contigisset, Ioui delubrum Prositorio, vbi prius quàm in curiam Patres conscripti descenderent, prauas animi permotiones exuerent: at si Iuonem oculis vsurpare potuisset, inuiolatum iustitiæ templum dubio procul appellasset, in quo non ira feruesceret, non indignatio ebulliret, non auaritia inchiaret, non spes iniqua sitiret, sola charitas, sola pietas assideret. Quòd si in eodem iustitiæ ergastulo fanum pietatis excitauit Romana ciuitas, iudicis quoque prouinciam Iuo sustinere pertæsus, ad causas pupillorum se contulit perorandas, vt in eodem homine sibi misericordia, & veritas obuiarent; iustitia, & pax in eodem pectore, castissimo osculo iungerentur. Proh quoties disertissimo Iuonis eloquio forensis curia personuit, quoties tonare, fulminare, permiscere animos videbatur, vt periclitantibus inopum litibus consuleret, prostratas egentium causas subleuaret? Honestiori sibi titulo vendicare posset Iuo nomen Olympij? quàm olim Pericli destinarit antiquitas, cum è suggesto, velut ab olympo; orationis fumina, rationum tonitrua torqueret, & in olympum, Dei nimirum præpotentis gloriam; laborum sagittas collimaret. Non ille, vt olim græci parens eloquij Demosthenes argentanginæ morbo laborabat; non vt Æschines in eam deflectebat studia sententiam, pro qua nummorum cumulus ingerebatur, sed qui anteà iudex æquitatem auro congesto noluit esse venalem, ita modò

dò patronus vendibilem à se facundiam proſcripſit. Vidiſſet Iuonem egenorum vndique ſtipatum exercitu, quos lacera gemebundo aſpectu paupertas à iudicium ſubſellijs plerumque ſolet arcere, propriam reuocare ſub clientellam, in illorum patrocinium diurnas, nocturnas conferre vigilias, lucubrationes lucernam olentes ad auroram vſque producere, vt poſſet in foro argumentorum iacula totis laterum conatibus euibrare. Laureas dicetis iſtas, Auditores, omni potentis eloquentiæ, quas de expugnatis iudicium animis Iuo referret, ſed triumphos ego pietatis appellabo, dum Iuonem, quaſi Iuuonem recolo, dum pupillorum parentem; viduarum perfugium, pauperum Aduocatum acclamatum fuiſſe comperio.

Iam verò luſtrate animo virtutes Iuonis vniuerſas, percurrite conſignata monumentis tanti hominis, egregia facinora, omnia redolere pietatem; omnia pietatem prætendere reperietis.

Exardebat crudeli domus incendio, flammas emouebant vndique feneſtræ, ignem laquearia conceperant ſerpebat per omnem latè ſupellectilem ardor, iam ſaxa, iam parietes diſſoluta compage dehiſcebant, vbique fumus, vbique fletus, ruina, pernicies, interitus: Iuo deplorantium fortunas incolarum calamitate vehementer affectus, diuinas in genua prouolutus ad preces, debacchantem per tabulata ſemiuſta flammã breuiſſimo temporis momento reſtrinxit. Quid hic efferam, aut quid non efferam? Singu-

H larem

larem in cœlesti bonitate fidem collocatam? summam Iuonianæ precis energiam? defluentes, depluentes ab oculis lacrymas, vel è longinquo tollentes incendia? supremi numinis beneficentiam ad Iuonis postulata exustionibus imperantem? sunt ista quidem magna, sunt admirandam; sed video, in tot ignibus exardere magis Iuonis pietatem; video de voracis ardoribus elementi incendium triumphasse charitatis; ita dum per aridas trabes auidissima flamma grassatur, ardentiori Iuonis æstu discutitur. Sed quæ deflagrantem pietas ignem deuicerat, parum sibi retulisse gloriæ videbatur, nisi vel effusa exundantium aquarum eluuione gloriosior appareret. Rem produco vestris auribus fortasse recentem, miraculum hac nostra tempestate non obuium, facinus, quod sicut à nouo fuit Moyse patratum, ita non muliebris numeros cantilenæ, sed masculæ pondus eloquentiæ deposcit. Non poterat Iuo, interiori flamma illius animum ad varias distrahente regiones, vnico sub cœlo consistere, sed finitima in oppida, ad gregarios, & analphabetos homines Christianæ fidei præceptis informandos, explorato salutis discrimine egressus, ad inserendum in hominum pectora diuinæ cultum maiestatis, æstuante pietate rapiebatur. Discesserat Iuo pedibus longam meditatus animo profectionem, cum ad fluuium continenti multorum dierum imbre tumefactum peruenit, vt nullo posset auxilio excedentem è ripis securè traijcere. Iam aquarum immensa copia stagnantium vndique

pla-

planitiem insederat, natabant syluæ, nutabant arbores, fluitabant tritica, fluctuabant segetes, aggeres obruebantur, vnius fluenti alueo continebantur omnia, quomodò tam immanes vndas Iuo tranabis? quâ cymba vorticosos turbidi fluminis euripos transmeabis? An in modum nauigij, subducto genibus pallio, & apice in velum erecto transmittens? At pallium tua nuditas non admittit. An super aquas, Petri fidem imitatus, alacri pede gradieris? At Christum exaduerso litore non intueris. An relabentem æstum, & refluentes vndas expectabis? An nimium temporis spatium malè feriatus impendes. An patrios ad lares hoc infortunio perterritus te recipies? At vlteriùs populorum te salus extimulat. Quid hic de Iuone sanctissimo cogitatis Auditores? quem exitum Iuonis iter consequutum esse putatis? O Iuonem, medijs in fluctibus non animo fluctuantem? Pietas, quæ de omnibus illius operibus hucusque, triumphum reuexit, erectis hinc inde vndis, sicco fecit transire vestigio. Scilicet vix summis pedibus æstuosum flumen Iuo tetigerat, quum repentè scindere sese vnda, & ab illius aufugere plantis incepit, cursuque cohibito tutam in alueo semitam complanauit. Iam sua conticeat Moyses portentosæ virgæ prodigia, insigniora posteris transmisit Iuo miracula: Moyses extraneo Dei monitu excitatus; Iuo interiori fide commotus: Moyses, vt durissimi collum subduceret iugo seruitij; Iuo, vt charitatis mancipium euaderet: Moyses

mare pacatum; Iuo fluuium placatum: Moyses, vt educeret populum, Iuo vt solus discederet; Moyses adhibita virga; Iuo solis precibus transmeauit. Iam non glorietur Moyses veluti clarior, quòd frequentia cum Deo præpotenti colloquia miscuerit, & micantissimos cornuit splendoris radios ab illius consortio mutuarit; habet etiam Iuo, quæ cum Christo consuetudinis argumenta depromat, habet, quas exerere possit faces ab aspectu. Quid cum decumbenti ad tenuem mensam Iuoni, fœdus illuuie pauper, pannis obsitius, ac fame penè confectus inopinato accessit aduentu, ac posteà modico cibo recreatus è cœna repentè consurgens, diuinam exhibuit oculis faciem, radios dimittere cepit à vultu, in candida veste, admirabili incessu demigrauit? Nonne Deus ille fuit, qui efficta corporis forma personatus in eo reperiri voluit conuiuio, vbi sobriè charitas epularetur; illis depasci ferculis, quæ pietas Iuonis sine genio genialiter obsonabat? Quid cum immaculatum agnum diuino in sacrificio immolaret, & sacram hostiam, calicemque populo recolendum sustolleret; igneus globus Iuonem admirando fulgore circumdedit, ac tantisper obsedit, donec ille deponeret? Nonne ignis ille de cœlo dimissus flammam arguebat cordis ardentem, qua totus entheus, totus igneus diuinæ amorem bonitatis deperibat? Quid cum in frequenti multitudinis accursu, niuei candoris columba Iuonis considere capiti conspecta fuit, quæ picturato priùs collo nitidissimos lucis radios emittens, posteà

toto

toto de corpore obcęcantem oculos fulgorem expandens, cœlesti planè lumine caput Iuonis irradiauit? Nonne volucris illa diuini ſpiritus internuntia templum amoris Iuonem præferebat, cuius in apicem conuolarat? Fuiſti re vera, Iuo, ſalutaris æthna ietatis, quam iam inde matris ex vtero pumulatè traxeras: euibraſti gladium æquicatis, ſed erat ille flammeus ardore beneuoentiæ, contorſiſti ſpicula eloquentiæ, ſed lin ſcopum illa pietatis collineabas. Loquatur pietas, vel igneis linguis, cum domus incendium maiori flamma reſtrinxeris, loquatur ad vocem aquarum, cum illas in geminas hinc inde partes diſſecueris, loquatur Patris hoſpitem, Filij conuiuam, ſancti Spiritus templum; ſatis ego de tuæ pietatis triumpho loquutus, Pharium verſus in Harpocratem conticeſco.

Dicebam...

B. PHILIPPI BENITII Florentini Ord. Seruorum B. M. V.

ENCOMIVM.

Habitum Romæ in Collegio Diui Marcelli.

DIuinam ſapientiam ſacræ perhibent literæ, cum excelſum ſibi domicilium ſtatuiſſet erigere, ſeptem è puriſſimo lapide columnas, quas ſuper immenſa moles ædificij conſurgeret, excidiſſe, paruulumque innocua ſimplicitate ſuauiſſimum, vt ſecum in atrio verſaretur, aduocaſſe. Videntur, Auditores, meis hic oculis obijci ſanctiſſimæ religionis natalia, cum Virgo deipara ſapientiæ cœleſtis mater ſimul, ac filia, æternum in terris atrium excitáre ſibi cupiens, ſeptenos è florentiſſima vrbe Florentia patritios exudit, ac planè diuulſit à patriæ ſolo, vt inclytum ſeruorum ſuorum ordinem, firmiſſimæ veluti columnæ ſuſtinerent. Niſi potiùs montem illa Senarium elegit, qui ſeptem inter alios ſublimi vertice attollitur, ibique ſecuram religioſæ familiæ ſtationem inſtruxit, vbi felicius, quàm olim in Prytanæo, viri plures ſuo inſigniti nomine, rebus diuinis addicti verſarentur. Se quis vnquam fuit ille paruulus, ſapientiſſima ado-

pta-

ptatus à Virgine, nisi Philippus Benitius, ille Christianæ splendor reipublicæ, illud Florentiæ candidissimum lilium, illa terrarum orbis lampas clarissima, cui Virgo eadem, eximio splendore circumfusa, copijsque stipata cœlestibus, aurato deuecta curru, conspiciendam se præbuit, ac diuina voluptate perfusum ad iam iam crebescentis institutum sodalitatis animauit? Paruulum appellaui ego Philippum, non propter obscuri generis tenuitatem, quod in eo maximè enituit, auorum gestis illustre, non ob virtutum inopiam, quibus fuit cumulatissimè locupletatus, sed quia cum meritorum magnitudine ceteris emineret, toto vitæ curriculo sibi paruus apparuit. Huius ego laudes dum breui orationis periodo circumscribere incipio, extendite vos prolixam, vt soletis, ad audiendum humanitatem. Neque verò in tam vberi rerum dicendarum campo, vellem ego minima quæque decerpere, sed maiores virtutum apices delibare; at mirabilis adeò fuit in omnibus suæ vitæ partibus Philippus, vt si singula recensere molestum fuerit, sit etiam præterire vitiosum. Vix enim parenti vterus intumescere cepit, cum sibi visa est in somnijs nocte concubia, facem maternis è claustris emittere, quæ radios vndequaque fulgentes eiaculans orbem incenderet vniuersum. Sileatur, quod olim Cæsaris pater Cæsar in quiete somniauit, Aureliam coniugem intimis solem concepisse visceribus; sol enim infaustus extitit gloriosus alioquin ille di-

ctator, qui cum orbem Romanæ luce virtutis impleſſet, apparuit tandem in occaſu vitæ ſanguineus. Feliciorem exitum Philippi parentibus clariſſima in tenebris ſomnia portenderunt; exeruit enim in ipſis cunabulis, in ætatis aurora puerulus eximiæ ſplendorem ſanctitatis, cum à matris abhorrens amplexibus. Nicolaum Myræ Antiſtitem æmulatus, lacte nutricis incepit ſtatis diebus abſtinere, ieiuniumque prius noſſe, quàm cibum. Decumbant alij in roſeis puluillis delicatuli populi, ſtragula ſerica depingat opere Phrygio acus induſtria, faſcias è vento textili, vel linea nebula Coamanus innectat, bullas aureas inſtruat cum crepitaculo nutrix, ſomnum adſpergat ocellulis concinnata dulcibus modulis nęnia; Philippus ſatis habuit molli pro toto thalami pauimentum, pro blanditijs aſperitatem, pro crepundijs imagunculas ſacras, pro cantilenis preces diuinas. Loquor prodigium illud, cum quintum vix menſem ingreſſus, duoſque Seruorum ex ordine Patres, panem oſtiatim emendicantes intuitus, matrem, ſolutis linguæ vinculis, cum adhuc ob ætatis infantiam balbutire neſciret, clariſſimis cepit verbis, ad ſtipem Mariæ famulis corrogandam, hortari. Hæreo hic, Auditores, graui ſtupore defixus: infantem, qui paucis ab hinc menſibus oculos ad lucem aperuit, nunc homines de facie cognoſcere? qui proprium ad commodum linguam expedire non didicit, alienæ vtilitati patrocinari? qui lacte nutricis indiget inops ſui, paternas opes elargiri? qui matris nomen

ad

ad aures frequentiſſimè decantatum efferre nequit, Mariæ vocem articulatim enuntiare? An; ſacer pupule, Atym Lydiæ regis filium æmulari voluiſti, qui cum Cyri militem violentas patri manus inferre molientem aſpiceret, illum abruptis linguæ repagulis ab impio flagitio deterruit; cum tu quoque futuros tibi fratres, fame conſumptos ab ea pauperrimæ conditionis calamitate vindicare contenderis? Sed adoleſce, Philippe, ſi in faſcijs loqueris, quid ni adultus eloquaris? Quod flumen aliquando manabit opportunæ facundiæ, ſi omnium beneficio tam copiosè decurrit in fonte? Senſit Florentia, cum emenſo Patauij, ac Pariſijs plurium diſciplinarum ſtadio, laureaque ſuſcepta, diſtractam in partes, ac ciuilibus dilaniatam odijs patriam ſibi conciliare ſtuderes, audiuit flexanimam eloquentiam, cum hoſtiles lenire diſcordias, extinguere flammas, dirimere nodos omnes difficultatum ſatageres; vt audire aliquandò merueris pendentem è cruce ſalutis noſtræ reparatorem, ad montis Senarij te latebras; receſſuſque ſanctiſſimos allicientem. Agedum igitur mecum, Auditores, Philippum ſequimini, qui carni nuntium remittens, ac ſanguini, cœleſtem ad vitam iter ingreditur, ac venerabilis viri pedibus aduolutus, ad illorum habitum admitti inſolenti poſtulat humilitatis exemplo, qui vel obſcuris præpediti natalibus, vel mechanicis tantùm idonei, vilioribus collegij miniſterijs addicti, à ſacris ordinibus remouentur. O in teneris annis adamantinum,

pectus, & in ætate cerea animum æneum, qui tam strenuè in arena virtutum superbiæ cristas depressit, fraudes elusit, conatus infregit. Scilicet illius in ordine Virginis venerat famulari patritius, quæ cum cœli regina esset, ac terræ, humilem se nuncupauit ancillam. Nunquam se putasset religioni Seruorum adscriptum, nisi ceteris in morem mediastini deseruire cępisset. Inuitatus illas ad nuptias, quibus animus triplici votorum fœdere maritatur, vltimo voluit loco discumbere. Reputate vos animo, quàm optaret in omnibus esse centimanus, cum vel in horto, cœli expositus inclementiæ desudaret, vel nocturno tempore longas in labore domestico curas produceret, vel panis frustula, iniecto humeris sacco, per viciniam quæritaret. Ad illa gradum facio, cum eximia sacerdotis dignitate, maiorum inauguratus imperio, sacris aris adstitit litaturus. Quo loco quid ego plura prosequar, cum angelicæ voces sermonem mihi præripiant? Vix tremenda illa verba protulerat, quibus è cœlo Christus candidum in orbem deuocatur, cum ecce, reboante, hymnis suauissimis templo, concentu dulcissimè temperato, cœlestium spirituum chorus intonuit, verendamque illa verborum triadem Sanctus, Sanctus, Sanctus alterna modulatione concinuit. Quàm vellem mihi nunc pectus esse seraphicum, vt vatis æmulator antiqui nostram conferre possem cum illius visione lætitiam? Tunc duo in cœlis angeli cecinerunt, nunc conferta angelorum acies de cœlis labitur, tunc

nu-

sonuerunt templi limina; nunc labat præ sonitu Ecclesia, tunc excelso Deus apparuit in solio, nunc sub velo candidissimi panis innotescit, tunc fumo tota domus inuoluta fuit, nunc templum suauissimo turis odore perfunditur, tunc pollutum se labijs propheta indoluit, nunc Philippus illibatum Deo animum deuouere congaudet, tunc oris maculas alatus nuntius ignito carbone detersit; nunc exiguo orbiculo, charitatis ignitæ compendio immaculati hominis mundities depurgatur; tunc ad deterrendum à flagitijs populum dimissus est vnus, nunc alter barbaras ad gentes, ac mentes concionator Apostolicus allegatur. Loquatur Gallia, quæ suum pertæsa Herculem, suauiores experta est ab ore Philippi catenas prodire eloquentiæ, cum vinculis illaqueata sermonis, rapi se in amorem sensit æternæ felicitatis. Loquatur Germania, quò missus à Nicolao V. Pontifice, & sæpius expetitus à Rodulpho Cæsare, diuini verbi semen feliciùs, quàm olim Cadmus anguis occisi dentes copiosè dispergens, innumeros exurgere vidit ad cœli victoriam, Christianæ militiæ triarios. Loquatur Pannonia, Saxonia, Flandria, vbi cum linguis loqueretur omnium, multiplicem se se vertebat in Proteum; loquantur Tartari, barbari, in quorum tentoria strenuus fidei antesignanus vexillum intulit crucis. Vnum ego præterire non possum charitatis eximiæ portentum, linguæ non tam officio, quàm manus. Inaudiuerat Philippus, duas Circæa quadam in æde prostare venustulas Phrynes, adolescen-

tum Lamias, Megaricas Sphynges, ad quarum lupanar omni velut obſcœnitatis emporium ciuitas vniuerſa conflueret; cum foueam illam ſordium, ac publicarum vt cum Tertulliano loquar, libidinum conſiſtorium ingreditur; cauſam ibi pro illarum ſalute pudicitiæ patronus accuratè perſequitur, tantum pecuniæ auocandis à ſordido quæſtu mulierculis elargitur, quantum venalis pro corporis voluptate ab amaſijs exigebant. Faceſſant hinc, qui aurum ferro nocentius, malorum irritamentum, hoſtem caſtimoniæ nuncuparunt; faceſſant, qui Iouem aurea pluuia Danaes in ſinum defluxiſſe aureis ineptijs cornicantur; Philippus auro euulgati iam corporis puellas ad puritatis inſtitutum, ab omni fœditatis labe ad ſacra conclauia traducit. Philippum liceat hic mihi verius appellare Chryſologum, cum auream non tam ore facundiam, quàm auri copiam liberali manu profuderit. Veneris caſtra argenteis haſtis aggreſſus impudicitiam è ſua ſtatione deiecit. Præmiſit aurum de Philippi conſilio Macedonis Florentinus Philippus, vt ſi non poſſet aculeo linguæ, aureis ſaltem pilis arietantibus, arcem illam adamantini pectoris expugnaret. Quid cum longis itinerum laboribus exanthlaris, ad adicem illum ſupremæ in ſua religione dignitatis, ad quem egregijs ſibi meritis aditum complanauerat, nemine præter ipſum contranitente ſublatus, faſtigium illud conſtanti ſic animo declinauit, vt niſi voce de cœlo delapſa, ad Spartam illam potuerit ineundam impelli. Quid cum in Florentinæ

vrbis

vrbis Antiſtitem vnanimi populi acclamatione vocatus, generoſa ſeſe fuga proripuit? Quid cum ad Petri ſedem impendam maiori purpuratorum Patrum ſuffragio inuitatus, vt clariſſimus veluti ſol Chriſtianæ Reipublicæ præluceret, nocturno tempore inter obſcura montis penetralia delituit, & non tàm ſibi dignitatis, quàm ambitioni innexit occaſum? Quæſo, cum facinus adeò ſit inſolens, exemplum palmare, dignitas cœlo proxima, pauliſper mecum, Auditores, animo ſiſtite, & corpore, præteritorumque refricate memoriam temporum, cum è viuis erepto ſumma omnium mœſtitia Clemente IV. Viterbium Cardinalitij ordinis ſenatores conuenerunt, vt aliquem innocentia vitæ meritiſque ſpectabilem, qui ad clauum nauis Apoſtolicæ præſideret, eligerent; cumque in varias hinc indè ſententias diſcrepanti ſuffragio diſcederent, Othobonus Cardinalis Fliſcus ingenti ſuffultus aliorum numero, Philippum, qui ad Petri ſedem omnium calculis eueheretur, expoſuit. Lætare Chriſtiana reſpublica vt quæ prius hæreſium obſeſſa viribus, & ferè oppreſſa conatibus miſerrimè iactabaris, Philippo tandem erecta Pontifice conquieſces. Lætare, Philippe, eris arbitrer mundi, oraculũ orbis, diuinæ legis interpres, eccleſiæ nauarchus paſtor catholici gregis, Chriſti vicarius. Tuos ad pedes principium purpuræ, regnum ſceptra, imperatorum diademata proſternentur, imprimet per humillimos nuntios pedibus oſcula niger Æthyops, diues Indus, immanis Tartarus: nunc producere poteris, & promouere validius adoleſcentem.

Ser-

Seruorum ordinem; hæresium hydræ syluescētia capita non tàm gladio potestatis, quàm igne concionum extingues, Turcarum tyrannidem quotidiè magis ferocientem retundes; fidem ad ignotas soli vias, vitiorumque caligine consepultas, extendes. Tuum erit Romanis clauibus cœlorum ianuam recludere, illaqueatos omni scelere mortalium animos soluere, spiritales ad plenam expiationem thesauros liberali manu profundere. Quem Herculem licèt ætate prouidum tàm multæ regnandi viæ non decepissent? Quem Paridem, quamuis limatissimi ingenij hæc aurea poma ancipti non consilio suspendissent? Honor scopulus virtutis, magnes cupiditatum: fomes affectuum, meta consiliorum, Helena tàm multarum gentium; Penelope tot procorum, quem non alliceret, titillaret? Philippus ergò inter sensus lenocinia, inter electorum suasiones constitutus, quid eliget, aut quid non eliget? Vix ad sui fauorem Cardinalium mentes voluntatis inclinatione propendere præsensit, cum repentè, è vestigio, solus, nocturno tempore, pedes, insalutatis omnibus, Viterbio digreditur, ac maturata fuga solicitus, in arcanas se montis Tuniati latebras factus de Pontifice Anachoreta detrudit. Tàm benè sciuisti, Philippe, dum in te, torrentis in morem, omnium vota confluerent, ad montium saxa perrepere? Siccine præcipuam hominis esse dignitatem autumnasti, non honoribus fungi, sed honoribus dignnm existimari? Pontifex ciuitati supra montem positæ comparatur? tu Pontificium munus euitans, arduum peregrinaris
in

in montem? An nostræ te vindicem libertatis imitari delectat, qui dum ab exundante multitudine quæreretur ad regnum, in montem secessit ipse solus? Quamuis (absit verbo culpa) ipso te fateor orbis reparatore maiorem; Christus tandem deferendum à populi colluuie regnum sola recessione declinat, tu regnum triplex à summis ecclesię principibus demandatum exilio voluntario repudias. Sed quid agebas inter caucaseas illas rupes, & scrupea ferarum cubilia, nisi quòd, animo ad cœlum euocato, in altissimam rerum supernarum contemplationem rapiebaris, ni fortè cœlestis aulæ ciues, felicitati, vt ita loquar, inuidentes tuæ, ad beatissimos recessus illapsu feruenti deuolarunt. Neque ego fallor, Auditores; sæpè enim Virgo Deipara, copioso beatarum numero circumstipata, ad Philippum inuisendum aduentauit, diuinumque illius brachijs infantulum castis osculis suauiandum imposuit. Felix, & tua clarior obscuritate spelunca, inuidere tibi potest Insulæ antrum Erythrææ, vbi sol roseo claribus exortu, pluribus, vernantem coloribus iridem pingit, cùm maiori Philippum claritate virtutum irradies. Cædat illa Britanniæ cauea, quæ discurrentium ab hianti vertice ventorum flabra sorbillans, imitantem musica cymbala sonitum concinnabat; cum in re quoque Philippus diuini spiritui tenui sibilo permeantis aura perflatus, Sacras Deo laudes exoluat. Cedat illa Vulcani officina, cum tuis in visceribus, ad inferendum hosti teterrimo bellum, in vndis lacrymarum fatalia magis arma temperentur. Illæ hispidæ

dæ fasciæ, quæ cruento Philippi corpusculo reuoluuntur, indicant vincula, quæ principem tenebrarum secura victoria catenabunt? ille verberum turbo, sonantiumque fragor plagarum impendentis est certaminis classicum; ille sanguis, quid disruptis, ac hiulcis depluit à membris scribendis erit prçlijs atramentum; illæ lacrymæ, quæ sinuatam nudis genibus humum interfluunt, humorem perennem suggerent illis fontibus, qui mirabilium copia aquarum ex arido saxo manantes ægritudinem omnem læsis à corporibus prodigiosè depellent. Quis mihi aquas illas in mentem reuocet, quas in vrbe Ierichuntina salubres reddidit Elisæus, quas eduxit è lapide Moyses, quas in Cherroneso de rupe, Clemens Romanus elicuit? Philippus antiqua nouis præuertens miracula, non semel, sed iterum sicco de pumice ebullientis aquæ fontem euocauit, quæ varijs exceptæ per defluxum alueis, Hetruriam vniuersam omni morborum calamitate restaurant. Quoties arefactis ardente Sirio montis eiusdem cisternis, solus Philippi fons emanantem iugi fluxione riuulum custodiuit? Quoties plures dies in angusto terræ foramine, vel nullo cibo protraxit, vel exiguo panis mundi frustulo longam inediam infregit? Quoties in se crudeliter pius, supplicijs excogitatis, repentem ad cordis fibras libidinem profligauit? Sensit se quondam Philippus impuris æstuare voluptatum flammis, quæ totis gliscendo medullis, animum ad obscœnos amores incendebant, cum ecce tamdiù gelidis niuibus nudatum corpus obuoluit, donec artus acutissimo fri-

frigore tabeſcentes furentem calorem abijcerent. Reputate vos animo ceteras viri ſanctiſſimi virtutes, percurrite conſignata poſteris eximiæ ſanctitatis argumenta, panem illi alendis patribus copioſè de cœlo delatum, euocata de nubibus in facinoroſos homines fulmina; depulſas ab elephantiaci corpore puſtulas; condonatam inferentibus iniurias veniam, quorum ſingula integram à me poſtularent orationem, ſi parem reperirent in oratore facundiam. Philippus toti mundo ſpectabilis, meritis opulentus, diteſcere non poteſt frigidæ orationis inopia, & qui ab VRBANO VIII. ſolemnem expectat apotheoſim, non debet à me pedeſtrem panegyrim poſtulare.

Dicebam.

B. ALO-

B. ALOYSII GONZAGÆ

E Soc. Iesu.

VOTIVA LAVDATIO.

SYllam, felicem illum Epaphroditum post Africanam militiã gloriosis se verbis efferentem nescio quis perstrinxisse legitur optimatum, quo modo boni viri nomen posset assumere, qui modica in fortuna relictus à patre tot subinde diuitijs afflueret. Videtur enim opulentia morum integritati bellum indicere, cumque hastis illa pugnet argenteis, inermem virtutum aciem ita profligare, vt eodem in pectore statiua locare non sinat. Opes meritò sapiens ille Lacedæmonius thesaurum appellauit malorum, calamitatis viaticum, fomitem improbitatis; aureis siquidem nodis possidentium voluntatem illaqueant, & inerti quamuis homini, ac testudineo animos faciunt ad quæcumque flagitia. Non enim potest aurum terræ partus terrenis non implere sordibus Midas illos, quorum pascit auiditatem, neque diues flammis non torreri libidinum, quem circà fulgentes auro veste exardent. Cæsarem, atque Pompeium, furialibus in exitium reipublicæ facibus, immodicæ facultates armarunt, cum ciuiles intestino odio discordias, dissecta velut aluo, viperina, hoc est, ni-

nimia felicitas procreauit. Verùm, vt ego non inficias ierim, viros è puluere erutos, & ad opulentæ fortuuæ splendorem traductos in omnia facile vitia collabi, ita arbitror, virtutis iter, salebrorum alioquin, & arduum opportuno diuitiarum auxilio complanari, ac ingenuo de sanguine genitos in studiosorum hominum albo facili posse negotio conscribi. Neque verò conciliandæ caussa fidei, veterum ipse monumenta resodiam, ille, qui vestris obiectus est oculis, occurrat etiam animis ALOYSIVS GONZAGA Cæsarei Princeps imperij, Italicos Dynastes, coronatum caput, qui licèt clarissimo à stemmate natalia deriuarit, educatus in rosa, enutritus in aureis aulicorum nugis, non decipi se tamen est passus dulcibus diuitiarum præstigijs, non irretiri laqueis voluptatum, sed in tanta arridentis fortunæ amplitudine, vnicam, quæ summis exulare videtur à domibus, nouit amplecti virtutem. Vtinam locuples à me facundia deflueret, vt parem diuiti argumento orationem haberem; sed mea mihi fortasse proderit verborum inopia, vt illius tantùm diuitijs nuda ditescat, & Aloysius non de meo accepisse, sed de suo contulisse mihi videatur. Licèt tota qualiscumque futura sit, Aloysij futura sit oratio, qui materiam infanti oratori suggessit, & vires, vt illam, meo veluti Ioui sospiratori, in templo æternitatis affigere debeam, ad instar tabellæ, votiua cum sit.

In ipso igitur limine constitutus, atria non perlustrabo Gonzagæ familiæ, signis, & imaginibus vndequaque referta, non marmo-

moreum vetustissimæ gentis populum recensebo; qui enim nomina suæ familiæ longo ordine, & multis illigata flexuris, in prima ædium parte distribuunt, non noti magis, quàm nobiles esse cupiunt. Nulla est adeò barbara, adeò seposita natio, quàm gloriosæ non stirpis fama peruaserit, celebratæ summis cum imperatoribus nuptiæ, cum regibus affinitas, coniunctio cum ducibus, triumphalium planè principum laureæ; nemo est qui nesciat, in aureos extendi ramos stirpem Gonzagarum, & fructus edere coronatos. Non igitur familiam in Aloysium prædicabo suum transfudisse splendorem, sed potius ab Aloysio claritatem hausisse contendam; laudabo, quòd in tanta rerum omnium affluentia, qua ducuntur in præceps plerumque iuuenes, nunquam tamen lubrico pede corruerit. Voluptatem in biuio, semitarum ad fauces collocarunt antiqui, vt suis illa blanditijs nescios mulceret adolescentum animos, qui cum sint in vitium cerei, & æris prodigi, facilè melleis conciliatriculæ vocibus deliniuntur. Hinc meritò tria illa ęnigmata ægrè intelligere se dicebat Hebræorum rex sapientissimus, sed quartum ignorare penitus; Viam, scilicet viri in adolescentia, cum enim lubrica sit, & præceps, stabili vix potest gradu consistere, quin vel impingat, vel labatur. Pueros impuberes, non in forum, sed in agrum dimitti prius volebat Lycurgus, vt primos annos labori vouerent, non voluptati, cui obnoxiam, in efferuescenti libidinis æstu, dignoscebat ætatem. Sed quorsum ista comme-

memoro, nisi vt illibatum Aloysij pudorem ostendam, qui & paterno in splendore, & summorum in aulis principum, florem custodijt innocentiæ? Fidem vix mihi conciliarem, nisi iurata testium verba possem producere tactis aris asserentium, Gonzagam Aloysium toto vitæ curriculo, quæ præcocem adusque iuuentutem nimium citò maturuit, nullo fuisse vnquam lethali scelere maculatum. Ego sanè summoperè admiror, dum Aloysium lego, anno septimo, quo rationis esse compotes incipimus, collecto in Deum se animo conuertisse, ac bonis exinde operibus excubuisse; iureque arbitror sanctissimum æquè, ac doctissimum Cardinalem Bellarminum protulisse, Aloysium Gonzagam in diuina fuisse gratia stabilitum, cum puerilem euaderent indolem opera eximia, in quibus se infantulus adhuc exercebat. Annum agebat nonum, cum Florentiæ degens, exhomologesis sacramento, animum expiare labeculis cupiens, discussus primùm anteactæ vitæ diebus, solertique rerum omnium disquisitione præmissa, ad sacerdotis pedes aduoluitur, supplici in habitu, vultu composito, iunctis ad pectus manibus; Hic subito pallor simul, & robur confuso colore genas occupant, contremiscunt artus, lacrimæ erumpunt, toto corpore concutitur; diceres facinorosum, Spartacum aliquem (Syrum nescio quem è grege seruorum) mox culparum magnitudine perterritus ex inopinato deficit, examinatur, corruit ad terram. Accurrunt, qui propè aberant famuli, erigunt languentem, do-

mum

mum non benè ſibi redditum aſportant. Quid tandem fuit, Auditores, illud, quod Aloyſij animo occurrens adeò perculit, vt animum propius eriperet? An verecundia, puerilem ita mentem corripuit, vt affligeret humi? At naturæ compoſitione feruebat Aloyſius, ad arma procliuis, & ab infantia inter milites educatus. An præ ſcelerum turpitudine immanium, horror inuaſit? At integer vitæ fuit, ſceleriſque, purus, in nullius ſibi criminis grauitate, conſcius. An languor potius ille fuit amoris, cuius viſcera præ teneritudine liqueſcebant? An ad Dei tribunal reus cum acceſſiſſet, ad thronum concidit gratiæ, vt miſericordiam inueniret? Ego ſic exiſtimo, Auditores, ſemianimem cecidiſſe, vt vel leuibus ſolutus peccatis Deo reuiuiſceret, ac de puluere ſordium elatus, cœlo reſurgeret. Iure tuam appellare potes parentem, Aloyſi, Florentiam, etenim in ciuitate florum lilium cœlo gratiſſimum videbaris; illac tuarum odorem virtutum inhalaſti, ibi caſtiſſimæ Virgini florem virginitatis deuouiſti, vt meritò nullum ab eo tempore libidinis aculeum expertus fueris. Proh ſingularem, Aloyſij munditiem? quod olim Paulus repetitis præcibus obtinere non potuit, vt ſtimulus ab eo carnis auferretur, Aloyſius aſſequitur; quos luxuriæ conatus vt frangeret Hieronymus, nudum ſaxo pectus obtundebat, Aloyſius ſolo voto coercet; quam Venerem, vt olim confoderet Benedictus, nudum corpus conijciebat in vepres; Aloyſius iugulat orationibus; quam animi labem

bem vt declinaret Franciſcus, medijs ſeſe niuibus volutabat? Aloyſius ſolis præcibus euitat? quas flammas vt Bernardus extingueret, ſtagnantibus ſeſe vndis mergebat, Aloyſius non ſenſit. Siliceum te ne dicam, Aloyſi, vel Apathem, ac planè ſtoicum, vel potius humano in corpore angelum, cum ſupra humanam factus naturam, humanæ lenocinia carnis impollutus ignores. Quis hoc ſibi vnquam ſumat, effrenatam laſciuientis naturæ ferociam ita continere ſe poſſe, vt nullo, vel leuiſſimo libidinis æſtu iactetur? Hoc de ſe iactare poteſt Aloyſius. Quis internecinum ſe adeò bellum compoſuiſſe glorietur, vt vehementiſſimos perturbationum mucrones non pertimeſcat? Aloyſius, inuicte animæ rex, in hac pace quieuit. Sed quæ cohibendis cupiditatibus amuleta ſumebas, adoleſcens integerrime, niſi frumentum illud electorum, & vinum germinas virgines? Quid ciſternas voluptatum diſſipatas ſitiret, qui de ſuauiſſimo dulcedinis fonte potauerat? quid molles eſuriret accubitus, qui ſacro fuerat conuiuio ſaginatus, quidni faces omnes cupidinis fons iſte cœleſti extingueret? Quidni Venus ab aquis exorta moreretur in aquis? Quidni muliebres aſpernaretur illecebras, cuius anima diuinum iam ſponſum ſuaniata fuerat? Tanto iam torrebatur amore mirabilis ſacramenti Aloyſius, vt hebdomades in ſingulas, ad ſuaues illa angelorum epulas accederet, ad theſauros illos diuinitatis repoſitos, quibus egeſtatem ſuam maximopere locuple-

pletari sentiebat. Hinc teneritas illa diffluxit, vt quoties salutarem illo hostiam sacerdotis manibus efferri conspiceret, ac populo adorandam attolli, tanta supernæ voluptatis lætitia caperetur, vt lacrymas prohibere non posset. Nimirum oculorum ille humor depluebat ad solis diuini radios, & ros ille capitis non poterat non, sole ascendente, decidere. Quid mirum, quòd sacratissimo pane depastus ieiunia solemniter adeò, & frugaliter duceret, cum præter indictos ab Ecclesia dies, tribus adhuc in qualibet hebdomade diebus pane contentus, & frigida, iuuenile corpus assiduè vexaret? Neque verò putetis, reliquo tempore, vt vires iam imminutas reficeret, genialibus, & immodicis ferculis ventrem oppleuisse, sed exiguum adeò cibum, pauculam adeò partem è vilioribus dapibus vellicabat, vt omnia ad libellam expensa vix integram ponderis vnciam attollerent. Catharinam ille Senensem æmulatus, vnico pinguium medullatorum conuiuio, languentem, afflictam, extinctam penè vitam sustinuit, vt qui miraculum amoris erat, solo amoris miraculo seruaretur. Cum enim acerbissimis se pęnis exinauiret, ac humana exutus carne, inter homines vmbra videretur quidni Deus in suscepta pugna inuictum animo, sed fractum corpore, arridum, & exsuccum admirabili præsidio clarioris militie sacramento reseruasset? Nocte ille concubia, cum frigus maximoperè desæuiret, lecto desilire solebat, lineo solum indusio velatus, vt humi defixus, sacram antè imaginem, in commentationibus longissimas horas produceret,

ceret, vbi cum aliquando collabentes artus ſuſtinere non poſſet, ſternebat nuda tellure ſeminudum corpus, & hyeme, & pauimenti rigore conglaciatum, vt, algentibus membris, ſeſe amplius non poſſet attollere, Res eſt omninò incredibilis, Auditores, licèt tabulis ſit conſignata fidelibus, Aloyſium tantam in Deum animi collectione fuiſſe abreptum, tam breuibus, ac ſubitarijs diſtractionibus abductum, vt ſi omnes in vnum cogerentur mentis alienationes, vix recitationi ſalutationis angelicæ reſponderent; ita ſenſus omnes rationis imperio ſubegerat; ita cogitationes omnes ab inſtituto abhorrentes eliminarat; ita ſe ipſo plenus erat, & Deo, vt nullum humanis rebus locum relinqueret, vel aperiret ingreſſum. Quid ego caſtigando magis corpori tot ferramenta diſponis, quid nouas quotidiè lanienas excogites, quid exquiſita continuò ſupplicia meditaris? Non ſatis eſt, retortis in nodum funibus, vel aſperis loris corpus imbecille diuerberare, niſi ferreis catenulis armata manu contundas? Non ſatis eſt cilicina faſcia corpus obuoluere, niſi ſpinoſam hiſpidis è ſetis tunica induas? Quid calcaria lateribus admones, quid recens confodiendo corpori inuentum excogitas? Quem inueniet inuulneratum in lacera carne locum, niſi vulnera vulneret? Verè lilium inter ſpinas videbaris, cum aculeatos inter mucrones virginea membra verſarentur. Non poteras ex humanæ vitæ carceribus ad cœleſte brauium peruenire, niſi calcaria adhibuiſſes. Roſæ illæ ſanguineæ, quæ purpurabant in membris,

calcarium stellulis non inuidebant, solumque hoc tempore vidimus, non in cœlo, sed in terra stellas apparere sanguineas. Lilium tuæ pudicitiæ rosam æmulari voluit, quæ prius alba, quemadmodum poetæ loquuntur, sicut impudicæ Veneris sanguine rubuit, ita lilium castimoniæ tuo virgineo voluit cruore perfundi. Artes amor, docet, Auditores, & cæcus pingitur, quia cæcos reddit, cum sit Argo occulatior. Quis docuit Aloysium, cum humi cubare non posset, tot linteis supponere lignorum frustula, sectasque de trabibus assulas asserere, vt molles lecti plumas asperaret? Nimirum cum alter esset vitæ moribus Isaac, sese Deo non nisi super lignorum struem immolare debebat. Desiste, Aloysi: semel incendium declinasti, cum accenso in paleis igne, vix euadere potuisti, quid flammas alias nouo fomite prouocas? Ardebunt aridi illi asserculi non alio igne, quàm tuæ flamma caritatis. An Christum imitari cupis, qui in ligno crucis occubuit, dum super ligna decumbis, pluresque tibi cruces machinaris? An in rosa dormire te non putas, nisi spinas adiungas? Quàm operosus erit iste somnus, qui vel dormientem fatigat? Quidni inter Dei filios dilectus existimeris, dum quiescere vis, sicut malus inter ligna syluarum? Sed surge, Aloysi, indue te vestibus iucunditatis, opulenta nobilium ostentatio ad lucem te prouocat theatralem. Adeste, quæso, animis Auditores, dum Aloysium adueho strenuum equitatem in arena victorem. Mediolani, cum Dyonisiacis festis, in ludos bacchanales tota ciuitas
esset

esset effusa, & genio vnusquisque suo personam conformem assumeret, qui propè humanam exuerat, Pythagoricamque metempsychosim, quem improbat philosophia, saturnalium insania probaret; equestre de more certamen indicitur, vt concurrentibus ficto sub habitu patritijs, ad lignei militis signum feriendum, ille palmam obtineret, qui scopum propiùs vulneraret. Ingens fit equitum ex omni parte conuentus, vidisses vnum admirationis aucupem, & gloriæ equo sonipede circumuehi, numeroso famulorumne dicam, an vero insanientium propter orgia baccharum comitatu circumseptum, Phœnicia purpura chlamydatum, versicolores Othomanico in diademate pennas euentilantem, pharetra sagittis onusta, barbarum in morem ad læuam appensa, cum argentea machæra: alium Asturconi insidentem peregrinis phaleris, bracteisque sonorè tinnientibus instrato, qui imperioso quondam fastidio caput attollens, ac magnitudini suæ gestiens lenocinetur, modo ceruicis honore superbiens adhinniat, gressusque ad numerum suauiter glomeret, modò saltu se libret in aera, transuersumque succussando se flectat, modò calcibus pedes iactet, & sistat; modò spumam freno remansam ore conuoluens, alterno crurum explicatu resultet; alios subinde, & alios vel ferarum tergoribus inuolutos, vel brutorum rictibus personatos, luporum exuujs, vel leonum spolijs belluas ementiri, ipsis belluis efferatiores. In hunc quoque puluerem, non vt congrederetur cum socijs, sed vt luxum aggrederetur, ingreditur

Aloysius, non Sybaritica licentia, non Attalicis vestibus, sine græcis comitibus, sed pumilo, strigosoque nullo, per septa illa irrumpit, omnium cum riso prouehitur, exsibilatur, exultantemque in eo campo libidinem, Diogenis ad instar Platonis fastum calcantis, non alio fastu, sed sola humilitate, vel ipso calcitrante iumento proculcat. Nunquàm velocius in testudineo vectore cursor aliquis ad palmam conuolauit. Quis mulum dixerit sterilem, qui tantam peperit Aloysio victoriam? Progredere ita, Aloysi, si puer adhuc tàm benè dimicas, quid facies adultus? Quid cum strenuorum Patrum ordini adscriptus propiùs cœlo minaberis? Video, te flammis æstuare diuinis, vt ignatianam militiam profitearis; video ad nobiliores te triumphos aspirare. Potuit te pater humanissimus Ferdinandus Gonzaga omnibus arietare argumentis, à firmo proposito decutere non potuit. Et quidem lapidem, Deus immortalis, non ille mouit, vt tuam frangeret constantiam, in cassum abire conatus, quia in nomine IESV, qui lapis est angularis benè fueras solidatus. Valeant igitur cum suo Mammona diuitiæ, valeant aurea principatus insignia, valeant gemmeæ coronæ, dum nouum ad regnum contendis. Repetenda mihi essent hìc denuò, Auditores, suscepta illa iampridem corporis edomandi machinamenta, quæ in ipso Societatis portu Aloysium iactarunt, quia nunquàm voluntaria verberum procella detonuit; sed nolo ijsdem me iterum syrtibus implicare, ne periculosiùs absorbear; aliam ille ingressus est

are-

aream, in qua cum ſeſe primùm exercere non poſſet, nouo religionis ſacramento authoratus egregiè ſe geſſit, & ad necem vſque cum ipſa morte conflixit. Luctuoſum Romana hac in vrbe ſpectaculum ſtrauerat epidemia, occupauerat omnium animos mortis timor, deſperabat ferè vnuſquiſque in tanta calamitate remedium, vbique languor, & dolor, in vijs cadauera, in domibus eiulatus; mors æquo pulſabat pede Principum turres, pauperumque tabernas: Mouebat ea ſpecies Aloyſium, qui eò cupiebat ardentiùs, curandis pio labore corporibus manus auxiliares admouere, quò miſeriùs, frigeſcente, in aliquibus caritate deperibant. Quoniam verò nouum in vrbe medendis ægrotis noſocomium Claudius Aquauiua inclytæ ſocietatis nunquàm intermorituræ memoriæ antiſtes erexerat, ibique ſingulari pietatis exemplo deſeruierat, in hunc ſe mitti Spartam enixè contendit Aloyſius, quàm vt totis ille viribus adornaret, fędiſſimos quoſque, ad deſperata valetudine cadaueroſos canis, quaſi venaticus odoratur, illorum vlcera ſanie diffluentia, ſtomacho non reluctante, procurat, verbis recreat humaniſſimis, ad ſcelerum dolorem in præſentaneo mortis articulo extimulat, dum non poſſit corporis, animæ ſalutem comparare conatur. Non debebat Aloyſius hoc morbo decedere, quia plures è morbo ſuſtulerat, niſi fortaſſe peſtis illum corripere voluit, quia rabiem eius frenauerat, clademque minuerat. Sed mortem non timuit athleta ſtrenuus, quinimò cum illa congredi

postulauit, ac veluti imbellem flagello cedere voluit; petijt enim in extremo vitæ agone, vt loris posset humeros aliquantisper obiurgare, animumque ægrè de corpore discendentem, refractarium quasi equum, ad cœli metam impellere. Verùm cum non posset hoc à maioribus extorquere, illud saltem vltima pe itione contendit, vt humi decumbens posset animam agere; quod etiam cum æquali constantia pernegaretur, oculis in nostri reparatoris imaginem defixis, cœlesti prius viatico communitus, iter ad cœlum arripuit. Moritur Aloysius de beatorum adeò gloria securus, ac si cœlos cum martyrum antesignano sibi vidisset apertos; ingreditur ille patefactas sibi ianuas, quas cum nihil coinquinatum introire valeat, omnes in terra maculas vel absterserat, vel vitarat. Quod si quos Athenis pestilentia non sustulit, Deorum beneficio immortales appellat Euripides, mori voluit post longas corporis afflictiones febri pestilenti Aloysius, vt immortalis esset in cœlo.

Dicebam.

AD

AD EMMANVELEM DE MORA

Philippi IV. Hispaniarum Regis apud Vrbanum VIII. Oratorem.

ORATIO.

NOn poterat, per indiserti voces oratoris, Clementini Collegij non erumpere gaudium, Excellentissime Princeps, cum victoris olim Pompeij ad Posidonij gymnasium diuertentis exemplum repetens, sacrum hoc bonis artibus domicilium, singularis ad specimen humanitatis, inuisere voluisti. Exultantes etenim Musæ, dum EMMANVELEM suos intra lares exciperent. Deum veluti suum, ac meliorem Apollinem excipere videbantur; breuique DE MORA solicitæ ad gratias exsoluendas prosilire studebant, ne sine gratijs esse dicerentur. Me voluerunt insignis adeò statuere beneficij præconem, vt opportuniùs debitæ ab omnibus gratiæ referrentur, si nudæ prodirent absque fuco eloquentiæ, deuinctumque multis nominibus ostenderent animum, si omni solutæ vinculo forent adstrictæ numeris orationis. Quamuis nostras ædes tam dignus hospes ingrederis, vt malè magnitudini meritorum tenuitas respondeat

oratoris, nec posset exaggeratæ virtutis commendatio ab elingui dicentis infantia proficisci.

Vindicant me ab omni palpandi suspicione tot summis laboribus partæ à tuis maioribus laureæ, tot tituli à magnis regibus in gentilitium splendorem illati, tot initi gratulabunda populorum acclamatione magistratus, quibus familia tua adeò enituit & numero, & amplitudine maximis, vt plures alias obscurare valeat claritate virtutis. Prætereo libenter cæteros generis præclarissimi proceres, vnus te solum, præter tua decora, pater tuus ad gloriam euehit immortalitatis Christophorus de Mora, cum nihil sit tàm liberis honorificum, quàm triumphali fuisse parente prognatos. Iste in florentissimo Hispaniarum regno, à Philippo olim secundo primus, adoratum populo caput, totius quasi regiminis arbiter, quorum non sibi studia conciliauit, quæ non toti orbi reliquit magni animi monumenta? Tolluntur aliqui in altum, vt lapsu fortunæ grauiori præcipites ruant: Christophorus, quamuis lubrico ad aulam aditu omnibus tamen superior calamitatibus, ad primos honores euectus casum formare non poterat, validissimo virtutis brachio suffultus. Testatur hoc demandata illi non semel, sed iterum Lusitanici regni prouincia, vbi in sustinendo Proregis munere, quàm strenuè se gesserit, ex ea, quà excelluit, regina virtutum clementia, coniectare potestis. Nimirum nouerat, non minus esse turpia viro principi multa supplicia, quàm medico multa funera, regiumque caput

nulla

nulla melius corona præcingi, quàm illa, quæ seruatos ob ciues publicæ libertatis reparatori defertur. Quam multi sunt, qui clementis sibi cognomentum adsciscunt, quibus desæuiendi finem facit hostium inopia? Quam multi Neronis æmuli, capitalibus scribendis sententijs nescire literas vellent, quia fortasse non vti calamo, sed pugione mallent? Concordiæ titulum sibi à patribus turpi assentatione delatum Vitellius arripuit, ciuilium illa furia discordiarum: nomen Pietatis M. Antonij trium viri frater Lucius adoptauit, impius in patriam, ac perduellis; Pater Patriæ nuncupatus fuit Octauius Augustus, sed post mare Actiacum Romano cruore infectum, post fractas in Sicilia classes, post Perusinas aras, & proscriptiones, quando clementiam suam appellare poterat lassam crudelitatem. Christophorus toto vitæ curriculo clementissimus muliebris esse putauit impotentiæ, furere in ira, sed cum posset æquissimas nocentibus pœnas infligere, dexteram ad iustitiæ gladium extendere noluit, mortuorum ossa in gentilitio stemmate continere contentus, quorum vitam à violenta morte seruasset. Sed nihil prodest, quod Laconibus obiectat Lycurgus, ab Hercule genus repetere, nisi consona Herculeis miraculis facinora tardi nepotes demirentur. Emicant in te, Excellentissime Princeps integerrimi patris hereditario iure transmissæ virtutes, animi celsitudo, ingenij præstantia, consilij grauitas, mentis vigilantia, pectoris fortitudo, omnes Emmanuelis,

hoc est mellis, & lactis filiæ, quæ non tantùm ab omnibus amorem eximium extorquere potuerunt, sed ipsum quoque Catholicum regem impellere, vt te inter selectos regij cubiculi nobiles adoptaret. Solent principes magno æstimare introitum, ad tactum sui liminis, vt thalamo suo propiùs assideas, vt prior intra tecta auro radiantia pedem inferas, è quibus deinceps multa sunt ostia, quæ receptos excludant; Te, ne vnquam excluderetis, ex primoribùs vnum Hispaniæ magnatibus renuntiauit, & inter alios, quos appellant, status Consiliarios, singulari honore transcripsit.

Quàm arduum sit regibus præbere consilia, malo docuit suo Præxaspes Cambysi Persarum Dynastæ carissimus, qui cum regem, vt vino parcius indulgeret, lubrica nimium, lingua monuisset, & oculos, & manus aspexit à rege post vinum in officio contineri, cum filiùm illius è regione consistentem Præxaspes spiculo contorto transfixit, maluissetque regem vinum haurire, quàm sanguinem, calices exonerare, quàm tela. Tu tamen nec periculo alieno deterritus, nec regijs auribus blandiendi cupiditate, commotus, omnia licere principi, quod Neroni olim insusurrabant iniqui consules, non asserebas, sed rerum pondera æqua mentis lance collibrans, sustinebas consilio rem publicam, quam princeps sua potentia firmabat. Celebrantur in Hispanico regno oculatissimi consiliarij, qui non pugnando tantùm militibus, sed etiam sedendo sententijs vrbes euertunt, ne iam solus dica-

tur

tur Romanus, sedendo triumphare. Intersunt difficillimis rebus grauissimi patres, regnum verè confessus, vt Romanos olim senatores apud Pyrrhum Cyneas commendauit, cum & Scipionum Hispania virtutum habeat, & Lelij consilia. Hinc meritò supremam ordinis Christi, quam appellant, Commendam Rex tibi beneficentissimus demandauit, & vt fores catholicæ fidei vindex acerrimus, crucem defixit in pectore. Hinc te insularum, quæ Tertiæ sunt ordine ex Hispania venientibus, administratorem edixit, cum satis consideret, posse insulas turbidissimi oceani obiectas insaniæ, gentilitijs tuæ familiæ turribus stabiliri. Illic vbi sol occidit, tuæ gloriæ splendor exoritur; illic septenæ turres portum fluctuantibus tutissimum enuntiant, inuasuris exitium. Aduenisti nuper ad VRBANVM VIII. totius Hispaniæ orator, rebus grauissimis animum adiecturus, cumque ad obeunda legationum munera emunctæ naris, & limatissimi ingenij viros oporteat adlegere, quidni felicem causarum omnium exitum sibi polliceatur Hispania, cum oratorem solertissimum ad hanc vrbem allegarit Emmanuelem, qui malum reprobare, ac bonum eligere non ignorabit? Rarum est in viro principe, sanguinis claritatem coniungi cum literis; aureas enim pecudes, iumentaque argento circumtecta vir ille Apollinis oraculo sapientissimus diuites nuncupauit ignauos. Tua laus, Excellentissime Princeps, qui nullam putasti nobilitatem à virtute disiunctam, sed turbidissimis

ſimis licèt curis implicitus, ingenium tamen nunquàm à literis auocaſti. Multi ſunt, qui nominis immortalitatem ſui, non à ſcientijs, ſed à lapidibus petunt; iſti nimirùm, vt ſimiles ſibi fiant lapideæ imagines, curant, non curant, quòd ſint ipſi lapidibus ſimiles: Tu perennem gloriæ famam posteritati tranſmiſſurum putaſti, ſi te ad virtutis iconem conformares. Gaudeant aliqui, parietes bellicis diſtinguere clypeis, & atria fumoſis replere imaginibus; tu præter hæc auitæ dignitatis ornamenta, animum oſtentare potes exquiſitis diſciplinis excultum, politiori literaurato conueſtitum. Quantum vtilitatis à tuæ eloquentiæ fonte deriuabit Hiſpania, prudentem cum ſummo Pontifice dexteritatem expertura, in peragendis negotijs ſolertiam, in curiæ amplitudine grauitatem? Cum enim legati, vt Laconnm olim oratores Lygdamo tyranno dixere, non collectaturi veniant ad principem, ſed collocuturi, vires exercere non debent corporis, ad pugnandum, ſed facundiæ fauos exerere, ad animum deliniendum. Extulit ſemper tua Luſitania heroas omni ætate clariſſimos, reges vindices fidei, aſſertores Eccleſiæ; erexerunt illi pro ſtemmate ſcutum argenteum, vt meritò dici poſſet Eccleſia, habere propugnacula argentea. Intulerunt alia quinque cærulea, candidis circulis interpuncta de profligatis quinque Mauritaniæ regibus comparata, vel quia Chriſti vulnera inter præliandum Alphonſo primo diuinitùs apparuerint, vel quia quinque lethalibus ſauciatus vulneri-

neribus rex inuictissimus, diuino suffultus auxilio non occubuerit. Expectat à te quoque non modicum Christiana respublica leuamentum, cum eiusdem stemmatis heres fueris, atque virtutis, quam satis iam in Hispania cognitam, in aula Romana patefacies, vbi tuis gloriosis facinoribus hæc semper gymnasia personabunt, Collegium Clementinum. impensè lętabitur tua primùm præsentia cohonestatum.

Dicebam.

IN

In obitu Reuerendissimi Patris Magistri

HENRICI ANTONII BVRGI

Relig. B. M. V. Seruorum Generalis.

EPITAPHIVM.

Habitum Romæ in Templo Sancti Marcelli.

Anno Domini M.DC.XXX.

QVI merentium patrum animos in obitu Henrici Antonij Burgi, generalis antistis dolor acerbus inuasit, infantissimium compulit oratorem, vt in hac funeris pompa, in lugubri cenotaphij apparatu, præsuli optimo, patri benemerenti parentaret. Et sanè non debebat huc lactea longæui Nestoris eloquentia vocari, vbi de morte præpropera destitutus filiorum ordo conqueritur; dissonumque fuisset fulminatricem Periclis facundiam accersere, vbi languere debent vniuersi mœrore confecti, tristemque summi viri iacturam exundantibus lacrymis deplorare. Vnus adoptandus erat, qui ad subij-

cien-

ciendam oculis luctuosæ tragędiæ catastrophen in atrati proscenio templi, tęnebricosæ orationis caligine, noctem męstissimæ Religionis adumbraret. Me nuncupastis, Patres religiosissimi, vt promerem verba pro lacrymis, conceptumque vestris in cordibus dolorem satis abundè testarer, dum consignata ab Henrico posteritati gesta percurrerem, vt melius ex tanti boni amissione, vestri mali calamitas penderetur. Ero igitur ipse præfica ad tumulum, dum in tumulum mors profligata detruditur? Epitaphium aggrediar eo tempore, quo tempore salutis reparator humanæ epinicium in solemni triumpho deposcit? Ita postulant, Auditores, humanæ vicissitudines conditionis; vt dum apicem felicitatis attigisse putamus, proturbemur in imum doloris; vt videatur quodammodò nos altiùs extulisse fortuna, quò grauiore lapsu ruamus; vt felicem nostræ vitæ tractum, infelici euentu, postremus actus excipiat. At quando inflictis à morte vulneribus non alio datur solatio consulere; quàm illorum memoria facinorum, quæ desolatos ad nepotes defunctus egregiè transmisit; date hoc dolori vestro, Patres, date hoc infantiæ meæ, vt per laudes Henrici ordine tumultuario vagetur; ita per inconditas voces defixus in pectore dolor faciliùs erumpet, ipse meliùs erepto vobis parenti optimo feralia iusta persoluam.

Quò loci non ibo per antiquorum trophæa, non ambiguas maiorum imagines circumducam, non vrnas enumerabo clarorum hominum: nolo enim, alienis facibus in

hoc

hoc funere præeuntibus, benè longam propriarum virtutum pompam educere, nolo, emendicatis aliunde præconijs, Henrici Antonij cenotahium adornare. Censeatur Burgorum familia longo de sanguine, veteres vndique ceras ostentent in atrijs, suffulciat dimidios Curios, fumososque cum Dictatore Magistros equitum: miserum existimauit Henricus, famæ aliorum incumbere; maluissetque patrem habere Thersiten, dum ipse foret Achilli similis, quàm vt ipsum Thersitæ similem Achilles produxisset. Vnicam ille virtutem, licet amplissimo de stemmate genitus, veræ claritudinis loco reposuit; trabeas, & fasces duxit arbitria fortunæ, non argumenta virtutis; statuas temporum iniuria deteri, æreas exedi machinas obducta rubigine, picturas incubante caligine violari, solam sapientiam, in aliarum rerum interitu, reuiuiscere nunquam interituram. Præteribo infantilis ætatis crepundia, primamque pueritiæ disciplinam; tantam enim nutricis vberibus cum lacte pietatem expresserat, vt rationis quasi maturato consilio, rectè factis ætatem præuerteret; cumque alijs in adolescentibus probitatis exempla non in summo gradu suppeterent, se sibi obijcerent subijciendum. Ipsa me vocant susceptæ religionis tyrocinia, cùm beatissimæ cœlorum reginæ amore deflagrans, rebus omnibus opulentæ familiæ valere iussis, nuntio lapsuræ humani fastigij celsitudini remisso, nigro se habitu obleuare constiuit, vt animum cœlo candidum deuoueret; cingulo latus obstringere, vt mundi so-

ſolutus à laqueis, curis ſe cœleſtibus implicaret. Non illum pellices voluptatum illecebræ titillarunt, non geniales thalami pellexerunt, vt accubaret in roſa, non in erraticas excurrentia figuras aulæa, non Attalicis opibus comparata ſupplex, non blandiſſima diuitiarum lenocinia; non validiſſimæ vanitatum obſidiones dementarunt, vt cęleſtem ſpiritũ exuens ad fluxa hæc, & inania deflecteret animum, vel in ſtudio pietatis, quo iam ſatis exarſerat, conſequenti ſpatio terperet. Abſoluti numeris omnibus viri ſibi præfixit iconem, ad quam operibus exprimendam, tamquam ad Polycleti canonem, inſignia virtutis opera collineabat, ſemper à ſe diuerſus, qui ſpirantem in ſe virtutis imaginem ſatagebat inducere; quinimò ſibi magis quotidie ſimilis, dum accuratiùs in ſe conceptam virtutis effigiem expoliret. Nimirum, quia

Doctrina vim promouet inſitam,
Rectique cultus pectora roborant,

vt latinus cecinit Pindarus; ingenium ille ſtatim demerſit in literas, adiecit ad ſcientiam, vt acquiſitæ conformatione ſapientiæ homo quadratus euaderet. Eloquentiæ non delibauit, ſed hauſit fontes; poeticæ vireta Apolline non inuito luſtrauit; Græcas literas citiſſimè edidicit; à muſicis numeris non abhorruit, vt muſicum ad omnes diſciplinas ingenium, ſingulari priuilegio, mutuaſſe diceretur. Patauij, totum ſe philoſophiæ mancipauit, ac introſpiciendis naturæ arcanis limatiſſimum addixit ingenium; vt eo labore non tam indagator fieret veritatis, quàm cognitor ſui; non tam ingenioſè diſſere-

ferere, quàm optimè viuere doceretur. Quoties solidas sibi noctes præteruolare querebatur? adeò, æternum ille studium putabat horarium, si nox tamen vlla Henrico potuit oboriri, non ad lucernam Demosthenis, sed ad clarissimam sapientiæ lucem excubanti. Perusiæ, theologico in puluere desudauit acerrimè: difficultates omnes in rebus à sensu dissitis exantlauit; penitiora cœli sacraria clarissimo sermone patefecit. Quid, cùm à palæstra in arenam, ab vmbra ad solem, à gymnasio processit in circum, vt in amplissima sapientum virorum frequentia theologicas theses publicæ disputationi submitteret? Romam, in hanc omnium terrarum arcem, & gloriæ domicilium, ad generalia comitia vocatur, vt versantes inter Angelicum, & subtilem doctorem controuersias ingenio versatili sustineret; diuitiasque sapientiæ depromeret, quas summo labore partas memoriæ penu condiderat. Definitur pro angusto suæ virtutis theatro augustissimum hoc D. Marcelli templum, præscribitur hora, corona stipatur, accersuntur insigniores theologi, confluunt primarij literariæ reipublicæ proceres: quidquid eruditorum hominum Roma claudebat, in eum conuentum effudit, sedem huc suam transtulisse sapientia videbatur. Assident purpurati Patres, adsunt plurimi Præsules, circumfunduntur florentissimæ Religionis præcipua lumina, tenet suggestum Henricus præstantis aleam ingenij gloriosè lusurus; quum ecce tonare de alto cepit Periclis in morem Olympij, vibratas ad

suæ

suæ euersionem doctrinæ rationes eludere, ametatos contra se syllog smos infringere, enthimemata contorta reflectere, ipsos sapientiæ neruos eneruare. Concitauit Henricus eo certamine tantam suo nomini gloriam, vt crebrescente per omnes angulos suæ fama virtutis, Paulus Quintus Pontifex Maximus emerita Doctoratus laurea iusserit statim inaugurari, primas illi nec steriles cathedras demandari. Quò loci succurrit animo, quod olim de Triptolemo poetarum commenta loquuntur, alatis vectum draconibus, mundum vniuersum, iactis seminibus conspersisse; cùm videam Henricum, Burghesij dracônis auxilio, per insigniores Italiæ ciuitates doctrinæ semina dissipantem, è quibus vberrima sapientum hominum seges exurgeret. Theologiam intueri mihi videor orbis terrarum spatia peragrantem, non velut extorrem, & profugam, sed ad dandam salutis scientiam, ad impertiendam ijs, qui in tenebris sedent, lucem communi pro commodo peregrinantem. Vicentiam ad Collegium bericæ montis allegatur Henricus, vt in illis regionis amœnæ delicijs, velut in Parnassi culmine, primos theologiæ latices in auro suæ facundiæ propinaret adolescentibus degustandos. Adiuit ille Spartam summi decoris, exornauit illam ingenti cum fęnore collectæ virtutis; quia gloriam patris esse putauit, filios educare sapientes. Quid me elegistis, Patres ad flendum, non potiùs ad gratulandum Henrico, qui patriam meam suæ radijs doctrinæ collustrauit? Deberem ego potiùs, insumptis pro laboribus,

bus, immortales ei grates rependere, quàm monodiam ad feretrum decantare. Sed triumpha in cœlis, Henrice, Vicentiam semper habebis tuis deuinctam triumphis, tua semper adornabit Vicentia victorias. Bononiam vocor, ad quod tu quoque literarum emporium migrare præciperis, vbi theologicam denuò facultatem profitearis; vt qui ad conferendam omnibus opem natus fueras, bonum istud etiam Bononiæ conferres. Conijcite, Auditores, quem fructum in illa studiorum parente messuerit, quàm locupletem laborum segetem constiparit; non enim possum omnia pro dignitate librare, sed cogor in tanta rerum copia inopiam affectare materiæ. Sequi me oportet Henricum, qui à Mediolanensi senatu Papiam, ad vetusta illa sapientiæ Augustalia dirigitur, vt in publicis exedris theologi personam eximio cum splendore sustineat. Prouinciam aggressus est, tum loci magnitudine, tum auditorum varietate perarduam; in qua tanta cum laude laborauit Henricus, dum implicata explicaret, inuoluta euolueret obscura patefaceret, à sensu remota subijceret oculis, vt omnium in se corda conuerteret, raperet animos, illaquearet auditores. At vix potuit paucos hic annos exigere, cùm magnus Hetruriæ Dux Cosmus secundus è multis vnum exhibitis adoptauit, vt Pisarum ciuitatem suis cohonestaret doctrinis, & antiquissimam illa in ditione vniuersitatem ad maiorem promoueret splendorem. Quæ ciuitas est, Auditores amplissimi, quæ studiorum sedes, quis prin-

princeps eruditorum Mœcenas, qui Henricum ad se trahere summo non officio contenderit? Excepti Platonem Dionysius, Cleombrotum Ptolemæus, Aristotelem Alexander, Virgilium Augustus: habuit Roma Quintilianum, Demetrium Athenæ, Menandrum Ægyptus, Henricum Italia tota postulauit. Homerum Colophonij ciuem esse dicant suum, Chij suum vendicent, Salaminij repetant, Smyrnei suum esse confirment: de Henrico nobiliores Italiæ ciuitates depugnant; Vicentia flagitat, Bononia contendit, Papia decertat, Pisæ rapiunt; vniuersa gymnasia sibi inuicem extorquere conatur. Pisis Henricus amplissimam sibi vidit aream patefactam, apertumque theatrum, in quo posset exultare, illic suæ faces exeruit doctrinæ, radios ingenij dispersit. Confluebat ad illum audiendum discipulorum multitudo, vndabat Athenæum tam multa iuuenum frequentia; nundias diceres, vbi non merces; sed pretiosior auro sapientia veniret. Rectè sensit Seruorum Religio, cum plures statuit eiusdem ordinis patres Henrici lateri tenere semper affixos, vt ab illius doctrina, rectoque viuendi instituto, & sapientiam mutuarent, & solidæ virtutis argumenta depromerent, Meritò ad Henrici responsa, velut ad Apollinis Delphici oracula, diuertebant in turbidis mortalis theologiæ rebus Hetruriæ magni Duces, periculum semper in eo consilio veriti, quod vel non suasisset Henricus, vel suffragium ab Henrico non accepisset. O Henricum fidelem in regno socium,

non

non coronæ, ſed curarum, oneris, non honoris. Quanti æſtimabatur à ſacra regularium Congregatione, ad quam cùm in ſpiſſis negotijs eiuſdem ordinis Patres confugerent, illa omnes Henrico cauſas demandabat, vt modum omnibus pro ſua prudentia reperiret? Verùm alia fortaſſe grauiora meam ad ſeſe poſtulant orationem; cùm inſerendæ in hominum corda pietatis ardore ſuccenſus, celebrioribus Italiæ pulpitis verbi diuini diſſeminator intonuit, vt ſordentes in cęno vitiorum homines ad cęlum lacteo facundiæ candore transferret. Poſſem hic vrbes recenſere plurimas, in quibus mirifico Chriſtianæ reipublicæ prouentu, concionatoris partes egregiè perſoluit; ſed vereor ne ſoli radios adiungere videar, aut clariſſimam in dubium vocare veritatem. Adſtipuletur meis dictis Ariminum, Parma, Lauda nouum Comum, vbi nunquam intermorituram nominis celebritatem dicendi copia conciliauit; adſtipuletur Verona, Patauium, Mantua, Bononia, Regium, Mediolanum, Piſæ, Genua, Florentia, quæ ſuis pene ſedibus conuulſæ, torrente multitudinis inundante, feruebant in templis. Teſtem appello pulcherrimi huius templi ſpatium digniſſimum; imò Romam appello vniuerſam, quæ ſicut; olim à Ciceronis ore ſuſpenſa pendebat, ita ab Henrici facundia abſorbebatur in Deum, ſibique mortua videbatur, dum ne in audiendo quidem reſpiraret, aut ſi mortua fuiſſet, à viuida eloquentia vitam ſperabat immortalem. Non hic murmur obſtrepebat, non ſtrepitus inſona-

ſonabat, non ſonitus inſuſurrabat; dabatur ipſi reſpirationi quies, niſi fortè aliqua ex audientium pectoribus ſuſpiria elicuiſſet Henricus. Sibi habeat ſuas Philippus haſtas argenteas, quibus acies proſternat armatas, ſuum auro congeſto adrepentem præmittat aſellum, vt ciuitates excindat: Henricus ad euertendam obſtinatæ voluntatis arcem, & inflectendos ceruicoſæ impotentiæ capitones, ſolam vſurpat eloquentiam, niſi potius aureo preſidio linguæ munitus perrumpit animos, ad deditionem impellit. Erat illi pro fonte ferax ingenium, pro alueo ſuggeſtum ſententiæ pro vndis, verba pro arenis, pro fęcunditate doctrina; cumque fluuium eloquentiæ translationum imbre, figurarum confluxu, argumentorum fluctibus auxiſſet, quaſi ſe intra ripas continere non poſſet, in aures auditorum labebatur. Non ego mirabor, quòd pluribus illum domibus Religio præfecerit, Prouincialem renuntiarit, ſtudiorum moderatorem aſſeruerit, Viſitatorem generalem elegerit, cùm pares ad onera quæcumque vires haberet. Sed tunc reuera debitum ſuis meritis apicem Henricus attigit, cùm ſine captandæ gratiæ choragio, ſed ſola virtute, quæ omnium animos incredibili admiratione pulſarat, ſine prehenſatione, ſine ambitu, conſpirantibus omnibus ſuffragijs, anno ſæculari, Romæ, Generalis tum ſtrenui ordinis Antiſtes ſalutatur. Exinde porrò quanta vigilantia excubuerit, quàm ſenatoria ſolertia animnduerterit, ne regularis inſtitutum diſciplinæ labaſceret, ne primus initæ

re-

religionis ardor extingueretur, ab ipso illius nomine diuinitate, qui ab officio pastoritio nomen deriuauit Henrici. Quamuis enim grauioribus innumeræ familiæ curis esset implicitus, & cogeretur animum ad plura conuertere, communia tamen officia non destitit exequi; sed cùm leges alijs præfiniret cum Atheniensibus, legibus obtemperare meminerat cum Spartanis. Vix ad clauum sedere cepit, cum regulas religionis, efflagitantibus generalis comitij Patribus, ad meliorem methodum reuocare constituit, obliterare difficiles, emollire asperas, enodare dubias; vt vbi maxima legum esset dignitas, ibi minimum exerceret authoritatis. Nouerat Henricus, multas exquisitas leges argumentum esse malè administratæ ciuitatis, nec esse opus implere porticus literis, aut eburneas ad omnium intuitum suspendere tabulas, sed quod digitus breui labore conscripseret, tota manu complere. Non illos imitabatur, qui Neroniana toruitate oculos desigunt in aliquem, vt configant, qui terrico vultu deterrere gaudent sibi ipsis formidolosi; qui religionem supercilio, vt Atlas cœlum humeris, effulcire se putant; sed eumdem se cum alijs existimabat, paremque omnibus: tantò ceteris maior, quo melior. Sileantur illa effrenatæ crudelitatis prodigia: oderint dum metuant; obsolescat Vitellianæ sæuitiæ memoriam: optimè olere occisum hostem, melius ciuem: Henricus teterrimæ politiæ aphorismos pertæsus, ipso amore sibi timorem conciliabat; tam prodi-

digiosum fœdus illius in pectore maiestas, & amor, veteri composito dissidio, percusserant. Procul ab Henrico catenata nouis iussis imperia, procul onera importabilia, quæ ne digito quidem alij mouerent, ille semper præmisso iubebat exemplo: Res est omnino ardua, Patres amplissimi. ita publicis implicari negotijs, vt ad priuatas curas expedire se possit aliquis; ita se totum alienis deuouere officijs, vt ad sui beneficium perfectam quoque operam collocet: Tua laus, Henrice, qui inter tot supremi muneris labores, & tibi, & alijs abundè sufficeres, alijs oculus, tibi manus. Loquatur aureum illud opus, quo Gandauensis Henrici paradoxa summa ingenij dexteritate, enodas, enucleas; perinde ac non ab alio, quàm ab Henrico lucem mutuare posset Henricus. Loquatur altera pars, quàm improbo studio compilaueras, & iam iam, prælo submittere destinaras, nisi, ad eas theologiæ veritates in diuinæ naturæ speculo conspiciendas, diuina te veritas aduocasset. Loquantur excitata ad solidandam in tua religione virtutem Florentiæ, Bononiæ, & alijs in vrbibus lectissimorum adolescentum Seminaria, ad quæ, post emissa cœlo vota, florem iuuentutis transmitti iussisti, vt omnibus pro captu disciplinis imbuerentur. Loquatur instauratum penè à fundamentis Castrinoui Collegium, exaggeratique in maiorem laxitatem parietes, non depromptis à religionis erario pecunijs, sed fusis pretioso labore sudoribus: vt cuius olim familiæ filius extiteras, eiusdem

te quoque oſtenderes eſſe patrem. Quid proferam de æſtuanti in Deum pietate, qua torrebatur; quid de eximio in Diuos cultu; cuius ſatagebat? Quantùm ille laborauit per P. Nicolaum Cae. Cremonenſem Procuratorem ordinis, ſolertiſſimum hominem, in Romana curia verſatiſſimum, viris principibus vnice carum, vt Beatus Philippus Benitius, quintus eiuſdem ſodalitij præſul integerrimus, in albo ſanctorum deſcriberetur? Extruxit ille in monte Senario ædiculam, qua fons ille ad teſtandam Philippi ſanctimoniam ad hæc vſque tempora erumpens, nobiliori pomærio ſepiretur. In hæc ſe antra recipere cupiebat Henricus; ad confragoſas haſce rupes, tamquam ad ſuos elyſios, conuolare flagrabat, vt vacuum ab omnibus curis animum aſſiduæ rerum cœleſtium contemplationi poſſet adijcere, & aſperrimis emaciatum corpus obdurare ieiunijs. Siſte, quid animo moliris Henrice? quid ſolitudinem anhelas, qui ſemper viuis in ſolitudinem, licet numquam minùs ſolus, quàm cùm ſolus? non ſatis membra ſtudijs delaſſaſti, vt velis duriori te exilio mulctare? Oſtraciſmi te lege virum cæteris præpollentem obſtringis? non perluſtraſti magnis itineribus prouincias ordinis vniuerſas, niſi ſtudeas te denuò in luſtra montium inferre? Nimirum ſic agreſtes Curij, ſic veteres Coruncani, ſic nomina reuerenda Fabritij, cum induciæ bella ſuſpenderent; inter aratra viuebant; & ne virtus quiete langueſceret, depoſitis Capitolini Iouis in gremio laureis, triumphales viri ruſticabantur. Sed heu

heu nos miseros? Vbi enim ad præruptas montis Senarij latebras decernis adrepere, te Deus ad vernantia cœli tempe, ad amœna paradisi vireta sustolit. Ægrotauit, Auditores, Henricus, tuberculo in manu dextera tumescente, quod posteà venenato humore per totum brachium serpens, & sub axillam congesta sanie recrudescens, complorantibus præ acerbo dolore vniuersis, enecauit. Portendebat illud tuber, mutilandum à religionis corpore brachium firmissimum, cuius robore præstantissima congregationis munera patrabantur, Deseuiebat huiusmodi morbus ad cordis, vsque fibras; quia Patrum deliciæ, sapientum amor, religionis corculum, vno verbo, Henricus debebat extingui.

Iam verò quibus vos ego verbis reficiam, Patres, quibus ego soler insolabili dolore consternatos? Non hoc præcipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignauo questu; sed quæ voluerit, meminisse; quæ mandauerit, exequi. Repetite animo, qua constantis animi fortitudine, suam dicamne, an vestram? ipse calamitatem sustineret, dum ægritudine dirissima conflictatus, neruorum contorsione factus dolorum antistes, ideò tantùm viuere se putabat, quia doloribus angeretur, nisi fortè in Angeroniæ gremio, obstetricante patientia, doloris filius quotidie adolescebat. Colluctatus est strenuissimè plurium interuallo mensium, non tam in arena, quàm cinere; cum morbo grauissimo, ac in lectulo, tamquam in theatro virtutis, Antæi fabulam æmulatus, in

ipsa deiectione surgebat, vt meritò diuturna luctatione vulneratus doleret in bracio. Refricate memoriam postulatæ à circumlugentibus veniæ, recolite, quo animi ardore requisita Ecclesiæ Sacramenta susceperit, reuocate in mentem saluberrima vobis relicta consilia, ad humilitatem, ad paupertatem, ad maiorem profectum hortamenta perpendite, non vobis ereptum, sed cœlo collocatum Henricum putate. Habetis Elisæum Mazzonium quem ad eiu dem fastigium honoris primùm in interregno non tam admirandæ merita virtutis, quàm ipsæ vestri sodalitiæ leges euexerunt, quasi præconcepta anticipatione diuinantes suæ familiæ maiores stemmati gentilitio programma suffixerint: IN LEGE DOMINI. Etenim cùm totius ordinis procurator generalis legum instituti propugnator acerrimus, nihil de constitutionum robore detrahi summoperè cuperet, à summo Pontifice, non sibi demandari, quod poterat, sed Elisæo deferri prouinciam, quam eius merita deposcebant, enixè contendit. Et sanè si erepto per currum ignitum Elía, pallium illius in Elisæum cecidit; cui tantæ pallium dignitatis deserri conuenerat, nisi Elisæo, in quo spiritu Henrici duplex efferuescit? In hoc igitur vestrum solamini dolorem; in hoc vestras detergite lacrymas: vno vobis sublato, alterum non deficere gloriamini.

Dicebam.

In

In parentalibus Illustriss. & Excellentiss. Principis MICHAELIS PERETTI

EPICEDIVM.

Habitum Romæ in templo sancti Ioannis à Pinu.

Anno Domini M.DC.XXXI.

ITa ne igitur ad hoc me officium fortuna detrusit, vt alienas semper calamitates, querula veluti præfica deplorarem? Ita ne suggestum Romæ nunquam ascendero, quin, atratis coram auditoribus, mortuorum epicedia decantem? Meis igitur sic erit in fatis, vt occidentem continuò solem venerari compellar? Erit mihi locus iste pro orchestra, vnde tragici euentus catastropham lugubri cothurno condoleam? Igitur sidus illud fasciæ Perettinæ, quod non tam gentilitios montes, quàm Romanos colles propitio lumine collustrabat, funestum mihi vertetur in cometem? Terni illi, æternique montes vicem subibunt Caucasi, ad quem nouus ipse Prometheus excrucier? Damnabor ego ad Perettinos montes, quasi ad Latomias, vt ibi sepulchrum orationis scalpro defodiam? Satis heu satis nimium Italia suis cladibus inexplebilem mortis ingluuiem saginasse deberet; satis in Insubriæ theatro sanguinis, & cadauerum exposuit insaturabilis pestilen-

tiæ, ac ferri libido; Romanam hanc vrbem, amorem orbis, ac mundi cordulum mors iniqua vulnerare non debuit. Vnus erat, vnus ſupra ceteros MICHAEL PERETTVS glorioſi nominis Princeps, qui egentium turbam auidæ morti, profuſis opibus ſubducebat, iſtum, quò efferatius debacchare tur, proſternere voluit, vt in vnius vitas plurium improba falce reſecaret. Sed quoniam mors æqualis eſt omnibus ſolumque obliuione apud poſteros, vel gloria diſtinguitur, immortalem memoria nominis, facinorumque præſtantia contendam eſſe Michaelem, qui in omnem ordinem tot beneficia congeſſit, tot virtutis eximiæ monumenta ſeræ poſteritati conſignauit.

Et verò non ego exordiar ab ouo infantilis ætatis crepundia relegendo; non adoleſcentiæ florem longinquo ſermone delibabo, neque enim heroem aliquem Apinæ, & Tricæ conſtituunt, ingenteſque animæ in ſuarum numero laudum recenſeri deſpiciunt, quod in teneris annis vel gladium cum Achille arripuerint, vel in arundine longa cum regum filijs equitarint. Non relicta à maioribus illius, ad vrbis amplitudinem regalis planè animi trophæa indigitabo; non enim fas eſt, Romæ aliquem in locum oculos intorquere, quin noſtris occurrant obtutibus Sixti Quinti, Pontificis illius verè Maximi beneficia, erectæ pyramides corrodente vetuſtate diſtractæ, columnæ locis priſtinis reſtitutæ, templa inſanæ molis excitata, palatia cœlum ferientia, xenodochia diuiti cenſu dotata, bibliothecæ ad Ptole-

mæi

mæri inuidiam libris innumeris locupletatæ, aquæductus vberi venarum collectione, sinuoso tractu, in vrbem perducti; vt Sixto sedente verius, quàm Tito imperante, redditam sibi Romam enuntiare possimus; possit ille Augusto meliùs gloriari, vrbem non restaurasse, sed instaurasse, lateritiam reperisse, reliquisse marmoream. Septem Roma vetus ad cęlum colles erigebat, Sixtus montem suum ceteros supra montes assurgere voluit, dum Vaticani templi testudinem intulit nubibus, ac cœlo proximam, in terrenum veluti cęlum arcuauit. Loquitur satis æneo pectore statua illa ærea Sixto adhuc viuenti in Capitolio collocata, vbi illum Senatus populusque Romanus ob quietem publicam, compressa sicariorum, exulumque licentia, restitutam, annonæ inopiam subleuatam, vrbem ædificijs, vijs, aquæductu illustratam, præclaro sanè elogio LIBERTATIS ASSERTOREM appellat. Loquitur Cardinalem Montaltum D. Andreæ templum à D. Petri templo secundum, loquuntur puerorum, viduarum, opificum turmæ per vrbem palantes, loquitur Roma tota aurei sæculi reparatorem, dum arescentem pauperiem aurea pluuia refecit, virginitatis flores aureo rore seruauit, labantes familias aureo scipione sustinuit, carcęrum vectes aurea lima dissecuit, fluctuantes animos aureis anchoris obfirmauit, seminudos omnes aureo vellere conuestiuit. Neque ego silere possum Andream ex eodem stemmate Cardinalem, qui suscepta à Clemente VIII. purpura, eodem exarsit studio pietatis, piorum locorum pa-

tronus, toti cariæ vnicè carus congregationis nostræ amantissimus, quem vtinam mors inuida tam immaturè non rapuisset? haberemus haud dubiè singulare aliquod amoris præcipui monumentum. Ad Michaelem flecto Romæ vniuersæ hisce diebus ereptum, vt in illius laudibus triumphet, an lugeat oratio? Lugere profectò deberem in atrati proscenio templi, in pullatis omnium ferè vestibus, in lugubri cenotaphij apparatu, vbi cerei lucentes non tam ardore flammarum, quàm doloris teneritudine colliquescunt. Sed illorum ploretur interitus, quorum vita sine laude pertransijt; ad lætiora officia me prouocant ista lumina, quæ non ardent, vt egregij Principis parentalibus illuceant, sed vt meliores vitæ diem, facibus cumulatis, accendant. Quo loco non opus habeo, anteactam vitam prolixa oratione retexere; nemo enim ignorat, quàm sanctè primam illam ætatem obierit, qualiter sacris rebus addictus probitatis institutum coluerit; quàm ardenti in Virginem, cęlitesque alios religione flagrauerit. Vnum Herculem Gallia celebrat in biuio prudentem; vnum Vlyssem Græcia prædicat, aures sirenum cantionibus oppilantem; vnum producere poterit Roma Michaelem, in lubrica ætate constantem. Ad illa digredior, cum sub Vrbano VII. primum, mox sub Gregorio XIV. Ecclesiasticæ militiæ generalis ducis personam egregia virtute sustinuit, vt Scipionis ad instar Africani, non militem se à matre iactare posset esse progenitum, sed imperatorem. Exultare poterat,

terat, & tanto ſub duce triumphare Romana militia, quidni enim irruentes barbarorum copias quocumque in articulo profligaſſet, quę Michaelem habebat imperatorem, Dei ſcilicet fortitudinem? Quid formidaſſet exercitus iſte, licet è ceruorum grege ſtipatus, inimicorum acies ferro munitas, & odio; ſub Perettino Leone? Quidni per inuias, & obſeptas cautibus vias irrupiſſent Romanæ legiones, quibus non aquila præcedebat aurea, ſed ſidus aureum prælucebat? Si Eccleſia, ciuitas eſt ſupra montem poſita, ad quam excindendam adrepere non poſſint fumigantes inferorum centuriæ, quo collocabatur ſecuriùs in monte, quàm in Montalti montibus inconcuſſis? Gauiſa eſt vniuerſa Flaminia; cum renuntiatum exercitus imperatorem Michaelem accepit; introſpexit enim erectum illius ad glorioſa quæque facinora animum, cognouit indolem planè Romanam, quæ ſciret agere, & pati fortia, antiqunm in illo Cæſarem reuixiſſe putabat, cuius virtuti bellicæ fortunam ipſam ceſſiſſe perhibent, quòd eam redderet, in qualibet alea, pro ſui voluntate propitiam. Quid cum à Paulo V. equitatus generalis præfectus eligitur, vt quæcumque calamitas ingrueret, eximia celeritate compeſceret, chimæramque omnem diſcordiarum, ſuis equitum alis, nouus quaſi Bellerophontes, confoderet, iugularet? Quid cum Flandriam, Germaniam, Angliam, aliaſque regiones ingenti ſeruorum comitatu luſtrauit, principumque animos arctiſſima ſui beneuolentia deuinxit, annè

ſibi gloriam Vlyſſis vendicaret poterat;

> Qui mores hominum multorum vidit, & vrbes?

Quid de profuſa tanti Principis munificentia memorem, qui plures terrarum orbes non ſubigendi, ſed largiendi deſiderio complexus, ſuæ facultati fines, non liberalitati potuit inuenire? Quotieſcumque pauperem in itinere Michael offendiſſet.

> Præceps illa manus fluuios ſuperabat Iberos
> Aurea dona vomens,

vt Artaxerſe melius, non longam ob manum Longimanus, ſed liberalem ob largitionem Largimanus, celebri poſſet agnomine, nuncupari. Quoties viſus eſt, inter libellos ſupplices lectitandos, vel audiendos, ad egenorum indigentiam, & vultu, & voce, & lacrymis commoueri, perinde ac Chriſtum illorum habitu perſonatum aſpiceret? Quæ religioſorum cœnobia, quæ monialium conclauia, quę puellarum aſceteria in hac vrbe numerantur, quibus ab inopia ſubleuandis, ſummam non Michael opem, non operam collocarit? Nomenti, in oppido illo Perettinæ ditionis, Patribus religioſiſſimis, quos Capuccinos appellant, laxum vaſtè Collegium à fundamentis erexit, Eccleſiam ſacra ſupellectili locupletauit, diuinum in ea cultum omni auxilio promouit. Sed quamdiu aliunde Perettinæ pietatis argumenta deriuo? Vos appello huius ſodalitij moderatores, vos beneficam huius Principis prolixitatem edicite, quàm ſępè, corrogatis pecunijs, veſtrum fouebat inſtitutum, quàm frequenter viros

ęre

ęre alieno obſtrictos, dilapidatis opibus eximebat è carcere? Nimirũ nouerat, Tarpeiam olim arcẽ Sabinis inuadentibus auro congeſto, patuiſſe; nouerat, nullum adeò munitum reperiri locum, quẽ auro onuſtus aſellus non aperiret. Ibitis, ò captiui, non ferreis amplius compedibus irretiti, ſed aureis catenis impliciti, ex vna captiuitate in alium carcerem, ſed amoris, Michael, dum æs perſoluit alienũ, veſtrã oppignerat ſeruitutem. Animis è purgatorio igne ſuſcipiendis, vnum Deus Michaelem præpoſuit; corporibus è cruciaria cuſtodia ſubducendis, Michaelem alterum pietas Romana præfecit. Percurrite vos regiam externi oris maieſtatem grata cũ hilaritate cõiunctam, non enim ille frontis lumen amabile Stoica ſuperciliorum nube tenebrabat, non arridentis fortunæ vento diſtentus intumeſcebat, Thraſonum more, ſed Leonem gentilitium vnguibus pyra tenentẽ, veri Principis ſymbolum imitabatur, vt maieſtatẽ leonis, & pyri dulcedinem copularet. Stultitiam patiũtur opes, cecinit ille, pluresque diuitiarum typho ſic inſoleſcunt, vt in Iouem ipsũ armare manus, ac inſtar gygantum deturbare de ſolio velle videantur; montes enim vanarũ cogitationum aggeſtu ſurgente, in nubes conuectant, ac de ſpolio cęli meditari creduntur: Michael Perettus, cũ tanta ſummorum Pontificum gratia floreret, cum tot redditus in proprio lare cenſeret, cum prinras in Eccleſiaſtico Imperio prouincias obtinuiſſet, adoratus à ciuibus amatus à regibus dilectus imperatoribus, ita in ſua ſe pelle continuit, vt nunquam illum populi plauſus è ſtatu men-

K 6 tis

tis eiecerit, regum amor inflauerit, imperatorum dilectio dementarit. Oderat ille summopere veteratores, nationem comædam, græculos esurientes, quos Palatij tineas Constātinus, opum vernes Anaxilaus, canes regios Diogenes, amicos Ixionicos Heliogabalus appellabat; pati non poterat, ore mellito suis illos auribus blādiri, ac veluti curiæ Protheos quamlibet personam induere; nesciebat Michael cordis, & linguæ dissidium, cum ipsius cor satis abundè loqueretur, vel tacentis in vultu. Sed quorsum ego tot laudet congero, vt conceptus animo dolor, vulnerum veluti refricatione, recrudescat? Decessisti, Princeps Excellentissime, eo planè morbo, quò Sixtus auunculus; ille totum in capite morbum latitare conquerebatur, te in summa capitis parte desæuiens ægritudo confecit, tunc Romanæ caput Ecclesiæ deperijt; nunc Romanorum caput nobilium è viuis excessit. Aquosus ille humor tuo è cranio diffusus nostras ominatus est lacrymas, perenni riuulo duraturas. Lugebunt ciues ereptas sibi Romæ delicias, plorabunt virgines nouissimo auxilio destitutæ, eiulabunt pueri ablatum sibi parentem, cuius in altis montibus fundamenta locauerant. Sed abstergamus ab oculis lacrymas, neque enim mala mors putanda est, quam bona vita præcessit. Fruere Michael, quas adiuisti, vt piè credimus, post exhomologesim, sacramque synaxim paradisi delicijs; ad cœlestem enim prædam ascendens, sicuti leo, apertis gloriæ oculis animi, accubuisti, & occubisti.

Dicebam,

IN

In Funere AVGVSTINI SPINOLÆ

In Collegio Clementino Conuictoris.

MODONIA.

Dicta in eodem Collegio anno Domini *M. DC. XXIX.*

O Nunquam ſatis diuturnas generis humani delicias? ò vitam ſolſtitiali citiùs herba pereuntem? ò citatiſſimum mortalis vitę curriculum? In ipſo igitur annorum vere, roſa ſiccabitur adoleſcentiæ? In ipſo virentis ætatis initio, flos adoleſcentum areſcet? Igitur dum plures ab ortu ſibi pollicetur annorum decurſus, ab occaſum repentè vita properabit? Mirabar Auguſtine, tàm precocem mentis aciem, tàm lynceum ad obſcura quæque mirabar ingenium, calamitatemque heu quàm acerbam, mecum ipſe verebar; imò citò periturũ te ſuſpicabar, niſi citò nimis perijſſes. Scilicet quæ arbores, luxuriantium pompa ramorum prę maturè adoleſcunt, tardis nequeunt vmbram explicare nepotibus: ita cũ tui dotes ingenij ſe ſpecioſiùs in adoleſcentiæ virore proferrent, lugere poſſumus, non mirari, præpropera tę morte collapſum. Verùm illud dolorem leuare noſtrum poteſt, Sodales optimi, quòd ſi adoleſcentem virtutibus addictum amiſimus,

mas, virtutes illius, quas imitetur, non exciderunt. Et sanè dum Augustini primam educationem mente perlustro, succurrit animo, non illum, quamuis patritio è genere, in thalamis, aut gynecæo puellarum, non adipe, non auium pulpamentis molliter fuisse nutritum, sed more Spartano sub sanctissima disciplina, ad virtutes tùm corporis, tùm animi capessendas institutum. Non matres illæ sunt, sed nouercæ, quæ liberos, quasi Sardapali posteritatem, enutriunt, masculorumque vigorem voluptatibus frangunt, antiqua Medea ferociores, dum puerorum corpori, deliciarum luxu blandientes, animum nimia mollitie, trucidant. Parentem Augustinus habuit matronam lectissimam, adhuc superstitem, quæ Corneliæ Gracchorum matris æmula, gemmas suas, non in scrinijs ostendit, sed in filijs, tunc existimans, in publicum prodire se posse eleganter ornatam, cum aureos potest mores sibi adscibere liberorum. Quis verò referre valeat illam indolem, qua non tàm à natura formatus, quàm conformatus educatione, ad induendam quadrati hominis imaginem, cereus Augustini animus flectebatur, nisi vos ipsi adolescentes mœstissimi, qui fuistis, vt in conuictu sodales, ita virtutis æmulatores? Duo in Clementino Collegio gymnasia frequentauit, & humaniorum literarum, & literarum reginæ eloquentiæ: in istis quàm versatilli ingenio singula perlustrauit, quàm auida mente doctrinam omnem absorbuit, quàm ardenti studio dicendi canones deuorauit? In humanioribus literis, tanto cum fœnore benè collocati laboris, annum impendit inte-

integrum, vt propositum quodlibet argumentum, Apolline non inuito, statim numeris illigaret, aut copiosa solueret oratione. Rethoricam ille deperibat, cuius adipiscendæ tanto studio flagrabat, vt cum iam totum eloquentiæ stadium strenuè, percurrisset, & lauream minimè ingloriam in vmbratili puluere comparasset, denuò tamen in eadem voluerit arena desudare, præstantiores palmas, iterato certamine, non tyro, sed veteranus referre, Ridebat illos, qui grammaticæ rudimenta præteruecti in dialectice syrtes impingunt, aut iurisprudentiæ gymnasia perrumpunt; saniori ille consilio, duos annos oratoriæ statuit facultati reponere, vt donum illud, quò distinguimur à psittacis acquireret, benedicere. Nouerat egregius adolescens, eloquentię spatia non angusto limite circumscribi, sed interminatis finibus in immensum excurrere; nouerat, antesignanum rhetorum Ciceronem, in Romano foro dominum comitiorum, Asiam nihilominus peragrasse vniuersam, & sub eximijs dicendi magistris annos quamplurimos deuouisse, tandem Apollonio oratori se tradidisse, vt ipse loquitur, recoquendum. Quo in studio quantum promouerit Augustinus testes appello vos eloquentiæ candidatos, qui ingenium illius fœtum semper nouis rebus, nunquam effœtum admirabamini, testes prouoco domesticos vestri gymnasij parietes qui in menstruis de re poetica disputationibus illius voce personuerunt; testes nuncupo huius Athenæi vastitatem, angustum illius virtuti theatrum, vbi purpuratis coram Patribus, & amplissimis au-

auditoribus, in clarissima Romanorum principum panegyri sæpissimè perorauit. Nimirùm tàm diuitem dicendi supellectilem sibi comparauerat Augustinus, vt quæcumque res incideret, de illa copiosum, non ablegatis eloquentiæ veneribus, sermonem contexeret, vt nullum à gymnasij moderatorem sibi præfiniri argumentum postularet, cum ipse sibi sufficeret, ipse sibi satis vberem rerum segetē in horreo memoriæ collegisset. Quid de proprij honoris æstimatione proferam qui si aliquando gymnasticam alijs fortè curis implicitus lucubrationem non persoluisset, anxius, citato gradu, antè discipulos præcurrebat ad præceptorem, illud exinè contendens, nè sibi, in publica gymnasij frequentia, mulctam velet irrogare, se postero die necessariam culpam acriori studio pensaturum? Quid quòd nunquam, nisi, obtenta à moderatore facultate, ludo abstinebat, nunquàm diebus pro festis domo egrediebatur, nisi prius ab eodem Institutore, exposita causa dimitteretur? Nolebat enim Augustinus, vllam maioribus molestiam afferre, quinimò cum socijs ità se mitem exibuit, vt licèt à clarissima Spinolarum gente natalia cognosceret, licèt eximijs prępolleret diuitijs, licèt præstanti mentis acumine donatus esset, nunquàm tamen in fortuna sic arridente intumuerit, nunquàm fastosas cristas erexerit, sed æquabilem semper in omni euentu rationem vitæ seruauit. Sed tua me pietas vocat, Augustine, quæ erga Deum, erga beatissimam Virginem rapiebaris, cum huius, vt loquuntur, officium singulis diebus summo cum animi

sensu

ſenſu recitares, cum ſtatas preces in genua prouolutus eſfunderes, cum delicatum alioqui corpus indicto ieiunio conflictares. Solemne eſt noſtri Collegij adoleſcentibus, ſingulis Saturni diebus, cuſtodire ieiunium, niſi fortè maiorum conſilio, vel ita ferente temporum conditione, legis conſuetudo vertatur. Auguſtinus nunquam ab incepto inedię inſtituto dimoueri potuit, & licèt alijs interdum in hebdomade diebus temperaret à cibis ſabbatho nihilominus, reperito rurſus ieiunio, vires atterebat, nouaque frugalitate corpus emaciabat. In ipſis Beatæ Virginis peruigilijs ſeueriorem ſibi victum definiens, panem ſolummodò, & vinum ad reficiendas quoquomodo delaſſatas literarum ſtudio vires adhibebat, optimè intelligens, tunc animum delicijs depaſcitu cœleſtibus, cum terrenas dapes venter incipit eſurire. Intueor ſingularem Auguſtini pietatem, dum ſacram hanc Beatæ Virginis aram intueor, quam ipſe liberali profuſione columnis ornauit, quas auro induſtrij artificis opera, dimidiatis cum Cæſare Areſio Mediolanenſi patritio ſumptibus, iuſſit elegantiſſimè obduci: non vt ſuæ terminum pietati figeret, ſed vt ſuum erga cœli reginam, obſequium columnarum teſtimonio, migraturus è vita confirmaret. Sed maiora me mouent in tàm præclaro facinore, ſcilicet ſtemmata illa gentilitia, quæ columnarum epiſtilijs intercepta cernuntur, inuito fuiſſe Auguſtino ſuffixa, cum Beatiſſimæ imaginem Virginis, ad omnem inanis gloriæ auram euentilandam, cupiuiſſet apponi. Quid de ſolertia in ani-

animo à vitijs eluendo prosequar Auditores? bis in mense, singulis quindecim diebus exactis, cœlesti se pabulo, ac sacris epulis reficiebat; octauo quoque die exhomologesi peccatorum maculas abstergebat, ne vnquam teterrimi hostis tyrannidi vllum in corde aditum aperiret. Proh quantis fluctuantis conscientiæ stimulis vexabatur, quàm acerbos experiebatur carnifices illos implicatæ mentis aculeos, quos scrupulos vocamus, vt illis agitatus diurna, nocturnaque luctatione perculsu nulli rei posset animum huiusmodi perturbationibus obsessum adijcere. Statuerat Augustinus vniuersas vitæ transactæ culpas solemni expiatione delere; statuerat Somaschensis ordinis habitum, vbi primùm licuisset, induere, cum repentino præuentus interitu, è viuis ereptus ordini adscribitur angelorum. Illud vsurpare solebat frequentiùs, se veluti piscem esse, qui per liquidas aquarum semitas irrequieto motu discurrens, in extensa tandem retia defessus illabitur, cum ipse quoque supernis sæpè iactatus commotionibus, humanas per curas cogitabundus erraret, tandem vastissimo Religionis ambitu deberet intercipi. Diuinasti, Augustine, sed heu quàm infausto euentu; non enim viuus Religionis rete peruadis, sed mortuus in Patrum societatem deueheris, non in claustra, sed in sepulchrum: Sed me miserum, quo impegit oratio, vt dum per tuas laudes lætabunda vagatur, ad lapidem tui sepulchri collisa subsisteret? In quo tibi fui iniurius, vt de amico præficam agere me compelleres? Cur hoc tempore, quo tempore ad comœdias Satur-

turnalia nos prouocant, ad tragœdias tuis nos parentalibus excitasti? Sed doleant alij, & eam fortunam à suo capite auertant, vt subitario exitu præripiantur è viuis; ego ex hoc maximè titulo cęlo acceptum fuisse Augustinum deprædicabo, quòd suscepta hesternis diebus plenissima culparum omnium expiatione, cum thermas illas Diocletianas, modò D. Mariæ Angelorum templum vastissimum, non profanis aquis, sed lacrymarum imbre perfudisset; cum ædem S. Mariæ Maioris ad niues niueo candore precabundus inuisisset, integer, in suo sensu occubuerit. Sempiternum venerabatur numen Iulianus Imperator, moriens ex vulnere quòd non longa morborum asperitate, vel delicatorum fine decederet, sed in medio cursu florentium gloriarum subitum meruisset è medio digressum: summam vitæ fælicitatem in repentino interitu Plinius reposuit; vt etiam finem vitæ commodissimum in quadam cœna inopinatum, celeremque magnus ille diactor edixit, cum magnę heroum animæ non detrudantur in corpora, velut in carcerem, sed ad egregia facinora membris exceptæ statim euolent, cum libuerit. Non igitur Augustinus cum doloribus diuturno est tempore luctatus, non ingrauescente languore, viribus paulatim destitutus, non longo febris pestilentis agone, conflictatus, sed quieto, sed tranquillo vultu suspirauit potius, quàm expirauit. Cor sibi tantummodò sentiebat obsideri, viscera premi dolebat interiùs, fortasse, quia nostra corda dolore torquenda acerbissimo prętimebat. An potiùs cum spinis dolorum in vita carue-

caruerit Augustinus Spinola, rosa Collegij, spinas in morte voluit experiri, cum rosæ quoque in ariditate languentes, & ramusculis spoliatæ spinis acrioribus obuallentur? Non ausa est mors præmissis, vt solet, nuntijs Augustinum inuadere, sed fraudolenta vasritie, clandestinis insidijs, non falce, sed telo, non aureo, sed ferreo cor illius terebrauit, vt meritò doleret in corde. Proficiscere, Augustine, ab illa Virgine exceptus, quam semper animo coluisti, nosque tuo mœrentes interitu, de cœlorum specula contuere; septimus eris Clementini Collegij cœlo additum sidus. Interim cebrò subeat vobis in mentem, Sodales optimi, natiuitatis exordia non raro fines esse nascentium, & in hoc vitæ stadio, qui certant, pręcipitare, non currere; inter metam, & carceres interdùm vix passum diuidere, vtramque extremitatem eodem pede contingi & quæ inducit, & quæ educit.

Dicebam.

BRAS-

BRASSICÆ ELOGIVM.

Habitu Romæ in Classe Rhetoricæ Collegij Clementini.

PLacuit aliquandò nonnullis elapsi temporis oratoribus in tenui diligenter opere laborare, vel vt versatilis aucuprentur famam ingenij, vel vt animum grauioribus delassatum curis, dum festiuis argumentis incumberent, studioso velut otio recrearent. Columbam carminibus Aruntius Stella defleuit, extulit laudibus publicem Calcagninus, culicem Virgilius, muscam Lucianus, locustas Iodochus, lutum Maioragius, ebrietatem Tornerus, caluitium Synnesius, ignorantiam noster Rugerius, neminem Huttenus, vmbram Ianus Dousa, ipsum nihil Ammonius. Horum ego quoque secutus exemplar, Auditores, vt maiorum auspicijs adolescerem, in eam sum mentem adductus, vt Brassicam nobilem adeò plantam commendatione prosequerer, non vt aliorum parem labori famam venarer; sed potiùs vt specimen aliquod studiosi conatus, in vmbra Rhetoricæ palęstræ præferrem. Scio, male recoctam me crambem delicato vestro palato allaturum, dum de Brassica dicere instituo; nihilominus, quoniam cineralibus hisce ferijs nostra ieiunia teneriores cauliculi subleuant, illorum laudes facili vos aure suscepturos existimaui; quia

quia quibus corpus depaſcitur, illorum recordatione animus plerumque delectatur.

Tanta igitur eſt Braſſice dignitas, ac præſtantia, vt ſeueriores Philoſophi illius præconia celebrare voluerint, Chryſippus medicus integrum Braſſicæ volumen ſacrarit, Pythagoras diſcipulis commendarit, Cato encomium deuouerit, Plinius pluribus ſit proſecutus. Etenim pennes Braſſicam ſtat principatus hortorum, gloria herbarum, geneæ decus, eſt illa minorum regina olearum, anni delicium, Apicij luxuria, menſarum Helena, cœnarum lautitia, terræ corculum. Videbitis in agro ſubacto Tritianum caulem firmo ſurgentem in caudice, luxurianti proceritate ſe tollere, corpore in orbem porrecto, in latitudinem toroſo, criſpa folia in ſcutum arcuata ſibi ſtipantem, rorem de ſudo cœlo ſorbentem, ac liquentibus veluti margaritis, gemmatum, quid iucundius? Videbitis Pompeianum ſtolone tenui ſuſfultum, reſupina per gyrum folia reflectere, medioque ſinu flauentes flores, ac teretes exporrigere; Brutianum ſcapo fluctuantem infirmo, folijs explicatis expandi, ac ſubnaſcentibus fruticare protomis; Sabellicum, corrugatis hyberno frigore folijs, candidas niues in orbe denſo recondere: Cumanum ſeſſili folio, capite patulo; Appiacum generoſo thyrſo ſublatum; quid pulchrius? Fuerint olim in cibum Athenienſium ficus, Arcadum glandes, Argæorum pyra, Indorum calami; Mœotijs millium placuerit, Perſis cardamum, Lotophagis lotos, hircus Luſitanis,

tanis, locustæ Parthis, elephanti Nomadibus, pantheræ Aghriopagis, Brassicarum suauitate nostra fruetur Italia. Brassica tota anno seritur, toto anno secatur, omni sole congaudet, omni solo succrescit: non timet æstuantis incendia Sirij, non deseuientis hyemis asperitatem, non aquilonum turbines perfurentium, non ingruentium tempestatum inclementiam reformidat. Decidant conglobato agmine aggeratæ de cœlo niues, non tàm onerabunt Brassicam, quàm ornabunt; exundent è grauidis nubibus procelloso nimbo pluuiæ, non obruent, sed abluent; arescat tellus, & hiante planitie soluatur; adhuc firmo viridis perstabit in caudice. Scilicet rerum parens natura sic imperauit, vt quæ planta communi hominum saluti deseruire debebat, omnes etiam temporum iniurias eluderet, declinaret calamitates. Prolixum foret percurrere, nedum recensere, quas humano generi conferat Brassica vtilitates; permittite, vt aliquas, velut prætereundo à naturalis historiæ monumentis excerptas depromam. Laborauit aliquis dolore capitis acerbissimo in humeros torquere nequibit oculos, decidet facies, mœror irrepet, frons obstupescent, tempora vtrinque pulsantibus ferienur aculeis, caput ferrea velut cadisse grauabitur; si crudos cauliculos paulisper dentibus atterat, ægritudo discutietur, torpor abscedet, animus hilarescet. Ita Cato pronuntiat. Vexabit alterum intestinorum exulceratio, & aluo soluta sanguinem egeret, si recoctam cum sale crambem comedat, pristina salus reuocabitur.

tur. Ita fidem adstruit Hippocrates, Decumbet alius iam iam funeri proximus; quod venenum ab esu boletorum contraxerit, turgescet corpus, spumabit lingua, nigrescet aspectus; si expressum à Brassica succum ebiberit, securus exiliet. Ita spondet Apollodorus. Latrabit molossus aliquis in viatorem, ringet dentibus, assultabit, inuadet, mordebit, si vulneri Brassicæ folium admouerat, conualescet; Ita profitetur Epicharmur. Cicatrices ad planum redigit, audientium traditati proficit, lactis aggregat vbertatem, quicquid serpit in corpore, læuigat, serpentum ictibus medetur, ita Plinius asseuerat; nihil esse stomacho, ac neruis vtilius Erasistrati schola proclamat. Quid? quod ipsi puerperis vteri dolore correptis Brassicam dedere comedendam Athenienses, vt partus maternis è claustris faciliùs effunderent? Cur Lucinam veteres coluistis, ferendis in lucem filijs, antistitam, cur inanem Deorum populum, & commentitia numina delirastis, quando potest crambe, insita sibi facultate, nasciutos fętus angustis è visceribus emittere? Meritò sacram existimarunt antiquitus Brassicam, iure μαντίν, hoc est, diuinam Nicander appellauit, quod vim quandam diuinitatis in se continere videatur, ac singularem præ ceteris oleribus, humano generi conferre medicinam. Riderent ista Machaones, nisi tabulas, & folia sybillæ producerem, dum constantissimè enuntio, Varronem, virum illum à Quintiliano Romanorum omnium eruditissimum, à D. Augustino literatorum doctissimum nuncupatũ,

quo

quo tempore Romanam per vrbem pestilentia plurimorum interitu grassabatur, tutam ab omni epidemiæ tabe familiam sola Brassica præstitisse. Sed habeo prodigia Brassicæ maiora, quæ proferam: Populus Romanus sexcentos per annos non aliam, quàm Brassicarum medicinam adhibuit. O morborum omnium Mithridaticum; O deficientis naturæ Amuletum; O veneni cuiuscumque per intestina serpentis Alexipharmacum. Valete pharmacopolæ, qui argentea in pixide varia liquorum genera tumultuario miscetis; valete, qui dulcoribus vestris amarè nimirum vitam hominum nundinamini; valete Æsculapij nepotes, genus Apollinis, febrium exturbatores, carò nimis vestris in herbulis nostra salus stat. Nos miseri, qui regiones Indicas tanto cum impendio depopulamur, qui à plantis Arabicis guttas nè an lacrymas extorquemus, qui vndequaque producendæ vitæ remedia conquirimus, & morbos non tàm curamus, quàm creamus: quid prodegisse iuuat in gentem nummorum copiam, quid auro arcas exenterasse reposito, vt leue remedium promamus ab officinis, si sola Brassica longæuam possumus senectam traducere, grauesq; corporis valetudinis declinare? Fuit olim illa pacatissimæ simbolum fęlicitatis, perpetuæque lætitiæ; vnde cum interturbatam alicuius impudentia voluptatem vellent exprimere, crambem duos inter vitium surculos adsitam appingebant; tanta enim inter se odia vitis, & caulis exercent, vt cum illa cæteras plantas, clauiculis suis, quasi manibus amplectatur, si Brassicas è propinquo sur-

L gentes

gentes offendat, paulatim ſe ſe erigat, & velut ab hoſte refugiat, ne vlla parte contingat. Hinc qui nudum cauliculum ederit, vino quamuis largiter hauſto tentari non poterit, calor ſiquidem ebrietatis occurſu braſſicæ mirabiliter habetatur, & dum cupit, eructante pingues alitus aluo, caput inuadere, superſtante in ventriculo braſſica detruditur. Quid lepida illa fabella ſapientiſſimi vates innuerunt, Bacchum ſcilicet irati Lycurgi timore perculſum in mari delituiſſe, mox clandeſtina emerſione Lycurgum inſidijs inuaſiſſe, quem vitæ deuinxerit; illumque de inopinata captiuitate indignantem in lacrymas impatienter erupiſſe, è quibus Braſſica germinarit? Nonne immania has inter plantas oſtendere voluere diſſidia, nullo vnquam tempore concilianda? Vſque adeò hoſtilis eſt enata diſſenſio, vt morbus ille, qui humano in gutture à medicis vua dicitur, diſcuti è faucibus opportuno remedio poſſit, ſi crudæ braſſicæ ſuccus ægrotantis capiti ſuperfundatur. Sed quoniam pallentes olim caules Druſo Tyberij Cæſaris filio creauere faſtidium, infulſis ego quoque laudibus temperabo, ne quod de magiſtris ſatyrographus enunciauit, occidat miſeros crambe auditores.

Dicebam.

ASI-

ASINI.

Apologia.

Habita Romæ in Classæ Rhetoricæ Collegij Clementini.

SIngulare naturæ beneficium extitisse arbitror, Auditores, commendandum frugalitate animal, omnibusque par laboribus, Asinum procreasse, cum in genus humanum innumera ab illo commoda deriuentur, egregiæ virtutis argumenta promantur. Neque verò audax fortasse facinus adolescentis, & de sua nimium nugacitate exultantis sugillate quotquot adestis, humanissimi viri, quòd in honorifico consessu laudibus efferendum protulerim Asinum, illud enim à cordato oratore deposcit eloquentia, vt in extremo versanter discrimine subleuet, inclinantemque periclitantium fortunam facundiæ viribus sustinere contendant. Sed quem fugit hominum, quàm grauibus continuò laboribus succumbere cogatur Asinus, quàm seuis ab vnoquoque verberibus tundatur, quàm parcè depastus delassatam interminatis vectationibus animam trahat? Carpere ne debeam hic ingratorum hominum tyrannidem, qui animanti publicæ vtilitatis curatori ingentem plagarum numerum, loco mercedis impendunt? Perstringam Busiriticam, Lycopoliticam prorsus immanitatem, qui obuios in itinere Asinos autumant

esse dandos è rupe præcipites? Ego sanè, vt tàm efferatam quorundam diritatem æquo non possum animo ferre, ità libenter hominum illi beneuolentiam conciliare conabor vt respirare ab oneribus aliquando valeat plurimorum inuidiæ subductus.

Quod si virtutes, ac vitia promiscuè, appictis brutorum imaginibus, conuelare consueuerunt Ægyptij: vnde versatilem alicuius aciem ad perlustranda scientiarum adyta sub aquilæ specie, magnitudinem animi in leone, docilitatem in elephanto gratitudinem in cane subinferebant; plurimum virtutum catenam, ac propè breuiarium sub Asini hieroglifico insinuasse comperio, & ne videar pueriles fabulas in hoc disciplinarum emporio logodædalus nundinari, percurrite mecum animo vniuersum virtutum orbem, Asinum in primarijs excellere, vestra omnium admiratione, fatebimini. Vultus in ipsa rerum affluentia colere temperantiam? Gestabit ille dorso reparando diuitem domini supellectilem, inspersa delicatissimis condimentis obsonia, suspensas vtrinque falerni vini largenas, prorirantia palatum cupedia, ipse carduorum apices lingua subactos pacissimè delibabit, asperiora carpet arundium folia, turbidam aquam in via decurrentem summis labris sorbillabit. Vultis improbos perenniter labores exatlare? Nullum est onus, quod ille detrectet; pro boue terram proscindit, pro equo sessores vectat, pro elephanto immania pondera sustinet, pristino ducendæ mole deseruit, omni assiduus operi libentissimè famulatur. Vultis effusam in homines bene-

beneficentiam ? Emendicare cupiet aliunde pulchritudinem bucculenta alioquin anicula, cuius oculi ſine lumine ſtygiæ paludis egerunt lacrymas, frons innumeris rugarum ſulcis aſperatur, genas examinat pallor exanguis, labra plumbeus liuor inflectit, dentes moralibus putreſcentibus vitiat odor mephiticus: oblinet iſta faciem ceruſſæ medicamento, fucare ſtudebit emendicatis coloribus, ardulas pigmentorum exhauriet, & ſemper incaſſum: ſi aliquoties, Poppæam Neronis vxorem imitata, Aſinino vultum ſibi lacte perugat, formoſæ nitorem cutis prouocabit. Corripietur alter ægritudine comitiali, & inopinata corporis conuulſione proſternetur ſolo, corpus tetro colore intumeſcet, ore ſpumam ebulliet, exeret oculos penè prodeuntes, cadauer ſtupenti ſpirabit in corpore, ſi Aſini iecur inaſſatum ieiunus comedat, morbi grauiſſimi calamitatem diſcutiet. Sed leuiora ſunt iſta, quàm à me debeant extolli; illud ad ſe ſe me rapit, illud veſtra maximè aures deſiderat præſtantiſſimum Aſini inuentum? inuentum, quod omnium meritò ſibi voluntates obſtringit, ſummumque humani generis amorem extorquet. Sed cuius inuenti gloriam putatis, Auditores in Aſinum me velle refundere? An ſagaciſſimum animal aurum è terræ viſceribus euocaſſe? At ſine auro lætos fallebant ſoles antiqui? An muſicos numeros inuexiſſe? An lyrã deſpicit, licèt muſicum animal. An aſtrorum peritiam docuiſſe mortales? At prono in terram capite, defixis humi oculis, graditur. An agriculturam rudibus adhuc hominibus

insinuasse? Omne punctum tulistis, Auditores; Asinus putaudæ viris rationem excogitauit, vberrimam vini copiam aquæ potoribus impartiuit. Expatiabatur Asellus per agrum vitibus consitum, & vt erat diurni laboris defatigatione, vrgenteque fame defessus conspicatus haud procul luxuriantibus pampinis patulam vitem, ad illam succussando festinus, festiuus accurrit, & corroso æquabiliter palmite, amputatis dentium falce ramusculis, vitem folijs denudatam sapienter circumciso reliquit in stipite. Adnotarunt hoc indignati de tanto Asini facinore agricolæ, sed cum denuò aeris clementiam vernum tempus adueheret, plantæque omnes ad cœli temporem oculos aperirent, cępit vitis illa sensim, sine sensu arborescere, ramos in omnem partem expandere plurimos, alijs se virgultis pertinaciter implicare, cadentes vuas alienas ad frondes appendere, ita vt copiosum in autumno vinum rustici expresserint, & ab Asino edocti vitium surculos in posterum amputarint. O verò beneficijs memores Naupliæ ciues, qui incisum in marmore Asinum, ad perennem gratiæ commendationem, in foro collocarunt. Et sanè, Auditores, quo pacto ęmulum illum nectari liquorem hauriremus, terræ sanguinem, fomitem ingenij, tristitiæ solatium, amoris aucupem, equum poetarum, nisi Asinus præbuisset? Profectò dum Æschylus poeta clarissimus nonnisi inter pocula tragœdias exarasse perhibetur, dum Ennius ipse pater ad arma scribenda, non nisi potius prosiluit, dum prisci Catonis sæpè mero caluisse virtus narratur; dum Alcæus, & Aristophanes,

nes, non Hippocrenes aquis, sed spumanti cratere labra proluisse dicuntur, non minus Apolline duce, quàm Asino auspice nominis adepti sunt immortalitatem, cuius liquore, quasi diuino enthusiasmo lymphatici, ad pangenda poemata inflammabantur. Quid mirùm deinde, quòd Asinum veteres magno semper honore coluerint, quòd velut sapientiæ hieroglyphicum erexerint, quòd philosophorum vnus in gymnasium admittere, disciplinis capessendis, voluerit? Loquor Alexandrinum Ammonium, illum Origene, & Porphyrio discipulis celeberrimum, qui Asinum philosophicis imbuendum artibus, cæteros inter auditores adhibuit. Stabat ille arrectis auribus inter discipulos, & rictu in præceptorem conuerso, licèt tardiusculo cerebri acumine difficillimas obscuræ scientiæ quæstiones inaudiebat, præcipua discipuli qualitate commendatus, quòd plurimùm esset auritus. Loquor Cleanthem illum, cuius portentosa studendi perennitas in parœmiam concessit, vt opus ingenti elaboratum industria, ad Cleanthis lucernam dicamus euigilatum: iste sub celeberrima Zenonis porticu philosophiæ studijs operam collocans, Asini non erubuit appellationem, sed magistri se gloriabatur sarcinam ferre posse Zenonis. Neque verò miremini, dum Asinum contendo à musis, & gratijs non alienum: quæ enim reperiri potest, vel testudinea mentis tarditas, quàm laboris assiduitas non euincat; quæ vel Bœotica ingenij torpedo, quàm studij vigilantia non excitet, obfirmata discendi constantia non frangat? Equidem vel Hircanas,

vel Hyperboreas feras ad regum delicias fuisse legimus cicuratas, ipsasque intellectus carentes volucres plura didicisse, insano docentis labore, comperimus. Draconem habuit Heraclides philosophus eunti, quiescenti solitum adhærere; leonem exuta sæuiti obtemperantem Carthaginensis Hanno; turdum, Agrippina sermones hominum imitantem; sileo coruum matutinis horis, vt Tiberium, Germanicum, Drusum proprio nomine compellaret, in rostra deuolantem; sileo psittacos verba sæpius ad aurem decantata reddentes; sileo vrsos librare salus ad tibiarium cantum edoctos; sileo elephantos per extensum funem, schoenobatarum instar, incedētes; quidni poterit Asinus contumaci sedulitate artē aliquā comparare? Audistis forsam vel etiam oculis vsurpastis, Auditores, superioribus annis in Agonali foro in hoc ipso Romæ theatro ludos varios summa omnium voluptate exhibentē Asellum, modò cum capra, velut amasia choreæ, saltationes varias alternis pedibus edere, modò canem imitando venaticum ad proiectum à domino linteū celiter accurrere, modò cataphractum equum æmulando, ad buccinæ clangorem, vel hinnire, vel rudere; strenuum se saltem Asinum venditare. Cur olim Marti bellorum præsidi victimas Asinas antiqui litarunt, nisi qui raditu tubæ classicum referat? Cur apud Saraconas, non ad onera comportanda, sed ad bellum gerendum adornatur, nisi quia illo narium fragore bellicos tumultus anteuerat, & inuenti laterum contentione tonare videatur? Cur æneum Asino simulachrum collocauit Augustus, nisi quia sibi in

in aciem descendenti, hilari succussatione, desultans, victoriam de hoste portendit? Cur C. Marius conscensa nauicula deuectus in Africam arma Sullæ victricia delusit, nisi quia Asellum, repudiato pabulo, ad aquam procurrere animaduertit? Refricate memoriam cum Samson inuictus ille Nazaræus ab hostili Philistæorum agmine circumuentus raperetur in vincula, quibus armis mille viros solus absque comite profligauit, nisi Asinina maxilla, quam in itinere offendit? Putatis si stupeus ad omnia, si brutorum ineptissimus esset Asinus, illum inter sidera Iupiter extulisset? Bellum conserebat Iupiter contra gigantem agmina, Pan marinam pulsando concham, terrorem studebat incutere; Neptunus partem Coæ insulæ reuulsam contorserat, Hercules arreptatotis viribus claua proturbare de montibus contendebat, Apollo medicata veneno spicula iaculabatur, Pallas exhibito Gorgonis capite in lapides frustrà commigrare iubebat, Mars ardentibus oculis vno ictu profligare se velle sycophantas istos clamitabat; anceps erat ex vtraque parte belli fortuna, dubio adhuc certamine pugnabatur, cum Silenus Asino vectus ignem naribus exsufflante, suppetias cælo periclitanti laturus accurrit. Tunc enim vero cœpit Asinus horribili strepitu rudere, acuuntur asinina buccina ad prælium Dij, Deæque, tandem amentato Iouis fulmine, in imam tellutem immania de sublimi regione corpora prouoluuntur: Asinus in extremo discrimine auxiliarius ob opem collatam stellis inseritur. Quid, quod etiam in sacris pagi-

nis illum pari cum hominibus honore dignatus est Deus; nam cum omnia sibi primogenita ad aras postulet immolari, hominem tantùm, & Asinum holocaustis exemit, illum certo pretio, hunc ouicula pecudum omnium innocentissima, redimendum? Quod si non vererer iniuriam inferre clarissimis Auditoribus, Asinum producerem quadringentis plus hominibus constantem; nam cum in excidio Hierosolymitano, Mauritio imperante, singuli homines singulis nummis sub hasta diuenditi fuerint, vnus olim Asinus quadringentis nummis à Q. fuit Axio senatore coemptus. Quinimò singulas in Celtiberia Asinas memorat Plinius quadragenis nummorum millibus enixas, cum pretiosum fortasse id totum æstimaretur, quod à frugi bruto prodijsset. Istos re vera appellare potuissent antiqui Asinos aureos, cum ad illos comparandos plurimùm auri contulerint. Sed claudam ego meritissimi animaculi Apologiam, cum vos ad illud tot criminibus subleuandum benè propensos intuear; & ne longiùs Asini succussatione delassem.

Dicebam.

IN

IN ASINVM.

ANTILOGIA.

Habita Romæ in Classe Rhetoricæ Collegij Clementini.

ASinum disertissima Panegyri noster condiscipulus commendauit; egregium puerilis ætatis facinus, insigne proficientis ingenij monumentum. Inuidit fortasse dicaculus adolescens Asini gloriæ, vnde tumultuaria nugacitate rudere & ipse voluit. O malè feriatum rethorem; ò insumptum inaniter saponem? Asinum inter bruta gregarium, generis belluini propudium, ad cœlum euehere? Asinum quadrupedum despicatissimum, helluonem, verberonem tantis cohonestare præconijs, è cœno eductum in rosa collocare scarabæum? Saltem, ad ostentandam ingenij præstantiam, summa rhetorum capita æmulatus, vilissimum hoc animal modicis laudibus extulisset; sed totis eloquentiæ neruis contendere, vt illud vniuerso brutorum generi præferret, conferret homini, hoc scelus immane fuit, Auditores, facinus impudens, iniuria non ferenda. Sapienter huiusmodi locutuleios ex vrbe relegandos esse decreuere Lacedæmonij, quòd mentes placare magis, quàm perturbare, delectare potiùs, quam persuadere studentes, frigidam quandam Græculorum nagucitatem, stolidamque rabularum faeundiam profiterentur. Putabat audaculus adolescens in no-

tomaculas iecinore minutatim conciso confectas, dumque risu conuiuium effuso personabat; contortis in modum linguæ postremis labijs, omnia ventris ingluuie sepeliens alia fercula desiderauit. Hoccine est, Adolescens, dum omnia ingurgitat Asinus, colere parsimoniam? Hoccine est commodũ, hæccine beneficentia, exhaurire, depopulari dominorum fortunas? Sapienter ad exprimendum prodigæ mulieris luxum, sedulum veteres effinxere restiarium, in torquendis è tenui iunco funibus nunquam non occupatũ, quo sparti longioris fila varijs nexibus complicante, iners Asina, quod ille misero labore texuerat, stans à tergo corroderet. Languescet plurium spatio dierũ artifex aliquis perdius, ac pernox, vires suas arduis operibus atteret, vt pauculos nũmos in extremam canitiem reponat; mulier, ignaui ventris asina, quidquid sudore tam improbo partum enascitur, ad corporis illecebras transferret, dilapidabit. Quid cum posteà, vt mendacium palmari mendacio contegeret, Asinum bella nobis oratione vinitorem aduersarius obtrusit? Peregrinatur in ijs, quas memoria tenere deberet, paginis. Saltem si fabulas in medium producere voluisset, in Bacchum putandæ vitis reuocasset inuentum; quasi verò diuina non oracula contestentur, ereptum è cataclysmi colluuione Noemum, virum agricolam, exercere terram cępisse, inspergere triticum, inserere vites, demetere segetes, vinum exprimere. Errabat fortasse per vineam Asinus omnia deuastans, arbusta prosternẽs, proterẽs olera, vites euellens, vinique

re-

repertorem tibijs inflatis deprædicauit, cum debuisset potiùs appellare vineæ perditorem. Poterat re vera tunc Bœotium animal sub ferula priùs coloni aliquanti sper edoctus Ammonij gymnasium adire, poterat philosophicas disciplinas, profitente doctissimo præceptore, condiscere, cum pingue illud cerebrum vitis palmite, velut helleboro depurgasset. Non te puduit, cum Asinum à Camœnis non abhorrentem inueheres, cum aliqua in scientijs posse gloriam aucupari dictitares? Non cogitabas, Asinum te ad lyram vocare? Non recolebas, Asinum stabuli stramentum malle, quàm aurum sapientiæ? Non veniebant in mentem illa scommata in Asinini prorsus ingenij capitones proiecta? Cur Iunius Bassus nomen retulit Asini, nisi quia stuporis vitio laboraret? Cur Sicyonios, quos odio prosequebatur Clysthenes acerbissimo, nuncupauit Asinios, nisi quia ingenij culturam negligerent? Cur Antisthenes Atheniensium iudicium increandis magistratibus notaturus, Asinos etiam ad agriculturam deligere posse obiectabat, nisi quia ciues minimè idoneos ad munera reipublicæ sustinenda cooptarent? Cur ad ignauiæ contemptum, qui pilæ ludo victus esset, Asinus olim vocabatur, nisi quia sit iste gentis cuiuscumque ludibrium? Cur C. Metello Scipio Numantinus obiecit, si quintum filium in lucem effunderet mater, Asinum parituram, nisi quia siliceus hæreret in omnibus? Sanè Asinum piscem ex omnibus solum animantibus cor in ventre perhibet habere Aristoteles, quod ad illos homines sugillandos Clemens

mens traduxit Alexandrinus, qui ablegatis à se virtutibus omne studium ventri adhibent, vt abdomini famulentur. Quid aliud sub Socratis persona diuinus Plato reliquit, cum homines fędis cupiditatibus mancipatos, qui per inertiam, atque libidinem vitam prodegissent suam, in Asinos post obitum deijci asseuerauit? Specimen profectò callidi ingenij tunc Asinus edidit, cum in nescio quam spem erectus omnium se principem belluarum venditandi, nobile inuentum excogitauit. Induerat ille demortui leonis exuuium, aptauerat dorso spolium præstantissimæ feræ, spatiabatur per immensam camporum planitiem vasta se mole corporis efferens, lucebant oculi inter villosa supercilia, collum effusis iubis obrigebat, aues in aere volitantes, belluæ per auia oberrantes, agricolæ ad laborem prodeuntes contremiscebant, cum ecce Asinus leonem hucusque nauiter æmulatus, pro rugitu ruditum emittens, magno omnium risu, aliena veste nudatur, fustibus ad necem ferè non perfunctoriè contunditur. Audistisne vnquam supiniores argutias? Vidistisne in lepidissimis pantomimorum fabulis ducem aliquem ventoso fastu tumidam militaris ferociæ pompam ampullatis vocibus facientem, sibilis tandem excipi, ab histrionibus vapulare? Asinum dicite leonis pelle personatum. Legistis antiquum Panos, & Apollinis dissidium de arte musica Mida iudice pro Pane diremptum? Asininas aures in præmium retulisse meritò statuetis. Pan vultu ferino truculentus, hispidus, multibarbus, pectore hirsutus, capite

cor-

corniger, spinis, & pilis obsitus Phœbum in Tmolo Thessaliæ monte prouocauerat. Conuenit Apollo præmulsis capillorum antijs, chlamydatus, & laurea corona præcinctus, cytharam ferens & ebore, & auro fulgurantem: mox læuo pede terræ defixo, cytharam sustinendo incumbentem femori, chordas digitis coeuntibus firmiter premit, ac palma introrsum reflexa solicitat, neruos mellitis cantibus animat. Cepit exinde Pan imparibus calamis, qua solùm arte pollebat, varios numeros modulari, cepit alternantibus digitis tibias illas inflare: cum Midas victoram Pani deferens asininas aures, ac liberaliter exporrectas in stultissimi pœnam iudicij sibi sensit enasci. Ecce asininum acumen, ecce sapientissimum Phrygiæ regem in naturam Asini commigrantem, dum Thersiten Vlyssi, Belluam, Deo Sirenes Musis anteponit. Et sanè non poterat Phæbus iustas à Mida pœnas prudentiùs exigere, cum hoc, præter cetera, laboret Asinus vitio, vt alienis se velit rebus inserere, vt honores despicatissimo brutorum incongruos ambiat, affectet. Asinum nescio quæ gentes pulcherrimè instrauerant, phaleris aureis, frenis argenteis, tintinnabulis perargutis ornauerant, vt per finitimas vrbes impositum dorso Isidis simulachrum circumferret. Ibat ille erecto capite, arrectis auribus, exerta cauda, graui incessu, in asinina prorsus maiestate: cumque aperientes caput numini, quod gestabat, populos, procumbentesque in genua venerabundos aspiceret, talem sibi ratus cultum ab obuia gente deferri, immobili defixus gradu, tumidoque

doque ſpiritu inflatus, adorantis honorem multitudinis excipiebat. Sed enim, Auditores, vt Aſinus non niſi doctore baculo ſapit, ita tunc non eſſe ſe Deum, ſed Deam vehere belluarum ſtultiſſimus ſenſit, cum nodoſis egregiè fuſtibus dedolatus iter citiſſimè arripere, grauitatemque excutere compulſus eſt. Qua propter cur non ego Lycopolitas, ac Buſiritas merita laudum commendatione deprædicem, tanto odio in brutum huiuſmodi deflagrantes, vt buccinarum vſum penitus interdixerint, quia ſonum redderent aſinino conſimilem? Cur non Ægyptios extollam, quòd impurum animal à ſacrificijs, veluti dæmoniacum amandarint, propter colorem ex albo, nigroque confucatum, à Deo, & ſacris alienum? Quis ferre valeat, Alexandrum Macedonem illum, quem regni paterni vaſtitas non capiebat, cui vnus non ſufficiebat orbis, qui Perſarum in regnum ſuæ ditioni ſubactum intulit ſigna victricia, qui ad Indos vſque aditum ſibi gladio aperuit Iouis filius, belli fulmen, fortitudinis monſtrum, fortunæ miraculum, ad mortem ab Aſino compulſum? Habebat Antipater quaſdam cum Alexandro ſimultates, cumque vellet Regem ſuum turpiter ab imperio deijcere, adhibito Ariſtotelis conſilio, gelidiſſimam aquam è rupe Nonacridis ſumptam, & in Aſini vngula repoſitam, cum vaſa omnia ſua frigiditate, & acrimonia perrumperet, ſitienti Alexandro propinauit. Exhorruere cetera pocula facinus tam immane, confringi potiùs ipſa voluerunt, quàm inuictiſſimo principi vitæ filum reſcindere. Solus Aſinus inſtrumen-

tis

tis omnibus efferatior, cum veneno, ad mortem Alexandro inferendam, conspirauit. Qua fronte modo Asinum hominibus beneficum nuncupare poterit aduersarius, si necis iniquissimæ est administer, regij sanguinis carnifex? Execramini, Auditores, noxium vestræ saluti animal, discerpite, deglubite, feris deuorandum proijcite, nunquam pares de hoste immanissimo pęnas repetetis.

Dicebam.

THRE-

THRENVS CLEOPATRÆ.

Dictus Romæ in Classe Rhetoricæ Collegij Clementini.

ILla ego, quæ reges arctissimo amoris vinculo obstrinxi, ferreis catenis Romanum ad Capitolium obligata traducar? Illa, quæ de Imperatorum cordibus fœminarum pulcherrima triumphaui, indecoro captiua seruitio, triumphum adornabo? Illa, quæ thronum gemmis, auroque tessellatum liberis pedibus ascendebam, victoris in currum, manibus à tergo reuinctis, impellar? Igitur diadema illud, quod aureos crines, nulliusq; legis expertes ornabat, manus non regias, sed famulatrices irretiet? Sceptrum illud, quod in amatorum capita ad beneuolentiæ specimen extendebam, alienos ad pedes, in argumentum captiuitatis abijciam? Siccine fortuna me extulit, vt lapsu grauiore detruderet? Hæccine obsequia iniquissimæ sortis, quæ dum in speciem oculis splendent, ad instar vitri franguntur? Adeone leuis est, vt citiùs à nobis auolet, quàm aduolarat? Adeone citò reposcit, quæ dederat mutuò? Iniqua fortuna, sanguine te prognatam cecinit Orpheus, quia humanis victimis delectaris. Cęcus in me quondam amor tyrannidem vsurpauit, pęnas nunc exigit capitales cęcior fortuna.

tuna. Rotæ te veteres imposuere sapientes, non quia instabili varietate per hominum negotia discurras, sed quia calamitosos immanissimo rotæ supplicio detorqueas. Sed cur fortunam arguo, ipsa meæ causa fortunæ.

Nos facimus fortuna Deam, cœloque locamus. Ego mulier Ægyptia, fuliginosos inter accolas candida, matronale decus spurcissimis maculis denigraui. Ego tot procis obnoxia regiam in lupanar conuerti, mei nominis lupa. Nunquam putaui, amorem tendere laqueos, nisi cum istis me vidi vinculis implicatam. Non amor, sed amator est, qui extrema gaudij funesto luctu concludit. Eliquabam margaritas aceto, tunc amaritudine consumar gemma mulierum. O vtinam sacram coniugij fidem minimè violassem, non macularetur modò honor reginæ. Sed quid? non fui regina, sed pellex. Quæ fidem infregit maritalem, quem habeat fidelem? Captiua ducat Veneris mancipium. Inuideo tibi Lucretia, quæ si ex violento Sexti Tarquinij concubitu aliquam pudori maculam intulisti, maculam etiam effuso cruore delesti. Inuideo tibi felix Elisa, quam infelicem vana tantum fecerunt poetarum mendacia, cum pudicitiam corporis nullo vnquam flagitio pollueris: Ego cum infinitis me sceleribus inquinarim, voluptatum ancilla, mortis adhuc faciem horresco. Regnabam in Ægypto puppa Veneris inter Gratias, modò furiarum satellitio stipata ad inferos adigar. In mundi proscenio felicem ordita sum protasim,

tasim, lamentabilem in actu postremò catastropham dabo. Mihi nendis vestibus laborabat Assyria, odoribus inhalandis desudabat Arabia, aurum India, gemmas Erythræum mare mittebat, nunc mundo destituta muliebri, alieno iugo succumbere cogor, inops mei. Quid iuuat argentea corpori detergendo gutturnia adhibuisse; vt animum sordibus inquinarem? Quid ingentem ferramentorum supellectilem obliquandis crinibus instruxisse, vt maioribus me laqueis implicarem? Heu torquens aureæ, quot hominum corda catenastis? Heu inaures vermiculate, vestro tinnitu diu nimiùm absurdui? Heu stragulæ vestes, non tot errores Phrygia super vos acus pingere nouit, quot ego inuoluor erroribus? Ite purpurissi medicamenta, vos faciem decolorasti? Ite peregrini muris olentes pelliculæ, malè me olere fecistis. Ite inanes suffituum amores, meum fumo caput satis impletis. Valete tessellata scrinia, repleta sordibus. Vale pixidum turba, valete vascula plena multæ infelicitatis. Vale speculum improbi consilij oraculum. Valete omnia accersendæ pulcritudinis instrumenta; stultum est, iactare se belluarum spolijs, & piscium cruore decorari. Illa, quæ filios pariebam regum reges, regum serua nuncupabor? Illa, que solem, & lunam genui, versabor in tenebris? Illustrabunt hæc lumina scelus in eum. In mea obscuritate clarescet Augustus, meis in angustijs augustior. Siccine Romani rerum domini, si in fœminam vires exercent? Siccine gladijs, & clypeo mu-

muniti fœminæ pectus inuadent? Heu Cleopatra, regale olim nomen, aliquod etiam amasijs numen, quantum mutata ab illa es? Tuam appello, Cæsar inuicte, fortitudinem, quæ de imbecilli muliere triumphatura vilescet. Si Romanum est, ac planè Cęsareum.

Parcere subiectis, & debellare superbos

en tuis me pedibus prouolutam, en voce tremula, & gracili veniam à tua clementia poscentem. Non ita me febris lecto defixit, quin ad maiestatem tui vultus adorandam prosilirem, prima tantum veste contecta, nudato pectore, præda Cæsaris, si fui prædatrix Antonij. Quem olim aditum apud auunculum tuum, diuinique nominis dictatorem inueni, tu mihi, Cæsar Auguste, præcludes? Ex me ille, quam ardentissimè deperibat, Cæsarionem filium suscepit, tu Cæsaris vxorem, ex sorore nepos inaudita sæuitia trucidabis? Cur huc accedere, cur me inuisere, cur humanissimè alloqui placuit, si me regnare, si me viuere displicet? Per illam ego te dexteram rogo, Cæsar, qua victos erigere soles, & subleuare tuis genibus nixos, Cleopatræ lacrymas intuere; minor est laus, regna copijs armatis euertere, quàm reges victoris lenitate seruare. Gloriosior triumphus est, qui de seipso deuehitur, dum vltionis cupiditas magnitudine animi coercetur, quàm qui de mortuæ reginæ spolijs reportatur. An non satis Antonium subegisse te putas, nisi omnia, quæ erant Antonij, hostili gladio conficias? Antonij sum, & te, immanissime

Cæ-

Cæsar, odi, & execror. Meritò maioribus tuis meus illudens Antonius proauum tuum Afri generis fuisse, modòque vnguentariam tabernam, modò pristinum Ariciæ exercuisse obiectabat: nescit tam humile genus reginæ obsequi, nec didicit regentis decorum esse, ceteris non lòco præsidere, sed præstare clementia. Falleris, si tuo me currui deuinctam existimas in Capitolium pertrahere; non alium sequetur currum Cleopatra, quàm mortis. Adhuc regina sum, quamuis tyrannici trophæum infelix imperij; animum in seruitutem adducere nullus potest. Impera Cæsar, sed tibi, & tuis. Tu verò, Antoni, ò nomen, vnicum in tanta calamitate solatium; falso meæ mortis nuntio delusus occubuisti. Ipsa fui tuæ vitæ carnifex, ipsa te ficto mendacio decepi, ipsa gladium per tua viscera compuli. Viximus satis inuitabilem mutuis conuiuijs, vitam, nunc enimuerò commorientem trahimus, non quam instituimus cœnarum lautitia voluptuosam, sed quam tanta nobis infortunia pepererunt. Sed heu? tu quidem triumpho subductus vitam generoso fine clausisti, ego verò iniqui prædonis exposita feritati, viuo, an potiùs morior? Iamdudum me in sepulchra receperam, ante sepulta, quàm mortua; ex istis me Cesar eripuit, sæuire ausus in cineres, vt atrociori morti seruaret. Sed auertat Iupiter, & amica Isis, vt tu Romanus in Ægypto iaceas, ego Ægyptia Romæ. Me me ipsam educto gladio transuerberabo, ne quos plurium annorum vita coniunxit, mors longinqua diuellat.

lat. Ne patiare, me viuam abduci, ſed hic me tecum in hoc tumulo abſconde; nam præ ceteris, quibus vehementiſſime premor; malis, hoc acerbum eſt, atque graue, ſine te tempus vixiſſe breuiſſimum. Accipe, quas ad ſepulchrum abijcio coronas, tuos mihi manes conciliabunt, morituræ feretrum insternent. Accipe oſcula, quæ frigido marmor infigo, teſtimonium ſeruati etiam poſt mortem amoris. Quam necem impijſſimus Cæſar abnuit, liberaliter conferent belluæ. Iſta aſpis meo iaſpis erit in pectore. Non ita ſurda erit hæc meas ad preces, vt ſiliceus imperator. Morior, & venio.

Dicebat.

FINIS.

IO. ALOYSII
CERCHIARII
Congr. Somaſchæ
POESIS.

Illuſtriſs.& Reuerendiſs.D.D.

THOMÆ MALLONIO

EPISCOPO BELVNENSI

Congregationis Somaſchæ

CLERICO REGVLARI.

IO. ALOYSIVS CERCHIARIVS eiuſdem Congregationis F.

CArmina iſthæc mea, quæ liberales in manus exporrigo, eruditis etiam oculis ſubmitto, Illuſtriſs. Antiſtes. Extinguere ne incipio debitum, an potiùs accendo, dum paginis immerentibus tuum pateris nomen inſcribi? vnam è multis obligationem eluere cogitaram, ſed video congeſtis in me donis feliciter obrui, cum ſciam magnis viris nunquam ſatis beneficia rependi, quin exactiùs aliorum erga ſe obſequium demereri, cum humilium ſolutionem non dedignantur admittere. Quidquid id eſt, debebant mea carmina Mecœnati optimo deuoueri, cuius munificentia ſe ſenſerant magis obſtringi, quàm ſuis pedibus vincirentur. Ceteterùm quàm tutiorem in arcem ab obtrectantium ictibus confugere poterant, quàm tuas gentilitias in TVRRES, poetæ cuilibet in Aganippæis aquis velificanti portum tutiſ-

 ſimum?

ſimum? Imò quis me theonino auderet den-
te mordere, quin à tua bicipiti AQVILA
fulmen timeret? Sed nolim ego tantæ maie-
ſtatis patrocinium ad conſodiendas muſcas,
& meras blateronum gerras abijcere. Bar-
berinas illas APES tuo ſtemmati ab Vr-
bano VIII. Rege ſacrorum inſertas acu-
leo carere arbitror, quia Regiæ ſunt. Vti-
nam ſicut fucos à præſepibus arcent, ita
momos ab impoſturis abſterreant, & quæ
eſt in carminibus amaritiem ſuo melle
compeſcant. Vale.

LECTORI.

SOlutę orationi vinctam adiungo, & proſæ carmina, vt in tuum guſtum, ſi non languentes, eneruesque orationes, ſaltem carmina ſuis pedibus veniant. Sacris, profaniſque metris indulſi, tum ne mei inſtituti obliuiſcerer, tum vt lectoris etiam recordarer; qui probare ſolet illa, ſed iſta legere. Si quid erit poetico ſale conditum, deguſtabis, ſin omnia inſulſa, & delicato palato iniucunda, tuæ humanitatis dulcedine condies. Vale.

D. Desiderius Cornalbius Præpositus Generalis Clericorum Regulàrium Congregationis de Somascha, & Doctrina Christiana in Gallia.

CVm duo nostræ Congregationis Theologi, quibus libellum carminum à P. D. Ioan. Aloysio Cerchiario compositum, recognoscendum dedimus, dignum prælo censuerint; Nos eidem Patri facultatem concedimus, vt seruatis seruandis curet imprimendum. In quorum fidem, &c.

Dat. Papiæ in Collegio nostro S. Maioli die prima Octobr. Anno M.DC.XXXIII.

D. Desiderius Cornalbius P. G. &c.

EGo infrascriptus de mandato Reuerendiss. Patris Inquisitoris Bergomi Carmina hæc Adm. R. P. D. Io. Aloysij Cerchiarij Congregationis Somaschæ diligenter legi, in quibus cum ne minimum orthodoxę fidei, aut bonis moribus detrimentum, sed ingeniosorum poetarum nationis insigne repererim incrementum, digna quæ perpetuis imprimantur prælj characteribus censeo. In quorum fidem, &c.

Berg. Non. Ianuar. An. M.DC. XXXIV.

Aloysius Tassus S. T. D. Canonicus Ecclesiæ Cathed. Bergomi.

Imprimatur.

Fr. Io. Baptista de Gauardo Inqu. Berg.

Imprimatur.

Iosephus Iapessius Vic. Generalis.

AD

AD R. P. D.

IO. ALOYSIVM CERCHIARIVM

De ſua eruditiſſima Poeſi ODE

R. P. MICHAELIS ARCHANGELI BOTTI

Clerici Reg. Congregationis Somaſchæ.

QVa deſtinatis frondet honoribus
Facunda Laurus, qua genialium
Suada Cycnorum fluentis
Roris Apollinei liquatur;

Qua ſe beatis corda reciprocant
Lymphata curis; hic tua frontibus
Clio coronatis propinat
Irriguos Heliconis hauſtus:

Seu militares tractet adoreas,
Seu Gratiarum temperet otia,
Seu regna Pacis, ſiue belli
Palladios moduletur auſus;

Alumna Phœbi, Martis, & aſſecla
Vtrinque ſpirat gratior; ambigam
Fonteſne præſtent, aut arenæ,
Dum numeros rotat, aut ſagittas.

Hæc Laureatis Mercurium Choris
Fecit iugalem, nouit & vtile
Miſcere dulci, cui cor ingens
Vincere nil vetuit Supremum.

Grandeua ab ipſis Vena crepundijs
Ad prima traxit pocula Delium,
Et inter arcanos furores
Vix oriens adoleuit oeſtrum.

Non ſi trecentas quis legat ex tua
Virtute palmas, ſat leget; at parem
Accedit ad laudem, quòd ipſis
A numeris numerus recedat.

Tuis minores non niſi colligit
Pindus coronas Crinibus. Æthere
Iam quære palmas, & Capillos
Diſce noua redimire Lauro.

In

In Aſſumptione B. MARIÆ VIRGINIS.

SOTERIA.

Cum Peſtis, Fames, Bellum per Italiam graſſata vim remitterent.

Celebrata Romæ in Collegio Clementino.

Anno M. DC. XXXI.

AVſpicijs iterùm ſe ſe felicibus annus.
Induit, & ſolitos iactantior aula triumphos
Explicat, auratis cum Virgo ducta quadrigis
In cœlum, victo ſurgit de funere victrix.
Cernis, vt Aligerum varijs ad ſidera pompis
Diſcolor incedat legio, tenuemque canoro
Aera concentu mulcens comitetur ouantem?
Laudibus innectit laudes, quòd Virgo ſalutem
Attulerit miſeris, vt quondam Martia Diti
Roma dabat ternis celebrata trinoctia ludis.
Nos quoque pro multis Mariæ Soteria donis
Reddimus, & pictis mandamus carmina muris,
Italicis quòd Virgo luem deiecerit oris,
Atque nouam promittat opem. Vos digna canenti,

 Fer-

Fertes animos vati, Insubriæ quos vita superstes
Casibus eripuit, longinquis Roma periclis
Viuit io, morbus vexatum lethifer orbem
Deserit, & redeunt pacato sæcula mundo
Aurea, iam cessit fœtis penuria terris,
Iam trabeam Bellona gerit, gladijsq; remotis
In noua sceptrigeri conspirans fędera reges.
Viderat Italia portendere sidera cladem.
Ate, Mæonides olim quam finxit Homerus
Sedibus eiectam superis, cũ tempora adultis
Apta videns odijs, orbem miscere ruinis
Constituit, tripliciq; viros inuadere morbo.
Ergo Famem cum Peste vocat, vocat illicò Bellum;
Huc fide comites, huc mecum, dixit, adeste;
Egregium molimur opus, durabit in annos
Plures factum ingens, irati flammea cęli
Stragem pollutis minitantur sidera terris.
Insubricas tentare vias, præcurrat in omnes
Vrbes bellipotens armato milite Mauors.
Mantua dat causas, exundet sanguine tellus,
Consurgaut Aquilæ, consurgant Lilia, totus
Marte sub ancipiti metuat discrimina mundus.
Hinc tu perge, Fames, auidis absumere furtis
Quidquid triticeæ cõcludunt horrea messis,
Quicquid sollicitis emittunt arua colonis.
Nemo vehat Cererẽ fœcundis diues ab agris,
Quisq; fame intereat. Tecum, si sola recusas
Pergere, Pestis eat; triplex malè rumpitur agmen.
Vos ego non linquam, rapidas sed in aera pennas

Ex-

Extendam, celeri vacuum per inane volatus

Præcedã, vestros prior ipsa parabo triũphos,

Dixerat, & cœlũ redibus metitur aduncis,

Ac petit Insubricas alis properantibus oras:

Hic subito hostilis funesto buccina cantu

Cogit ad arma viros, cõcurrũt agmina iũctis

Vexillis, galeatæ acies, ærata inuentus,

Et pedites, equitesque simul; iam sanguinis vndant

Flumina, vulneribus geminantur vulnera, pugnæ

Maior inardescit feruor, lacrymabile vbique

Cernitur, heu, bellũ campis ardere Sabaudis.

Mox defecturis iamdudum: tabida membris

Corrupto terræ tractu miserandaque venit

Perque homines, perque aura lues, & lethifer annus.

Omnia Gorgoneo tinguntur compita viru,

Sæua ferũt mortẽ occultis vnguẽta venenis,

Hic pater, hic natus, viduæ cũ fratre sorores

Intereunt, fluido dimanant corpora tabo,

Nec locus est arti medicæ, nec cura medentis.

Iãq; comes semper magnorũ prima malorum

Dira Fames aderat rabidus furit ardor edendi,

Perque auidas fauces, immensaque viscera regnat,

Membra situ languent, tenuis ieiunia venter

Ferre nequit, fixis homines radicibus herbas

Vellere coguntur, moremque imitando ferarum,

Vel sœno pasci, rigidos vel carpere dumos.

Sic stetit Insubria, æterni cum victa tonantis

Casibus humanis pietas, demittere ab altò

Axe Litas renuit, Noxæ quò damna leuarẽt.

Vna erat in terris supremi filia patris,
Spōsa parēsq; Dei, deuicta morte triūphans,
Quæ super æthereas debebat scandere sedes;
Hāc iubet, è tumulo rediuiuā surgere, & Atē,
Aera quæ liquidum vitiabat pellere, quando
Surgit ab angelicis Virgo stipata maniplis;
Lumina sideribus certant, mollesq; flagellant
Colla comæ, Tyrio corpus velatur amictu,
Tota Deum spirat. Veniebant agmine iuncto
Vita; salusque simul, nec discessura voluptas,
Laturæ auxilium. Vix prodit in æthera Virgo,
Cū fugit atra lues, miserum cū deserit orbem
Sæua fames, positisq; quiescunt sæcula bellis.
Pellitur Italiæ armipotens Gradiuus ab oris,
Pax remeat, choreæq; leues, Annona subactis
Germinant in cāpis, pinguis miratur aristas
Terra suas, primam vitiata cadauera vitam
In læsos reuocant artus, redit omnibus idem,
Et decor, & facies, & duratura venustas.

Nectite nunc lætæ candentia fila sorores,
Nectite, nemo sibi transactos deputet annos;
Hic vitæ natalis erit; cœlestia terris
Munera demittūt superi; pro munere tauros,
Quis valeat mactare pares, quis reddere honores?

Vna inter reliquas Mariæ gratissima, grates
Adriaci Regina maris, dilecta Tonanti,
Vrbs, decus Italiæ soluit, templumq; rotundo
Marmore sustollit primam testata salutem.
Exēplū dedit illa, sequentur in ordine plures,
Ipse ego, pro Roma incolumi, pia carmina (lusi.
Canebam.

DE

DE HÆRESI ASSVMPTÆ VIRGINIS Patrocinio profliganda.

Cum Gustauus Adolphus Germaniam inuasisset.

PÆAN.

Decantatus Romæ in Collegio Clementino.

Anno Domini M. DC. XXXII.

QVid video armatas acies, & strenua cęli
Agmina sidereis pugnam proludere campis,
Hoste vel à domito reduces ad sidera turmas
Virgineum stipare latus, stipare triumphum?
Angelicæ tàm sæua parant certamina mẽtes,
Quæ pacem dixere viris? vrbs illa choreis
Plena, maniplares ad tristia bella phalanges
Expedit, & rigido munit thoraces beatos?
Siccine, commotis præceps discordia terris,
Cogit in arma Deos, patrioque recedere olympo.
Compellit? tantæne animis cęlestibus iræ?
Auguror: hæreseos prostratis viribus, orbes
Virgo petit superos, & partis læta tropheis
Cęlicolum pennata cohors adplaudit eunti.

Roma

Roma tibi primum Mariæ persoluere grates
Conuenit, & meritos aris imponere honores,
Auspice, quæ Scythicas superasti Virgine turbas
Vandalico subducta Duci. Si vocibus aures
Aduertes intenta meis, ab origine bellum
Expediam, & tanti causas memorabo triumphi.
Viderat Argolicis Ioannes exul in oris,
Æthereo magnum fulgure in pegmate signum.
Et mulier, quod vidit, erat, cui Phœbus amictum
Lustrabat, cui Luna pedes, duodenaque crines
Sidera cingebant, tacitas cui squamiger anguis
Tendebat fraudes, rapidis sed in aera pennis
Illa abijt, sæui ludens aconita draconis.
Ecce Draconigenas in prælia suscitat atrox
Hæresis: haud quos Cadmæo de semine natos
Prisca fides cecinit, sed quos Erimantia tellus,
Suedia progenuit: Gustauum cogit Adolphum,
Finibus egressum patrijs, aliena rapinis.
Perdere regna suis. I, mi carissime, dixit,
Imperium nunc orbis habe; tibi militat æther.
Si gladium stringis, si puppibus ęquora sulcas
Balthica, felices veniunt ad classica venti.
Dum res Europæ, Christiq; euertere gentem
Cura tibi fuerit, toti dominabere mundo,
Quàm Titan ortu terras aspergit Eoo,
Et qua se remeans liquidũ demergit in æquor
Iam

Iam Sigiſmundo rapuiſti regna Polono
Suedica, iam Cimbros violento Marte tyrannos.
Terrificas, alios quærat tua dextera fines.
Non te, non te, inuicte, capit tua Suedia, aiuto
Te pudeat marcere ſolo, tibi ſeruiat orbis,
Te Bauarus, te Germanus, te Hiſpanus adorent.
Non deerunt comites, qui ſe qui bella miniſtrent
Auxilium latura potens, ſibi Saxones addent
Et decus, & gentem; præſens erit Anglia, toto
Orbe licet diuiſa iacet, dabit Haſſia robur
Pubis belligeræ: hinc fortis vexabit Iberum
Hollandus; ritulis hinc Tranſiluanus in armis
Proteret Hungariam; veniet Fridericus in vrbes,
Te reuocante, ſuas, tua laus, tua gloria ſemper
Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.
Dixerat, & ſtygio Guſtauus percitus æſtro,
Pronus ad arma ruit; ſubito clangore tubarum
Effera concurrunt acies ad prælia, turmis
Vndique criſtatis feruet Pomerania, ſæuum
Cuncta ſonat Ma. tem; flauo præcurrit Adolphus
Vectus equo, medioſque alacer bacchatur in hoſtes;
Te primum tot plena viris, tot clara triũphis
Inuadit Lubecca, Gothos quæque inclyta reges

Vi-

Vicisti, deuicta iaces; Hamburga ruinam
Sic patitur solido quamuis circumdata vallo,
Sic Magdeburgum longo iactata tumultu
Bellorum, hostiles ad cladem prouocat enses,
Tandem hosti cedens flammis exardet amicis.
Nec te defendit rapidus Francfordia Mœnus,
Cæsaribus quondam sedes electa creandis,
Lipsia, Palladio nequicquam numine tuta;
Diues opum quateris, multo cadit ariete florens
Herbipolis, dulci regio cultissima Baccho,
Sed nimio infelix auro, indefensa tot hostes
Praga nequit longùm perferre, Moguntia claues
Porrigit, effreni vires experta furoris,
Et Rheno malè tuta suo; Bamberga duorum
Arma ducum metuens, duplicem lugere ruinam
Cogitur, aut victor muros conscendat Adolphus.
Aut rapiat victas Gustauo Tillius arces.
Nec te, Spira, iuuat, nec te iuuat, Vlma, fideles
Exercere animos, misera quandoq; triumphas
De virtute scelus; longos Augusta per annos
Tam celebris priscam renuouat sub Principe cladem
Acceptam Varo, Monacum post sanguinis vndas
Effusi; vt tectis vicinos arceat ignes,
Hostiles saturare manus compellitur auro,
Vindelicos sic iste Draco discurrit in agros
Contentus nec cæde vna populatur, & vrbes
Qua

Quà ferro, quà flammis, quà obſidione cruentat.
Hæc tua poſcebant gelidi vaſtare dracones
Mœnia, & exciſis armato milite muris,
Romanam maculare fidem; ſed Virgo procellas
Vandalicas inuecta polum frenatur, & hydrã
In noua quotidie compreſſit colla tumentem.
Hæc eſt, hæc mulier Pathmos ſub rupe Ioannes
Quam vidit, leuibus cœli per inania pennis
Efferri, lunam pedibus ſuccumbere cerno,
Sideribus radiare comas, effulgere corpus
Sole nouo, video angelicos formoſa manipios
Deſuper aſtra ſequi, victoque ex hoſte triumphum
Ducere; ſtelliferi video per limina cœli,
Feſtantes geſtire choros, & carmina lætis
Ingeminare modis; nebula ſedet illa curuli,
Cæruleo contecta humeros velamine, vultu
Tela voluptatis iaciens, campoſque ſerenans
Aerios, ſuperis ſacros inſpirat amores.
Sic mulier Scythici caput exitiale draconis
Conterit, antiquum bis capta Boemia Regem
Agnoſcit, poſita aſſumens cum belliger arma
Fridlandus, miſſaſque vocãs ad ſigna cohortes
Pragenſem domitis extorquet ab hoſtibus vrbem.
Miſit ab Hiſpanis inuicto milite regnis
Confertas acies, aurique talenta Philippus,
Longinquas penetrat ſedes patruumque potenti
Auxilio releuans, Suedos exturbat ab agris
Franconiæ, Spiramq; ſui ſub nominis vmbrã
Su-

Suſcipiens parere Aquilonem præcipit Auſtro.
Parte alia Bauarus proprijs confiſus in oris,
Agmine ſtipato, palmaſque aucturus auitas
Vertitur ad bellum, pulſoque è finibus hoſte,
Vrbes ingreditur patrias, Germania tantis
Cladibus emergens, Mariæ perſoluit honores,
Hæreſis, & ſtygias fugit indignata ſub vmbras.

Canebam.

DESERTVM MVNDI

In nouum deliciarum Paradisum.

In faustissimo Deiparæ Virginis natali die Conuersum.

GENETHLIACON.

PVlchrior Eois cur Phębus prodit ab vndis,
Atque diem meliore coma diffundit in orbem,
Præpropero vectus curru? quid nectar olympo,
Sidera mellifluo spargunt, zephirique tepentes
Florigera argutis demulcent arua susurris?
Ridet odoratis tellus variata tapetis,
Omnigenosq; sinu profert autumnus honores
Ipsæ etiam volucres celerantem lumina solē
Festiuo excipiunt cantu, naturaque cursus
Aduertens fortasse alios instare polorum
Ipsa suas miratur opes, an sæcla recurrunt
Aurea, diuorum toties experta fauorem,
An potiùs nata reparatur Virgine mundus,
Virgine, quæ seruans niueum sine labe pudorem,
Alma parens, & nata Dei Dea, sponsa tonantis
Effudit casto delapsum viscere numen?
Sic equidem reor, ò Venetæ laus maxima gentis,

Lau-

Laurigeræ lux alma domus ſacrique Senatus
Purpureus princeps, facilem concedere mentem
Si dictis libeat, noſtriſque aduertere ceptis,
Eloquar, hauſerunt etenim præcordia Phœbum.
Horruerat mundus; ſi mundum dicere poſſim,
Quem crimen fœderat atrox; nam flumina, venis
Quæ riguis aurum per læuia ſaxa trahebant,
Limoſis fluxere vadis; reptantia virus,
Sæuitiam ſumpſere feræ; viridantibus auſter
Depulerat folia arboribus, conſuetaq; fruges
Tradere terra homini, ſteriles producere dumos
Ceperat, & curuo laniata dehiſcere aratro.
Amiſſus decor omnis erat; quin pluribus olim
Dentibus à Cadmo Thebani ſparſa draconis
Armatos fęcunda tulit, prognata marito
Fęmina. fęminei verbis deluſa colubri,
Sæuior at colubro, venturos ſola nepotes
Perdidit, & miſeras erebi damnauit ad vmbras.
Hoc vidit celſa ſuperum regnator ab arce,
Et fęda tanti commotus imagine caſus,
Ergò me ne hominem cæcis feciſſe tenebris,
Nonne illi os ſublime dedi, cælumque tueri
Iuſſi, ac erectos ad ſidera tollere vultus,
Vt vaga proſpectans rutilæ tentoria ſcenæ
Arcanos animo cuperet penetrare receſſus?
Quem mihi plaſmaui ſimilem, ſuperiſque creaui
Penè parem, ſæuo patiar ſuccumbere Diti.

In

In formesque domos,obſcuraq; regna ſubire?
Non ita: ſed faciam vacuas implere curules,
Quas aula pulſi diuum liquere ribelles.
Infirmũ malè ſiſtit opus, quod ducit olympũ
Nec benè calcat iter, greſſus niſi dirigat auctor.
Fęmina principium lapſus; hæc funera terris
Attulit; hæc lacrymas; vrgens releuare, malorum
Fęmina debet onus, damnum dedit hortus & hortus
Conferet alter opem; colubro fuit ille recluſus,
Hic concluſus erit; ſterili de ventre Puellæ
Naſcetur, miſeri generis tutela, ſaluſque
Auctorem paritura ſuum; feret ipſa leuamen
Quà licet, & lapſis ſuccurret fęmina rebus.
Dixit, & impleri cęleſti pignore ſentit
Anna vterum,donumque ſuæ mirata ſenectæ
Procedit prægnans;fixo mox tempore ſacrum
Ventris onus ponit. Prodit vaga pupula,cęli
Delicium,terræ ſpecies,Ereboq; tremendum
Prodigium; luci blandos vix pandit ocellos
Sidera ſuſpiciens, alto cum vulnere læſus
Ardet amore Deus;tanta ad ſpectacula cęlum
Commotum ſtudio viſendi excitur, & aſtris
Agmina labuntur ſuperum,leuibuſq; choreis
Molles aduolitant cunas, & carmina dulci
Miſta ſono ingeminant, Reginam voce ſalutant.
Pupula blãda iacet teneris circundata plumis
Flammas ore vibrans, & ſunt duo lumina flammæ;
Poma genis ſuperat, ſuperatque corallia labris.

Re-

Regnat in ore lepos; Charites ad cuncta ministræ
Officia, innumeris onerant cunabula donis.
Tunc natura, velut posito squalore virentem
Exhilarat faciem, roseis gemmata pyropis,
Garrula crescenti pubescit ripa smaragdo,
Aureaque in nitido, lymphis immixta sonoris,
Currit arena vado: deserti deserti orbis
Dedecus, & nomen, qualem finxere priores,
Prima ætas rediit, pingues, cum agmine campos
Ver ornet, plantæque suis vmbracula ramis
Expandant. Iam Noxa fugit, Bellumque cruentis
Abscedit terris: pauidas Astræa sorores
Ducit ab exilio, remeat Pax, prodit olympo
Spesq; Fidesque sacro regnat coniuncta Pudori
Religio, Paradisus adest en orbe secundus,
Prima parens vetitos dum carpit ab arbore fructus,
Elisias violenta plagas irrupit, & orbem
Mors fera corripuit: melior traducet ab orco
Natos esse parens, fructum cum proferet aluo.
Illa sui fuit è costis fabricata mariti,
Hæc puro gignet cœlestem sanguine Adamũ;
Illa veneniferi decepta est fraudibus anguis,
Conteret hæc pedibus tumidi capita alta draconis,
Illa nocens homines terrestri exclusit ab horto,
Inferet hec cœli placidis intacta viretis.

Vos

Vos ite, ò iuuenes, ſtudij quos cura momordit,
Adriacæ ſpes magna togæ, nunc digna laborum
Exorta eſt Præſes, veſtras laſſare Camœnas
Siſtite, & Aonij quot ſingunt numina vates.
Et noua progreditur ſtellanti muſa cothurno,
Auroræ ſimilis, calamos huic tradite veſtros,
Huic veſtros ſacrate animos, dabit illa bicornem
Scandere non montem, cœli ſed culmine ſiſtet.

Canebam.

DE

De laudibus B. HIERONYMI ÆMILIANI.

Congregationis Somaſchæ Fundatoris.

EPICINIVM.

Habitum Romæ in Collegio Clementino.

Anno M. DC. XXX.

IN noua fert animus mutatas agmina formas
Dicere, & Adriaci ſummo bellata tonanti
Bella Ducis, ſacriſque exercita prælia ſignis,
Inclyta magnanimi linquens cum ſigna Leonis
Æmilius vexilla ſequi decreuit olympi.
O quæ clara virum ſublimi geſta cothurno,
Calliope, celebras, facili da numine vati
Mçonia laudare tuba, quos Marte triumphos
De ſacro Dux iſte tulit. Si rauca ſonantes
Fiſtula per lituos, belli penetrare tumultus
Horriſonos poterit, veſtras peruadere & aures,
Æmilij palmas tenui modulabor auena.
Iam tria pubeſcens numerabat luſtra Mianus,
Adriaci cum iura fori pertæſus, in armis

Ver-

Verſari voluit, lateri ſuſpendere ferrum
Cepit, & vndantes galeæ componere criſtas.
Non tulit hos animos belli nutrire Mianum
Pallas, non Pallas cerebro quæ armata Tonantis
Proſiluit, non ſanguinei germana Gradiui,
Sed quæ ſidereum pariens intacta parentem,
Cælica ſub ſacris animat certamina ſignis.
Æmilij validas ardebat pectora flammis,
Exueret mucrone manus, & mēbra metallo,
Inciperet noua caſtra ſequi: ſed clauſerat aures
Mauortis violenta furens in prælia miles.
Non illum diuina mouent certamina, turmas
Non placet infernas. Erebi detrudere ad vmbras,
Aut vitijs inferre necem; generoſa trophæis
Belli mens rapitur, multū ſitibunda cruorem
Dextra petit, gladij tendēs in vulnera pectus
Horrida belligeri Martis diſcrimina anhelat.
Forſitan Adriaci florentia regna Senatus
Oderat obſcuri tumidus regnator Auerni,
Inde repugnantes conatur iungere gentes,
Atque animis adhibere faces, vt totus in oras
Conſpirat Venetas mundus. Centena propinquis
Millia ſub ſigni mittebat Cæſar ab agris,
Gallia pugnaſces dederat generoſa phalanges;
Aſſuetum bello populum ſtiparat Iberus,
Strenua nam paucas ſociarat Mantua vires,
Ferrea criſtatas tulerat Ferraria turmas.
Cum Venetas nutare videns Regina ſecures
Adria magnanimo metuenda Leone Virago.
Purpureos accire Patres, & damna pericli

B In-

Inſtantis narrare cupit. Venere rubenti
Patritij ſub veſte ſenes, retinere curules
Diſpoſitos iubet illa ſuas, tunc ardua vultu,
Maieſtate graui, labris hæc verba diſertis
Proloquitur. Patres, populo rediuiua Quiritum
Natio, bellum vrget, coniunctis agmina ſignis
Auſtriaci mouere Duces, & Gallus, acerba
Quem modò clade ſuis ipſi diſiecimus oris,
Criſtas tollit adhuc: Itali, qui noſtra tueri
Regna tenerentur, Reginam vertere curant
Italiæ? Innumeras tacito iunxere cohortes
Fœdere, vt Adriaci proculcent culmina regni
Vt victos trudant Aquilæ de ſede Leones.
Et iam per Venetos excurrunt agmina fines,
Quà rapido fluuius decurrit gurgite Plauis,
Quà Taruiſini ſurgunt ad ſidera montes.
Ergò equites ſtipatæ leues, numerate cateruas,
Militiæ date ſigna noua: tormenta boatu
Bellica iam reſonent, languẽtes buccina ciues
Excitet, & pleno tundantur tympana pulſu.
Surgit apud Querium moles non vltima, Caſtrum
Dicta nouum, leni montis, ſe culmine prodẽs,
Hæc ne ſublimi excurſus prohibebit equeſtres,
Et pedites remouebit agris: Huc mittite auita
Scipiadum de gente Ducem, priſcoq; nepotem
Æmilio clarum, cuius virtute Quiritum
Æmula Carthago cecidit tumulata ruinis,
Senſit & extremas inuicta Numantia clades.
Æmilianus erit, Venetis qui finibus hoſtes
Pellet, & ad patrios coget remeare penates,
Aſſen-

Aſſenſere Patres, breuibus mandata dedere.
Iret, & armato ſtipatus milite fines
Adriacos tegeret, Germanos arce fugaret.
Protinus inſigni decoratus munere faſces
Accipit Æmilius, gemmataque ſceptra capeſſit
Induperatoris, celeri mox oppida linquens
Taruiſina gradu, caſtri peruenit ad arcem.
Iam ſua Cæſareæ fundarant caſtra phalanges,
Nec procul aprico Gallus tria lilia campo
Fixerat, huic acies fortis ſociarat Iberus,
Eſtenſis, Gonzaga Duces ad ſumma cateruas
Damna ſuas, agri longinqua in parte locarãt.
Poſtera vix plauſtro roſeos aurora iugales
Iunxerat, & lucis radios rubicunda ferebat,
Nuntia ventutæ cladis, cum tympana rauco
Impulſu reſonare iubet, qui ſumma Paliſſas
Iura dabat; capiti galeas poſuere cohortes,
Tormenta & tereti grauidarunt ferrea plũbo,
Iã præceps hinnibat equus, iã ſpumea morſu
Frenas reuoluebat, ſpiranſq; è naribus ignem
Iam pedibus pulſabat humũ, cũ cępit anhelos
Arduus inter equos caſtris exire Paliſſas.
Ibat inauratis humeros circumdatus armis,
Vndantes nitida volens in caſſide pennas,
Sceptra manu quatiens: cãpo ſpatiatur aperto
Flammas ore vomens, qualis cum ſæuus Achilles,
Vulturus mortem Patrocli, Vulçania matris
Arma ſuæ Thetidis, miſere ſub mœnia Troiæ
Induit, aut cum Threijcia ſudaret in haſta
Marſpiter, & bellum Rhodopes miſceret in aruis
Pone ſequebantur diuerſis agmina ſignis

Et pedites, equitesq; suo simul ordine, totum
Obnubunt vexilla polũ, ferit æthera clamor.
Obstrepit Æmilio vulgus, quid contra manipolos
Innumeros pugnare velit? se dedat amicæ
Inclamant parti, componat fœdera, gentem
Inculumen seruet, quòd si decernere ferro
Rem velit, expectet certum per viscera ferrũ,
Iam iam tormentis vulsuros mœnia, diras
Iam saturaturos hostili sanguine dextras.
Non tulit Æmulius metuentis stridula turbę
Verba, sed accenso rapidas ex ore fauillas
Eiaculans, quò vos, inquit, timor abripit hostis,
Indecores animæ? Venetus succumbit Ibero,
Me duce? Germanæ trepidabit nomina gẽtis
Adriacum robur? Veneto iam pectore dignos
Iam reuocate animos, pudeat liquisse penates,
Vincat amor patriæ; patriæ sacrare cruorem
Summus honor, moriar, sed mors in gloria vitam
Non claudet, locus iste cadet, nòn seruiet hosti.
Ite, placet vobis, si vos subducere morti.
Viuite, solus ego capitis discrimina quæram,
Solus contra istas defendam mœnia turmas.
Si mihi fortè mori obtigerit, mihi gloria mortis
Fata pati, pulchramque pati inter vulnera mortem.
Dixit, & assumptis animis, ac robore miles
Persurit in Martem, collatis vndique saxis
Congesta tellure locos instaurat hiantes,
Accumulatque simul terræ tabulasque, trabesque;

Quod-

Quodcumque occurrit manibus numinen ad
ictus
Aggerat obijcibus; ſurgunt ad ſidera muri
Mole noua; ſubitam Germanus conſpicit ar-
cem,
Obſtupet, ardeſcit; plenis iubet ire metallis
Fulmina, terrifico quæ propugnacula pulſu
Diſcutiant, cerebroque fatigent verbere mu-
ros.
Tollitur inſignis clamor, rapit ęthera puluis,
Ac pandit vallum rupta compage ruinam,
Clade patet caſtrum; Germani corpora in
arcem
Vlturi ſua fata ferunt; ſpiſſo agmine trudunt
Se ſe innixi humeris, tolluntque per ardua,
ſcalas
Apponunt muris, tentatque inuadere vallũ.
Hic noua fit cædes; crudeſcunt prælia, nigrans
Telorum iacitur nubes & ſaxeus imber.
Sternuntur, ſcãduntq; repercutiũtq; ruuntque
Omnia dant luctum, horrorem, rabiemque
doloremque
At noua Germanus ſemper molimina tentat,
Integer & laſſo hoſtiles ſuccedit ad ictus,
Diruta compoſiti ſcandunt curuamine dorſi,
Obijciunt clypeos duræ teſtudinis inſtar,
Irrumpuntq; viam. Populi quis fata cadentis
Carmine complecti valeat? quis multa ferre
Vulnera; quis cædes? Dum barbarus ingruit
hoſtis;
Et cæco clamore furit, cepere Mianum
Millenos inter gladios, vinctumque catenis
Ad nigri gelidas raptarunt carceris vmbras.
Iamque Aquilæ vexilla volant, iam Cæſar in
oris

Clamatur Venetis Princeps, iam Lilia cœlo
Liberiore fluunt, parto plausere triumpho
Agmina, victricesque tulere ad sidera voces.
Vidit in obscuris Pallas diuina tenebris
Æmilium, quæ ad sacra volens traducere castra
Vtile nacta sibi tempus, stipata cateruis
Aligerum, firmo deiecit cardine postes,
Cœlesti terram pellens, & lumine noctem
Talibus alloquitur. Queis te fortuna periclis
Exposuit, dignosce precor; quid bella tibique
Profuerint humana, vides. Mea bella ciere
Iam placeat; non vita meis carissima castris
Funditur; haud petitur crudeli vulnere sanguis,
Surge age, tende manus, soluuntur vincula, velox
Ne sequere; In stygias tentabimus arma phalanges.
Pro cœlo bellum capimus; certamine cœlum
Cœlica felici fortunat sidere; quales
Proh tibi propitius comites sociabit Olympus,
Qui sacrata crucis plures vexilla per oras
Portabunt, spolijsq; feri Phlegetontis onustim
Ad cœli referent Capitolia celsa triumphos,
Dixit, & apprēsum manibus de carcere ducit
Æmilium, vigilesque suis excęcat eundo
Excubias radijs; oculis per tela, per hostes
Subtrahit humanis, tenuesque recedit in auras.
At secum voluens animo, quot cōmoda cœlū
Æmilius tulerit; media quòd cæde suorum
Saruauit viuum, quòd se subduxerit hosti
Incolumen; Valeant, dixit, certamina Martis,

Et

Et cessent reboare meas tormenta per aures.
Hasta vale, lorica vale; me bella tonantis,
Me noua castra vocant alius stipendia miles
Iam tua, Christe, sequor, collectoque agmine pubis,
Quam cultus vexabat inops, vexabat egestas,
In subricas, ducente Deo, profectus in vrbes
Molliri bellum vitijs incepit, & Orco.
Hic sua contineat certamina Scipio, versos
Næue Numantinæ muros deprædicet vrbis,
Æmilius, quocumque peti, debellat Auerni,
Innumeros virtute greges, & Ditis iniquas
Detegit insidias; Venetam dum pergit in vrbem,
Sternit auaritiem; pictis vestita tapetis
Atria denudat, nummisque exenterat arcas,
Subsidium, miseris; sed quos Vicentia morbos
A te non pepulit, quibus aut Verona periclis
Te non exemit; pueros cum patre carentes
Extulit ipse parens, orbas cum matre puellas
Legit, ne turpi vitiarent corpora quæstu?
Sed tunc Tartarei confregit cornua tauri,
Brixicolas cum dura fames vrgeret, & ipsis
Mendicata priùs partiret pabula egenis.
Insubricam funesta lues infecerat vrbem,
Corpora iãq; solo tumulis viduata iacebant,
Hinc pater, inde puer moritur, fraterque, sororque
Tristia languentes animas per fata trahebant.
Cum mõstrum lethale luis iugulare laborat.
Æmilius, placidisque prius spirantia verbis

Agmina ſolatur; fluido medicamina morbo
Applicat, & proprijs effert enecta lacertis.
At qui vipereas vitiorum vicerat artes,
Vincere ſe voluit, ſcabræ cum celſa Somaſchæ
Luſtra petens corpus nodoſis cædere flagris
Inſtituit, recreare leui ieiunia victu,
Fonte leuare ſitim, gelidoque recumbere ſaxo.
Iſta fuere ſuo præclara trophæa Mianus,
Corpore quæ retulit; Pallas quæ cælica cernens.
Expedijt currum, deuicto vt corpore terris
Æmilium ſuper aſtra Ducem vectaret ouantem.

Canebam.

DE

DE BEATO HIERONYMO ÆMILIANO

Congregationis Somaschæ Fundatoris.

Cuius Apotheosis ab Apostolica Sede quamprimùm expectatur.

VATICINIUM.

Habitum Romæ in Collegio Clementino.

Anno M. DC. XXXI.

DEsinat egregias longæua abolere vetustas
Heroum laudes, auidis nec dentibus æuum
Corrodat pia gesta ducum; sed prisca nepotes
Erudiant exempla nouos; à laude parentum
Accipiant ventura fidem, miretur & orbis
Æthereis quot terra viros redimiuerit astris
Aspice, Roma, Patrem; iam tempora desine longæ
Dinumerare moræ; solertis pollice Apellis
Pictus adest oculis, aderat qui viuidus olim,
Spe maior, fama melior, venerare, Beatus
Iam iam lætisono dicetur ab orbe Mianus.
Hæc ego, si Aonides pandent Helicona sorores,

Fatidicus secreta canam; Vox gloria gentis
Romuleæ obtestor, Tyrio qui murice vestes
Pingitis, & totum sacris qui Ritibus orbem
Imbuitis, iunctis audito carmine votis,
Æmilium superos inter committite Diuos.
Cesserat Æmilius fatis & ad astra volarat,
Cum soboles Erebi, noctisq; infausta propago,
Deformis Genius, cui sunt inuisa potentum
Gesta virum, famam cæcis velare tenebris
Æmilij statuit, fumoque inuolere laudes.
Hic fuit, elapsis rigido sub principe sæclis,
Christicolum violare genus, delere supernas
Qui leges voluit, cœlo & fidissima quondam
Pectora propositis gladij terrere periclis.
Ille per Odrysias Orci vexillifer oras
Intulit infrendens Othomanæ cornua lunæ,
Ægyptum, & cultæ viridãtia Phocidos arua,
Regna Palestinæ, gelido cum Bystone Dacos
Inuasit; quid plura velim percurrere, quando
Illyricos penetrando sinus Epidannia turbis
Regna suis Veneto rapuit subiecta Leoni?
Hic fuit ancipites credentũ ad colla secures,
Qui cudit miseris posset quò sternere pœnis
Surgentẽ Christi sobolẽ; Agrippina Nerones
Iulia non peperit, Didios non Clara, Seueros
Fuluia non genuit, Stygij sed monstra fuerunt
Antri, quæ nigro dimittens carcere Ditis
Edidit in lucem, iucundæ vt munera lucis
Christicolis raperent, soliũq; in cæde locarẽt.
Nunc etiam Adriaci Patris ne numen adoret
Orbis, & extinguat fidei inuiolabile pignus.
Quod non tẽtat opus, quas nõ exardet in iras?
Vrgo Somaschensis cęlo non vltima Vestas
Addictas inter, męrentem squalida vultũ,
Anxia sollicito voluens sub pectore diram

Et

Et Genij rabiem, natorum & damna suorum,
Tendere mæsta parat. mox Religionis in-
    ædes,
Et casus narrare suos. In vertice regnans
Hæc Vaticani, solio considit eburno
Arbitra, cui simplex capiti supereminet ales,
Eiaculans tenuem niueo de corpore lucem,
Culta tiara vagos trino diademate crines
Cōtegit, atque humeros cōuestit palla cadēti
Syrmate, ducta femur cingit stola sceptra, py-
    ropis
Non rutilant, geminas sed stringit dextera
    claues.
Hic niueis venit circumstipata puellis,
Virgo Somaschensis, positum mox prona Se-
    natum,
Et summam venerata Deam, sic ore profatur.
Christicolum regina potens, dilecta tonanti,
Quam cęlum, quam terra colit, mens proui-
    da, mentis
Conscia diuinæ, interpres, præsaga futuri,
Semideos tu sola potes coniungere diuis,
Et meritis conferre decus. confringe tumentes
Tartarei cristas Genij, quot vbique tenebras
Offundat miseris mortalibus, aspice; diuos
Spernat vt ille, vides; sensit reboare per
    omnes
Vrbes Æmilij famam; pia numina votis
Supplicibus rogitare viros, quas negligit ar-
    tes,
Vt clarum obscuret terra caligine nomen?
An mea sic soboles meruit? succumbet Auer-
    no,
Infernum toties quæ debellauit ouantem?
Ergò vera Fides, Fideique columna labascet,

Frigeſcit Pietas, toto regnabitur in orbe
Vana ſuperſtitio, damnati numinis error?
Diuinus me tangit honos; hæc verba profundo
Corde fluunt; quid clara mei miracla Miani
Promam, quid laudes memorem? non ille cateruam
Aucto pane aluit; rigido non marmore lymphas
Elicuit, fluido extinxit non vlcera tabo,
Claudaque non firmis ſolidauit corpora plantis?
Nonne pia æratis lacerauit membra flagellis,
Entheus atq; animo ſuperas abreptus in oras
Pallida vertentes ieiunia duxit in annos?
Angelica laus quanta manus habuiſſe miniſtras,
Montanos domuiſſe lupos, pepuliſſe phalanges
Corporibus Stygias, cunctos vt ferret ad aſtra
Inſubricas peragraſſe plagas? ſi debita poſco,
Si tantum merui, vires compeſce tyranni,
Si lubet, Æmiliumque choris adſcribe beatis.
Excepit facili ſubmiſſas aure loquelas
Religio, riſuque oculos ſuffuſa benigno,
Siſte præces, inquit, vanumq; remitte timore?
Æmilij ſat geſta mihi ſunt nota, quod optas
Virgo tenes, & mox poterit quoque terra Mianum
Noſcere conſcriptũ ſuperis: confidere verbis
Virgo potes tranquilla meis; rem cernere totam
Sed ſi fortè velis, oculos hùc dirige, cœlum
Aurata mox claue aperit; patet aula tonantis
Regia, cæruleis panduntur limina campis,
Æter-

Æternis vbi clara nitent conclauia flammis,
Hìc ſellas inter varias aurata refulget
Chryſolitis ornata vagis, onerata ſmaragdis,
Florida quam roſeis depicta coloribus Iris
Circuit, & ſcripto titulus diagrammate obambit,
Obſtupuit mirata loci ſpectacula vaſti
Virgo Semaſchenſis; dubiam ſed prouida mentem
Relligio docuit, pretioſa ſedilia curuo
Anne vides giro, totum replere theatrum?
Hæc ſunt, ſi neſcis, cœtum dum conuocat omnem,
Quæ poſui calcata Deus ſuper aſtra beatis.
Aſpicis omnigeno variatam emblemate ſedem
Luce ſuperfuſam? tituli lege verba; Miano
Sella Parata; librum, quem ſeptem gemma ſigillis
Obſerat, an cernis? proh quot ſecreta recondit,
In folijs quot clauſa latent? hic ſcripta adamante
Nomina ſunt diuum; ſæcliſque arcana futuris,
Euentus habitura ſuos, digeſta per omnes
Ætates, hìc cuncta leges miracula Patris
Æmilij, hìc ductos rigido ſub tegmine ſoles,
Quod cupis; ecce, tibi deſcribitur ecce, quìd vltrà
Spē trahis? hìc apices oculis aduerte notatos?
Noſcere characteres: ò nomen amabile cælo,
Nuntius ò terris iucundus; In orbe Mianus
Ecce Beatus Erit, ſicut iam regnat olympo.
O dignum pietate virum, quis iuſtior illo,

Quis

Quis magis ætherei flammis exarsit amoris?
Cur magè permeriti diuo tribuantur honores?
Quando erit illa dies, albo signanda lapillo,
Qua te sacrificis templi venerabimur aris,
Qua dabimus pia tura focis, ò fiat, ò vnquam
Vrbanus mœstæ soletur vota Somaschæ.

Canebam.

IN

In Aſſumptione B. MARIÆ VIRGINIS.

EPIGRAMMATA.

Reginæ plures ſibi coronas detrahunt, vt Virginem redimiant.

Explicatur idem argumentum diuerſis carminibus, atquè ſententijs.

CLEOPATRA.

INuiſas inuita trahor Regina per oras,
Geſtiat vt damnis Roma ſuperba meis:
Illa ego, Niliacos quæ traxi in vincula reges,
Illa ego, Cæſareus quàm ſibi iunxit amor.
Pænas digna luo; ſacris tu Virgo catenis,
Traxiſti ad ventris viſcera caſta Deum;
Iam tua Niliacus præcingat tempora Iaſpis,
At mea, quæ pectus mordeat, Aſpis erit.

ZENOBIA.

Se Regem Regum, ſoli: lunæque parentem,
Stellarum ſocium Dux modò Perſa canat;
Namque ego de Syrijs educẽs agmina regnis,
Humanum docui poſſe perire decus.
Sidera detraxi capiti; tibi ſidera Virgo,
Supplex, vt cingant tempora ſacra, fero.
Non niſi flammigeris debes redimirier aſtris,
Ad ſponſi thalamos dùm ſuper aſtra volas.

CAS-

CASSIOPEA.

Mollia torquerẽ blando quòd lumina vultu,
Quòdq; darem teneris mista ligustra rosis;
Cęlica Nereides vicit mea forma puellas,
Cessisset victrix aurea poma Venus;
Cerno sed æthereo quales in corpore formas,
Virgo petit superas dum rediuiua plagas?
Luna erit in cęlis magè splendida; cedo coronam.
Sidus ero saltem Cassiopea polo.

IVNO.

Me cæli Dominam stulti cecinere poetæ,
Aurea & auratis serta dedere comis;
At dum sidereas Virgo peruasit in arces,
Aurea serta capit, sceptra beata rapit;
Garrula vel Diuos deludet fabula? Iuno
De falso tantùm numine, nomen habet.

OLYMPIAS.

Quòd decor in roseo splenderet Olympicus ore,
Æmula quod stellis lumina bina forent;
Edita materna compellor Olympias aluo:
Congrua præclarum symbola nomen habet,
At dum pulchra tuos admiror, Virgo, nitores;
Informis formæ fit mea forma tuæ.
Sertum pono libens; Virgo sit olympia: pono
Nomen Olympiadis: Terrea nomen erit.

BER-

BERSABEA.

Mollia dùm vitreo tergebā membra lauacro,
Ad rapta à Solymo principe regna vocor.
Nil rapis, ætheras Virgo, dum tendis ad ædes,
Sed terræ ad cæli te rapit astra Deus.
Accipe iam sertū, redeant tibi furta merenti,
Debeo, quæ rapui, reddere serta polo.

CARTHISMANDVA.

Inuicta extremos tenui Regina Brigantes,
Coniungis & traxi ad ferrea vincla pedes,
Exijt at laqueis, concito milite, sertum
Arripuit, vinxit post mea terga manus:
Ille meum tibi, Virgo, dabit diadema: dedissem
Sed dare qui poteram; sumere si volui?

ARIADNA.

Angelicis stipata choris dū, Virgo, triumphas,
Summaq; deuicto regna Acheronte petis,
Quàm benè lucifluus vestit tua corpora phębus,
Excipit & niueos quàm bene luna pedes?
Expectant quid serta comæ? super æthera Bacchus
Te mea, quò cingant, astra nouena tulit.

HYPSICRATEA.

Non mihi sat visū, thalamos sociasse iugales,
Quin sponsum volui per fera bella sequi:
Fortia diducto muniui pectora ferro,
Con-

St Contorsi inuicta spicula sæua manu.
abit inerme caput? rutilam cape, Virgo, coronam,
Vt gestem galeas en mihi rado comas.

ARTEMISIA.

Dono tuis rutilum, Virgo, diadema triũphis,
Tristi de fato quos super astra vehis;
Æmula Mausoli struxisse busta sepulchro,
Astrifer exciperet ni tua membra polus:
Cum tamen ebiberim cineres, cape Mausoleum,
Et quod amoris erat pignus, honoris erit.

HESTER.

Pulchrior accitis fuerim quòd virgo puellis,
Rex dedit ambrosijs aurea serta comis;
At tibi, Virgo, magis casto nitet ore venustas,
Atque micas sertis dignior ipsa meis:
Hoc igitur præcinge tuam diademate frontẽ,
At mihi sufficiet, Virgo, secunda domus.

MARGARITA.

Hostíca palantes induxi ad prælia gentes,
Sustnuique mei Martia signa viri.
Hinc meritæ ornarunt gemmæ mea tempora, quamuis
Pulchrior & gemmis Margaris ipsa forem;
Sed tibi cum tribuant Reginę, Virgo, coronas;
Margaris ornabit non tibi, Virgo, caput?

VA-

VALASCA.

Regibus vt raperem florentia regna Boemis
Duxi fœmineas ad ferra bella manus.
Bellaui, vici, rapui; felicibus armis
Proſtraui imbelli haud agmina fulta viros,
Quàm melius, Virgo, cingunt ſibi ſerta capillos?
Quàm meliùs quatiunt gemmea ſceptra manus?
Sum ſertis indigna meis; tibi defero ſerta,
Ipſa homines necui, ſubtrahis ipſa neci.

IVLIA AGRIPPINA.

Cur ſæuum effudi materno viſcere monſtrũ?
Miſſa fui Lybicis forſitan vrſa plagis?
Infelix: Tu, Virgo, paris (ſacra pignora) natum,
Dat tibi ſerta vterus, qui mihi ſerta rapit.

DIDO.

Vritur infelix Dido, totaque vagatur
Vrbe furens, querulis & petit aſtra notis,
Quid fortuna meos voluiſti cingere crines,
Florida quid ſceptro ſubdere regna meo?
Si turpis iaceo deuicta cupidine amoris?
Si vigil in cæco corde triumphat amor?
Fronte corona cadat; debet geſtare coronam,
Non Dido infelix, ſed ſacra Virgo, meam.

CANDACE.

Grata fui populis, Reginis nomina cunctis
Ipſa dedi: Æthiopes me coluere viri:
Sed

Sed tibi, Virgo, Dei repleuit gratia pectus,
Concidit ante tuos purpura neque pedes.
Sertum prona fero; gemmatũ Candacis orbem
Nõn nisi Virgineus candor habere meret.

LEDA.

Tyndareos infida toros violasse, tonantis,
Vt turpi fruerer dicor amore Iouis:
Per me fatalis ceciderunt mœnia Troiæ,
Arcis dum reuocant agmina Gręca faces:
Iam mea Troianis tumulatur gloria flammis,
Et liquet æternis fulua corona rogis:
Tu pia, Virgo, Deum castos trahis æthere in artus.
Cordaque supremi luminis igne foues.
Leda fui consueta viros & lædere; Ledæ
Sertum, quæ nescit lædere, Virgo habeat.

MANDANE.

Luxuriare meo genitor de viscere vitem
Vidit, & Asiacas fronde operire plagas:
Impius inuidit natum regnare, necandum
Tradidit, & potuit sic ferus esse pater?
Veram, Virgo, tuo fudisti è viscere vitem,
Expandit ramos quæ super orbe suos.
Iam mea serta tibi dono, diademata nati
Donassem; at nato sustulit Astyages.

PENTESILEA.

Virgo triumphato transcendit in æthera mundo,
Et trahit in cælis ad sua iura Deum.

Esse-

Effera quìd duco lunatis agmina peltis,
Fœmina belligeros quid petit ense viros?
Virgo, tibi diadema sacro, tuus iste triumphus,
Non homines bello, at vincere pace Deum.

CAMILLA.

Fortia sublimi librabam corpora saltu,
Lambebantq; leues gramina summa pedes;
Virgo, sed aereo tranasti sidera curru,
Vicisti, cælo te mea serta manent:
Quæ laus est rapidas præuertere cursibus auras,
Si quæ sustulerat, deprimit aura solo?

PLACIDA.

Vertere Romanas hostis dum nititur arces,
Et fera crudeli bella mouere manu:
Tristia conuersum lenui in prælia regem,
Molliui placidis ferrea corda modis:
Diruere ignifero statuit dum fulmine terras,
Componit surgens Virgo per astra Deum;
Quìd iactem mea verba? tibi fero, Virgo, coronam,
Laus est parua hominem flectere, summa Deum.

AMALASVNTHA.

Germanos pepuli, Burgundos agmine vici,
Compuli & Italicis tollere castra plagis:
Italiam tenuere Gothi, me Principe, dextræ
Firmauique armis Itala regna meæ.

Sal-

Saluasti, Virgo, deuicto dæmone mundum,
Num magis inuictæ gemmea serta dabo?

SABA.

Mellea quàm residet verborum copia labris
Virginis, i. radiat quàm vaga membra color?
Suscipe, quàm possum tibi tradere, Virgo, coronam,
Nam mihi, tanta dedi munera, nulla manent.
Si quoque vixisses Salomonis tempore, haberes
Diuitias docto pro Salomone meas.

BERECINTHIA.

Ardua, Virgo, poli ritulans dū nubila tranas,
Sidereo Dominam te locat axe Deus.
Posthac nulla igitur terram regina tenebit?
Sertum, quod terram sustinet, ipsa fero.

CREVSA.

Scriniolo inclusas misit mihi callida flammas
Medæa, & patrios sustulit igne lares.
Virgo, tibi natus dimisit ab æthere linguas
Ignitas, vssit corna sacrata focis.
Diuersæ stant igne vices; cape, Virgo, coronā,
Tu succensa animos, corpore adusta fui.

MONYMA.

Omnia dum validi sternuūtur castra mariti,
Miles & immiti quilibet ense cadit,

Seri-

Serica detraxi capiti diademata, collo
Obduxi, inferrem quò mihi ſæua necem.
Clæudere ſed renuit fauces diadema; feratur
Virgo tibi, haud laqueo regia membra cadunt.

BERENICE.

Cum mihi meſſuerim nitidos pro coniuge crines,
Protinus ad Veneris lucida templi tuli,
Cypride pulchra magis Virgo: quæ munera tradam?
Sacrabo reliquas num tibi, Virgo comas?
At tulit in cœlum verſos in ſidera crines
Cypria; circundent hæc tibi, Virgo caput.

SISIGAMBIS.

Tàm ſpecioſa meo ridebat gratia vultu,
Vt poſſem ſuperos illaqueare Deos:
Deuicto captiua fui Regina marito:
Quis tibi Alexander tanta prophæa dedit?
Virgo, tibi gemmata fero diademata; miſit
Quæ libertatem, gemmea ſerta feret?

ORITHYA.

Me rapuit patri Boreas, me cedere regnis
Atthidis heù voluit; quæ tibi, ſponſæ, fides?
Non ego Cecropijs Princeps dominabor Athenis?
Ad culta Æolijs deferat antra notis?
Heù rapior: iunctam regno tibi linquo coronam,
Virgo, ero nã poſthàc ſpiritus, aura, nihil.

DE

De Gloriosa
B. MARIÆ VIRGINIS
CORONATIONE.

ANAGRAMMATA.

Gaude Maria virgo Deipara cunctas hæreses sola interemisti in vniuerso Mundo.

ANAGRAMMA.

Cinge, Virago, tuos rutilo diademate crines,
Sacra parens hominis munera sume Dei,

Aliud.

Assumpta est Virgo ad Cęlum, in quo gaudeant Angeli laudantes benedicant Dominum.

Anagramma.

Lingue solum, conscende polum, redimita Virago,
Gaude, nata Dei, nam noua serta dabunt.

Aliud.

Assumpta est Deipara Maria in Cælum, gaudent Angeli, laudantes benedicunt Dominum.

Anagramma.

Sume poli, benedicta parens, delata nitentis
Munera, dum regni ad gaudia summa vocant.

Aliud.

Tota pulchra es amicà, ac vt lilia inter

spi-

ſpinas, Cæloque nitens porrigis io, ecce omnia.

Anagramma.

Angelicis ſtipata Choris, inuectàque Olympo
Inclita Regales accepit Virgo coronas.

Aliud.

Aſſumpta eſt Virgo Maria in Cęlo, ac omnium Regina ſtellato nunc ſedet ſolio.

Anagramma.

Sidera Cœleſti cingent mea tempora ſerto,
Illa ſua à ſummo lumine ſigna vocant.

Aliud.

Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui Ieſus ſancta Maria.

Anagramma.

En ſitibunda tuum tradunt tibi ſidera ſertum,
Abſit ne vt ſeruis filius, ecce caue.

Aliud.

Maria Virgo ſuperis iuncta en terris ſurgit.

Anagramma.

Virginis auratis cinguntur tempora ſertis.

Aliud.

Aſſumpta eſt Virgo Maria in cœlum.

Anagramma.

Imponunt almis en vaga ſerta comis.

Aliud.

Ieſus Rex tantus parentem capit, & ornas.

Anagramma.

Te Pater, & natus, te Spiritus axe coronant.

Aliud.

Maria virgo aſſumpta eſt in Cœlum.

Anagramma.

Summo Virgo ſua lumine ſerta capit.

Aliud.

Cœlestis Virgo specie tua, ac pulchritudine mea intende prosperè procede, & regna, lumen, & luna maris, nitor gentis, Cœli sidus, cara salutis nuntia, terribilis vt castrorum acies, atrium Regis beatum, & nisi nata Dei Dea mater Maria.

Anagramma.

Serta præcingant capitis capillos,
Et manus sceptrum nitidas adornet,
Membra Cœlesti videat Virago.
Sidere cincta.
Veriùs morte en iugulas suaui.
Luce nascenti, radijs nitendo
Clara terrestri heu tumulo resurge in
Æthcrea ab imis.

BEATAM VIRGINEM

In tot belli, pestis, famis calamitatibus, allaturam orbi cadenti opem, ostenditur.

ENBLEMATA.

Columba cum olea ramo virenti.
Ex lib. Gen. c. 8.

INclyta demersi quondàm compendia mundi,
Terrarumque ingens cymba vehebat onus;
Vtque oleæ ramum defessa columba virentem
Attulit, exhaustis arca resedit aquis,
Tu nunc sanguineo, fluitat dum gurgite mundus,
Deseris heu nostrã sacra columba ratem?
Sanguine humus tegitur, superum pete culmina, oliuam
Astra dabunt; oleam bellica terra negat.

Phœbus contra Pythonem.
Ex Mithologis.

Vandalicus nostras dum perfurit Hydrus in oras,
Auspice te, Virgo, pulsus in antra fugit:
Sic Phœbi cecidisse ferunt Pythona sagittis,
Cum sæuo Græcas perderet ore plagas:
Ille manu, & iaculis horrentem perdidit anguem,
Est tamen ista tui laurea tota pedis.

Dianæ simulachrum, quod contra Ætolos illatum, illos vertit in fugam.
Ex Plut. in Arato.

Figere in aduersam Triuiæ sua lumina formam
Nemo poteſt, ſtupidos nam facit illa viros,
Sic quondam contra Ætolos illata maniplos,
Compulit infami vertere terga fuga;
Quis tecum, Virgo, valeat conferre Dianam,
Si curuata tuos excipit illa pedes?
Inſurgant modo bella licet, dum ſurgit in æthram;
Maieſtate tui numinis acta cadent.

Angelus Sennacheribi exercitum ſternens.
Ex lib. 4.Reg.cap.18.

Aſſyrius Solymæ cingebat mœnia Princeps;
Sanguineo vt ſacras verteret enſe domos,
Cęleſtis patrio miles cum venit Olympo,
Agminaque armata ſtrauit iniqua manu,
Turbabant Italos hoſtilia prælia fines,
Feſſaque ſub rigido Marte gemebat humus,
Alìger haud terras, cælum ſed Virgo petiuit,
Attulit ille necem, ſuſtulit iſta necem.

Tutula ingenioſo ſtratagemate Romam à Sabinis obſeſſam liberans.
Ex Plut. in Camillo.

Dum premit Auſonios armato milite muros
Hoſtis, & albenti ſternere luce putat;
Tutula ſublato Romanos euocat igne,
Et

Et libertatis serua tuetur opes.
Germanos infesta volant vexilla per agros,
Miles & vrbanas diripit ense domos,
Sed pia Virgo animat iunctos in prælia reges,
Ancilla, & summi Principis illa fuit.

Nauis cum tritico. Ex Prou. c. 31.

Cærula longinquo veniens ex æquore nauis
Triticeas nostro in litore fundit opes,
Virgineum ingreditur ventrem Deus, illa latentem
Deuehit, & panis præbet in orbe Deum;
Terra neget fruges; homines si pane carebunt
Terreno, æthereum iam pia Virgo dedit.

Halcyone in scopulo, quæ maris tranquillitatem portendit.
Ex D. Ambr. ex lib. Hexam.

Seu Boreas tumidis in litora sæuiat vndis,
Seu notus elati sidera pulset aquis.
Alcedo in scopulo nidum si collocet, omnis
Ponit inexpletas æquoris vnda minas;
Fluctuet immani bellorum turbine mundus,
Sanguinis & calidas æstuet inter aquas,
Exprimit Halcyonem Virgo rediuiua, salutem
Nuntiat illa salo, nuntiat ista solo.

Virgo inter Leonem, & libram signa cęlestia.

Ne Leo succendat radijs feruentibus orbem,
Neue sub irato iudice causa cadat;
Erigone mollitque animos, & temperat iras,

Obliquo mediam nam tenet orbe domum;
Fidite mortales, irati flammea cæli
Sidera mitescent, æthera Virgo subit.

Amalthea Iouis nutrix.
Ex Mythol.

Nutrix esse Iouis, si quando Iupiter infans,
Dicitur hæc, puero lac dedit illa Ioui,
In cælũ translata fuit, dehinc nectar Olympo
Depluit inque homines, defluit inque deos.
Vbere de cælis pleno sacra Virgo tonantem
Nutristi, hinc supero te locat axe Deus:
Mater es, & virgo, nutrix fuit illa, tonanti
Illa dedit nectar, nectareum ipsa facis.

Mulier innixa columnæ.
Ex Valer.lib.43.

Quæ virides gestat laurus innixa columnæ
Nos omni tutos Virgo timore monet.
Quis metus humanas poterit percellere mentes?
Sponso innixa suo sidera Virgo petit.

Aten noxiam tres Litæ depellant.
Ex Homil.lib.19. Il.

Tres natas, mundũ volucris cum læderet Ate
Altitonans supera misit ab arce Deus;
At modo cum ternis iactetur terra periclis
E terris Mariam tollit ad astra Deus,
Olim tres vnam pepulerunt orbe ruinam,
Tres Italis noxas nunc fugat vna plagis.

Dra-

Draco ante mulierem pariturum, vt filium voraret. Ex Apoc. Ioan. c. 12.

Squamiger exertis assurgit faucibus anguis,
Progeniem mulier dum paritura delet,
Torquet ad insidias sinuosa volumina, pennis
Illa sed assumptis auia lustra petit:
Ecce draconigenas effudit Suedia, natos
Vt Mariæ non iam dente, sed ense vorent,
In sua sed Scythici remeabunt antra dracones,
Aligerum pennis Virgo per astra volat.

M. Coriolanus Romam obsidione premens. Ex Plut. in Coriol.

Martius en patrios scelerato milite muros
Obsidet, & ciues sternere cæde parat,
Flectere non illum sacri potuere ministri,
Ponere maternus bella coegit amor,
Christicolum quam sæua premunt certamina terras,
Quàm fudit sæuos hæresis atra Duces?
Qui valeat tantos belli sedare tumultus,
Non alius, mundi quàm pia mater erit.

Ancilia cęlo delapsa. Ex Plut. in Num.

Hæreticas metuenda times quid Roma phalanges?
Magnanimo regnat non benè corde timor.
Millenis Virgo clypeis armata, rebelles
Ad tua non patitur surgere damna duces,
Cęlica te quondam seruarunt scuta, timebis
Si Virgo est turris, scuta vbi mille iacent?

Iuditha Holopherni caput excindens.
Ex lib. Iudith. cap. 13.

Dum putat Hebræas Holophernes sternere turbas,
Nec sibi posse parem credit habere ducem,
Protegat vt ciues, armatum quærit inermis
Iuditha, & sumpto demetit ense caput,
Sic dum Germanas inhiat subuertere sedes
Hæresis, & Scythicas cogit ad arma manus,
Virginis auxilio prostrata extinguitur, illinc
Si patriæ, mundi prouenit inde salus.

Arca federisque mænia Ierichuntinæ Vrbis diruit clangentibus tubis. Ex Iof. c. 6.

Vrbis ad aspectum fertur vix arca, tubarum
Cum subitò ad sonitum mœnia celsa ruunt;
Virgoque sidereas vix cæli surgit ad arces,
Cum fera pugnacis hæresis arma cadunt,
Par vtriusque decus; dono sed dispare, sacras
Res tulit illa Deo, sed tulit ista Deum.

Admirabilis Virg. de morte triumphus explicatur.

Tumulus Platonis, cui insidet Aquila.

Spiritus è cælo quondam venisse Platonis
Dicitur, vt domini viseret ossa sui,
Exuuias Aquilæ sumpsit, libratus & alis
Expansis bustum constitit ille super,
Labitur æthereis animus de sedibus, artus
Visitet

Visitet vt terris inclyta Virgo tuos,
Spiritus ille suum in corpus remeare volebat,
At tuus intactum corpus ad astra vehit.

Moles Hadriani, quàm hodiè Castellum *Sancti Angeli vocant.*

Hic vbi sublimem cernis consurgere turrim,
Quam cingunt fossis menia ducta cauis.
Ælia erat moles; Michael sed penniger arcem
Istam cælesti lapsus ab arce colit,
Virgo in Idumæis stabant tibi marmorea terris,
Vt caperent artus post tua fata tuos,
Turba sed aligerum, translato hìc corpore, sedit,
Liuor ita aligerum tangere corda potest?

Sepulchrum Achillis amaranthinis coronis proseminatum. Ex Philostr. in Ic.

Thessala purpureis amaranthi turba coronis
Æmonij sparsit saxea busta ducis:
Immortale foret clari quòd nomen Achillis,
Vt flos hìc virides tollit in astra comas,
Accipe quę tumulo traduntur Virgo coronas,
Immortale tui pignus honoris erunt:
Sol furat, humor aquæ desit, præ frigore vitam
Amittat; vitam viuida Virgo dabit.

Electra cum puellis cæsariem inueniens super Agamemnonis sepulchrum.
Ex Æschyl. in Cleop.

Vix Agamemnonium lugēs Electra sepulchrū
Visitat, & flauas cernit adesse comas:
Cum venisse suum subitò coniecit Orestem,

Vt functi coleret condita membra patris.
Quis neget angelicas volitasse ad busta phalanges
Virginis, Elysias dum tenet vrna rosas?
Scilicèt à nostris rapuerunt lilia spinis,
Spinis cognatas & tribuere rosas.

Palladium in arce Troia.
Ex Virg. l. 2. Æn.

Desine Troiugenum miracula tollere, signum
Iam nec Palladium Troes in astra ferant:
Portentum nã maius adest; pro Pallade Virgo,
Celsis pro Troiæ mẹnibus, orbis adest:
Attulit optatam Pallas, Virgoque salutem
Illa manendo dedit, hæc abeundo tulit.

DE HÆRESI PROFLIGANDA

Anno M. DC. XXXII.

Vaticinia in Augustalibus Collegij Clementini.

LVDIS EDITA

Quo anno Gustauus Adolphus occisus est.

Vaticinium Primum.

InVenta est fortIs MVLIer : nVnC VIrgo LabantIs
hæresIs eCCe potens Conteret Ipsa CapVt.

Vaticinium Secundum.

DVM petIs, ò VIrgo, festIVIs astra trophæIs
ante perIt gresSVs hæresIs aCta tVos.

Vaticinium Tertium.

astra petIs VIrgo: hæretICas hInC peLLe CaterVas
saCra VIget terrIs te DVCe tVta FIDes.

Vaticinium Quartum.

CVR Ita festIVIs plaVDIt ConCentIbVs æther?
an CęLos strato VIrgo DraCone petIt?

Vaticinium Quintum.

VIX IaCet hęretICI proſtrata potentIa regIs
Cęleſtes tranat CVM ſaCra VIrgo plagas.

Vaticinium Sextum.

tV petIs aD CœLos, CœLeſtIs VIrgo, sVperbæ
hęresIs InVICto tV peDe CoLLa terIs.

PESTIS, FAMIS, BELLORVM calamitates à Virgine diſcuſſas oſtenditur.

SVmpſerat omnipotens violenti fulminis ignes,
Vt triplici mundum vulnere contereret,
Iamque repentinis nutabat cladibus orbis,
Iam rea gens ęqui ſenſerat arma Dei:
Quis valeat ſontis delere piacula mundi
Quæritur, & tantas flectere voce minas:
Deſine terra Dei dextram trepidare minantis,
Mitis in amplexum Virginis illa ruit.

Aliud.

Non priùs infauſti requierunt claſſica belli,
Deſeruit noſtras quàm pia Virgo domos:
Quìd non ſub tali Domina ſperare licebit?
Quale dab t, ſi ſic deſerit, auxilium.

Aliud.

Effera compoſitis miteſcunt ſecula bellis,
Et terſo pharetram ſanguine tela petunt:
Ceſſat

Cessat bellorum sonitus, pax occupat orbem,
Virgo per aerias dum petit astra plagas:
Prisca Sabinarum sileatur fama, tulerunt
Bellum illæ pacem rapta Virago tulit.

Aliud.

Æthereum vix tentat iter rediuiua Virago,
Clarior & solis lumine celsa petit.
Cum surgit flauis vbertas aurea campis,
Messorum tardas increpat atque manus.
Cernit enim Mariam lictis discedere terris,
Muneribus vacuam nollet abire Deam.

Aliud.

Pandit opes natura suas si versa, famesque
Si perit, & placido sidere gaudet humus.
Ne mirere, Ceres potuit quod diuite curru
Matrem adiens, natum Virgo aditura facit.

Aliud.

Bellorum quid cessat amor? quid buccina cantum,
Raucum oblita silet? quid negat arma furor?
Euentus quæ causa noui? cum Virgo reuisat
Cœlum, pax terris nascitur in medijs.
Terribilis castrorum instat salit illa, cohortes
Terrenæ æthereas pertimuere acies.

Dic vt lapides isti panes fiant.
Matth. 4.

Dum nullo Christus tenuaret corpora victu,
Et coleret solis tesqua habitata feris;
Aduenit assumpto dæmon sub corpore, panes
Vt fieri iubeat, frigida saxa gerit,

Stu-

Stituisse, ò vecors, in panem marmora verti
Dum tentas, vertet; tu petra semper eris.

Nonne & Catelli edunt de micis?
Matth. 15.

Sidonias Christus cum se conferret in oras,
Antè sacros iacuit fœmina strata pedes;
En mea nata, inquit furijs agitatur Auerni,
Et tenera immundus corpora dęmon habet
Sum canis, at domini nutrit quoque mensa catellos,
Sin pellis, Stygium tu quoque pelle canem.

Tolle grabatum tuum, & ambula.
Ioan. 5.

Languidus ad tremulas Salomonis vênerat vndas,
Ægra vt saluificis membra lauaret aquis:
Forte aderat Christus, casu qui tactus acerbo,
Artubus an morbum pellere vellet, ait;
Ille quidem vellet, sed homo, qui mergeret vndis
Commotis ægri corpora, nullus erat.
Surge, ait hic Christus, veterisq; cubilia lecti
Tolle, hominem quæris? non ego factus homo.

Homo quidam erit diues. Lucæ 16.

Accubat ad mensam pretioso diues in auro,
Suggerit & lautas turba ministra dapes;
Hic gula delicias studiosa parauerat omnes
Om-

Omnigenos dederat culta coquina cibos:
Vnus erat, panis qui frusta rogabat egenus;
Nec tamen heu panis frustula egenus habet;
Cur epulo renuis neglectas tradere micas?
Vel cur deciduas non legit ille dapes?
An nisi te flectit miseri vox vna rogantis:
En quàm multiplicis vulneris ora petunt.

Canes veniebant, & lingebant vlcera eius.
Lucæ 16.

Heù ne me miserum, diues, dimitte præcantem,
Ne tua, quæso, meis viscera claude malis,
Non posco argentũ, non auri pondera posco,
Sola meam frænet mica relicta famem.
Exiguas mihi, auare, negas concedere micas?
Pasco tuos proprijs carnibus ecce canes.

Pater da mihi portionem, quæ me contingit.
Lucæ 15.

Immundas, fili, mauis habitare tabernas,
Cùm tibi, cum seruis atria nostra vacent.
Nescis, heù nescis peregrinæ incõmodæ vitæ.
Crede, mihi nimiùm membra fatigat iter.
Cum varias tandem mundi percurreris oras
Solus, lassus, inops patria tecta petes,
Sed tu, nè toties vocem patiare monentis,
Ne vè notet lusus virga paterna tuos:
Longinquas, incaute, cupis volitare per vrbes,
I, fuge, sed poteras tutior esse domi.

Do-

Domine, non sum dignus. Matt. 8.

Alta Capharnaicæ penetrat vix mœnia Christus
Vrbis, cum sacros dux iacet ante pedes.
En meus in lecto decumbit seruulus, inquit,
Occupat & sæuus languida membra dolor,
Non est, cur nostri venias in limina tecti,
Dic verbum, fiet sanus ab ore puer,
Quid nequeat diuina fides? dimitte medentes,
Confide, & morbos pellere verba queunt.

De D. Thoma Aquinate.

E vestris calamum pennis aptate volucres
Aligeri, Thomas scribere plura cupit,
Ille per ingenuas doctum caput extuli artes,
Dumque studet, Christus sæpe magister adest:
Omnia ni scribat cœli secreta, docete,
Si non & vobis doctior ille fuit.

Improbam fœminam titione fugat.

Sensit, vt in thalamo solum lupa vinula ephæbum,
Turpesque incauto posse parare dolor;
Pergit, & argutis demulcens pectora verbis,
Suadet, vt officijs gaudeat ille suis?
Ignitum iuuenis viso discrimine lignum
Arripuit, & casto cogitabire lare.
Vtitur imbellem contrà quid torre puellam?
Furem virgineæ viderat esse niuis.

De

De vno, ex quadraginta martyribus, qui in tabefactum balneum desiluit.

Nocturnas sub aquis horas traducere præses
Martyribus iussit, dum fera sæuit hyems.
Non poterat gelidos vnus perferre liquores,
Frigida sed tepidis corpora mersit aquis,
Nō corpus, sed corda gelāt, dum balena tentas
Heu calida, in calidis mēs tibi friget aquis.

De D. Gregorio, cuius mensa Christus accubuit.

Obuia Gregorius disponit fercula mensis,
Vt pauper vires turba fouere queat.
Ille suis vinum manibus propinat in auro,
Conditas patinis porrigit ille dapes.
Accubat hic etiam vili sub tegmine Christus,
Gaudet & ingesto pascere membra cibo,
Non veniat Christus cur vestra ad prandia, scitis?
Quod pauper vestra ad prādia nemo sedet?

De sudore Christi sanguineo.

Dum tristis viridi Christus prosternitur horto,
Et supplex geminas tendit in astra manus;
Aduolat æthereo iuuenis demissus Olympo,
Qui docet instantis tempus adesse necis,
Christe, rubro mistum desudas sanguine rorem,
Subiectum & riguo proluis anne solum,
Immani terram vitio macularat Adamus,
Iste, vt purgetur terra, cruore lauat.

S. Crux

S. Crux arbori ahenea in templo Salomonis confertur.

Arbor in excelso Salomonis ahenea templo
Stabat, & è medio vena fluebat aquæ;
Nonne refert fontem, medio quæ pectore Christi
In trifida erumpit sanguinis vnda trabe?
Arboris illa omnes pellebat lympha dolores,
Dic, Longine crucis quid iuuat iste cruor?

De Beato Ioanne Dei.

Super domum nascentis radius affulget.

Prodit ad occidui vitales luminis auras
Ioannes, tecti & culmine flamma nitet;
An nouis in terris hodie nascetur Iulus,
Cum radius supero missus ab axe cadat?
Non venit ille polo demissus, at vndique natum
Emissus solem nuntiat esse nouum.

Ab irruenti Gallorum excitu liberatur à Virgine.

Quis furor in medios te miles, compulit hostes?
Quid cupis armata surripuisse manu?
Nonne vides plenis volitantia lilia campis,
Te Gallo cinctum milite nonne vides?
Verte pedem, fuge bella, fuge; imo siste pedes hic,
Adstat Virgo; sub hac Pallade tutus eris.

Li-

Libros hoſtenos donat, inhoneſtos adurit.

Hauſerat æthereas Ioannes pectore flammas,
Nec poterat longæ tædia ferre moræ;
Protinus ad libros, denudat ſcrinia, donat
Innocuos, nocuos ſcindit, & igne cremat.
Ite libri, veſtris inuentum ſat corda Camænis
Arſiſtis, flammas altera flamma voret.

Virginis effigies oranti Ioanni ſe prodit, cum eſſet cortinis obleuata.

Virginei penetrat Ioannes limina templi,
Sollicitas humili fundat vt ore preces,
Pronas in occulta veneratur imagine Diuam,
Diaque ſe ſe oculis prodit imago ſuis,
Quidni ſiderei pateant tibi culmina templi,
Si tibi terreni panditur ara poli?
Audierat fuſas veli ſub tegmine voces,
Qui ſic oraret, Virgo videre cupit.

Stultum ſe fingit.

Omnia commiſſas vulgat per compita culpas,
Fædaque Ioannes membra volutat humo,
Mox crucis aſſũpto centena dat oſcula ligno,
Te ſic inſanum fingere poſſe putas?
Haud patitur cordi contraria fingere vultum
Dius amor, qui ſic deſipit, ille ſapit.

Aperto ſemper capite peregrinatur.

Turbato præceps cœlo ſeu decidat imber,
Excipiatur albas ſordida terra niues;

Seu

u Boreas sæuis conturbet flatibus æthram
Ioannes velant tegmina nulla caput.
Non timet irato de missa incommoda cœlo,
Intulerat sacrum iam super asta caput.

Christum infantem humeris gestat.

Non sat habes leuibus deferri, pupule, ab Austris?
Sufficit Angelicas non tibi adesse manus,
Quid tibi, Christe, cupis nostras succumbere vires,
Quid toties hominũ languida colla premis?
Scilicet astra duos poscunt gestanda gygantes?
Christus Christophoros optat habere duos.

Aliud. In idem argumentum.

Lassantur fractæ pueri sub pondere vires,
Et multus Diui sudor ab ore fluit;
An leue, Ioannes, reputas deferre puellum;
Non puer est, humeris quem geris, at Deus est;
Ni labor Herculeus fesso sucredat Atlanti
Vix cœleste senex tollere posset onus;
Christophori pateris ne vicem? sed maior es illo,
Christophorus trunco nititur, ipse tibi.

Christi pedes sub specie pauperis lauat.

Pauperis vt plantas Ioannes proluit vnda,
Defixa in plantis vulnera bina videt;
Suspicit, & Christum vili sub corpore credens
Pro-

Protinus in flammas cernit abire leues;
Debueras oculos sacro non figere vultu,
Si nescis, pro oculis auolat ille tuis.

Flammas illæsus ingreditur.

Flamma pias populata domos volitabat, & ignis
Iactabat rapidos tigna per alta globos;
Maior in ignito flagrabat pectore feruor,
Voluebantque alias ænthea corda faces;
Irruit in flammas, & flammis extulit ægros,
Sic te, Ioannes, lædere flamma timet?
Cedat, qui pueros texit Babylonis ab igne,
Ille Deo similis, totus at iste DEI.

B. Virgo Ioanni ante crucifixum oranti spineam Christi coronam imponit.

Pendent exanimes mẽbris stillantibus artus,
Luget & ad nati cælica Virgo pedes;
Ingreditur tẽplum, & sacro sua stipite Diuus
Deposcit læto pectore plura pati;
Illicò descendit Virgo, capitique præcantis
Quæ Christi cingunt tempora, serta locat.
Audierat natum iam de Ioanne loquentem
Virgo sibi, mulier, filius ecce tuus;
Ioannem vt vidit; quidni daret illa coronam
Ioanni natum credidit esse suum.

Raphaelem Arcangelum habet in Nosocomijs administrum.

Æstuet impatiens curis lethalibus æger,
Extremumque trahat febre fruente diem;
Dum-

Dummodò Ioannes morituro vnguenta ministret,
Integer exiliet, qui prius æger erat.
Languenti quidni valeat conferre salutem,
Si Raphael secum est, si medicina Dei?

Panem multiplicat.

Sæua fames miseris mordebat viscera, panis
Quemque illis posset tradere, rarus erat.
Paucula collectis Ioannes frustula micis.
Diuidit, & Cereris crescere sentit opes;
Sint nitidis tibi, sponsa, manus repletæ hyacinthis,
Diue, tua est panis munere plena manus.

Biduum ieiuno tres panes cum amphora vini deferunt Angeli.

Errabat vastis Ioannes deuius agris,
Et longum fessus sollicitabat iter;
Bis iam Phoebus equos liquidis immerserat vndis,
Vllum nec cupido sumpserat ore cibum;
Afferret cum nullus opem, defixit Olympo
Lumina, & æthereo poscit ab axe dapes;
Ternos inde videt Bacchi cum munere panes,
Hanc tibi, Ioannes mittit olympus opem;
Gaude, dimidium Paulo Deus ante solebat
Mittere, tu Cereris munera terna capis.

Nixis genibus occumbit.

Senserat extremæ Diuus properantia vitæ
Stamina, ad æthereos posset vt ire lares.
De-

Desiliens lecto sacræ mille oscula figit
Inde cruci, flexo poplite & emoritur.
Fastosos deceat stantes occumbere Reges,
Vir nixis genibus religiosus obit.

Ad sepulchrum sanantur infirmi.

Hic vbi flammigeras suspẽdit lampadas vrna
In paruo magnum clauditur orbe iubar;
Cernis vt affixis circumdatur illa tabellis,
Mutaque collatam vota loquuntur opem?
Nemo hic curuato Ioannem poplite adorat,
Qui sibi nõ modicam dicat adesse manum,
Hùc cæci, hùc claudi, hùc surdi properare, salutem,
Quam tribuat, clauso à corpore marmor habet?
Ipse lapis traheret functo de corpore vitam,
Mortua sed reputat claudere membra magis.

Adhibita domus B. Ioannis humo mulier ab ægritudine conualescit.

Heu languet mulier, vitã cui fata reposcunt,
Discedunt oculi, cætera torpor habet:
Vix lentus tenues absorbet anhelitus auras,
Mortuaque in viuo corpore spirat adhuc;
Quem morbum nullæ potuere Machaonis artes
Pellere, de collo pendula pellit humus;
Solus homo primam traxit de puluere vitam,
Debuit & vitam fœmina habere ab humo,

Plagam insanabilem curat.

Octauum rutilans Latona recurrit ad orbẽ,
Ex quo fœmineo fistula crure tumet;
Sydera sollicitat, Ioannem voce fatigat,
Exilit & plagis fœmina sana suis;
Non poterat Deus haud voces audire præcantis,
Os aperit duplex, duplicat inde preces.

Mulier tacto B. Ioannis baculo parit.

Non poterat clauso conceptum viscere pignus
Edere, crudeli tactu dolore parens;
Ioannis tangit baculum, mox fisa tonanti
Obscuro ventris carcere reddit onus;
Quis non obstupeat virgæ miracula? flores
Non dedit, & fructum reddere virga potest.

Cæca puella dat lucem.

Perdiderat lucem lucis pupilla paternæ,
Vnica lux, patris pupula, matris amor;
Ipsa dies tenebris obscurior esse putatur
Nocturnis, tenebras orba puella facit?
Ioannes restincta refert in lumina lucem,
Et nouus irradiat tristia tecta dies;
Pro cæca haud decuit miseros lugere parentes;
Facta est cælitibus notior orba procis.

Quæ-

Quædam miracula B. HIERONYMI ÆMILIANI Congregationis Somaſchæ Fundat.

Panem multiplicat.

CÆca pererrabant turbatum nubila cœlum,
Pandebatque albas ſordida terra niues;
Parca Ceres ſterili prius abdebatur in arca,
Poſcebatque ſuos plurima turba cibos;
Proijcit in gremium panis fragmẽta Mianus,
Triticeamque manu creſcere ſentit opem,
Longimanum fecit longa olim dextera Perſam,
Aucto Largimanus pane Mianus erit.

Aquam è marmore educit.

Vrebat ſiccas hominum ſitis arida fauces,
Duraque fontales petra negabat aquas;
Inſculptum rogitat felici in marmore Chriſtum,
Limpida, & è gelido marmore lympha venit:
Quìdni diffluerent rigidis de rupibus vndæ?
Chriſtum orat, Chriſtus, qui eſt petra, mittit aquas.

Aliud.

Dum cubat Æmillus ſcabri ſub fornice ſaxi
Cautes ex oculis imbre cadente rigat:
Nil mirum reddant latices quòd ſaxa precāti,
Quas biberat lacrymas, reddit amica ſilex.

Claudum facit incedere.

Oderat Æmilium veſano pectore claudus,
Rem magnam faceret, ſi foret ille bonus;
Læſerat innocua maledictis nomina famæ,
Nec linguæ poterat ponere tela ſuæ;
Audit ad Æmilij plures properare cadauer
Venaleſque petit, poſſit vt ire, manus:
Deuehitur; ſuctumque pio veneratus honore
Corpus, ſacratos concidit ante pedes:
Surge miſer; grallas tumulo ſuſpende relictas,
Æmilij greſſum re docuere pedes.

Muti linguam ſoluit.

Non poterat mutus claras diſtinguere voces,
Faucibus hærebat ſed pigra lingua cauis,
Cum mater cupidis implens pia ſidera votis,
Æmilium nati ſoluat vt hora, rogat.
Clara puer ſubito cōcepit verba; quid inquit?
Non loquitur, Diuum prædicat Æmilium.

Hydrope laborantem ſanat.

Inſtabat tumidam matronæ hydropiſis aluū,
Totaque ſiue vterus, ſiue erat aluus vter;
Concuperet cum ſemper aquam, vix ebibit vndam

Æmi-

Æmilij, nocuam mox aqua pellit aquam;
Hæc aqua vera fuit; potanti ſuſcitat ignem
Illa nouum, veterem diſcutit iſta ſitim.

Sanguinem mulieri ſiſtit.

Fœmina ſanguineā profundit naribus vndam,
Feruidaque immodicis febribus oſſa calent.
Nulla poteſt fluidum remorari petra cruorē
Totus præcipiti flumine ſanguis abis;
Marmoris vt partem tetigit, quo membra locabat
Æmilius, febris ſtante cruore fugit;
Quid vinctos fuluo defertis Iaſpidas auro?
Ecce rudi tactus marmore ſanguis abeſt.

Mortuum ad vitam reuocat.

Iam puer ætheras animum exalarat in auras,
Ac dandum tumulo iam breue corpus erat:
Aduenit Æmilius flexo mox poplite cœlum
Suſpicit, & puerum ſurgere voce iubet:
Ille reſurrexit vitali redditus auræ,
Seque exinde alium nouit habere patrem.

In conuiuio lacrimatur.

Pinguia dum poſitis ſternuntur fercula menſis,
Et ſociant lautas mollia vina dapes;
Aſſidet Æmilius, ſacro mox percitus igne
Exorto madidas proluit imbre genas:
Viderat in cyatho purum bulire falernum,
Diluat vt vinum, lumine fundit aquas.

Aliquot Insubriæ Ciuitates Hieronymum Parentem agnoscunt.

VENETIÆ.

Vbi colligere cœpit pueros parentibus orbatos.

Sannazarium Remondo conciliat.

QVid mea laurigeri stupeant natalia vates?
Quid surgant cunis iurgia sæua meis?
Me probat hic, regnem Venetas quòd Virgo per vndas.
Non posuisse homines, sed posuisse Deos;
Ille canit, maior Venetis vt gloria surgat,
Non posuisse Deos, sed posuisse homines;
Tuba sile; excisa vitij cum mole Mianus
Diuina ciues innouet arte meos,
Hæreat illa tuæ stabilis sententia menti,
Et posuisse homines, & posuisse Deos.

VICENTIA.

Vbi ciues pietatis exemplo ad pietatem inflexit.

Cur ego viniferos iactem Vicentia colles,
Pampineo tollam quid iuga culta Deo?
Pectore si discors medio bacchatur Erynnis,
Marspiter armigera si ferus vrbe furit?
Prælia iam valeant; ponat sacra castra Mianus,
Christo, quæ sueuit vincere, victa cadat

BRI-

BRIXIA.

Vbi misericordiæ, quam vocant domum erexit.

Cum mea dulciloquus peruasit tecta Mianus,
Ad cœli tutum pectora flexit iter;
Atria iam surgunt sacras pietatis in ædes,
Iam non castra volo, sed pia claustra colo;
Flectere sanguineas nequeat facūdia mentes?
Ferrea eram, Æmilij cerea fio modis.

TARVISIVM.

Vbi vitæ spiritalis auram in templo Deiparæ Virginis hausit.

Quis locus æthereis superet mea munera donis?
Quæ gens Taruisi vincere fata queat?
Ipsa fero excepi redeuntem Marte Mianum,
Ipsa renascenti Iuno secunda fui,
Scilicet Insubricas percurrere debuit vrbes
Vrbem oro cunis hinc habuisse decet.

BERGOMVM.

Vbi publicas meretrices ad religiosum conclaue traduxit.

Fœda lupanatis proculcat limina, turpes
Agnus vt ætherea molliat arte lupas,
Flecteret illecebris genialis turba Mianum,
Terrenum æthereus ni superaret amor.
Ergo suauiloquis demulcens pectora verbis

Coniungit ſponſo corda aliena Deo:
Quis canat Ætnæis deuinctam Cyprida vinclis?
En alio melius rete ligata Venus.

NOVVM COMVM,

Vbi ciues ad nouos mores animauit.

Quinque colonorum dederit quod millia Cæſar
A Como Comum nuncupor vrbe nouum.
Heu ſenui in vitijs, longoſque in crimine ſoles
Præterij; melius dicerer eſſe vetus.
At dum diuini ſpargit pia ſæmina verbi
Æmilius, primos cogit & ire dies:
Fęlix orta meo Phœnix rediuiua ſepulchro,
Non Comum eſſe vetus dicor, at eſſe nouum.

PAPIA.

Vbi pium Columbinæ locum excitauit.

Illa ego priſcorum ſedes clariſſima regum,
Nobile & altiloquæ Palladis hoſpitium.
Heu quot claudo meis inopes in mœnibus, eheu
Deſeruit priſcos regia gaza lares:
Dum tamen Æmilius languentes ſtipat egenos,
Et media viles incolit vrbe caſas.
Maius ſumo decus, coluerunt mœnia reges,
At modò me Pietas, me deus ipſe colit.

ME-

MEDIOLANVM.

Vbi aurum à Francisco Sfortia Duce missum repudiauit.

Diuitias opulenta meas super astra ferebam,
Iactabam rutilas ambitiosa domos:
Vrbis cum subijt tenues Hieronymus ædes,
Excelsoque meas, pectore spreuit opes:
Auri sacra fames hominum quod pectora cogit?
En auri Æmilius nescit habere famem.

DVODECIM

SVETONII CAESARES

Epigrammatis illuſtrati,

C. IVLIVS CÆSAR.

Animaduerſa apud Herculis templum Magni Alexandri imagine ingemuit, & maiorum rerum occaſiones captare cepit.

VIdit in Herculea Pellæi Iulius æde
Principis effigiem; vidit, & ingemuit,
Hic, ait, hic iuuenis domitum ſibi ſubdiuit orbem,
Ipſe vir ignoto deſes in orbe moror?
Arma mihi, tractanda mihi date bella Quirites;
Romano ſubdam barbara colla iugo.
Si ſciret, procul à patria non quæreret hoſtem,
Maior Roma alijs hoſtibus hoſtis erit.

Capite detecto præcedit exercitum.

Seu ſol æſtiuo radios iaculetur olympo,
Seu niger hybernis ingruat imber aquis:
Agmen inoffenſo præcedit vertice Cæſar,
Cælica nudatum nec timet arma caput.
Quænam te poſthac offendent tela? probatum
Ad cœli corpus vulnera, Cæſar, habes.

In

In ancipiti pugna equos dimittit, ne milites fugiant.

Effera dum versat dubius certamina Mauors,
Et victuro anceps pendet ab ense decus,
Cæsar equos mittit, pedibusque lacessere pugnam
Cogit, & ipse pedes primus in arma ruit:
Quidni persequeris positam post terga salutē;
Non potes instantis robora ferre ducis.
Quadrupedes habeat pauidi; dum Cæsar in armis.
Feruet, vult socijs quattuor esse manus.

Inclinatam aciem solus quandoque restituit.

Hostica Romulides metuebant signa cohortes,
Vnaque erat timidis vertere terga salus.
Solus in aduersos rapto mucrone maniplos
It Cæsar; quænam vos fuga cepit? ait.
Ferte aquilas, conferte pedem, distringite ferrum,
Vos inimica premunt agmina? Cęsar adest.

C. Oppio ægroto lectum cessit, ipse humi sub die recubuit.

Lustra per, & sylua; errabat Cæsar, amicum
Cum videt vrgenti succubuisse malo,
Vnum erat, vnius caperet quod membra, cubile,
Copia Apollinei nulla medentis erat,

Oppius in lecto decumbit, sub Ioue Cæsar.
Febribus hic seuis, alter amore calet.

Flumina traijcit inflatis vtribus.

Possit vt hostiles Cæsar perstringere turmas,
Terrarum haud peragrat iugera, sorbet iter.
Turgida si celerem remorentur flumina cursum,
Inflato liquidas traijcit vtre vias.
Si nando Cæsar madidos lassaueris artus,
Indumenta potes pandere, ventus adest.

Per stationes hostium Gallico habitu penetrauit ad suos.

Longinquas Cæsar terras subigebat, inaudit
Cum sua braccatos cingere castra duces.
Protinus afflictas hostis ne poterat arces,
Sollicitis properat tradere rebus opem.
Sumit, Gallorum mentitus corpora, braccas,
Militis & ficto decipit arma dolo.
Excipitur notis ignotus ab hostibus hostis,
Nullaque sic vafer est, causa timoris adest;
Dumque potest, noctu castris elapsus, & hoste
Deluso, ad trepidos dux venit ille suos:
Inuictus veris fuerit dux Cæsar in armis,
Fortior assumpto militis ore fuit.

Pronus in libidines fuit.

Pronum te in Venerem fuisse dicunt.
Maternum à Venere ortum habere dicas.

Equum habuit pedibus propè humanis insignem, nec patientem sessoris alterius.

Hinnit, vbi rauco strepuerunt cornua cantu,
Strenuus & Martem Cæsaris optat equus:
Non illi solido distenditur vngula gyro,
Sed velut humanos scinditur in digitos;
Audaci nullum patitur considere dorso,
Solus equi Cæsar frena tenere potest.
Bucephalum nostro cessent componere vates;
Hic homini similis fingitur, ille boui.

Gladio, & calamo ambidexter.

Non sat erat, Cæsar, ferro superasse tyrannos,
Vt tibi perpetuum nomen in orbe foret?
Quid pergis victas à te narrare phalanges?
Præter mucronem, tingere cur calamum?
Palmas fortè tuas melior scripsisset Homerus:
Laudatorem operis non decet esse sui.
Scilicet hoc alios voluisti vincere reges,
Bellarunt alij, tu tua gesta canis.

Nando lauam efferebat, ne Commentarij, quos tenebat, madefierent.

Hostiles vitare manus dum Cæsar anhelat,
E cymba medias desilit inter aquas;
Innatat auxilio dextræ, læuaque libellos
Sustinet, excellens vtraque præstat opus.
Cæsareæ aut timuit Neptunus verbera dextræ,
Credidit aut leges tradere velle mari.

Prolapſus è naui in continentem, Teneo te, inquit, Africa.

Africa te teneo, dixit, cum lapſus ab vndis
Perculit, effuſo corpore, Cæſar humum;
Vt libet, augurium in melius conuerte, cadentem
Africa te, Cæſar, ſed magis ipſa tenet.

Admotum ſæpius capiti ſuo diadema repulit, ac Ioui miſit.

Auſonia Cæſar regnare affectat in vrbe,
Sed regale dari nomen ab vrbe vetat.
Regia dùm capiti defertur faſcia, crines
Cingeret, at magno mittitur illa Ioui.
Quantis iactatur regnandi inſania curis?
Pectore quot fluctus ambitioſus agit?
Dum regnare cupis, nec vis regnare, ligaret
Non ſanum melius faſcia ſpreta caput.

Lauream coronam perpetuò geſtabat.

Accumulant tumido Patres dum Cæſari honores,
Nullus ei gratus eſſe videtur honos;
Perpetuò geſtanda datur dum laurea, cunctis
Gratior eſt donis laurea; caluus erat.

Cum victima cor defuiſſet, pro oſtento non duxit.

Victima inhærebat ſacris, cum vidit aruſpex
Mactatam ſolito corde carere feram.
Nuntiat heù quanto infelix hoſtia caſus?
Gran-

Grande aliquod poſcit ſigna per iſta Deus:
Irriſit Cæſar, careat ſi corde, quid, inquit,
Quid refert? ſat erit, me cor habere ducem.

Cum immolanti diffugiſſet hoſtia, nihil deterritus bellum contra Iubam promouit.

Siſtitur infelix ardentes victima ad aras,
Tutaque deluſos effugit ante Deos.
Obſtupuit, ſteteruntque comæ, præſagia vates
Dum videt, atque Iubæ bella timenda monet:
Impauidus metuenda tamen certamina Cæſar
Negligit, & timidos cogit in arma duces:
Macte animo, Cæſar, fugiat licet hoſtia ſacris,
Quis ſcit, an hoſtilem nuntiet illa fugam?

Dum cœnaret, finem vitæ commodiſſimum reputauit inopinatum, ac repentinum.

Pinguia dum poſcunt hilarem conuiuia vitã,
De mœſto Cæſar funere verba facit.
Improbat, ægrotos quæ ſenſim repit in artus:
Quæ rapit incolumem mors inopina placet.
Ne timeas propero morieris funere; plures
Per plagas, animam fundere Roma dabit.

Ante mortem sibi visus est in somnijs supra nubes volitare, & cum Ioue dextras iungere.

Quis neget è cælis descendere somnia, certam
Cum sæpè inueniant somnia nostra fidem?
Iulius est superas sibi visus surgere in arces,
Atque Ioui extensas iungere sępè manus.
Cum Ioue diuisum imperium olim Cæsar habebat,
Cælica terreno iungere regna cupit.

Cum se strictis pugionibus peti animaduerteret, toga caput obuoluit.

Integra dum Cæsar pleno dat iura Senatu,
Negligit & mortis præuia signa suæ.
Consurgunt strictis diri pugionibus hostes,
Nec pudet affines tingere cæde manus.
Non timuit Cæsar, vestis sed tegmine vultũ
Condidit, haud poterat grande videre scelus.

Curiam, in qua occisus est, obstrui placuit.

Luctum, Cæsare mortuo. Quirites
Indicunt, patriæ parentis atrox
Vt funus celebrent, rogo vorandas
Congessit paleas caterua plebis,
Promptas artifices scidere vestes,
Processit viduo latina cultu
Matrona, Isacidæ frequenter ipsi
Flentes ad vetitum stetere bustum.
Et ne perpetuus deesset vltor

Con-

Consensu populi, patrumque iussit
Occludì illicò curiam Senatus.
Quìd tanto sceleri medela prodest?
Quid sacrum obstruitis locū, Quirites?
Ne crimen penetrare in cor vllum,
Ciues claudere corda debuissent.

Illo mortuo stella crinita per septem dies continuos fulsit.

Stella vagum crinita caput, dū Cæsar obiuit,
Porrexit radians sole micante iubar:
Fortè noua cęlum comitatur lampades funus,
Aut luctum cæli sanguine tincta notat:
An magè, Roma, tuus delapsus Cæsar Olympo
Ad cognata sibi mortuus astra redit?

De eodem argumento.

Aliud.

Cæsaris Augustus celebrat cum funera ludis,
Ecce repentinum sidus in axe micat:
Fortassis voluit fatuos deludere vates,
Dicere qui mortem regibus astra putant.
Innocua haud signant morituros sidera reges:
Cæsare defuncto, stella comata venit.

Pater patriæ dictus est.

Vix coniuratæ repetito vulnere dextræ,
Cæsaream indigna cæde bibere necem.
Cum spreuere hilari matronæ incedere cultu,

De-

Defluere Patres funera, fleuit eques,
Erexit mœrens sublimem Roma columnam,
Et faſſa eſt Patriæ, marmore teſte, Patrem.
Debuerat celare ſcelus: dum talia ſcribit,
Aggrauat indignum neſcia Roma ſcelus.

OCTA-

OCTAVIVS AVGVSTVS CÆSAR.

Mater eius Accia somniauit intestina sua ferri ad sidera; Pater eius Octauius ex vtero coniugis iubar solis exortum.

PRoh quanta effudit iucundo gaudia vultu,
Accia, cum tumidus pignore venter erat:
Vidit enim somnum capiens sua viscera ad æthram
Deferri, & cæli septa per ampla trahi;
Pandite fatidicæ quid signent somnia vates,
Qui fluet è matris viscere, qualis erit?
Exponenda alijs si sunt insomnia somnijs,
Sol erit; en solem somniat esse pater.

Vespere infantem cunis reposuit nutrix, mane in turri reperit contra solis exortum.

Vespere condiderat teneris nutricula cunis,
In pueri vt caderet lumina bina sopor;
Mane volens alijs vigilantem inuoluere pannis,
Deposito vacuum repperit esse torum.
Conscendit turrim, hìc solem expectabat alumnus.
Vt rutilum viridi tolleret amne caput.
Sol tardabat equos, roseoque pudore rubebat;
Natum quòd solem cerneret esse alium.

Cum

Cum primùm loqui cepit, ranas silere iussit.

Rana coaxabat limoſo in gurgite, blandis
Cum tereret plantis florea parata puer.
Audijt attonitus rauco ſtridore ſtrepentem,
Et ſubito mutam præcipit eſſe feram,
Res mira: hæc tacuit, reliquæ ſunt iuſſa ſecutæ,
Facta eſt amiſſo murmure muta palus.

Deambulanti in litore piſcis ad pedes iacuit.

Pompeius Siculas vexabat nauibus oras,
Neſcius imperij ponere iura ſui;
Cum parat Auguſtus ponto cõmittere claſsẽ,
Et freta nauali ſollicitare tuba.
Vixque pedem ſicco defigit litore, piſcis
Cum ſaliens medijs prodijt vdus aquis.
Pandere vela potes; ſpondet Neptunus honorem;
Nuntius ecce tuos mittitur ante pedes.

Aquilifero legionis ſuæ grauiter ſaucio, Aquilam humeris ſubijt, diùque portauit.

Aſpera coniunctis feruebat pugna maniplis,
Ictus cum diro ſignifer enſe cadit;
Non tulit Auguſtus Romanæ ſigna cohortis
Horrida in hoſtiles cæde venire manus;
Sed curuans humeros aquilæ perrexit in hoſtem,
Stantia non poterãt ſigna probare Ducem.

Bru-

Bruti caput Romam mittit, vt statuæ Cæsaris submittatur.

Humano sæuas desistite sanguine dextras
Imbuere, ense alium qui ferit, ense perit.
Ausus in agnatum patriæ consurgere patrem
Augusto Brutus sceptra tenente cadit.
Et qui viuenti submittere colla negarat,
Mortui ad effigiem proijcit ecce caput:
Cæsareique basim dum tentat vertere regni,
Cæsareæ statuæ cogitur esse basis.

Corpus Alexandri, corona aurea imposita, ac floribus aspersis, de sepulchro veneratus est.

Tollite marmoreum Pario de pegmate culmen,
Vt pateant oculis ossa sepulta meis;
Iste ne Alexander, rerũ qui pondere Magnus,
Audijt, & totus quo minor orbis erat?
Vnus Pellæum iuuenem non ceperat orbis,
Et modò defunctum tam breuis vrna capit?
Sistite, me Augustum Romanæ dicere gentes:
Pro Augusto Angustus dicier inde volo.

Nocturno tempore lecticam eius fulgur perstrinxit.

Effrenate negas stolidis quid Cantaber ausis
Accipere Ausonij regia iura ducis?
En venit innumeras ducens ad bella cohortes,
Et ferro, & flammis te, tua regna dabit;
Non metuis iustæ metuenda incendia pugnę?
Irato en minitans fulgor ab axe pręit.

Vrbe

Vrbe Apollonia reuertenti circulus ad speciem cælestis arcus super caput affulsit.

Dum remeas, Auguste, tuã successor in vrbem,
Circulus aerio cingit in axe caput.
Scilicet extincto veniebas Cæsare Romam;
Circulus in regem te redimire cupit.

Primo consulatu augurium petenti, duodecim se vultures, ut Romulo, obtulerunt; & in illud eiusdem, Vrbem lateritiam reperi, relinquo marmoream.

Ne timeas, Cæsar, meritos tibi patria fasces
Deferet, & tinget murice Roma togam;
Aspice vulturios: bis seno en agmine currunt,
Et commune tibi Romulus omen habet;
Coctilibus primus fundauit Romulus vrbem,
Qui Romam condat marmore, primus eris.

Sub habitu Apollinis cœnæ assidet.

Sternite fęcundas spatiosa per atria mensas,
E cęlo lapsos excipit aula Deos;
Hùc iam torquatas egit Cytherea columbas,
Hìc cum Gorgoneo crine Minerua sedet:
Inuida sceptriferum comitata est Iuno maritum,
Ipseque sub Phœbi syrmate Cæsar adest.
Nil mirum pane, & vino si Roma labores,
Quanti sit, nescis, pascere velle deos.

Aqui-

Aquila prandenti panem rapuit, ac reddidit. Antithesis ad Epigramma celebris poetæ.

Dum patulis, Cęsar, celebras conuiuia syluis,
Ecce Iouis præpes surripit vngue dapes;
Ab Ioue consuerat diuisam sumere mensam,
Te similem cernens credidit esse Iouem.
Quin negat esse Iouem; ambrosiam nam pastá supernis
In mensis, panem nauseat illa tuum.

Dum ludos celebrat, laxatis sellæ compagibus cadit supinus.

Ibat, vt insolitos Marcelli in puluere ludos
Augustus populo conspiciente daret;
Stridula sollicitant veloces plaustra iugales,
Plenaque confusis feruet arena viris;
Deuehitur sella Cæsar, lorisque solutis
Subiectam pulsat semisupinus humum;
Quìd magè ridiculos optat inducere ludos?
Ridiculum ludum dum cadis, ipse facis.

Audita Variana clade caput foribus illisit.

Audit, vt Ausonias Germana per arua phalanges
Sub Duce Quintilio succubuisse neci;
Percitus insanas exardet Cæsar in iras,
Duraque squalenti limina fronte petit:
Quìd frontem iactare iuuat? ni perdere velles,
Debebas aliud mittere in arma caput.

Dum

Dum Pater patriæ dicitur, lacrymatur.

Suſcipe, quo mittit titulos, Auguſte, ſenatus;
Te ſaluere iubet Roma patrem patriæ.
Non tibi tot vecti in Capitolia celſa triũphi,
Non tibi tot victi, Marte furente, duces:
Non tantũ decoris mundo data iura tulerunt.
Quid rigat humentes deflua gutta genas;
Scilicet aut luxit, pro parte fuiſſe tyrannum,
Aut lacrymæ Romam parturientis erant.

Certo die quot annis ſub habitu pauperis ſtipem mendicat.

Vincat vt iratam Nemeſin, ſub paupere cultu
Pro modico extenſas porrigit aſſe manus:
Incertæ metuit Cæſar ludibria ſortis,
Incipere hìc mauult ſæpiùs eſſe miſer.

Epiſtolas Sphingis imagine ſignare ſolebat.

Clauſa peregrinas excurrit epiſtola terras,
Et petit ignotas nuntia facta manus;
Inuia mortali cuſtodit ſymbola menti,
Et ne cernantur condita, ſphinge premit.
Sit ſecreta licet; recipis quicunque papyrum
Ni capis, en Sphingem, quæ tibi pandat, habes.

Oculos habuit adeò nitidos, vt intuitum prohiberet.

Exerit ardentes bino de lumine flammas,
In-

Inque oculis oculos ſiſtere nemo poteſt.
Nocturnas, Auguſtę, potes pulſare tenebras,
Regia ſic gemino, frons tua ſole nitet;
Solares oculis radios tibi, Cæſar, ineſſe,
Qui te non audet cernere, teſtis erit.

In morbo delirans, ſe à quadraginta iuuenibus abripi dicebat.

Poſtremas moriens trahebat horas
Præſenti ſibi mente Cæſar, vnum
Oſtendit ſpecimen phreneſis in ſe
Nam ſomno pauefactus à relicto
Quadraginta humeris rapi dolebat:
Quis deliria mentis iſta dicat?
Cæſar vaticinatus eſt futurum,
Defunctum totidem extulere ſerui.

Morti proximus comam ſibi pecti poſtulauit.

Vltima producit vitæ ſpiramina Cæſar,
Et ſecto pecti vult elephante comas;
Scilicet extremũ cum claudere debeat actum,
Prodire incomptis crinibus haud voluit.

CLAV-

CLAVDIVS TIBERIVS CÆSAR.

In aquas Aponi talos iaciens, augurium capturus, vidit numerum ſenarium Veneris extaret.

REgnandi cupidus Patauina Tiberius arua
Venerat, ex Aponi cum petit omen aquis;
Proijcit auratos ſtagnantia in æquora talos,
Qui Veneris medio ſigna dedere lacu.
Regna Venus promittit, aquis licet obruta, Cæſar
Cum fuerit, Veneres proferet ille nouas.

Aquila nunquàm anteà Rhodi conſpecta in culmine domus eius aſſedit.

Quò petit altiſoni præpes regina tonantis,
Quidue per ignotas cernitur ire plagas?
Deſine fatorum ſcrutari arcana, Tiberi,
Romani imperij hæc omnia certa cape:
Te quærit volucris Rhodi defeſſa per vrbem,
Ecce tua tandem conſidet illa domo.

Veſtimenta mutanti tunica ardere viſa eſt.

Exue ſollicitam turbato pectore mentem
Claudi, defuncto Cæſar, Cæſar eris;
Transfer priuatas in regia vellera veſtes,
En tunicas ſaluo corpore flamma vorat.

De-

Deferentibus Imperium, Nescitis, inquit, quanta bellua sit imperium.

Imperium caperet, vitæ nisi fata timeret.
Hinc vocat ambitio, detrahit inde timor;
Quanta sit Imperium nescitis bellua, dixit,
Romula quã cuperem sceptra tenere tacet;
Te cupere imperium credo iam nosse futurum
O te vtinam scirent belluam in imperio.

Pati non poterat adulantes, cum ipse maximè adularetur.

Abeste longè, abeste blandi palpones,
Qui facitis esse candidum ipsum nigrorem,
Hæc aula regios canes non enutrit.
Gentem Tiberius recusat Comœdam.
Adeòne Cæsar ferre non potest illos?
Imò nihil plus diligit; quìd ergò vult
Abesse? Solus ipse vult adulari.

Appellari non vult Pater Patriæ.

Exoptata alijs Cæsar cognomina Patris
Contemnit Patriæ, Vitricus esse cupit.

Nocturno tempore res obiectas videt.

Nox tegat obscuras tetra caligine terras,
Subtrahat & radios aurea luna suos;
Conspicit in medijs Cęsar quęcunq; tenebris,
Et sibi dùm nox est, tùm facit esse diem,
Ausonij signa imperij mutate, Quirites,
Præfuerint Aquilæ, noctua Præses erit.

Popinas inhibuit.

Romanam frenare gulam dum Claudius optas,
Quid sua cauponi vendere vina vetas?
Claudius, atque Nero, cum iam ante Tiberius esse,
Nonne Biberius, es Caldius, atque Mero?

Cum tonat, lauro se cingit.

Dum clausus vastis reboat mugitibus æther,
Et trifidæ erumpunt nube tonante faces;
In caua se pauidus recipit penetralia Cæsar,
Munit & attonitum fronde virente caput;
Ne timeas, feriunt sublimes fulmina montes;
Te nihil in toto est vilius imperio.

Draconem, quem manu nutriebat à formicis consumptum inuenit.

Pascebat colubrum colubro crudelior, ictum
Cum formicarum morsibus esse videt;
Talia si quæris, quid signent omina, Cæsar,
A numero debes, ipse cauere tibi.

Interdicit, ne capite damnatos propinqui lugerent.

Nouum seuerioris ò genus pœnæ?
Dies ab ense nullus ire permissus;
Festus profestus hostias dat humanas.
Mortem parentum nec finit suos flere;
Oculis, Quirites, denegate ploratum,

In

In corde lacrymas ſiccat dolor magnus.
At ſi abſtinere vis dolore Romanus,
Tu morere Cæſar, tota Roma ridebit.

Ignis in morituri cubiculum illatus extinctus, ac diu frigidus repente exarſit.

Tradiderat lecto moriturus corpora Cæſar,
Hìc vbi Miſeni villa ſuperbit agri;
Cum cinis infertnr, tenui lucente fauilla,
Vt lento vigeant membra calore magis:
Frigidus euaſit, qui iam conceperat ignem
Carbo, carbonem mox nouus ignis habet.
Viuentem refouere negant elementa tyrannum,
Dum moritur, vellet flamma parare rogũ.

Fame occidit nepotes, & à Caio nepote veneno interficitur.

Qui prius Auſonio macularat ſanguine ſceptrum,
Nec ſine cæde vllum ſiuerat ire diem;
In proprios cepit crudelior eſſe nepotes,
Quos diræ voluit ſuccubuiſſe neci:
Perge, tuam ſaturare famem cum ſtrage nepotum,
Dum ſities, tradet pocula miſta nepos.

CAIVS CALIGVLA CÆSAR.

Natus est in campo militari.

SPiraturum oculis quis Caium bella negasset;
In medio Caius milite natus erat.
Splendorẽ ille prius gladij, quam lumina solis
Vidit, & à caligæ nomine nomen habet;
Et tamen vt Mauors ortus, velut alter Iacchus
Vixit ab antiquis degener vnus auis.
Classica materno metuens sub viscere prodijs
Non vt bellaret, prodijt, vt fugeret.

Multi pro ægrotantis salute caput vouerunt.

Vix capit imperij Caius moderamina, languẽs
Cogitur ostrino cum dare membra toro;
Vrbs illo surgit surgente, caditque cadente,
Sic amat excidium nescia Roma suum:
Quid caput ægroto offertis pro principe ciues?
Sanus erit, vestrum demetet ille caput.

Optauit, vt populus vnam haberet ceruicem.

Nec dum Tantaleas saturasti sanguine fauces,
Sanguineas Tyberis dũ tamen vrget aquas?
Quid ceruicem optas vnam gestare Quirites,
Vt percussa vno vulnere Roma cadat?
An stultam gladio gentem vis tollere? maior
Stultitia est, te vnum, Cæsar, habere caput.

Sta-

Statuæ Iouis caput ademit suo imposito.

Natus in Idæis olim qui iupiter aruis
Cogitur è patrijs exul abire locis;
Et qui fulmineo feriebat turbine reges,
Truncus ad imperium Cæsaris ecce iacet;
Quid timeant miseri sæuo sub principe ciues,
Si caput æternis amputat ille Dijs?

Templum suo nomini erexit, aureumque sibi condidit simalachrum.

Libera quæ pepulit crudeles Roma tyrannos,
Cogitur en reges sustinuisse duos;
Caius adorari se vult, vt numen ab orbe,
Et parili statuam mandat honore coli;
Quali ipse induitur trabea, vestitur imago,
Nullumque in duplici numine numē inest.
Quis tamē effictum viuo pro principe nollet?
Aureus vnus erat, ferreus alter erat.

Lunam vocabat in amplexus.

Aurea dum pleno collucet Cynthia gyro,
Et cum sideribus ducit in axe choros:
Consurgens lecto Cæsar veneratur, & orat,
Blanda vt in amplexus decidat illa suos:
Si cupis amplecti Lunam, dormire deceret,
Luna sui somnos Endimionis amat.

Interdiù cum Ioue Capitolino fabulatur.

Scipiadæ Cæsar renouas exempla prioris

Tarpeio ingreditur limina ſacra Ioui;
Tecta Dei ſubiere ambo, coluere tonantem,
Sed non conſilio conſuluere pari;
Scipio conſuluit, patriam vt defenderet armis,
Conſuluit, vt patriam deſtruat iſte ſuam.

Iouem prouocat ad pugnam, cum tonitrua timeret.

Si claræ obſcurum ſpargantur in æthera flammæ,
Hæc oculis Cæſar lumina ferre nequit;
Si tonitru maiore cadant è nubibus ignes,
Sub ſocio pauidus delitet ille toro:
Hiccine qui natus medijs bellator in armis?
Hiccine qui ſummum poſcit ad arma Iouem?
Iupiter inſolito ſi turbine miſceat orbem,
Pugnabis, Cæſar, vel miſer antra petes?

Nolebat ſuam Cæſarum imaginibus inſeri.

Inter Cæſareas Caium ne ponite ceras,
Indignum tali ſe videt eſſe loco.

Latialis Iupiter dici voluit.

Imperat, vt Latiæ dicatur Iupiter oræ,
Druſillamque tenet fœdere coniugij:
Quis neget eſſe Ioui ſimilem? ſi iuno tonanti,
Sic Druſilla tibi eſt & ſoror, & coniux.

Homeri carmina abolere cogitauit.

Mæonij famam cupidus deperdere Homeri
Do-

Docta priùs Cæsar scripta abolere cupit:
Vt Phœbæa nouis vratur Troia fauillis
Consumi Liacum carmen ab igne iubet:
Neu Laertiades orbem percurrat Vlysses,
Curat, vt à terris dux vafer exuleat.
Æmulus antiqui vult esse Platonis, Athenis
Depulit hic vatem: depulit vrbe alius.

Tempora sua dolebat nullis calamitatibus insigniti.

Augusti Caius laudabat tempora, cladem
Patria quòd Varo sub duce passa foret:
Quòdque Fidenati cecidissent millia circo
Felices Claudij dixit abisse dies.
Vt foret æterno memorandus nomine, pestẽ,
Aut aliud cupijt serpere in orbe malum:
Stulte, quod exoptas misero discrimina mũdo?
Te regere imperium magna ruina fuit.

Cum vxoris collum oscularetur, dicebat tam bona ceruix simulac iussero, demetur.

Oscula dum collo Cæsar delibat amicæ.
Vt pateant animi symbola certa sui.
Tam bona demetur, dicit, si iussero ceruix,
Et mea, quam feriunt, oscula, sica petet:
Fortè cupit fœdi detergere basia amoris,
Non aliter tergi basia fœda queunt.

Amicos è ponte in mare proturbat.

Arcuat ingentem spatiosa per æquora pontẽ,
Vt queat in liquidis ire pedester aquis:

Hùc vocat Ausonios ficto sub fœdere ciues,
Mox in subiecti proijcit ima freti?
Non sat erat, ciues proprio mersisse cruore,
Nunc etiam ęquoreis mergere pergit aquis.

In nummorum se aceruo reuoluit.

Insanam saturare famem cum Cæsar aueret
Auri; sic aurum pectora nostra rapit?
Fulgida compleuit diffusis atria nummis,
Seque per immensas voluere cepit opes:
Garrula non memorent Phrygium mihi sæcula Regem,
Auri qui nimio pondere diues erat;
Ille manu quidquid caperet, vertebat in aurum,
Ex auri tactu hic aureus esse cupit;
Aures ille asini Rex stultus habebat; asellum
Aurati in cumulo pulueris iste refert.

Nummos proijcit in plebem.

Ne tenebris gazas tegeret, sed prodigus auro
Regales Cæsar dilapidaret opes,
Magnanimus Iuli conscendit culmina templi,
Atque in feruentem munera spargit humũ:
Aurea sub Caio vnusquisque redisse putaret
Sæcula, ni ferrum sæpiùs ille daret.

Acie disposita in litore Oceani, machinisque directis, nemine opinante, quid acturus esset, repente, vt conchas legerent, imperauit, Oceani spolia voticans.

Bellica quo tendunt Romani fulmina Martis.
Quid

Quìd petit innumeris machina plena focis?
Quìd sibi dispositæ cupiunt in litoræ turmæ?
Quem, Cai, inuitas ad fera bella ducem?
Nullus adest hostis, pacatus in æquore regnat
Neptunus, tecum quod meditaris opus?
Bellum Cæsar amat fuso sine sanguine, conchas
Hinc vacuas, belli vana trophęa legit.

Iouis simulachrum Olympia; quod Romam asportare placuerat, repente cachinum edidit.

Cassius ingrati tincturus sanguine regis
Ferrum, cum socijs sollicitabat opus.
Iam Cæsar moriturus erat, cum audiat cachinnum est
Lignea Olympiaci reddere imago Iouis.
Diffugere omnes fracti formidine signi,
Sistite; quis turbat pectora vestra timor?
Iupiter extremam Cai qui senserat horam,
Hostis de interitu iubilat ecce sui.

Pace cum Ioue inita suum palatium, ac Iouis templum ponte coniunxit.

Vt Ioue cum summo nectat commertia Cæsar,
Ipsam cumq; animo iungat vt ille domum;
Transmisit pontem diductis arcubus, altæ
Hinc ædes surgunt Cæsaris, inde Iouis:
Pax erit: iratum pacasti Roma tonantem,
Arcus enim signum fœderis esse solet.

Pulchros, & comatos occipitio raso deturpat.

Turba puellares iampridem imitata capillos
Crispantes varia struxerat arte comas:
Viderat hos Cęsar blando sibi plaudere cultu,
Munditiæque nouos instituisse choros:
Mox iubet, oblongos tonderi forcipe crines,
Et vetat occipitis crescere posse nemus:
Insidias timuit, quis enim non iure timeret,
Crinibus occultos dum videt esse homines?

Coronas instituit Solis luna, ac siderum imaginibus distinctas, quas exploratorias dixit.

Caius, vt excubias Romæ se ducere monstret,
Præcingit luna, sidere, sole caput.
Proh stultæ excubiæ, radijs simulachra coruscant r
Tu somno indulges: hoc vigilare fuit?

Præclusis horreis famem populo indixit.

Roma fame vt pereat, Cereris præcludit ari stas,
Maius at est populo claudere corda, nefas.

Pane ex auro proponit.

Cœnam Romuleæ daturus aulæ
Panes porrigit aureos, deceret.
Caium non alios habere panes.

C. CLAV.

C. CLAVDIVS CÆSAR.

Dum latebra se occuleret, Cæsar est factus.

SEnserat extinctum crudeli funere Caium
Cladius, & totã cæde mandere domum:
Cannigra supremi conscendit culmina tecti,
Seque citò turpem proripit in latebram,
Huc properans miles cæcis educit ab vmbris,
Perge, ait, in lucem, tu modò Cęsar eris,
Non occidisti, mutasti Roma tyrannum,
Bellua de cauea non nisi sęua venit.

Plures aquaductus condit.

Quę vaga per varias currebant flumina terras,
Ad clausos Cęsar pertrahit ecce sinus:
Hùc Tiburtinus Anio descendit ab agris,
Et quę sulphureis vnda tepescit aquis:
Quique per albentes pacato gurgite ripas,
Curtius irriguas in mare voluit aquas.
Tanto Roma prius fuerat, maculata cruore,
Claudius vt maculas diluat, addit aquas.

Deponere sapè tentauit Imperium.

Cęsaris excipiat Romanus fata Senatus,
Audiat insidias Martia turba meas:
Non igitur Cęsar scelerato à milite tutus?
Quisque petet sacrum Cæsaris ergò caput?
Sumite Romulidę vestri moderamina regni,
In latebras vellet Claudius ire suas.

Dum ius diceret, tactus nidore fumi, è solio desilit cœnaturus.

Cæsare dum pendens agitatur iudice causa,
Ac sua sollicitus iura patronus agit;
Sensit inhalatum vicino Cæsar odorem
De lare, & appositas Martis in æde dapes,
Desilit è solio, templique reposta penetrans
Atria, cum mystis mysta gulosus adest.
Scilicet ambigui iactatur quæstio iuris,
Quod ius sit melius, noscere Cæsar auet.

Vxorem Messalinam, cum occisa esset, ad cœnam vocari iubet.

Iusserat vxori vitam mucrone secari,
Dignaque criminibus pręmia habere suis;
Ad solitas Cæsar mensas cum mane recūbens
Vxor, ait, veniat, mensa parata iacet.
Non meminit iusto vxorem perijsse sub ense,
Non vnda Lethes, mergitur ille mero.

Sepulchrum patris fulmine tangitur.

Altitonans ignita vibrat dum tela paternum
Æthereo & tumulum disijcit igne Deus;
Mors tibi, Cæsar, adest; diuino fulmine tacta
Vt te suscipiat, panditur vrna patris.

Boleto medicato ab altera vxore Agrippina necatur.

Cunctā super Cæsar boletos fercula laudat,
Nec sine boletis cœna parata placet;
Bole-

Boletos dedit vxor anus, sed felle pertin-
ctos,
Lethi & boleti causa fuere sui:
Vxorem ante vnam Cæsar iugulauerat; à se
Dum scelus auertit, punijt vna scelus.

NERO

NERO CLAVDIVS CÆSAR.

Eius ad cunas duo dracones excubant, eoque se proferente diffugiunt.

DVm iacet in cunis Cæſar nutrice remota,
Irrepitque leuis membra tenella ſopor;
Erectis vigilant criſtis vtrinque colubri,
Proxima nec puero dira venena nocent.
At vix explicitis è lecto ſe artubus effert,
Cum ſubitò refugis diſſiliere globis.
Agnouere eius puero recubante venenum,
Dum ſtat, maiorem pertimuere feram.

In infantia ſub pædagogo tonſore nutritus eſt.

Radere Romanum nil mirũ noſceret aurum,
Sub tonſore puer Claudius altus erat.

Lucio Seneca erudiendus traditur.

Æquet vt excultis creſcentes motibus annos,
Informat puerum Palladis arte ſophus;
Vidit in immiti ſpirantem fronte furorem,
Sanguineaſque oculis vidit ineſſe notas;
Clementem docto deſcripſit pollice regem,
Vt lecto ſineret tam ferus eſſe libro;
Sunt, Luci, iſta tuæ contraria dogmata ſectæ,
Dum mitem laudas, ſecta ſeuera placet;
Diſcipulum conſpecta mouet ſi vita docentis,
Stoicis, heu vereor, ne velit eſſe puer.

Cum

Cum mortis sententiæ subscribere deberet, quam vellem, inquit, nescire literas.

Crudelem posthàc appellet nemo Neronem,
Mitior hoc nostro Cæsare nemo fuit.
Debet enim meritæ cum se subscribere morti,
Cadmæas optat non didicisse notas;
O vafer, ò vecors; quis non cognosceret artē?
Scribere non calamo, sed magis ense cupis.

Vestæ sacrificans contremiscit.

Destinat Ausonia Cæsar discedere ab vrbe,
Et petere Eoas, mane rubente, plagas:
Ingreditur tamen ille prius sacra limina Vestæ,
Vt cremet accensis turea dona focis:
Incipiunt horrere comæ, gelidusq; pererrans
Ossa tremor ceptis cogit abire sacris:
An timuit ne grata forent sua munera Diuæ?
Incæstum an castam se videt ante Deam?

Prægnantem vxorem calce interficit.

Solemnis iam festa aderant certamina lustri,
Vt caperet victor laurea serta Nero:
Hic igitur Tyrio vestitus murice, circum
Ingrediens cytharæ pollice fila premit;
Roma stuper, vocisque modos mirata fatetur,
Diuinum sacro è gutture abire melos;
Ebrius ille data plenæ dulcedine laudis
Turgida Propæę viscera calce petit;
Se putat esse Iouem; vxorem nā Iupiter olim
Vt pareret, tonitru; sic Nero calce ferit.

Pa-

Palatium erigit ex incendio Romæ.

Arſerat heu proprijs infelix Roma caminis,
Cum Nero ſublimē ſtruxit in vrbe domū:
Explicat hinc frondens viridantes porticus vmbras,
Inde caua immenſo gurgite ſtagna iacent.
Aurea de ſpatio conſurgunt tecta patenti,
Clarus vbi aurato ſtringitur orbe lapis.
Viderat ardentem conceptis ignibus vrbem,
Gēmarum ardere hinc præcipit igne lares.

Illo vix egreſſo theatrum corruit.

Parthenopes iam Cæſar erat digreſſus in vrbem.
Vt cantu impleret plena theatra ſuo.
Poſt mittit ludos, victorque recedit arena,
Dumque abit applauſu lætus, arena cadit.
Si Nero dum caneret, cecidiſſet arena, fuiſſet
Cantator Cycnus funeris ipſe ſui.

Dum Herculem inſanum repræſentat in ſcena, tyro miles ad eum ſoluendum accurrit.

Deſinat inſanum mihi reddere fabula, cæco
Cum foret Alcides captus amore Ioles.
Aſpice, vt Herculeos ſublimi in pegmate mores
Ipſo haud inferior Hercule Cæſar agat:
Et gemit, & ridet, cadit, exilit, æſtuat, ipſa
Queis deuincitur vincula, cara tenet;
Siſte parū miles; quid vincula ſoluere tentas?
Inſanum nullum tam benè vincla decent.

Mu-

Mulieres illo canente ſunt enixæ.

Cum docto Cæſar pulſaret pollice chordas,
E circò poterat tollere nemo pedem;
Quin natos legimus materno viſcere partus,
Ducere tam longas non potuere moras;
Quis miretur equas hauſtis producere vētis?
Cæſaris audita en fœmina voce parit.

In theatro canens non laudantes occidi imperat.

Prodit inaurato veſtitus ſyrmate Cæſar,
Quamuis non Cæſar, ſed cytharædus erat;
Stat baculus manibus, plectro lyra pendet eburno
Exhumeris, cingit picta corona comas:
Incipit ambroſiam iucundo è gutture vocem
Mittere, & argutæ plectere fila chelys.
Turba tacet defixa oculis; qui negligi[illegible]
Porrigere, huic vitam ſurripit enſe Nero:
Dulcia ſirenum modulatur Carmina Cæſar,
Namque homines, poſtquam concinit, ille vorat.

Romam appellare voluit Neropolim.

Scipiadæ tribuit ſubuerſa Numantia nomen,
Deletæ hìc Romæ tradere nomen auet.

Patris Patriæ nomen recuſauit propter iuuenilem ætatem.

Vectus ad imperiū cunctos ambiuit honores,
Atque omni ornatus Cæſar honore fuit.

Ro-

Romaque cum Patria cuperet quoque dicere Patrem,
Non decet hoc iuuenem ſumere nomen, ait;
Compoſiti ne ſignum animi reputate, Quirites,
Abnuet hoc nomen ſumere, cum poterit.

Matris ventrem lacerat.

Viſcera tranſadigit matri; quòd tale tuliſſet
Monſtrum, plectendus vulnere venter erat.

Illius statua ictu fulminis ad informe æs liquefacta eſt.

Diruit effigiem fulgur, ſternenda Neronis
Fulgure cum potius ferrea corda forent.
Non illa in mutilas cecidit diffracta figuras,
Amiſit formam ſed liquefacta ſuam;
Abſtulerant Romæ primæuum incendia vultum.
Nec ſeruanda mali principis eſt ſtatua.

Roma fugiens ad euitandam mortem, facto terræ motu, & fulgure dignoſcitur.

Velatus faciem, pannoſo cinctus amictu,
Atque pedes nudus diffugit vrbe Nero.
Et qui Cæſarea primùm languebat in aula,
Cæſareo exutus quærit honore locum.
Cælum demiſſo fugientem fulmine terret,
Terra dehiſcentem pandit hiulca ſinum.

Cum hostes vrgerent fossam excauari iussit, ipse frustula marmoris colligebat humando corpori.

Instabat stricto rigidus mucrone satelles
Vestigans vario calle Neronis iter:
Fata timens, fieri dimenso corpore bustum
Imperat effosa cum sibi Cæsar humo;
Effodiunt serui tenera tellure sepulchrum,
Frusta, quibus surgat, marmoris ille legit.
Marmora in immenso consumpserat omnia tecto,
Nil mirum, tumulo marmora defuerint.

Pugione se iugulauit.

Audierat mortem sibi decreuisse Senatum,
Inuia mox densis vepribus antra subit.
Ast vbi carnifices sensit properare, repente
Arrepto iugulum confodit ense suum.
Pœnituit sæuisse nimis; nimis ille cruorem
Hauserat, hinc alio redditur ore cruor.

Sepulchrum illius fulmine tangitur.

En tua turbatum veneratur funera cœlum,
Fulmina dum summo Iupiter axe vibrat.
Pro Roma mittit superis de sedibus ignes,
Debuit has olim reddere Roma tibi.

SERGIVS SVLPITIVS GALBA.

A mula partu Imperij omen accepit, cum auus dixisset, regnaturum, cum mula peperisset.

FOetum mula dedit; regnabis Galba; quod horum
Prodigium maius, Galba, ſed eſſe putas?

Cum palatium ingrederetur, terra mugijt.

Regia dum Romæ peruadit mœnia Cæſar,
Mugitum inſolito terra fragore dedit;
Paſiphae natum ſe dixerat eſſe; iuueneus
Non alia ad regnum debuit ire tuba.

Lautiore cœna ingemuit.

Ingemuit Cæſar, cum cepit carpere menſis,
Quas epulum dederat Pontificale, dapes:
Non eadem ciui, & regi ſunt pocula danda,
Vina bibunt ciues cæcuba, Rex lacrymas.

Nummulario malè pecunias numeranti manum iuſſit amputari.

Expoſitis campſor tractabat fœnora menſis,
Intentus plures quærere ſemper opes:
Cumq; rependendũ numeraſſet ſubdolus aurũ
Abſciſſa iuſſit Galba carere manu:

Auri

Auri disce lucrum, qui vis ditescere ab auro,
Carior est auro quolibet vna manus.

Iter ingrediens ingentem auri summam ferebat.

Dum septemgeminę Cæsar Capitolia Romę,
Deserit, inque alias destinat ire plagas:
Auro vicinam locupletat Galba quadrigam,
Absque auri nullum pondere tentat iter:
Fortè putas emere exhausto tibi munere vitam?
Auri ferro minus, nam minus se vales.

Aliud.

Non erat hic custos lateri tibi Galba vehendus,
Aurum præ cunctis hostibus hostis erit.

Monile, quod fortunè Thusculanæ parauerat, Veneri Capitolinæ detulit.

Sergius è gaza torquem secreuerat omni,
Fortunæ vt donum traderet ille suæ:
Protinus hanc Veneri, mutata mente, dicauit,
Hæc ratus Idaliam dona decere Deam:
Si vano ludis Fortunam munere, tollet
Sic Fortuna tibi, quod dedit, imperium.

Sacrificanti corona excidit.

Saucia lethali dum victima concidit ictu,
Sacrificoque recens ara cruore madet:
Galba tuis regale cadit diadema capillis,
Suspicor hoc pedibus nectere vincla tuis.

Con-

Concionaturo ſedes non eſt poſita.

Dum loqueris, Cæſar, nullum dant caſtra curuſem,
Nec potes antiquo tu pede ſtare, cades.

Mortuus à cane defenditur, ne caput excindatur.

Cæſareum fidus greſſum veſtigat Hilaſtor,
Et feſſus varias itque, reditque vias,
Conſpicit in media ſordeſcere corpus arena,
Lictor & extincti corporis eſſe cupit:
Deſine Cæſareum miles laniare cadauer;
Tu canis officium perficis, ille hominis.

Demortui caput ſaxis petitur.

Vix fuerat rigido Cæſar mucrone peremptus,
Bellica ſuſpenſum cum regit haſta caput:
Ora petit miles iactis ſtillantia ſaxis
Atque reciſa mori vix benè membra putat:
Quis neget hunc Orpheo ſimilem poſt funera? traxit
Ille canens lapides, dum trahit iſte, tacet.

OTHO SALVIVS.

Noctu errabundus inualidum quemque sago iactabat.

NOctibus errabat, cæcis vt fortè tenebris,
Turpia contegeret crimina mollis Otho;
Dramite sed si quis contrà veniebat eodem,
Ibat ab excusso missus in astra sago.
Roma caue, Regem Latio committere Othonem;
Nam pila, si regnat, mox erit imperium.

Cum deficientibus lecticaryjs cursum cepisset in castra, laxato calceo restitit.

Tristia vicinam minitantur viscera mortem
Galbæ, hinc fortunam mutuat Otho suam;
Nec mora, fœmineam, celato corpore, sellam
Intrans, fœminea decipit arte senem;
Deficiunt humeris serui, non deficit Otho,
Præcipiti reliquum sed pede carpit iter:
Otho siste gradum; ligulam constringe solutam,
Regnum ne rapias, calceus ipse vetat.

Non adhùc repositis in templo Martis ancilibus, ad bellum pergit, quod erat infaustum.

Credita nec Martis fuerant ancilia templo,
Strenuus ad bellum cum properaret Otho:
Cur

Cur dirum est, scutis nondũ pugnare repostis?
Bellum vrget? prosũt iam tibi scuta magis.

Ad bellum proficiscens subita Tyberis inundatione retardatur.

Siste, quid arma rapis, Cæsar? cunctando Quiritum
Rem Fabius, tardo & milite restituit:
Est tibi vincendus lentis Vitellius armis,
Proderit in longas ducere bella moras:
Forsitan & Tyberis superato gurgite pugnam
Differt, aut mortem lacrymat ipse tuam.

Faciem quotidiè rasitabat, ac pane madido linebat.

Barbatos odit Cæsar, lanugo per ora
Ne serpat, cunctos rasitat ora dies.
Quin madidum molli distẽdit pollice panem,
Læuior vt fiat oblita lacte cutis:
Reginam melius ciues dicetis Othonem,
Vllum namque viri non habet ille pilum.

Libenter Isidis sacra celebrabat.

Scis, cur Isiacos ludos daret Otho libenter?
Non se debebat radere, caluus erat.

Plutoni sacrificat, quod dirum erat.

Senserat hostiles Otho properare phalanges,
Plutoni sacris cum dedit exta focis:
Victurus nemo Plutonis libat ad aras,
Reddere nam Pluto vota sinistra solet:

Pro-

Prouidus eſt Cæſar ; Stygias ruiturus ad vmbras
Vult ſibi tartareos conciliare Deos.

Bellum ciuile pertæſus, malo mori, dixit, quàm imperare.

Anceps ſtabat adhuc dubio victoria Marte,
Forſitan & poterat vincere mollis Otho:
Ciuica cum Cæſar pertæſus prælia, dixit
Quàm regnare, mihi credite, malo mori:
Patria ſi moriar, viuet; queis Roma labaſcat,
Vnquam non viderat Itala terra dies:
Dixit & arrepto pectus pugione petiuit,
Si mollis vixit, fortior occubuit.

Neronis accepto cognomento ſeipſum occidit.

Ne timeas alium ſuccedere, Roma, Neronem,
Alterius maculas diluet iſte Nero.
Non hic traijciet maternum cuſpide ventrem
Non frater gladio, non ſoror vlla cadet:
Omnes Otho colit; quòd ſi ſe interficit, annum
Ipſe ſibi ſaltem debuit eſſe Nero?

Ante mortem pecuniam diſtribuit.

Decretat celerem Cæſar ſibi tradere mortẽ,
Aduerſo bellum claudere Marte timens:
Sed prius in thalamum caros accerſit amicos,
Plenaque imparit aurea dona manu.
Regnũ armis alieno inuaſerat ære grauatus,
Quod debet, moriens ſoluere vellet Otho.

Noctu tentatis duobus pugionibus mane se interficit.

Duplicis explorat gladij moriturus acumen,
Saluius, ad mortem non ſatis vnus erat?
Lãguida mox alto componit corpora ſomno.
Credibile eſt, illum pœnituiſſe mori.
Dulciùs imò mori curat, dum viſcera lædit
Poſt ſomnum, fratrem ſic ſoror excipiet.

Haud procul à rogo multi ſe milites occiderunt.

Mos fuit, extinctos in cælica numina reges
Scribere, ſic pietas nos facit eſſe Deos:
Non tamen Otho fuit ſuperum deſcriptus in albo.
Inuicto quamuis foderit enſe latus:
Roma ingrata fuit, ſed ſoluit debita miles,
Victima Cæſareum dum cadit ante rogum.

AV-

AVLVS VITELLIVS

Originem eius alij à Fauno, alij à sutore deriuant.

QVis primæua tua dederit cunabula genti,
Lis inter ciues vertitur vna tuos;
Hic tibi tradit auos regali è stipite, vili
Te sutore alius peierat esse satum.
Hinc gentilitia primus stat in arbore Faunus,
Hinc sine descripto nomine sutor adest;
Auctori cui danda fides? mihi credere præstat,
Vitelli, incerto te patre progenitum.

Natalem eius diem horruere parentes.

Patria cur, Cæsar, non te formidet adultum,
Si dum ventre fluis, te timet ipsa parens?
Tristia viderunt in cœlis sidera vates,
Grande aliquod veniet, te exoriente, malum,
Prodijt ostentum, quod nulla putauerat ætas,
Progenuit Faunus Semicaper Vitulum.

Caligula carus fuit per aurigandi, Claudio per alea studium; Neroni, quia illum orauerat, vt inter cytharœdos contenderet.

Si regit aurata Caius per septa quadrigas,
Hic quoque quadrigas æmulus Aulus agit.

Si tibi nocturnum, Claudi, rapit, alea somnum,
Lusor in excubijs principis Aulus adest.
Si Nero clamoso cytharam pulsare theatro,
Debet, tu cytharæ plectere fila facis:
Quā benè tergeminis vnus blandiris amicis?
Quæ sunt in reliquis crimina, solus habes.

Mittitur in Germaniam à Galba, cum nullum minùs esse metuendum diceret, quàm qui de solo victu cogitaret.

Aulum Galba gulæ cum cerneret esse ministrum,
Germani iussit militis ire Ducem.
Molitur sublime nihil, quem blanda voluptas
Illaqueat, cui pro sanguine vina placent.
Galba time, regni non deficit vsque cupido,
Si gustare fines, hauriet imperium.

Itineri conficiendo vnionem matris ab aure detraxit.

Mittitur Odrysias belli præfectus in oras,
Qui propriæ nescit vincere bella gulæ.
Cādidulum matris furatur ab aure lapillum,
Vt longum diues gemma ministret iter:
Omen, mœsta parens, læuum; nam gentis honorem
Bilius amittet, sustulit ille decus.

Milites si ientassent sciscitabatur, seque fecisse ructu ostendebat.

Nullū Roma habuit regnāte humanior Aulo
Qui

Qui fuerit socios sit amat ille suos.
Strenuus ingreditur pingues conuiua popinas
Accubat, & summo vellicat vngue dapes:
Postulat, an ientent, & ne reuerentia turbet,
Ructando ventrem se saturasse probat.
Quàm decet esse bonos tali sub principe mores,
Cui tàm compositis moribus esse placet?

Vesperascente die Imperator est factus.

Iam celer astrifero vesper prodibat olympo,
Et festinabat mergere Phœbus equos;
Agmina cum cœlo dextras tenuere supinas,
Romani & regni te coluere ducem:
Romanus iam Cæsar ades, breue tempus at, Aule,
Roma dabit, tenebras vespera sera vehit.

Imperator salutatus, & circumlatus non antè rediјt, quam ardente triclinio.

Deuectus per castra humeri processerat Aulus,
Dictus & à læto milite Cæsar erat:
Ardua cum repetens Prætorij tecta, camini
Ignem cognouit corripuisse lares:
Læuum præcipites omen timuere phalanges,
Principium imperio quòd fera flamma daret.
Vana quid, Aulus ait, casus portenta timetis?
En nocte alluxit appropiante dies.

In idem argumentum.

Concipit ardentes cœnatio feruida flammas.
Cum decus Ausonij Cæsaris, Aule, capis,
Senserat, haud Romæ, sed Regem te esse coquinæ,
Maiorem hinc ignem præparat illa coquo.

Patinam habuit, quam appellauit clypeum Mineruæ.

Euomit, vt comedat, comedit, sed vt euomat, Aulus,
Et secat in quatuor prandia lauta diem.
Quin vastam curuo lancē sibi condit in auro,
Quem sacræ clypeum Palladis ille vocat;
Æmulus ah fieri Spartani militis optat,
Nā clypeo pugnat strenuus hoc, & in hoc.

Romam tendens Aquilam habuit præuiam.

Ducit in Ausonias bellum Vitellius oras
Romani cupidus sceptra tenere Ducis;
Aduolat æthereo præpes gratissima regi,
Et dubium signis præuia monstrat iter.
Quidni Romanas rapiat Vitellius arces?
Omen habet; volucris præuolat ante rapax.

Spreto Cæsaris nomine laurus à capite cecidit.

Agmine stipatus multo contendit ad vrbem
Aulus, regnandi nobile calcar habet?
Dum-

Dumque amnis pertentat aquas, de vertice laurus.
Decidit, ac dubio corda timore ferit;
Cæsaris abnuerat nomen, redimere capillos.
Hinc Auli laurus Cæsariana negat.

Audiens se diù imperaturum, si matri superuiueret, illi toxicum porrigit.

Audierat se posse diù regnare, parentis
Si post interitum viueret Aulus adhuc.
Nec mora; regnandi cupidus pietatis honorẽ
Destruit, ac matri dira venena parat;
Suxerat infecto sparsum puer vbere virus,
Pocula vir factus quid nisi mista daret?

Filium Petronium altero captum oculo peremit.

Toxica miscuerat patri Petronius, vno,
Nil mirum, vultus lumine captus erat,
Hunc tamen arrepto Cæsar mucrone petiuit,
Dissimilem cæco viderat esse patri.

Mutum alterum filium habuit.

Qui voces formare nequit, progignitur alter:
Prodere non poterit crimina fœda patris.

Dona, & ornamenta templorum surripuit.

Curam te fateor tenere Romæ,
Sed donis spolias lares Deorum.

Res falſa eſt dominum eſſe, mox latronē,
Qui non prouidet, & rapit, Vitelli,
Hic latro mihi publicus videtur.

Aurum templorum orichalco, argentum ſtanno commutauit.

Mutat ſtanno argentum, orichalco mutat & aurum,
Auſus diuinas tollere Cæſar opes:
Quem non decipiat furtiuis artibus, Aulus,
Si vel præſentes decipit ille Deos?

Iura reddentis gallinaceus inſedit capiti.

Pacificum in bello ſcandis cur, Aule, tribunal?
Cur dicis medio iura togata foro?
Innumeris metuēdus adeſt cū millibus Otho,
Tu tamen in cauſis deſidioſus agis?
Pro roſtris ſint caſtra tibi, ſint claſſica lites,
Te ſacer en Marti gallus ad arma vocat.

In idem argumentum.

Heu fuge, Vitelli, crudeles heu fuge terras,
Surripiet miles quæ tibi ſceptra dedit:
Inuidet armipotens Romano Gallia regno,
Nunc capiti Gallus imminet ecce tuo.

Inter epulas incendium Capitolij contuetur.

Aſpera dum ſcandit Capitoli ſaxa Sabinus,
Tarpeia & ſocios tuus in arce locat:
Irruit infeſto decertans agmine miles,
Et iacit igniuomas in vaga tecta faces:
Aſpicit interea medijs ardere fauillis
Vrbem Aulus, poſitas nec ſinit ire dapes:
Anxius, an totam perdant incendia Romam,
Perdere cum regno prandia cepta timet.

Gla-

Gladium consuli porrigit, vt interficeretur.

Ciuica pertæsus committere prælia Cæsar
Aurato constans exuit ense latus.
Mox ferrum adstanti tradens, hoc percute; dixit
Me quoque, sic patriæ fata piabo meæ.
Abnuit in dominum gladium distringere consul;
Carnificem fieri te decet, Aule, tui.

Comitantibus pistore, & coquo Roma fugit.

Aduentare ferum Cæsar cognouerat hostem,
Et iam iam Romæ mœnia posse capi;
Cum sella clausus patrias defertur in ædes,
Hinc & pistorem ducit, & inde coquum:
Inseruire gulæ postquàm sibi iusserat orbem,
Hos stipatores fecerat esse suos.

In cella se abdit præligato foribus cane, & intus opposito lecto.

Nescius, an fugeret, patrijs an sisteret oris,
Cæsar in vrbanas itque reditque domos:
Vt tamen esse videt vacuam custodibus aulā
Angusta vernæ militis æde latet.
Hostibus inde canem venientibus obijcit, intus
Opposito foribus excubat ipse toro.
Heu te non celas, sed pandis, ò Aule, latentem;
Latrabit clausam nam canis esse feram.

Proiectus est in Tyberim.

Vrbs lætare, tuas quæ fax accenderat ædes,
En medio Tyberis gurgite mersa iacet.

VESPASIANVS AVGVSTVS.

Dum sederet ad mensam humanam canis manum intulit.

CVr canis humanam defert in limina dextram,
Dum lautam ad mensam Vespasiane sedes?
Ante Cyclopes, an te genuere Britanni,
Aut alia humanis carnibus alta parens?
Vtere sorte tua: tibi quæque potentia cedet;
Hoc notat intra ædes à cane lata manus.

Cæco lumen reddidit.

Cæcus, vt audiuit toti dare iura Canopo
Augustum, sacros procidit ante pedes:
Mox rogat, vt sputo vitiatos illinat orbes,
Et gemino primum ponat in orbe diem.
Intinxit Cæsar precibus compulsus amicis,
Dignus, quem cæcus cerneret, ille fuit.

Amphitheatrum condit.

Surgit in æthereos sublimis machina tractus,
Septenis maior collibus illa fuit;
Non tantum natura tulit, sed montibus ipsis
Cæsis, ars maius sustulit vna iugum:
Desine in hoc Cæsar, spectacula tradere circo,
Spectaclo est maius quolibet istud opus.

Super vrinam vectigal posuit.

Sordida fętentem mittebat Roma Mephitim,
Cum foret in cunctis amphora fracta locis:
Restituit Cæsar, iusso quadrante, matellas,
Venit & è lotij pensio magna lucro:

Ebria

Ebria Roma merũ vel siste haurire, vel aurum
Solue libens; nasum Vespasianus habet.

Ingenia, & artes maximè fouit.

Pulsa redi, neglecta, redi sapientia, magnum
Proposito virtus munere calcar habet.
Annua Rhetoribus dantur centena disertis,
Et quos depulerat Roma superba, vocat:
Multorum insidijs fuerat vexata luporum,
Custodes posthàc nutriet illa canes.

Viso comete crinito iocatur.

Qui nouus æthereo splendescit in orbe come-
tes,
Non mihi funesto nuntiat igne necem:
Vltima Parthorum portendit fata tyranno,
Crinitum regem stella comata notat;
Mox Cæsar moreris, Cæsar te stella voca-
bat,
Odit enim caluum stella comata ducem.

Stans obijt.

Senserat vrgeri propero se funere Cæsar,
Cum voluit molli tollere membra toro:
Stando decet regem vitam spirare, sed Eheu
Dum moreris, non stas, Vespasiane, cadis.

TITVS VESPASIANVS.

Sordidis, & obscuris ædibus natus est.

TIte, tuo ad lucẽ vitæ dum nasceris orthu,
Inclyta te fœda parturit æde parens;
Nasceris in thalamo, tenebroso an nasceris
antro?
Virtutes animi sic meruere tui?

Sic licet è tenebris venturam noſcere lucem,
Poſt tenebras oritur clarior inde dies.

Amor, & deliciæ generis humani dictus eſt.

Tandem læta feros exegit Roma tyrannos,
Vrbis delicium regnat, & orbis amor.
Triſtia compoſitis ceſſerunt funera bellis,
Non hic ciuiles ſollicitabit opes.
At vix accepto moritur moderamine Titus,
Delicias hominum conuenit eſſe breues.

Mitiſſimus fuit in imperio.

Qui prius vrbanos gaudebat ſanguine faſces
Tingere, Cæſareum mitigat aula Ducem:
Eſt experta pium, timuit quem Roma Neronem,
Mores quandoque in principe mutat honor.

Delatores vrbe depulit.

Noxia ciuilem miſcebat turba quietem,
Tutam cui vitam mors aliena dabat:
Ad iuga prærupti defertur inhoſpita montis,
Ciuibus hic pœnas, quas dabat, illa luit.
Redita Roma ſibi eſt, miſeriſque exempta periclis,
Viuere te tutus principe quiſque poteſt.

Sacrificanti hoſtia diffugit.

Siſtitur ardentes taurus moriturus ad aras,
Cæſaris vt manibus victima cęſa cadat;
Ille tamē metuens præſentis vulnera mortis
Liber ab inſtanti, Cæſaris enſe fugit.
Cæſaream immeritò formidat bellua dextrā,
Nunquàm tam mites ſenſerat illa manus.

Cælo ſereno intonuit, dum ſacra faceret.

Æthere tranquillo tonuit, cum turea diuis,
Flecteret vt Cæſar numina, dona daret.
An cęlo placuiſſe notat vox munera? munuſq;
Accepiſſe pium nuntiat illa Iouem?
Auſpicium Titus metuit, dumque aere puro
Nubibus intonuit, nubilat ille animum.

Lectica iter faciens febri correptus cęlum aſpicit.

Lectica dum Cæſar iter conſumeret, intrà
Venarum ſenſit ſerpere clauſtra febrim:
Dimotis plagulis rutilum conſpexit olympū,
Immeritamque ſibi luxit adeſſe necem:
Cur gemis? haud te terra meret, quem ſuſpicis, æther,
Dum reboat, Cęſar, te ſuper aſtra vocat.

FLA-

FLAVIVS DOMITIANVS.

Ad malum punicum natus est.

TE mala, ò Flaui, portendunt punica Regem,
Portendunt etiam punica mala malum.

Muscas venatur.

Multa palatinam volitabat musca per aulam,
Gestans ore tubam, cuspide bella ciens:
Insidias timuit, gladioque armatus acuto
Infestas Cæsar figere cepit aues;
Pertimuere feræ pugnantis vulnera dextræ,
Omneque muscarum perdidit aula genus:
Musca erat heù nimiū Romanę Flauius Vrbi.
Consortes regni Cæsar habere negat.

Filius Palladis dici voluit.

Palladis vt gnatum ciues te, Cæsar, adorant:
Pallade sed natus dicitur esse draco.

Vites succidi iubet.

Viderat Ausonijs Lenæum Cæsar in agris:
Bacchum pampineis luxuriare comis;
Hic neglecta Ceres paucas numerabat aristas,
Consita cum solis vitibus arua forent.
Cæditur irato Nysæus principe palmes,
Cogitur & Latijs Bacchus abire plagis,
Iam profligarat virgatis tygribus Indos,
Romula ne rapiat sceptra, fugatur agris.

Do-

Dominus appellari voluit.

Nomen trade aliud; dominum si Roma salutas,
An non te seruam libera Roma facis?

Occiditur ab eo, qui coniurationis indicium afferebat.

Quintam sollicitus metuebat Flauius horam,
Iam sibi vicinam gnarus adesse necem:
Horret, vt allatos pacta de cæde libellos
Accipit, atque aliquid grande latere timet:
Formidare necem, Cæsar, desiste futuram,
Qui tibi namque necem nunciat, ille necat.

Interfectori oculos effodit.

Saucius vt ferro iacuit, præsentia Cæsar
Fata tamen forti pectore spreuit adhuc:
Namque inuasorem contrà surrexit inermis:
Ac valido apprehensum robore strauit humi.
Mox digitis fodiens oculos, si fortè necabis,
Occisum non me, cæce, videbis, ait.

Sagittandi peritissimus fuit.

Quotquot in Albano te spectauere theatro,
Innumeras certa sternere cæde feras:
Noxia tam doctæ stupuerunt fulmina dextrę,
Teque scopum optassent scire ferire minus.
Namque vbi desisti viles tibi ponere metas,
Roma scopus facta est ictibus vna tuis.

DE

DE FONTE LAPIDEO

ab Vrbano VIII. in decliui planitie montis Pincij sub forma nauis extructo.

SAxea consurgit fontano è gurgite nauis.
Quæ medio vitreas pectore fundit aquas.
Vidimus equoreas decurrere ligna per vndas,
Sed mergi liquidis lubrica saxa vadis:
Sola, Vrbane, tuæ sunt hæc miracula vocis,
Iussisti, & placidis petra superstat aquis.

Ludouicus XIII. Galliarum Rex Rupeculam obsidione debellat.

Belliger inuictis rutilat Ludouicus in armis,
Vt Gallo subdat Santona colla iugo;
Iam quatit hostiles iterato verbere muros,
Iactaque ab accenso puluere saxa volant:
Non tamen infesto proturbat mœnia pulsu,
Mœnia stant, hostes nil fera saxa timent.
Quid faciat? Cererem subita obsidione coercet,
Sola fames rabidos apta domare lupos.

In idem argumentum.

Sæua quòd Annibalis cunctãdo fregerit arma,
Cunctator Fabius dictus ab vrbe fuit:
Æmulus Ausoniæ Gallus virtutis in hostem
Non furit, at muros per latus omne premit.
Ad fera præcipites vocitet quis prælia Gallos?
Et cunctatores Gallia ferre potest.

Al-

Albertus Valstenius Fridlandiæ Dux, supremus Cæsarei exercitus Imperator in tabula depictus.

Natus ad imperium, imperij defensor, & armis
Inclytus, hoc celsum spirat in ore decus:
Messuit innumeras hostili è sanguine palmas.
Arctoæ domuit monstra tremenda plagæ,
Quanta Ducem laus est bello superasse draconum?
Hic Gothico septus milite Adolphus erat:
Herculeus sileatur honos, vnum ille draconē,
Albertus plures fortior edomuit.

De cæde Alberti Valstenij Ducis Fridlandij, qui lethaliter sauciatus fumum ex ore ructauit.

Proditor Imperij, quæ Cæsar tradidit arma,
Cæsaris in sacrum contulit arma caput:
Cæsareos ardere lares, totamque rebelli
Austriacam statuit perdere in igne domum;
Dūque parat rabidas tectis apponere flāmas,
Absumptus flammis concidit ipse suis.
Nō perijt ferro, facib. sed adustus Auernis est,
Ostendit missus fumus ab ore faces.

Aliud.

Non est Cęsareum satagas cur lædere nomen
Fridlande, vna tuis sors tribuenda dolis:
Contulit ingētes nimiùm tibi Cęsar honores,
Lapsum debueras inde timere tuum;
Tu tamē ingratis contemnens munera verbis
Oppressum imperio Cæsaris esse doles:
Perdite, quid quereris? fumum dum mittis ab ore,
Attulit interitum qui tibi, fumus erat.

Hen-

Henricus Dux Momorantius Tolosæ capite plectitur.

Die 30. Octobris 1632.

Ausus in innocuum bello consurgere regem,
Et miscere armis Gallica regna suis:
Perdidit ambitos titulis spoliatus honores,
Perdidit & claris nobile nomen auis:
Diuinam per Franca fidem seuere priores
Illi arua, humanam prodidit iste fidem;
Coniurata sequens armatis castra maniplis
Nescijt, heu vitijs bella mouere suis.
Persoluit meritas Henricus funere pœnas,
Dumque caput tollit, perdidit ille caput.

Gustauus Adolphus Suediæ Rex duorum tormentorum ictibus sauciatus interijt.

Die 16. Nouembris 1632.

Miscebat Gothicis Germanica regna cateruis
Gustauus, gelidæ cura tremenda plagæ:
Hostica Vandalico ducens à litore signa
Theutonicas auido fuderat ense manus:
Et iam iam parto veniebat palma triumpho,
Cum mors cupressum protinus atra dedit,
Occidit ah duplici tormenti glande petitus:
Non poterat sæuum sternere sola ducem.

In obitum Caroli, Comitis de Poppenhaim, qui in prælio occisus fuit.

Die 16. Nouembris 1632.

Suedica Germani cum prælia ferre manipli
Non possent, pauide terga dedere fugæ?
Carolus haud fugit, sed vocibus agmina sistēs
In magē confertas proruit ense acies:
Dumque inimica cupit propellere signa, ducesque
In sua Vandalicos trudere castra, cadit;

Oc-

Occubuit lætus: Gustauum nouerat ante
Occisum, occiso non piget hoste mori.

In obitum Friderici Comitis Palatini, qui interijt 29. Nouembris 1632.

Exul ab imperio, & patrijs Fridericus ab oris
Quærebat stabilem per loca amica locum:
Sedibus excepit proprijs Hollandia, sortem
Astra aliam donec propitiata darent;
Venit ab Arctois multo cum milite regnis
Suedicus, & pulso tradidit vltor opem:
Antiquas victor dominus remeauit, in vrbes,
Sed longas nequijt tutus habere moras.
Noluit extincto Gustauo viuere; ab illo
Namque Comes factus, maluit ire comes.

Carolus Emmanuel Sabaudiæ Dux inter varia belli pericula illæsus.

Hostica dum feruent collatis prælia signis,
Pinguis & effuso sanguine inundat humus:
Carolus aduersos pugnax irrumpit in hostes,
Quaque necat gladio, quà fugat ore acies.
Dũque vnũ tot tela ducẽ, tot fulmina poscũt,
Per media illudens ictibus arma ruit:
Palladia cinctum ne dicas ægide pectus,
Obijcit explosis pectus inerme globis,
Dum nihil ergo faces grauido timet ęre tonantes,
Terrenum melius dixeris esse Iouem.

Ambrosius Marchio Spinola in obsidione Casalensi moritur, dum eam Vrbem Torasius discipulus tutaretur.

Venerat Ambrosius Belgarum victor ab oris,
Venerat Italici gloria prima sagi.
Vna erat Austriacos renuens admittere muris
Vrbs vna æratis fisa Casalis erat.

Pro-

Protinus excelsis obducit mœnia vallis
Spinola, & explosa sternere glande parat;
Mœnia tutatur validis Torasius armis,
Et negat obsessa tollere ab vrbe pedem;
Spinola quid faciat? moritur; vincente magister
Discipulo maius mutuat inde decus.

De cognomento Scipionis Africani.

Scipio discinctos bello superauerat Afros;
Intuleratque feras Romula signa plagas:
Nec satur, augustos Romam vexisse triũphos
Africus à domito dicier hoste cupit;
Non satis, heu? fuerat, populus vastasse subactos,
Ni victis etiam nomina rapta forent.

De Agrippina, quæ de Nerone loquens, occidat, inquit, dum imperet.

De nato audierat, si Romula Sceptra potitus,
Agrippina, fore vt traderet iste necem.
Non curo, dixit, fodiat mea viscera ferro,
Imperet hic vitam non ego curo meam;
Oh quanto nati mater flagrauit amore?
Se cæsam voluit, Cæsar vt ille foret.

Monyma Mythridatis vxor diademate se cupiens occidere.

Audisset cùm castra sui deuicta mariti,
Neglexit tristes Monyma ferre dies:
Sed regale trahens refugis diadema capillis,
Composito inseruit fune ligata caput:
Fascia at innocuas renuit præcludere fauces,
Fascia natali sic fuit illa suo.

Carthismandua Brigantum Regina maritum regno spoliare cupiens occiditur.

Sumere deuicto volui diadema marito,
Sed tulit ille meis aurea serta comis:
Mox

Mox vinxit post terga manus; proh fœmina fallax?
Quam cuperẽ vinctas ante habuisse manus.

Penthesilea ducens Agmen Amazonum.

Deuici mulier Græcas inuicta phalanges,
Et secui mammas, vt magis apta forem.
Quìd mammas secui? si qui me fundere mãmis
Lac vidisset, adhuc crederet esse virum?

Zenobia Palmyreorum regina se ipsam in captiuitate solatur.

Dũ captiua trahor Tarpeię ad culmina rupis,
Fit rupes casus publica scena mei;
Nobilius nunquam spectauit Roma trophęũ,
Quàm cùm me seruam libera Roma videt:
Si libertatem victæ Romanus ademit,
Cum libertate heu vita perempta foret;
At mea si rigidis onerauit membra catenis,
Non tamẽ est nodis mens mea vincta tuis:
Dedecus est vinci, sed cum me vicerit armis
Romanos, victrix dat mihi Roma decus.

Sophonisba Masanissæ vxor missum ab illo venenum haurit.

Sic nostros, Masanissa, toros coniungit amaror?
Sic & coniugij toxica fœdus erunt?
Ebrius heu nostræ fueras dulcedine formæ,
Pocula quìd mirũm si mihi felle reples?

Vrbanus VIII. Barberinas Apes Thomæ Mallonio Congregationis Somaschæ Episcopo Belunensi in insigne Mallonium inferri concedit.

Cur gentis desumit aues Vrbanus auitas,
Mallono & proprium stẽmate stẽma locat?
Scilicet hæ vacuo volitabant aere, flores
Vt libent, Thomæ ad gramina mittit apes.

De

De Aquila Mallonia, & tribus montibus.

Tres montes quìd ſtemma tenet? quid in ęthera pennis
Non fertur ſuperi præpes adunca Iouis?
Expanſi quæ fulua plagis ſpatiatur olympi
Malloni poterit firma manere iugis?
Hic videt Idæos forſan conſurgere montes,
Regia non alio culmine ſiſtit auis.

In Mallonij nomen.

Illyricas tendis cur, optime Præſul, in oras,
Non procul vndè armis Turcica turba furit?
Ferrea quis frangat populorum pectora? fortis
Malleus, alliciat? melleus ore fauus,
Malloni, nunc iure igitur te Vrbanus adoptat,
Malleus es calamo, melleus eloquio.

Ad Sereniſſimam Genuæ Rempublicam, quod Stephanum Auriam in Ducem elegerit.

Perpetuis reliquæ parent dum regibus vrbes,
Quìd mutas plures Ianua celſa Duces?
An quia, cum paucos aliæ, tu florida multos
Qui regale ferant pondus, Athlantas habes?
Quot ciues numeras, tot ſunt fūdamina regni,
Dumque labant aliæ, tu magè firma viges;
Quæ laus eſt ſanctis dominantem legibis,
AVREVM.
Ferrea dum currunt tēpora, habere Duci?

Sepulchrum Caſtij, qui vnus ex Epulonibus erat, pyramidata ſtructura, quod partim intrà, partim extrà Romæ mœnia conſurgit.

Quìd Romæ tumulare negas tua corpora, Cæſti?
Quìd non Dardania totus in vrbe iaces?
Reſpondere tuæ voluerunt funera vitæ,
Quod

Quod passa est, voluit reddere Roma scelus;
Perdideras Epulo mediam tu sũptibus vrbem,
Dimidium inde tui corporis illa tenet.

Sabinæ coronatæ spineo serto à Romanis.

Quis raptas docuit spinis redimire Sabinas?
Debebat spinas raptus habere torus.

De sue, qui Romæ in quodam Collegio contubernales duodecim gallinas vorauit.

Mane suburbano pullos portarat ab agro
Rusticus, & socios fecerat esse suis;
Cum suis neglecto deplumat furfure pullos,
Suetaque pertæsus prandia, dente vorat;
Cui non mouissent spectacula talia risum,
Sobria dum pauidas bellua mordet aues?
Accipere è mensis prius ossa cadentia suerat,
Gustare optauit nunc caro, quid saperet,

Aliud.

Sic conuiuentes laceras, sus improbe, pullos?
Hospitij sacram sic colis ergò fidem?
Custodem volucrum te rusticus esse futurum
Crediderat, reperit, cum gregis esse lupum;
Mactauit solus quondam Busiris amicos,
Nunc didicit socias perdere porcus aues.

Aliud.

Cum sue viuebant vili sub tegmine pulli,
Quos stabuli dudùm iunxit amica quies;
Sed cum dira fames auidum corroderet aprũ,
Pullorum pepulit carnibus ille famem.
Quæ ponent posthàc ciuiles fercula mensæ,
Incipiunt pulli si cibus esse suis?

Aliud.

Et tua delicias gula sus amat improbe? pullis
Desine depasci; te decet esse fabas.
Quid comedet pueri, cum Bacchanale redibit,
Et poscent hilares prandia lauta dies?

Ritè

Ritè ſapit: dominis debet ſernire Nouembri,
Seruiat vt meliùs, pinguior eſſe cupit.

Aliud.

Viderat in ſtabulo gallinas porcus eodem
Deciduas domini e prandio habere dapes,
Inuidus alterius fructu, grunnitibus ipſis
Eſt viſus tales fundere ab ore ſonos:
Sic? totam ſuſtento meis qui carnibus ędem,
Vlla non poſſum pellere carne famem?
Quæ ſomnum abrumpunt vigiles glocitando volucres
Pingueſcent damno ſepta per iſta meo?
Nulla ſolet plures nutrire culina gulones:
Ante illas comedam, mox ego ſolus ero.

Aliud.

Gaudet aper dominum cernens ſibi iungere pullos,
Venandique aptum tempus adeſſe videt:
Si gallina volat, rapido ferit aera ſaltu,
Si celerat curſum, curſitat ille celer,
In gyrum expanſis ſi pullus deuiat alis,
Sus etiam pedibus circumit omne latus.
Siſtite frondiferis expandere retia ſyluis,
Exerto volucres en aper vngue capit.

In auarum ligatorem.

Cinna dolet metuens tetricas amittere, lites,
Nec curis animi ſpes manet vlla ſui,
Conſulit Entellum, cauſæ qui pondera libres,
Et docto coram iudice iura ferat,
Aurea facundæ commendat munera linguæ,
Quæ truculenta etiam flectere corda queat,
Nil tamen Entello donat: dum Rhetor laudat,
Eſtque nimis Logicus, perdere Cinna cupit.

In

In Causidicum.

Agit sonanti voce Maximus causas,
Et instat, & strepit, & plenis tonat buccis.
Adeone doctus est? indoctior nemo est.
Quid ergo Cerberus latrat? petit panem.

Senex religiosus calamo, & atramento pingens.

Sistite Protogenes tabulis miscere colores;
Nec pennicillos dextera vestra regat;
Depingit Raphael, calamo scribente, figuras,
Scribit, & è ductis surgit imago notis,
Spiranti pictas animaret imagine chartas,
Mortua ni inciperet iam senis esse manus.

De duobus Ducibus Vicentinis Roberto, & Fabio Trissinis, qui in defensione Garesij perierunt.

O duo Trissineæ bellantia fulmina gentis,
Et Vicentini gloria rara sagi.
Quàm benè concordi miscetis prælia signo?
Quã bene vos animat sæua per arma Leo?
Cur non consimili caditis quoque vulnere? cur non
Mors eadem comites vos facit esse pares?
Robore Robertus cum præstet, robore vinci
Debuit; ars Fabij vindicis arte manus.

In opus de Sorgia flumine Iosephi Mariæ Suaresij.

Hæc tua sunt, Ioseph, doctæ miracula linguæ,
Per te præclarum Sorgia nomen habet,
Scilicet illa quidem vitreis delabitur vndis,
Surgit at eloquio Sorgia facta tuo.

G De

De corallio ab eodem laudato.

Dum rubra ſuauiloquis, Ioſephe, corallia dictis.
Et docta ramos arboris arte vehit
Quis patet? à verbis deriuat planta colorem,
Et ramis addunt byſſina verba decus.

De puero Tybere demerſo, dum ſui vmbram in aquis aſpiceret.

Ad Tyberius cũ fortè puer conſiſteret vndas,
Cerneret & puerũ ſurgere in amne parem;
Extulit inde pedem, pede ſubſultauit imago,
Extulit inde manum, ſuſtulit vnda manum;
Arriſit proprij deceptus imagine vultus,
Et puerum in pueros ſe putat iſſe duos,
Extendit dextrã, ſocium qua ducat ab vndis.
At medias rapitur cernuus inter aquas:
Hic trahit, vmbra trahit, corpus luctatur, & vmbra: at
Corpus dum rapuit, fortior vmbra fuit.

Ad elegantiſſimum poetam Antonium Brunum. In geminam eius Venerem cæleſtem, & terreſtrem.

Antoni, Veneres duas dediſti,
Et quas parturijt fretum, poluſque
Fœtu vno ingenij paris gemellas,
Horrebant oculi videre caſti
Nudas, & lare ſordido iacentes;
Vt poſſent Sophiæ ſubire tecta,
Et cum doctiloquis viris, morari
Veſtiti metrico poeta cultu.

De

De eruditissimis Augustini Mascardi dissertationibus in Cebetis tabulam.

Vt vitæ quiuis perfectæ attingere culmen
Posset, & à victis præmia ferre dolis:
Arte cebes mira tabulam descripsit, & omnes
Obscuris mores pinxit imaginibus.
Nullus erat, tabulæ qui credita symbola nosset,
Sordere in tenebris ars ea fecit opus.
Depulit eloquij Mascardus luce tenebras,
Tam clarè ignotas prodidit ille notas;
Nunc ænigma Cebes Sphingis sua dogmata dicat;
Pedibus exposito dogmate hic alter erit.

Ad Io. Baptistam Manzinum de Exercitijs eius Rhetoricis, quæ Furores iuuentutis appellauit.

Dum plures solus fingis, Manzine, loquentes,
Multorum & linguæ munera solus habes;
Cur matura vocas iuueniles scripta furores,
Nobile cur humili nomine gaudet opus?
Si sic declamas iuuenili percitus oströ,
Quid quoque, cum senior Nestore Nestor eris?

Ad Petrum Franciscum de Paulis celeberrimum Poetam.

Carmina, Petre, solet primæuus promere feruor
Cum iuuenis mollē plectat Apollo chelyn.
Tu tamen in primo, qui carmina flore iuuẽtæ

Fudisti haud cessas fundere metra senex:
Aut voluit te dia suum esse Poesis olorem,
Aut, sene te, venam non senuisse dedit.

In ostentatorem doctrinæ.

Doctores, Philomuse, vincis omnes,
Si te, grammaticæ petunt magistri
Verbis grammaticæ obruis magistros,
Iam cedunt tibi Rhetores, tuæque
Linguæ Tullius inuidet disertæ.
Migrant docti sono sophi Lyceo,
Et liquunt vacuas tibi cathedras,
Ne totam moueas scholam, timentes.
Doctrinam tetigisse te fateris
Vix sacram, & superas statim docentem.
Si sic proficis, anteuertis omnes.
Quin mendacia plura qui loquatur
Si lis est, duo verba penè dicis,
Et mendacia trina dicis; hoc si
Sciuissem, proprias canente laudes,
Doctrinam celebrante te tuamque,
Mentiri, Philomuse, subdidissem.

DE

DE TVBERE,

Quo in dextera tumescente Reuerendiss. P. HENRICVS ANTONIVS BVRGIVS Ordinis Seruorum B. M. V. Generalis extinctus est.

Epigramma.

EDidit Eloquij niueo candore volumen
Burgius, in Sophiæ gloria prima choro;
Immortale sibi peperit per sæcula nomen;
Mors hoc vlcisci sæua cupiuit opus.
Dextra, ait, æternis scripsit miracula chartis
Pro tanto pœnas crimine dextra luet.

In idem argumentum.

Epigramma.

Sic, Henrice, cadis? quæ debet dextera lecto
Tollere, te letho cedere dextra facit?
Quæ pœnam rapuit truculēta mortis ab alis,
Scriberet vt libros, te modò dextra necat?
Dextra fuit, doctis scripsit dum talia chartis,
Sed te dum necuit dextera, læua fuit.

Cum Patauij Philosophicas theses tueretur Henricus.

Epigramma.

Cum Ioue conquesta est quondam Sapientia, paucos.
Alliceret Sophiæ cum modò rarus amor.
Iup-

Iuppiter, ah dixit, vileſcere dogmata neſcis,
Si teneat Sophiæ dogmata quiſque? ſile.
Scripſit Ariſtoteles, Henricus ſcripta tuetur,
Non alios quærat neſcia terra ſophos.

De poemate celeberrimi Vatis Hiſpani Lupij de Vega, cui titulus, Laurus Apollinis.

Epigramma.

Scribis Apollineum facundo carmine laurum,
Dignus Apollinea cingere fronde caput.
Ambigo, Vega, tuæ num frontis adaucta labore,
An calami ſucco creuerit illa tui;
Hoc ſcio, te Phœbo non æquè inſcribere laurum,
Cum prognata tuo ſit tua planta ſolo.

De alio eiuſdem auctoris poemate Circes inſcripto.

Epigramma.

Solis inaceſſos habitabat filia lucos
Sueta venenato ſpargere felle dapes.
At modò Parnaſſi ad colles translata bicornis.
Hauſtas de Vegæ gurgite potat aquas.
Quæque deerrantes ſocios deuinxit Vlyſſis
Libera per Mundi cogitur ire plagas.
In varias prius auſa homines mutare figuras
Mutata in metricum ſe videt eſſe ſonum.

Ad

Ad Illustrissimum Virum Marcum Faletrum Cremæ Prætorem.
Epigramma.

CREMA LOQVITVR.

Prudenti dū, Marce, tuæ moderamine linguæ,
Legifero dicis turbida iura foro;
Nemo sacrum linquit merita sine laude tribunal,
Sic æquæ causæ pondera lauce tenes.
Iustitiam cōmendat inops, commēdat & auro
Inclytus, occultos non timet illa dolos.
Iam Crema dicebar, medijs quod adusta fauillis,
Nunc succensa tui dicar amore Crema.

Ad eundem, qui Cremæ Illustrissimum, & Excellentissimum virum Bertuccium Valerium.
Ad Serenis. Hispaniarum Infantem Cardinalem Venetum Oratorem excepit hospitio.

Epigramma.

Pergit, vt Austriacū communi nomine fratrē
Adriacus culto nuntius ore colat.
Insubricas dum tētat iter peregrinus in oras,
De se plaudentes cernit vbique lares.
At tibi cōmissæ excipitur vix mœnibus vrbis.
Conuulsa è proprio cum Crema visa solo.
Aduentu gestiuit Eques, gestiuit egenus,
Exposuit cunctas culta fenestra nurus,
Tu tamē impensis superās immanibus omnes
Par tibi, par summo visus es esse viro.
Ibat ad Infantem gentili è sanguine Iberum
Peruenisse putat, dum tua tecta subit.

Ad

Ad Patrem
D. Michaelem Archangelum Bottum de sua Tragadia, qua Arginaldus inscribitur.

Epigramma.

Lugubre iam Michael tractas quid fata cothurno,
Vitalis fidibus si venit aura tuis?
Scilicet obscuris dũ plectra recessibus infers,
Das Lucis rutila non nisi luce frui.
Exprimis occiduas per docta Epicedia pompas,
Argutumque fuerunt mæsta Theatra sonum;
Sanguine quin spumant dum Regia sceptra, cruentos
Verri inter latices Aurea Vena fluit.

Aloysius Tassus Canonicus Bergomi laudat Aloysij Cerchiarij scripta poetica impressa Bergomi typis M. Ant. Rubei de anno 1634.

Dum scribis Cerchiare tui prodigia cantus,
Prisca silet Vatum gloria, fama stupet.
Nam graue tam dulci carnem modularis auena
Æmulus vt litui sis Citharæque simul.
Cerno; melo Tuscos, si vis grauitate latinos
Vincere, sic gemina cingere fronde caput.

F I N I S.